A

SHORT Introduction of GRAMMAR,

generally to *be vsed*:

Compiled and set forth for *the bringing vp of all those* that intend to attain to the knowledge of the Latine tongue.

LONDON,
Printed by *Iohn Norton*,
Printer to the Kings Maiesty in Latine, Greeke and Hebrew. 1608.

gd
cardet

RB.23.a.9156.

A SHORT Introduction of GRAMMAR,

generally to *be vſed*:

Compiled and ſet forth for *the bringing vp of all thoſe* that intend to attain to the knowledge of the Latine tongue.

LONDON,
Printed by *Iohn Norton*,
Printer to the Kings Maieſty in Latine, Greeke and Hebrew. 1608.

B M

IAMES by the grace of God King of *England*, *Scotland*, *France*, and *Ireland*, Defender of the Faith, &c. To all and ſinguler Schoolemaſters and Teachers of Grammar within this our Realme of *England* and other Dominions, greeting. Whereas our late anceſtour of famous memorie, *King Henrie the Eight*, among ſundrie and manifolde his great and weightie affaires apperteining to his Regall authoritie & office, did not forget, ne neglect, the good and vertuous education of the tender youth of this ſayd Realme, but hauing a feruent zeale, both towards the godly bringing vp of the ſayd youth, and alſo a ſpeciall regard that they might attaine the rudiments of the Latine tongue, with more facilitie than aforetime, and for auoiding of diuerſitie and tedioufneſſe in teaching, did cauſe one vniforme Grammar to be ſet forth, commanding all Schoolemaſters and Teachers, within this ſayd Realme, to teach, vſe, and exerciſe the ſame: We now ſetting before our eyes this godly act

and example of this our famous anceſtour in this behalfe, the ſame alſo not vnconfirmed by his royall progenie our late deere brother and ſiſters, *King Edward*, *Queene Marie*, and *Queene Elizabeth*: and alſo conſidering that by the learned youth of this ſayd Realme, infinite and ſingular commodities tend towards the Common wealth of the ſame, haue thought good, by our ſpeciall authoritie, to approoue and ratifie that woorthie act of our ſayd famous anceſtour concerning the premiſſes. Willing therefore, and ſtreightly charging and commanding all and ſinguler Schoolemaſters, to whom the charge and teaching of Grammar within this our Realme and Dominions doth apperteine, not to teach youth and Scholars with any other Grammar, than with this *Engliſh Introduction* hereafter enſuing, and the *Latine Grammar* annexed to the ſame, being of the printing only of our welbeloued ſubiect *Iohn Norton* and his Deputies ſpecially appointed by vs to that office; vpon paine of our indignation, and as you will anſwere to the contrary. And endeuouring your ſelues towards the fruitfull bringing vp of your Scholars in good literature and vertuous conditions, you ſhall deſerue of Almightie God condigne reward, and of vs worthie commendations for the ſame.

God ſaue the King.

To the Reader.

TO exhort euerie man to the learning of Grammar that intendeth to attaine to the vnderstanding of the tongues (wherein is conteined a great treasure of wisdome and knowledge) it would seeme much vaine, & little needfull: forsomuch as it is knowen, that nothing can surely be ended, whose beginning is either feeble or faultie: and no building be perfect, whenas the foundation and ground-worke is readie to fall, and vnable to vpholde the burthen of the frame. Wherefore it were better for the thing it selfe, and more profitable to the learner, to vnderstand how he may best come to that, which he ought most necessarily to haue, and to learne the gainest way of obtaining that which must be his best and certeinest guide, both of reading and speaking, than to fall in doubt of the goodnesse and necessity thereof. which I doubt, whether he shall more lament that he lacketh, or esteeme that he hath it: and whether he shall oftner stumble in trifles, and be deceiued in light matters, when he hath it not, or iudge truely and faithfully of diuers weightie things when

he hath it. The which hath seemed to many very hard to compasse afore time, because that they, who professed this Art of teaching Grammar, did teach diuers Grammars, and not one: and if by chance they taught one Grammar, yet they did it diuersly, and so could not do it all best, because there is but one bestnesse, not only in euery thing, but also in the maner of euery thing.

As for the diuersitie of Grammars, it is well and profitably taken away by the Kings Maiesties wisedome, who foreseeing the inconuenience, and fauourablie prouiding the remedie, caused one kinde of Grammar by sundry learned men to be diligently drawen, and so to be set out, onely euery where to be taught for the vse of learners, and for the hurt in changing of Schoolmasters.

The varietie of teaching is diuers yet, and alwayes will be, for that euery Schoolemaster liketh that he knoweth, and seeth not the vse of that he knoweth not, and therefore iudgeth that the most sufficient way, which he seeth to be the readiest meane, and perfectest kinde to bring a learner to haue a thorow knowledge therein.

Wherefore it is not amisse, if one seeing by triall an easier and readier way, than the common sort of teachers doe, would say that he hath proued, and for the commoditie allowed, that other not knowing the same, might by experience proue the like, & then by proofe reasonable iudge the like, not hereby excluding the better way when it is found, but in the meane season forbidding the worse.

The last and chiefest point is, that the diligent Master make not the Scholar haste too much,

much, but that he in continuance & diligence of teaching make him to rehearse so, that while he hath perfectly that that is behinde, he suffer him not to goe forward: for this posting haste overthroweth and hurteth a great sort of wits, and casteth them into an amazednesse, when they know not how they shall either goe forward or backeward, but sticke fast as one plunged, that can not tell what to doe, or which way to turne him: and then the Master thinketh the Scholar to be a dullard, and the Scholar thinketh the thing to be vneasie, and too hard for his wit: and the one hath an euill opinion in the other, when often times it is in neither, but in the kinde of teaching. Wherefore, the best and chiefest point thorowly to be kept is, that the Scholar haue in minde so perfectly that that he hath learned, and vnderstand it so, that not onely it be not a stop for him, but also a light and helpe vnto the residue that followeth. This shall be the Masters ease, and the childes incouraging, when the one shall see his labour take good effect, and thereby in teaching the lesse tormented: and the other shall thinke the thing the easier, and so with more gladnesse ready to go about the same.

In going forward, let him haue of euery declension of Nounes and coniugation of Verbs, so many seuerall examples as they passe them, that it may seeme to the Schoolemaster no word in the Latine tongue to be so hard for that part, that the Scholar shall not be able praisably to enter into the forming thereof. And surely the multitude of examples, if the easiest and commonest be taken first, and so come to the stranger and harder, must needes bring this profit withall,

withall, that the Scholar shall best vnderstand, and soonest conceiue the reason of the rules, and best bee acquainted with the fashion of the tongue. Wherin it is profitable, not onely that he can orderly decline his Noune and his Verbe, but euery way, forward, backward, by cases, by persons: that neither case of Noune, ne person of Verbe can be required, that he cannot without hop or studie tell. And vnto this time I count not the Scholar perfect nor ready to go any further, till he hath this already learned.

This when he can perfectly doe, and hath learned euery part, not by rote, but by reason, and is more cunning in the vnderstanding of the thing, than in rehearsing of the words, (which is not past a quarter of a yeeres diligence, or very little more, to a painfull and diligent man, if the Scholar haue a meane wit) then let him passe to the Concords, to know the agreement of parts among themselues, with like way and diligence as is afore described.

Wherein plaine and sundry examples, and continuall rehearsall of things learned, and specially the dayly declining of a Verbe, and turning him into all fashions, shall make the great and heauie labour so easie and so pleasant for the framing of sentences, that it will be rather a delight vnto them, that they be able to do well, than paine in searching of an vnused and vnacquainted thing.

When these Concords be well knowen vnto them, an easie and a pleasant paine, if the foregrounds be well and thorowly beaten in, let them not continue in learning of their rules orderly, as they lie in their Syntax, but rather learne some pretie booke, wherein is conteined

not

not onely the eloquence of the tongue, but also a good plaine lesson of honestie and godlinesse, and thereof take some little sentence as it lieth, and learne to make the same first out of English into Latine, not seeing the booke, or construing it thereupon. And if there fall any necessary rule of the Syntax to be knowen, then to learne it, as the occasion of the sentence giueth cause that day. Which sentence once made well, and as nigh as may be with the words of the booke, then to take the booke and construe it, and so shall he be lesse troubled with the parsing of it, and easliest carrie his lesson in minde.

And although it was sayd before, that the Scholars should learne but a little at once, it is not meant that whē the master hath heard them a while, he should let them alone (for that were more negligence for both parts) but I would all their time they be at schoole, they should neuer be idle, but alwayes occupied in a continuall rehearsing and looking backe againe to those things they had learned, and be more bound to keepe wel their old, than to take forth any new.

Thus if the Master occupie them, he shall see a little lesson take a great deale of time: and diligently enquiring and examining of the parts and the rules, not to be done so quickly and speedily as it might be thought to be: within a while, by this vse the Scholar shall be brought to a good kinde of readinesse of making, to the which if there be adioyned some vse of speaking, (which must necessarily be had) he shall be brought past the wearisome bitternesse of his learning.

A great helpe to further this readinesse of making and speaking shall be, if the Master giue

him

him an Englisſh booke, and cauſe him ordinarily to turne euery day ſome part into Latine. This exerciſe can not be done without his rules, and therefore doth eſtabliſh them and ground them ſurely in his minde for readineſſe, and maketh him more able to ſpeake ſuddenly, whenſoeuer any preſent occaſion is offered for the ſame. And it doth helpe his learning more a great deale, to turne out of Engliſh into Latine, than contrary.

Furthermore, we ſee many can vnderſtand Latine, that can not ſpeake it, and when they reade the Latine word in the booke, can tell you the Engliſh thereof at any time: but when they haue layd away their bookes, they can not contrariwiſe tell you for the Engliſh the Latine againe, whenſoeuer you will aſke them. And therefore this exerciſe helpeth this ſore well, and maketh thoſe words which he vnderſtandeth to be readie by vſe vnto him, and ſo perfecteth him in the tongue handſomly.

Theſe precepts well kept, will bring a man cleane paſt the vſe of this Grammar booke, and make him as readie as his booke, and ſo meet to further things: whereof it were out of ſeaſon to giue precepts heere. And therefore this may be for this purpoſe enough, which to good Schoolmaſters and skilfull is not ſo needfull: to other meaner and leſſe practiſed it may be, not onely worth the labour of reading, but alſo of the vſing.

***

The Latine letters are thus written.

The capitall letters.

A B C D E F G H I K L M N O
P Q R S T V X Y Z.
A B C D E F G H I K L M N O
P Q R S T V X Y Z.

The ſmall letters.

a b c d e f g h i k l m n o p q
r ſ s t v u x y z.
a b c d e f g h i k l m n o p q
r ſ s t v u x y z.

Letters are diuided into Vowels and Conſonants.

A Vowell is a letter, which maketh a full and perfect ſound of himſelfe: and there are fiue in number, namely, *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, whereunto is added the Greeke vowell, *y*.

A Conſonant is a letter, which needs muſt be ſounded with a vowell: as *b* with *e*. And all the letters, except the vowels, are conſonants.

A Syllable is the pronouncing of one letter or moe, with one breath: as *A-ne*.

A Diphthong is the ſound of two vowels in one ſyllable, and of them there be foure in number, namely *æ*, *œ*, *au*, *eu*: whereunto is added *ei*: as *Aeneas*, *cœna*, *audio*, *euge*, *hei*.

In ſtead of *æ* and *œ*, we commonly do pronounce *e*.

The Greeke letters are thus written.

The capitall letters.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ
Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω.

The ſmall letters.

α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ
σ τ υ φ χ ψ ω.

OMine Pater cœli ac terræ effector, qui liberaliter tribuis sapientiam omnibus eam cum fiducia abs te petentibus, exorna ingenium meum bonitatem, quam cum cæteris naturæ viribus mihi infudisti, lumine diuinæ gratiæ tuæ, vt non modò quæ ad cognoscendum te, & seruatorem nostrum Dominum Iesum valeant intelligam: sed etiam ita mente & voluntate persequar, & indies benignitate tua, tum doctrina tum pietate proficiam, vt qui efficis omnia in omnibus, in me resplendescere dona tua facias, ad gloriam sempiternam immortalis Maiestatis tuæ. *Amen.*

A PRAYER.

ALmighty Lord & mercifull Father, maker of heauen and earth, which of thy free liberalitie giuest wisdome abundantly to all that with faith and full assurance aske it of thee: beautifie by the light of thy heauenly grace the towardnesse of my wit, the which with all powers of nature thou hast powred into me, that I may not onely vnderstand those things which may effectually bring me to the knowledge of thee & the Lord Iesu our Sauior, but also with my whole heart & wil constantly folow the same, and receiue dayly increase through thy bountifull goodnesse towards me, aswell in good life as doctrine; so that thou which worketh all things in all creatures, mayest make thy gratious benefits shine in me, to the endlesse glory and honour of thine immortall Maiestie. So be it.

¶ An

¶ An Introduction of the eight parts of Latine ſpeech.

In ſpéech be theſe eight parts following:

Noune,	declined.	Aduerbe,	vndeclined.
Pronoune,		Coniunction,	
Uerbe,		Prepoſition,	
Participle,		Interiection,	

Of a Noune.

A Noune is the name of a thing that may be ſeene, felt, heard or vnderſtood: as the name of my hand in Latine, is Manus: the name of an houſe, is domus: the name of goodneſſe, is Bonitas. *A Noune.*

Of Nounes, ſome be Subſtantiues, and ſome be Adiectiues. *Nounes be of two ſorts.*

A Noune Subſtantiue is that ſtandeth by himſelfe, and requireth not another word to be ioyned with him to ſhew his ſignification: as Homo, *a man.* And it is declined with one article: as Hic Magiſter, *a maſter:* or els with two at the moſt: as Hic & hæc Parens, *a father or mother.* *A Noune Subſtantiue.*

A Noune Adiectiue is that can not ſtand by himſelfe in reaſon or ſignification, but requireth to be ioyned with another word: as Bonus, *Good:* Pulcher, *Faire.* And it is declined either with three terminations: as Bonus, bona, bonum: or els with three articles: as Hic, hæc, & hoc Fœlix, *Happy.* Hic & hæc Leuis, & hoc Leue, *Light.* *A Noune Adiectiue.*

A Noune Subſtantiue either is proper to the thing that it betokeneth: as Eduardus is my proper name, or els is common to moe: as Homo is a common name to all men. *Two kinds of Nounes Subſtantiue.*

Numbers

Numbers of Nounes.

IN Nounes be two numbers, the Singular & the Plurall. The Singular number speaketh but of one: as Lapis, *a stone.* The Plurall number speaketh of moe than one: as Lapides, *stones.*

Cases of Nounes.

NOunes be declined with sixe cases, Singularly and Plurally: the Nominatiue, the Genitiue, the Datiue, the Accusatiue, the Vocatiue, and the Ablatiue.

Nominatiue case. The Nominatiue case commeth before the Verbe, and answereth to this question, Who, or What: as Magister docet, *The master teacheth.*

Genitiue. The Genitiue case is knowen by this token Of, and answereth to this question, Whose, or Whereof: as Doctrina magistri, *The learning of the master.*

Datiue. The Datiue case is knowen by this token, To, and answereth to this question, To whom, or To what: as Do librum magistro, *I giue a booke to the master.*

Accusatiue. The Accusatiue case followeth the Verbe, and answereth to this question, Whom, or What: as Amo magistrum, *I loue the master.*

Vocatiue. The Vocatiue case is knowen by calling or speaking to: as O magister, *O master.*

Ablatiue. The Ablatiue case is commonly ioyned with Prepositions seruing to the Ablatiue case: as De magistro, *Of the master:* Coram magistro, *Before the master.*

Also In, With, Through, For, From, By and Than, after the Comparatiue degree, be signes of the Ablatiue case.

Articles.

Articles.

ARticles are borrowed of the Pronoune, and be thus declined.

Singulariter.	*Nominat. hic, hæc, hoc.*	Pluraliter.	*Nominatiuo hi, hæ, hæc.*
	Genitiuo huius.		*Gen. horũ, harum, horũ.*
	Datiuo huic.		*Datiuo his.*
	Accuſ. hunc, hanc, hoc.		*Accuſatiuo hos, has, hæc.*
	Vocatiuo caret.		*Vocatiuo caret.*
	Ablatiuo hoc, hac, hoc.		*Ablatiuo his.*

Genders of Nounes.

GEnders of Nounes be ſeuen: the Maſculine, the Feminine, the Neuter, the Commune of two, the Commune of three, the Doubtfull, and the Epicene.

The Maſculine Gender is declined with this article Hic: as Hic vir, *a man.*

The Feminine Gender is declined with this article Hæc: as Hæc mulier, *a woman.*

The Neuter Gender is declined with this article Hoc: as Hoc ſaxum, *a ſtone.*

The Commune of two is declined with Hic and Hæc: as Hic & hæc parens, *a father or mother.*

The Commune of three is declined with Hic, hæc, and hoc: as Hic, hæc & hoc fœlix, *happy.*

The Doubtfull Gender is declined with Hic or hæc: as Hic vel hæc dies, *a day.*

The Epicene Gender is declined with one article, and vnder that one article both kinds be ſignified: as Hic paſſer, *a ſparrow:* Hæc aquila, *an Eagle,* both he and ſhe.

The declenſions of Nounes.

There be fiue declenſions of Nounes.

THe firſt is when the Genitiue & the Datiue caſe ſingular do end in æ diphthong, the Accuſatiue I.

cusatiue in am, the Uocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in a. The Nominatiue plurall in æ diphthong, the Genitiue in arum, the Datiue in is, the Accusatiue in as, the Uocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in is: as in example.

Hæc Musa.
Hic Poëta.
Hic & hæc Verna.

Singulariter.	*Nominatiuo hæc musa.*	Pluraliter.	*Nominatiuo hæ musæ.*
	Genitiuo huius musæ.		*Gen. harum musarum.*
	Datiuo huic musæ.		*Datiuo his musis.*
	Accusat. hanc musam.		*Accusatiuo has musas.*
	Vocatiuo ô musa.		*Vocatiuo ô musæ.*
	Ablatiuo ab hac musa.		*Ablat. ab his musis.*

Note. Note that Filia and Nata, do make the Datiue and the Ablatiue plurall in is or in abus. Also Dea, Mula, Equa, Liberta, make the Datiue and the Ablatiue case plurall in abus onely.

II The second is, when the Genitiue case singular endeth in i, the Datiue in o, the Accusatiue in um, the Uocatiue for the most part like the Nominatiue, the Ablatiue in o. The Nominatiue plurall in i, the Genitiue in orum, the Datiue in is, the Accusatiue in os, the Uocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in is: as in example.

Hic Vir.
Hic liber.
Hæc Colus.
Hic Logus.

Singulariter.	*Nominat. hic magister.*	Pluraliter.	*Nominat. hi magistri.*
	Genit. huius magistri.		*Gen. horũ magistrorũ.*
	Datiuo huic magistro.		*Datiuo his magistris.*
	Accus. hunc magistrum.		*Accusat. hos magistros.*
	Vocatiuo ô magister.		*Vocatiuo ô magistri.*
	Ablat. ab hoc magistro.		*Abla. ab his magistris.*

Note. Here is to be noted, that when the Nominatiue endeth in us, the Uocatiue shall end in e: as Nominatiuo hic Dominus, Vocatiuo ô Domine. Except Deus, that maketh ô Deus.

When

When the Nominatiue endeth in ius, if it be a proper name of a man, the Vocatiue shall end in i: as Nominatiuo hic Georgius. Vocatiuo ô Georgi. Hereunto is added Filius, that maketh ô fili.

Also these Nounes following, make their Vocatiue in e, or in us: as Agnus, lucus, vulgus, populus, chorus, fluuius.

Note also, that all Nounes of the Neuter gender, of what declension soeuer they be, haue the Nominatiue, the Accusatiue and the Vocatiue like in both numbers, and in the plural number they end all in a: as in example: Note.

Singulariter.
Nominat. hoc regnũ.
Genitiuo huius regni.
Datiuo huic regno.
Accusat. hoc regnum.
Vocatiuo ô regnum.
Ablat. ab hoc regno.

Pluraliter.
Nominatiuo hæc regna.
Genit. horum regnorum.
Datiuo his regnis.
Accusatiuo hæc regna.
Vocatiuo ô regna.
Ablatiuo ab his regnis.

Hoc damnum
Hoc malum.
Hoc verbum.

Except Ambo and Duo, which make the Neuter gender in o, and be thus declined:

Pluraliter.
Nominatiuo Ambo, ambæ, ambo.
Genitiuo Amborum, ambarum, amborum.
Datiuo Ambobus, ambabus, ambobus.
Accusatiuo Ambos, ambas, ambo.
Vocatiuo Ambo, ambæ, ambo.
Ablat. Ambobus, ambabus, ambobus. Likewise *Duo.*

III. The third is, when the Genitiue case singular endeth in is, the Datiue in i, the Accusatiue most commonly in em, and sometime in im, and sometime in both: the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in e, sometime in i, and sometime both in e and i. The Nominatiue case plural in es, the Genitiue somtime in um, and sometime in ium: the Datiue in bus, the Accusatiue in es, the

Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in bus: as in example.

Hic pater.
Hic panis.
Hoc opus.
Hoc caput.
Hæc nubes.

Singulariter.	Nominat. hic lapis.	Pluraliter.	Nomin. hi lapides.
	Genit huius lapidis.		Gen. horum lapidum.
	Datiuo huic lapidi.		Dat. his lapidibus.
	Accus. hunc lapidem.		Accus. hos lapides.
	Vocatiuo ô lapis.		Vocatiuo ô lapides.
	Ablat. ab hoc lapide.		Abl. ab his lapidibus.

Hic vel
Hæc bubo.
Hæc virtus.
Hoc animal.
Hoc cubile.
Hoc calcar.

Singulariter.	No. hic & hæc parens.	Pluraliter.	No. hi & hæ parentes.
	Gen. huius parentis.		G. horũ & harũ paren-
	Datiuo huic parenti.		D. his parentibus. (tũ.
	A. hũc & hãc parẽtem.		Ac. hos & has parentes.
	Vo. ô parens. (rente.		Vocat. ô parẽtes.
	Ab. ab hoc & hac pa-		Ab. ab his parentibus.

IIII. The fourth, is when the Genitiue case singular endeth in us, the Datiue in ũi, the Accusatiue in um, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in u. The Nominatiue plurall in us, the Genitiue in ũum, the Datiue in ibus, the Accusatiue in us, The Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in ibus: as in example.

Hic Gradus.
Hæc Porticus.
Hoc cornu.

Singulariter.	Nom. hæc manus.	Pluraliter.	Nominat. hæ manus.
	Gen. huius manus.		Gen. harum manuum.
	Datiuo huic manui.		Dat. his manibus.
	Accu. hanc manum.		Accu. has manus.
	Vocatiuo ô manus.		Vocatiuo ô manus.
	Ablat. ab hac manu.		Abl. ab his manibus.

V. The fift, is when the Genitiue and the Datiue case singular do end in ei, the Accusatiue in em, the Vocatiue like the Nominatiue, the Ablatiue in e. The Nominatiue plurall in es, the Genitiue in erum, the Datiue in ebus, the Accusatiue in es, the Vocatiue like the Nominatiue,

minatiue, the Ablatiue in ebus : as in example.

Singulariter.	*Nom. hic meridies.*	Pluraliter.	*Nom. hi meridies.*	Hæc res.
	Gen. huius meridiei.		*Gen. horũ meridierum.*	Hæc facies.
	Dat. huic meridiei.		*Dat. his meridiebus.*	Hæc acies.
	Acc. hunc meridiem.		*Accusat. hos meridies.*	
	Vocat. ô meridies.		*Vocat. ô meridies.*	
	Abl. ab hoc meridie.		*Ab. ab his meridiebus.*	

Note that all Nounes of the fift declenſion be of the femmine gender, except meridies and dies.

The declining of Adiectiues.

A Noune adiectiue of three terminations, is thus declined.

Singulariter.	*No. bonus, bona, bonũ.*	Pluraliter.	*Nom. boni, bonæ, bona.*	Niger, a, um.
	Gen. boni, bonæ, boni.		*Gen. bonorũ, bonarum,*	Tardus, a, um.
	Dat. bono, bonæ, bono.		*Dat. bonis.* (*bonorũ.*	Satur, a, um.
	Ac. bonũ, bonam, bonũ.		*Ac. bonos, bonas, bona.*	
	Voc. bone, bona, bonum.		*Voc. boni, bonæ, bona.*	
	Abl. bono, bona, bono.		*Ablat. bonis.*	

There are beſide theſe, certaine Nounes Adiectiues of another maner of declining, which make the Genitiue caſe ſingular in ius, and the Datiue in i: which be theſe that follow, with their compounds. *An exception.*

Singulariter.	*No. vnus, vna, vnum.*	Pluraliter.	*Nom. vni, vnæ, vna.*
	Genitiuo vnius.		*Gen. vnorum, vnarum,*
	Datiuo vni.		*Dat. vnis.* (*vnorum.*
	Ac. vnũ, vnam, vnum.		*Acc. vnos, vnas, vna.*
	Vocat. vne, vna, vnum.		*Voc. vni, vnæ, vna.*
	Ablat. vno, vna, vno.		*Ablat. vnis.*

Note that Vnus, a, um, hath not the plurall number, but when it is ioined with a word that lacketh the ſingular number: as Vnæ literæ, Vna mœnia. *Note*

Nounes Adiectiues lacking the Vocatiue case.

In like maner be declined totus, solus, and also vllus, alius, alter, vter and neuter; saving that these fiue last rehearsed, lacke the Vocatiue case.

A Noune Adiectiue of three Articles, is thus declined:

Ingens. Solers. Capax. Vetus.

Singulariter.	*Nominat. hic, hæc & hoc fælix.*	Pluraliter. *Nom. hi & hæ fælices, & hæc fælicia.*
	Genit. huius fælicis.	*Ge. horum, harum & horum fælicium.*
	Datiuo huic fælici.	*Dat. his fælicibus.*
	Acc. hunc & hanc fælicem, & hoc fælix.	*Ac. hos & has fælices, & hæc fælicia.*
	Vocatiuo ô fælix.	*V. ô fælices, & ô fælicia*
	Ab. ab hoc, hac & hoc fælice, vel fælici.	*Abl. ab his fælicibus.*

Leuis & leue. Celer, celeris & celere. Melior & melius.

Singulariter.	*No. hic & hæc tristis, & hoc triste.*	Pluraliter. *Nom. hi & hæ tristes, & hæc tristia.*
	Genitiuo huius tristis.	*Gen. horum, harum & horum tristium.*
	Datiuo huic tristi.	*Datiuo his tristibus.*
	Accusat. hunc & hanc tristem, & hoc triste.	*Acc. hos & has tristes, & hæc tristia.*
	Vo. ô tristis, & ô triste.	*V. ô tristes, & ô tristia.*
	Ablat. ab hoc, hac & hoc tristi.	*Ablat. ab his tristibus.*

Comparisons of Nounes.

Adiectiues, whose significations may increase or be diminished, may forme comparison.

Three degrees of comparison.

There be three degrees of Comparison: The Positiue, the Comparatiue & the Superlatiue.

The Positiue.

The Positiue betokeneth the thing absolutely without excesse: as Durus, *Hard.*

The Comparatiue.

The Comparatiue somewhat exceedeth his Positiue in signification: as Durior, *Harder.* And it is formed of the first case of his Positiue that endeth in i, by putting thereto or, and us: as of Duri,

Duri, hic & hæc durior, & hoc durius: of Triſti, hic & hæc triſtior, & hoc triſtius: of Dulci, hic & hæc dulcior, & hoc dulcius.

The Superlatiue exceedeth his poſitiue in the higheſt degree: as Duriſſimus, *Hardeſt.* And it is formed of the firſt caſe of his poſitiue that endeth in i, by putting thereto ſand ſimus: as of Duri, duriſſimus: of Triſti, triſtiſſimus: of Dulci, dulciſſimus. *The Superlatiue.*

From theſe generall rules are excepted theſe that follow: Bonus, melior, optimus. Malus, peior, peſsimus. Magnus, maior, maximus. Paruus, minor, minimus. Multus plurimus, multa plurima, multum plus plurimum. *Exception.*

And if the poſitiue end in er, the Superlatiue is formed of the Nominatiue caſe, by putting to rimus: as Pulcher, pulcherrimus. Aceer. Teter. Acer.

Alſo theſe Nounes ending in lis, make the Superlatiue by changing lis into limus: as Humilis, humillimus: ſimilis, ſimillimus: facilis, facillimus: gracilis, gracillimus: agilis, agillimus: docilis, docillimus.

All other Nounes ending in lis, do follow the generall rule aforegoing: as Vtilis, Vtiliſſimus.

Alſo if a vowell come before us, it is compared by Magis and Maximè: as Pius, magis pius, maximè pius. Aſſiduus, magis aſſiduus, maximè aſſiduus. Igneus. Impius. Arduus. Strenuus.

Of the Pronoune.

A Pronoune is a part of ſpæch, much like to a Nonne, which is vſed in ſhewing or rehearſing.

There be ſixteene Pronounes, Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, is, meus, tuus, ſuus, noſter, veſter, noſtras, veſtras: whereof foure haue the *There be ſixteene Pronounes.*

Vocatiue case; as Tu, meus, noster and nostras: and all other lacke the Vocatiue case.

To these may be added their compounds, Egomet, tute, idem, and also Qui, quæ, quod.

Pronounes: Primitiues. These eight Pronounes, Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic and is, be Primitiues: so called, for because they be not deriued of others. And they be also

Demonstratiues. called Demonstratiues, because they shew a thing not spoken of before.

Relatiues. And these sixe, Hic, ille, iste, is, idem and qui, be Relatiues, because they rehearse a thing that was spoken of before.

Deriuatiues. These seuen, Meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras, be Deriuatiues: for they be deriued of their Primitiues, Mei, tui, sui, nostri, and vestri.

Fiue things belonging to a Pronoune. There belong to a Pronoune these fiue things: Number, Case and Gender, as are in a Noune, Declension & person, as here followeth.

The Declensions of Pronounes.

There be foure Declensions of Pronounes.

The first declension. These three, Ego, tu, sui, be of the first declension, and be thus declined.

Singulariter.

Nominatiuo Ego.
Genitiuo mei.
Datiuo mihi.
Accusatiuo me.
Vocatiuo caret.
Ablatiuo à me.

Pluraliter.

Nominatiuo nos.
Ge. nostrûm vel nostri.
Datiuo nobis.
Accusatiuo nos.
Vocatiuo caret.
Ablatiuo à nobis.

Singulariter.

Nominatiuo Tu.
Genitiuo tui.
Datiuo tibi.
Accusatiuo te.
Vocatiuo ô tu.
Ablatiuo à te.

Pluraliter.

Nominatiuo vos.
Ge. vestrûm vel vestri.
Datiuo vobis.
Accusatiuo vos.
Vocatiuo ô vos.
Ablatiuo à vobis.

Singulariter

Singulariter and Pluraliter.
- Nominatiuo caret. / Genitiuo ſui. / Datiuo ſibi.
- Accuſatiuo ſe. / Vocat. caret. / Ablat. à ſe.

These five, Ille, ipſe, iſte, hic, is and qui, be of the second declenſion, and be thus declined. *The ſecond declenſion.*

Singulariter.
- Nom. iſte, iſta, iſtud.
- Genitiuo iſtius.
- Datiuo iſti.
- Acc. iſtum, iſtam, iſtud.
- Vocatiuo caret.
- Abla. iſto, iſta, iſto.

Pluraliter.
- Nom. iſti, iſtæ, iſta.
- Ge. iſtorũ, iſtarũ, iſtorũ
- Datiuo iſtis.
- Acc. iſtos, iſtas, iſta.
- Vocatiuo caret.
- Ablatiuo iſtis.

Ille is declined like Iſte, and alſo Ipſe, ſauing that the Neuter gender in the Nominatiue caſe and in the accuſatiue caſe ſingular, maketh ipſum. Nominatiuo, hic, hæc, hoc. Genitiuo huius. Datiuo huic: as afore in the Noune.

Singulariter.
- Nom. is, ea, id.
- Genitiuo eius.
- Datiuo ei.
- Acc. eum, eam, id.
- Vocatiuo caret.
- Ablatiuo eo, ea, eo.

Pluraliter.
- Nominatiuo ĩj, eæ, ea.
- Ge. eorum, earũ, eorum.
- Datiuo ĩjs vel eis.
- Accuſ. eos, eas, ea.
- Vocatiuo caret.
- Ablatiuo ĩjs vel eis.

Singulariter.
- Nom. qui, quæ, quod.
- Genitiuo cuius.
- Datiuo cui.
- Ac. quem, quam, quod.
- Voc. caret.
- Abl. quo, qua, quo vel (qui.

Pluraliter.
- Nom. qui, quæ, quæ.
- G. quorũ, quarũ, quorũ
- Dat. quibus vel queis.
- Accuſ. quos, quas, quæ.
- Vocatiuo caret.
- Abl. quibus vel queis.

Likewiſe Quis and Quid be declined, whether they be Interrogatiues, or Indefinites. Alſo Quiſquis is thus declined:

No. { Quiſquis. / Quicquid. } Ac. { Quicquid. } Abl. { Quoquo. / Quaqua. / Quoquo. } *The cõpound of Quis.*

Where

Note. Where note, that Quid is alwaies a Substantiue of the Neuter gender.

The third declenſion. These fiue, Meus, tuus, ſuus, noſter and veſter, are of the third declenſion, & be declined as Nounes Adiectiues of three terminations, in this wiſe:

Singulariter.	*Nom. meus, mea, meũ.*	Pluraliter.	*Nom. mei, meæ, mea.*
	Genit. mei, meæ, mei.		*Ge. meorũ, mearũ, meorum.*
	Dat. meo, meæ, meo.		*Dat. meis.*
	Ac. meũ, meam, meum.		*Acc. meos, meas, mea.*
	Voc. mi, mea, meum.		*Vocat. mei, meæ, mea.*
	Ablat. meo, mea, meo.		*Ablatiuo meis.*

So is Noſter declined, and Tuus, ſuus, veſter, ſauing that theſe three laſt do lacke the Vocatiue caſe

The fourth declenſion. Noſtras, Veſtras, and this Noune Cuias, be of the fourth declenſion, and be thus declined:

Singulariter.	*No. hic & hæc noſtras, & hoc noſtrate.*	Pluraliter.	*No. hi & hæ noſtrates, & hæc noſtratia.*
	Gen. huius noſtratis.		*Gen. horum, harum & horum noſtratium.*
	Dat. huic noſtrati.		*Dat. his noſtratibus.*
	Ac. hũc & hãc noſtratem, & hoc noſtrate.		*Ac. hos & has noſtrates, & hæc noſtratia.*
	Vocat. ô noſtras, & ô noſtrate.		*Vocat. ô noſtrates, & ô noſtratia.*
	Abl. ab hoc, hac & hoc noſtrate, vel noſtrati.		*Ab. ab his noſtratibus.*

Note. Here is to be noted, that Noſtras, Veſtras and this Noune Cuias, be called Gentiles, becauſe they properly betoken pertaining to countreys or nations, to ſects or factions.

A Pronoune hath three perſons.

Perſons three. The firſt perſon ſpeaketh of himſelfe: as Ego, I: Nos, We.

The

The second person is spoken to: as Tu, Thou: Vos, Yee. And of this person is also euery Vocatiue case.

The third person is spoken of: as Ille, He: Illi, They. And therefore all Nounes, Pronounes and Participles be of the third person.

Of a Verbe.

A Verbe is a part of speech, declined with moode and tense, and betokeneth doing: as Amo, I loue: or suffering: as Amor, I am loued: or being: as Sum, I am. *A Verbe.*

Of Verbes such as haue persons, be called Personals: as Ego amo, Tu amas. And such as haue no persons, be called Impersonals: as Tædet, it irketh: Oportet, it behoueth.

Of Verbes Personals there be fiue kindes: Actiue, Passiue, Neuter, Deponent, and Commune. *Verbs Personals.*

A verbe Actiue endeth in o, and betokeneth to doe: as Amo, I loue; and by putting to r, it may be a passiue: as Amor. *Actiue.*

A verbe Passiue endeth in or, and betokeneth to suffer: as Amor, I am loued: and by putting away r, it may be an Actiue: as Amo. *Passiue.*

A verbe Neuter endeth in o or m, and cannot take r to make him a Passiue: as Curro, I run; Sum, I am. And it is Englished sometime actiuely: as Curro, I runne. And sometime Passiuely: as Ægroto, I am sicke. *Neuter.*

A verbe Deponent endeth in r like a Passiue, and yet in signification is but either Actiue: as *Deponent.*

Loquor

Loquor verbum, I speake a word: or Neuter; as Glorior, I boast.

Commune. A verbe Commune endeth in r, & yet in signification is both Actiue and Passiue: as Osculor te, I kisse thee. Osculor à te, I am kissed of thee.

MOODS.

Moods fixe. There be fixe Moods: the Indicatiue, the Imperatiue, the Optatiue, the Potentiall, the Subiunctiue, and the Infinitiue.

Indicatiue. The Indicatiue mood, sheweth a reason true or false: as Ego amo, *I loue*. Or else asketh a question: as Amas tu? *Doest thou loue?*

Imperatiue. The Imperatiue biddeth or commandeth: as Ama, *Loue thou*.

Optatiue. The Optatiue wisheth or desireth with these signes, *Would God, I pray God*, or *God graunt*: as Vtinam amem, *I pray God I loue*: and hath euermore an Aduerbe of wishing ioined with him.

Potentiall. The Potentiall Mood is knowen by these signes, *May, can, might, would, should*, or *ought*: as Amem, *I may*, or *can loue*: without an Aduerbe ioined with him.

Subiunctiue. The Subiunctiue mood hath euermore some Coniunction ioined with him: as Cùm amarem, *When I loued*. And it is called the Subiunctiue mood, because it dependeth of another Verbe in the same sentence, either going afore or comming after: as Cùm amarem, eram miser: *When I loued I was a wretch*.

Infinitiue. The Infinitiue signifieth to do, to suffer, or to be; and hath neither number, nor person, nor nominatiue case before him; and is knowen commonly by this signe, *To*: as Amare, *To loue*. Also when two verbes come togither, without any

Nominatiue

Nominatiue case betweene them, then the latter shall be the Infinitiue mood: as Cupio discere, *I desire to learne.*

GERVNDS.

THere be moreouer belonging to the Infinitiue mood of Verbes, certaine voices called Gerunds, ending in Di, do and dum: Which haue both the actiue and passiue signification: as Amandi, *Of louing*, or *of being loued*. Amando, *In louing* or *in being loued*. Amandum, *To loue*, or *to be loued*. *Gerundes three: Di, do, dum.*

SVPINES.

THere be also pertaining vnto Verbs, two Supines: the one ending in um, which is called the first Supine, because it hath the signification of the Verbe actiue: as Eo amatum, *I goe to loue*. And the other in u, which is called the latter Supine, because it hath for the most part the signification passiue: as Difficilis amatu, *Hard to be loued*. *Supines two: Vm, u.*

TENSES.

THere be fiue Tenses or Times: the Present tense, the Preterimperfect, the Preterperfect, the Preterpluperfect, and the Future tense. *Tenses fiue.*

The Present tense speaketh of the time that now is: as Amo, *I loue*. *Present tense.*

The Preterimperfect tense speaketh of the time not perfectly past: as Amabam, *I loued*, or *did loue*. *Preterimperfect.*

The Preterperfect tense speaketh of the time perfectly past, with this signe *Haue*: as Amaui, *I haue loued*. *Preterperfect.*

The Preterpluperfect tense speaketh of the time more than perfectly past, with this signe *Had*: as Amaueram, *I had loued*. *Preterpluperfect.*

The

Future. The Future tenſe ſpeaketh of the time to come, with this ſigne *Shall* or *will*: as Amabo, *I ſhall* or *will loue.*

PERSONS.

Perſons three. There be alſo in Verbs three perſons, in both numbers: as Singulariter, Ego amo, *I loue*: Tu amas, *Thou loueſt*: Ille amat, *He loueth.* Pluraliter Nos amamus, *We loue*: Vos amatis, *Ye loue*: Illi amant, *They loue.*

CONIVGATIONS.

Coniugations foure. VErbes haue foure coniugations, which bee knowen after this maner.

1 The firſt coniugation hath ā long before re and ris: as Amāre, amāris.

2 The ſecond coniugation hath ē long before re and ris: as Docēre, docēris.

3 The third coniugation hath ĕ ſhort before re and ris: as Legĕre, legĕris.

4 The fourth coniugation hath ī long before re and ris: as Audīre, audīris.

Verbes in O, of the foure Coniugations, be *declined after theſe examples.*

AMo, amas, amaui, amâre: Amandi, amando, amandum: Amatum, amatu: Amans, amaturus. } To loue.

Doceo, doces, docui, docêre: Docendi, docendo, docendum: Doctum, doctu: Docens, docturus. } To teach.

Lego, legis, legi, legere: Legendi, legendo, legendum: Lectum, lectu: Legens, lecturus. } To reade.

Audio, audis, audiui, audîre: Audiendi, audiendo, audiendum: Auditum, auditu: Audiens, auditurus. } To heare.

Indicatiue

Indicatiue Mood, Preſent tenſe ſingular.

I loue, or *do loue.*	*Thou loueſt,* or *doeſt loue.*	*He loueth,* or *doth loue.*		*We loue,* or *do loue.*	*Ye loue,* or *do loue.*	*They loue,* or *do loue.*
AMo,	amas,	amat.	*Pluraliter.*	Amamus,	amatis,	amant.
Doceo,	doces,	docet.		Docemus,	docetis,	docent.
Lego,	legis,	legit.		Legimus,	legitis,	legunt.
Audio,	audis,	audit.		Audimus,	auditis,	audiunt.

Preterimperfect tenſe ſingular. Amabam, Docebam, Legebam, Audiebam, — *I loued or did loue.* bas, bat. *Plural.* bamus, batis, bant.

Preterperfect tenſe ſingular. Amaui, Docui, Legi, Audiui, — *I haue loued.* iſti, it. *Plural.* imus, iſtis, êrunt vel êre.

Preterpluperfect tenſe ſingular. Amaueram, Docueram, Legeram, Audiueram, — *I had loued.* ras, rat. *Plural.* ramus, ratis, rant.

Future tenſe ſingular. Amabo, Docebo, — *I ſhall or will loue.* bis, bit. *Pluraliter.* bimus, bitis, bunt.

Legam, Audiam, — es, et. *Pluraliter.* emus, etis, ent.

Imperatiue

Imperatiue Mood.

	Loue thou:	*Loue he, or let him loue.*	*Loue we, or let vs loue:*	*Loue yee:*	*Loue they, or let them loue.*
Present tense singular	Ama, amato:	amet, amato.	*Pl.* amemus.	amate, amatote:	ament, amanto.
	Doce, doceto:	doceat, doceto.	*Pl.* doceamus.	docete, docetote:	doceant, docento.
	Lege, legito:	legat, legito.	*Pl.* legamus.	legite, legitote:	legant, legunto.
	Audi, audito:	audiat, audito.	*Pl.* audiamus.	audite, auditote:	audiant, audiunto.

Optatiue Mood.

God graunt I loue.

Present tense sing. Vtinam
Amem, ames, amet. *Pl.* vtin. amemus, ametis, ent.
Doceam, Legam, Audiam, as, at. *Pl.* vtinam amus, atis, ant.

Preterimperfect tense singular. Vtinam
Amarem, Docerem, Legerem, Audirem, *Would God I loued, or did loue.* res, ret. *Pl.* vtinam remus, retis, rent.

Preterperfect tense singular. Vtinam
Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim, *I pray God I haue loued.* ris, rit. *Pl.* vtin. rimus, ritis, rint.

Preterpluperfect tense singular. Vtinam
Amauissem, Docuissem, Legissem, Audiuissem. *Would God I had loued.* ses, set. *Pl.* vtin. semus, setis, sent.

Future

Future tense singular. Vtinam { Amauero, Docuero, Legero, Audiuero, } ris, rit. *Plur.* vtinam rimus, ritis, rint. — *God graunt I loue hereafter.*

Potentiall Mood.

Present tense sing. { Amem, ames, amet. *Plur.* amemus, ametis, ament. Doceam, Legam, Audiam, } as, at. *Plur.* amus, atis, ant. — *I may or can loue.*

Preterimperfect tense singular. { Amarem, Docerem, Legerem, Audirem. } res, ret. *Plur.* remus, retis, rent. — *I might, would, should, or could loue.*

Preterperfect tense sing. { Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim. } ris, rit. *Plur.* rimus, ritis, rint. — *I might, would, should, or ought to haue loued.*

Preterpluperfect tense singular. { Amauissem, Docuissem, Legissem, Audiuissem, } ses, set. *Plur.* semus, setis, sent. — *I might, would, should, or ought to had loued.*

Future tense singular. { Amauero, Docuero, Legero, Audiuero, } ris, rit. *Plur.* rimus, ritis, rint. — *I may, or can loue hereafter.*

Subiunctiue Mood.

When I loue.

Preſent tenſe ſing. Cùm
Amem, ames, amet. *Plu.* cùm amemus, metis, ent.
Doceam, Legam, Audiam, as, at. *Pluraliter*, cùm amus, atis, ant.

Preterimperfect tenſe ſing. Cùm
Amarem, Docerem, Legerem, Audirem, res, ret. *Plur.* cùm remus, retis, rent.
When I loued, or did loue.

Preterperfect tenſe ſing. Cùm
Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim, ris, rit. *Plur.* cùm rimus, ritis, rint.
When I haue loued.

Preterpluperfect tenſe ſing. Cùm
Amauiſſem, Docuiſſem, Legiſſem, Audiuiſſem. ſes, ſet. *Plur.* cùm ſemus, ſetis, ſent.
When I had loued.

Future tenſe ſing. Cùm
Amauero, Docuero, Legero, Audiuero, ris, rit. *Plural.* cùm rimus, ritis, rint.
When I ſhall or will loue.

Infinitiue Mood.

Preſent and preterimperfect tenſe.
Amare, Docere, Legere, Audire, To Loue. Teach. Reade. Heare.

Preterperfect and preterpluperfect tenſe.
Amauiſſe, Docuiſſe, Legiſſe, Audiuiſſe, To haue or had Loued. Taught. Read. Heard.

Amatu-

Future tense { Amaturum / Docturum / Lecturum / Auditurum } esse. To { loue / teach / reade / heare } hereafter.

Gerunds.
- Amandi, of louing. do, in louing. dum, to loue.
- Docendi, of teaching. do, in teaching. dum, to teach.
- Legendi, of reading. do, in reading. dum, to reade.
- Audiendi, of hearing. do, in hearing. dum, to heare.

Supines. { Amatum, / Doctum, / Lectum, / Auditum, } To { loue. / teach. / reade. / heare. } { Amatu, / Doctu, / Lectu, / Auditu, } To be { loued. / taught. / read. / heard. }

A participle of the present tense.
- Amans, louing.
- Docens, teaching.
- Legens, reading.
- Audiens, hearing.

The participle of the first future tense.
- Amaturus, to loue, or about to loue.
- Docturus, to teach, or about to teach.
- Lecturus, to reade, or about to reade.
- Auditurus, to heare, or about to heare.

Heere, before we decline any Verbes in or, for supplying of many Tenses lacking in all such Verbes, we must learne to decline this Verbe Sum, in this wise following.

SVm, es, fui, esse : futurus. To be.

Indicatiue Mood.

Present tẽse singular. Sum, I am : es, est. *Pluraliter.* sumus, estis, sunt.

Preterimperfect tense singular. Eram, I was: eras, erat. *Pluraliter.* eramus, eratis, erant.

Preterperfect tense singular. Fui, I haue beene: fuisti, fuit. *Plural.* fuimus, fuistis, fuerunt vel fuere.

Preterpluperfect tense singular. Fueram, I had beene: fueras, fuerat. *Plural.* fueramus, fueratis, fuerant.

Future tense singular. Ero, I shall or will be: eris, erit. *Plural.* erimus, eritis, erunt.

Imperatiue Mood.

Present tense sing. Sis, Es, Esto, be thou. Sit, Esto. *P.*simus. Sitis, Este, Estote, Sint, Sunto

Optatiue Mood.

Present tense sing. Vtinam Sim, I pray God I be: sis, sit. *Plural.* vtinam simus, sitis, sint.

Preterimperfect tense sing. Vtin. Essem, Would God I were: esses, esset. *Plural.* vtinam essemus, essetis, essent.

Preterperfect tense sing. Vtin. Fuerim, I pray God I haue beene: fueris, fuerit. *Plu.* vtinam fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterpluperfect tense sing. Vtin. Fuissem, Would God I had beene: fuisses, fuisset. *Pluraliter.* vtinam fuissemus, fuissetis, fuissent.

Future tense sing. Vtin. Fuero, God graunt I be hereafter: fueris, fuerit. *Pluraliter.* vtinam fuerimus, fueritis, fuerint.

Poten-

Potentiall Mood.

Preſent tenſe ſing. Sim, I may or can be: ſis, ſit. *Pluraliter.* ſimus, ſitis, ſint.

Preterimperfect tenſe ſingular. Eſſem, I might or could be: eſſes, eſſet. *Plural.* eſſemus, eſſetis, eſſent.

Preterperfect tenſe ſingular. Fuerim, I might, could, ſhould or ought to haue bene: fueris, fuerit. *Pl.* fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterpluperf. tenſe ſingular. Fuiſſem, I might, could, ſhould or ought to had bene: fuiſſes, fuiſſet. *P.* fuiſſemus, fuiſſetis, fuiſſent.

Future tenſe ſing. Fuero, I may or can be hereafter: fueris, fuerit. *Plu.* fuerimus, fueritis, fuerint.

Subiunctiue Mood.

Preſent tẽſe ſing. Cùm Sim, When I am: ſis, ſit. *Pl.* cùm ſimus, ſitis, ſint.

Preterimperf. tenſe ſing. Cùm Eſſem, When I was: eſſes, eſſet. *Pl.* cùm eſſemus, eſſetis, eſſent.

Preterperf. tenſe ſing. Cùm Fuerim, When I haue bene: fueris, fuerit. *Plur.* cùm fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterpluperf. tenſe ſing. Cùm Fuiſſem, When I had bene: fuiſſes, fuiſſet. *Plu.* cùm fuiſſemus, fuiſſetis, fuiſſent.

Future tenſe ſing. Cùm Fuero, When I ſhall or will be: fueris, fuerit. *Plu.* cùm fuerimus, fueritis, fuerint.

Infinitiue Mood.

Preſent and preterimperf. tenſe. Eſſe, to be. *Preterperfect & Preterpluperf. tenſe.* Fuiſſe, to haue or had bene.

Future tenſe. Fore, vel futurum eſſe. To be hereafter.

Verbs in *or* of the foure coniugations, *be declined after these examples.*

AMor, amâris vel amâre: amatus sum vel fui, amâri: amatus, amandus. **To be loued.**

Doceor, docêris vel docêre: doctus sum vel fui, doceri: doctus, docendus. **To be taught.**

Legor, legĕris vel legĕre: lectus sum vel fui, legi: lectus, legendus. **To be read.**

Audior, audîris vel audîre: auditus sum vel fui, audîri: auditus, audiendus. **To be heard.**

Indicatiue Mood.

I am loued.

Present tense singular.

Amor, amaris vel amare, amatur.
Doceor, doceris vel docere, docetur.
Legor, legeris vel legere, legitur.
Audior, audiris vel audire, auditur.

} P.mur, mini, ntur.

Preterimperfect tense singular.

Amabar,
Docebar,
Legebar,
Audiebar,

} *I was loued.* baris vel bare, batur. *Pl.* bamur, bamini, bantur.

Preterperfect tense singular.

Amatus
Doctus
Lectus
Auditus

} *I haue beene loued.* sum vel fui, tus es vel fuisti, tus est vel fuit. *Plural.* ti sumus vel fuimus, ti estis vel fuistis; ti sunt, fuerunt vel fuere.

Preterpluperfect tense singular.

Amatus
Doctus
Lectus
Auditus

} *I had beene loued.* eram vel fueram, tus eras vel fueras, tus erat vel fuerat. *Plural.* ti eramus vel fueramus, ti eratis vel fueratis, ti erant vel fuerant.

Future tense singular.

Amabor,
Docebor,
Legar,
Audiar,

} *I shall or will be loued.* beris vel ere, itur. *P.* bimur, imini, untur
eris vel ere, etur. *Pl.* emur, emini, entur.

Impera-

Imperatiue Mood.

	Be thou loued.	*Let him be loued.*	*Let vs be loued.*	*Be yee loued.*	*Let them be loued.*
Present tense singular.	Amare, amator:	ametur, amator.	*Pl.* amemur.	Amamini, amaminor:	amentur, amantor.
	Docere, docetor:	doceatur, docetor.	*P.* docemur.	Docemini, doceminor:	doceantur, docentor.
	Legere, legitor:	legatur, legitor.	*Pl.* legamur.	Legimini, legiminor:	legantur, leguntor.
	Audire, auditor:	audiatur, auditor.	*Pl.* audiamur.	Audimini, audiminor:	audiantur, audiuntor.

Optatiue Mood.

God grant I be loued.

Pres. tense singular. Vtinam Amer, Docear, Legar, Audiar, } eris vel ere, etur. *Pl.* vtin. emur, emini, entur.

Would God I were loued.

Preterimperf. tense sing. Vtin. Amarer, Docerer, Legerer, Audirer, } reris vel rere, retur. *Pl.* vt. remur, remini, rentur.

I pray God I haue bene loued.

Preterperfect tense sing. Vtin. Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } sim vel fuerim, tus sis vel fueris, tus sit vel fuerit. *Plu.* vt. ti simus vel fuerimus, ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

Would God I had bene loued.

Preterpluperf. tense sing. Vtin. Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } essem vel fuissem, tus esses vel fuisses, tus esset vel fuisset. *Plur.* vtinam ti essemus vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.

Future tenſe ſingular. Vtinam { Amatus / Doctus / Lectus / Auditus } *God graunt I be loued heereafter.* { ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. *Pl.* vti. ti erimus vel fuerimus, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

Potentiall Mood.

I may or can be loued.

Preſent tenſe ſing. { Amer, eris vel ere, etur. *Plural.* emur, emini, entur. / Docear, / Legar, / Audiar, } aris vel are, atur. *Pl.* amur, amini, antur.

Preterimperfect tenſe ſingular. { Amarer, / Docerer, / Legerer, / Audirer, } *I would, ſhould, or ought to be loued.* reris vel rere, retur. *Plur.* remur, remini, rentur.

Preterperfect tenſe ſing. { Amatus / Doctus / Lectus / Auditus } *I would, ſhould, or ought to haue beene loued.* { ſim vel fuerim, tus ſis vel fueris, tus ſit vel fuerit. *Plur.* ti ſimus vel fuerimus, ti ſitis vel fueritis, ti ſint vel fuerint.

Preterpluperfect tenſe ſing. { Amatus / Doctus / Lectus / Auditus } *I would, ſhould, or ought to had beene loued.* { eſſem vel fuiſſem, tus eſſes vel fuiſſes, tus eſſet vel fuiſſet. *Pluralit.* ti eſſemus vel fuiſſemus, ti eſſetis vel fuiſſetis, ti eſſent vel fuiſſent.

Future tenſe ſing. { Amatus / Doctus / Lectus / Auditus } *I may or can be loued heereafter.* { ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. *Plu.* ti erimus vel fuerimus, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

Subiunctiue

Subiunctiue Mood.

When I am loued.

Present tense sing. Cùm { Amer, Docear, Legar, Audiar } eris vel ere, etur. *Pl.* cùm emur, emini, entur.

Preterim-perf. tense sing. Cùm { Amarer, Docerer, Legerer, Audirer } reris vel rere, retur. *Pl.* cùm remur, remini, rentur.

When I was loued.

Preter-perf. tense sing. Cùm { Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } sim vel fuerim, tus sis vel fueris, tus sit vel fuerit. *Pl.* cùm ti simus vel fuerimus, ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

When I haue beene loued.

Preterplu-perf. tense sing. Cùm { Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } essem vel fuissem, tus esses vel fuisses, tus esset vel fuisset. *Plu.* cùm ti essemus vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.

When I shall or will be loued.

Future tense sing. Cùm { Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. *Pluralit.* cùm ti erimus vel fuerimus, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

Infinitiue Mood.

Present and preterim-perf. tense. { Amari, Doceri, Legi, Audiri } To be { Loued. Taught. Read. Heard.

Preter-perf. and preterplu-perfect. { Amatum, Doctum, Lectum, Auditum } *To haue or had beene loued.* esse vel fuisse.

Amatus

Future tense. Amatum iri vel amandum esse, Doctum iri vel docendum esse, Lectum iri vel legendum esse, Auditum iri vel audiendum esse, } to be } loued, taught, read, heard } hereafter.

A participle of the Preter perfect tense. Amatus, Loued. Doctus, Taught. Lectus, Read. Auditus, Heard.

A participle of the Future in dus. Amandus, Docendus, Legendus, Audiendus, } To be } Loued. Taught. Read. Heard.

Of certaine Verbes going out of *rule, which are declined and formed in maner following.*

POssum, potes, potui, posse: potẽs. To may or can.

Volo, vis, volui, velle: volendi, volendo, volendum: supinis caret, volens. To wil, or to be willing.

Nolo, non vis, nolui, nolle: nolendi, nolendo, nolendum: supinis caret, nolens. To nill, or to be vnwilling.

Malo, mauis, malui, malle: malendi, malendo, malendum: supinis caret, malens. To haue rather, or to be more willing.

Edo, edis vel es, edi, edere vel esse: edendi, edendo, edendum: esum, esu, vel estum, estu: edens, esurus vel esturus. To eate.

Fio, fis, factus sum vel fui, fieri: factus, faciendus. To be made, or to be done.

Fero, fers, tuli, ferre: ferendi, ferendo, ferendum: latum, latu: ferens, laturus. To beare or suffer.

Feror, ferris vel ferre, latus sum vel fui, ferri: latus, ferendus. To be borne or suffered.

Indicatiue Mood.

Preſent tenſe ſingular.

POſsũ, potes, poteſt.
Volo, vis, vult.
Nolo, non vis, non vult.
Malo, mauis, mauult.
Edo, edis vel es, edit vel eſt.
Fio, fis, fit.
Fero, fers, fert.
Feror, ferris vel ferre, fertur.

Pluraliter.

Poſſumus, poteſtis, poſſunt.
Volumus, vultis, volunt.
Nolumus, non vultis, nolunt.
Malumus, mauultis, malunt
Edimus, editis vel eſtis, edunt.
Fimus, fitis, fiunt.
Ferimus, fertis, ferunt.
Ferimur, ferimini, feruntur.

Preterimperf. tenſe ſingular.

Poteram,
Volebam,
Nolebam,
Malebam,
Edebam,
Fiebam,
Ferebam,
Ferebar, baris vel bare, batur. *Plur.* bamur, bamini, bantur.

as, at. *Pluraliter.* amus, atis, ant.

Preterperfect tenſe ſingular.

Potui,
Volui,
Nolui,
Malui,
Edi,
Tuli,
Factus
Latus

iſti, it. *Plur.* imus, iſtis, êrunt vel êre.

ſum vel fui, tus es vel fuiſti, tus eſt vel fuit. *Plur.* ti ſumus vel fuimus, ti eſtis vel fuiſtis; ti ſunt, fuerunt vel fuere.

Preterpluperf. tenſe ſingular.

Potueram,
Volueram,
Nolueram.
Malueram,
Ederam,
Tuleram,
Factus
Latus

ras, rat. *Plur.* ramus, ratis, rant.

eram vel fueram, tus eras vel fueras, tus erat vel fuerat. *Plur.* ti eramus vel fueramus, ti eratis vel fueratis, ti erant vel fuerant.

Potero,

Future tense singular.

Potero, eris, erit. *Plural.* poterimus, eritis, erint.

Volam, Nolam, Malam, } Edam, Fiam, Feram, } es, et, *Plur.* emus, etis, ent.

Ferar, ferêris vel ferêre, ferêtur. *Plur.* feremur, feremini, ferentur.

Possum, Volo, Malo, haue no Imperatiue Mood.

Imperatiue Mood.

Noli, Nolito. *Pluraliter.* Nolite, Nolitote.

Present tense singular.

Es, esto, ede, edito. } edat, esto, edito. } *Pl.* Edam'. } edite, este, estote, editote. } edant, edunto.

Fito tu. } Fiat, fito. } *Plur.* Fiamus. } Fite, fitote. } Fiant, fiunto.

Fer, ferto. } Ferat, ferto. } *Pl.* Feramus. } Ferte, fertote. } Ferant, ferunto.

Ferre, fertor. } Feratur, fertor. } *P.* Feramur. } Ferimini, feriminor. } Ferãtur, ferũtor.

Optatiue Mood.

Present tẽse singular. Vtinam

Possim, Velim, Nolim, Malim, } is, it. *Pl.* vtin. imus, itis, int.

Edam, Fiam, Feram, } as, at. *Plur.* vtinam amus, atis, ant.

Ferar, raris vel rare, ratur. *P.* vt. amur, amini, antur.

Preterimperf. tense sing. Vtin.

Possem, Vellem, Nollem, Mallem, } Ederem vel essem, Fierem, Ferrem, } es, et, *Pluraliter.* vtinam emus, etis, ent.

Ferrer, rêris vel rêre, rêtur. *Pl.* vt. remur, remini, rentur.

Potue-

Preterperfect tense sing. Vtin.

Potuerim, Voluerim, Noluerim, } Maluerim, Ederim, Tulerim, } ris, rit. *Pl.* vtinam rimus, ritis, rint.

Factus, Latus } sim vel fuerim, tus sis vel fueris, tus sit vel fuerit. *Plu.* vt. ti simus vel fuerimus, ti sitis vel fueritis, ti sint vel fuerint.

Preterpluperfect tense sing. Vtin.

Potuissem, Voluissem, Noluissem, } Maluissem, Edissem, Tulissem, } ses, set. *Plu.* vtinam semus, setis, sent.

Factus, Latus } essem vel fuissem, tus esses vel fuisses, tus esset vel fuisset. *Plur.* vt. ti essemus vel fuissemus, ti essetis vel fuissetis, ti essent vel fuissent.

Future tense sing. Vtin.

Potuero, Voluero, Noluero, } Maluero, Edero, Tulero, } ris, rit. *Plur.* vtinam rimus, ritis, rint.

Factus, Latus } ero vel fuero, tus eris vel fueris, tus erit vel fuerit. *Pl.* vt. ti erimus vel fuerimus, ti eritis vel fueritis, ti erunt vel fuerint.

The Potentiall and the Subiunctiue Mood be formed like the Optatiue in voice, and do differ onely in signification and signe of the Mood.

Infinitiue Mood.

Present tense and Preterimperfect tense.

Posse. Velle. Nolle. Malle. } *Preterperfect & Preterpluperfect tense.* Potuisse. Voluisse. Noluisse. Maluisse.

Edere vel esse. Ferre. Fieri. Ferri. } Edisse. Tulisse. *Fu.* Esurum esse. Laturū esse. Factum esse vel fuisse. Latum esse vel fuisse.

Future tense. Factum iri, vel faciendum esse. Latum iri, vel ferendum esse.

Fo

Eo and Queo, make Ibam and Quibam in the Preterimperfect tense of the Indicatiue Moode, and Ibo and Quibo in the Future Tense: and in all other Moodes and Tenses are varied like verbes in o of the fourth Coniugation, sauing that they make their Gerunds, Eundi, eundo, eundum. Queundi, queundo, queundum.

Tenses formed of the Preterperfect tense.

Of the Preterperfect Tense of the Indicatiue Moode, be formed the Preterpluperfect Tense of the same Moode; the Preterperfect Tense, the Preterpluperfect Tense, and the Future Tense of the Optatiue Moode, the Potentiall Moode, and the Subiunctiue Moode; the Preterperfect Tense, and the Preterpluperfect tense of the Infinitiue Moode: as of Amaui, are formed Amaueram, amauerim, amauero, by changing i into ĕ short: as amauissem, amauisse, keeping i still.

Impersonalia.

IMpersonalles bee declined throughout all Moodes and Tenses, in the voice of the third person singular onely: as Delectat, delectabat, delectauit, delectauerat, delectabit. Decet, decebat, decuit, decuerat, decebit, decere. Studetur, studebatur, studitum est vel fuit, studitum erat vel fuerat, studebitur, &c.

And they haue commonly before their English, this signe *It*: as, It delighteth, Delectat: It becommeth not, Non decet.

Of the Participle.

A Participle is a part of ſpeech, deriued of a Uerbe, and taketh part of a Noune, as Gender, caſe and declenſion: and part of a Uerbe, as Tenſe and ſignification: and part of both, as number and figure.

Thereby foure kinds of Participles: one of the Preſent Tenſe, another of the Preter tenſe; one of the Future in rus, and another of the Future in dus. *Foure kinds of Participles.*

A participle of the Preſent Tenſe, hath his Engliſh ending in *ing*: as *Louing*. And his Latin in ans, or ens: as Amans, docens. And it is formed of the Preterimperfect Tenſe of the Indicatiue Mood, by changing the laſt ſyllable into ns: as Amabam, amans. Audiebam, audiens. Auxiliabar, auxilians. Poteram, potens. *Preſent tenſe.*

A participle of the Future in rus, betokeneth to do, like the Infinitiue Mood of the Actiue voice: as Amaturus, *To loue*, or *about to loue*. And it is formed of the latter Supine by putting to rus: as Doctu, docturus. *The firſt Future tenſe in rus.*

A Participle of the Preter Tenſe, hath his Engliſh ending in *d*, *t*, or *n*; as *loued*, *taught*, *ſlain*: and his Latin in tus, ſus, xus; as amatus, viſus, nexus: and one in üus, as Mortuus. And it is formed of the latter Supine, by putting to s: as lectu, lectus; except Mortuus. *Preter tenſe.*

A Participle of the Future in dus, betokeneth to ſuffer, like the Infinitiue mood of the paſſiue voice: as Amandus, *to be loued*. And it is formed of the Genitiue caſe of the participle of the Preſent *The ſecond Future tenſe in dus.*

sent tense, by changing tis into dus: as Amantis, amandus. Legentis legendus. And it is also found, to haue the signification of the Participle of the Present Tense: as Legendis veteribus proficis: *In reading old authours thou doest profit.*

Of an active come 2. participles. Of a verbe actiue, and of a verbe neuter which hath the Supines, come two participles: one of the Present Tense, and another of the Future in rus: as of Amo, commeth Amans, amaturus: of Curro, Currens, cursurus.

Of a passiue come 2. Of a verbe Passiue, whose actiue hath the Supines, come two Participles: one of the Preter tense, and another of the Future tense in dus: as of Amor, commeth Amatus, amandus.

Of a Deponent, 3. Of a Verbe Deponent come three Participles: one of the Present tense, one of the Preter tense, and another of the Future in rus: as of Auxilior, commeth Auxilians, auxiliatus, auxiliaturus.

And if the verbe Deponent do gouerne an accusatiue case after him, it may forme also a Participle in Dus: as of Loquor, Loquendus.

Of a Commune, 4. Of a verbe Commune come foure Participles: as of Largior, come Largiens, largiturus, largitus, largiendus.

Participles declined like Adiectiues. Participles of the Present tense, be declined like Nounes adiectiues of three Articles: as Nominatiuo hic, hæc, & hoc amans. Genitiuo huius amantis. Datiuo huic amanti. &c.

Participles of other tenses be declined like Nounes Adiectiues of three diuers endings: as Amaturus, amatura, amaturum. Amatus, amata, amatum. Amandus, amanda, amandum.

Of an Aduerbe.

AN Aduerbe is a part of ſpæch ioined to the Verbs, to declare their ſignification.

Aduerbes ſome be of time: as Hodiè, cras, herì, perindiè, olim, aliquando, nuper, quando.

Some be of
- Place: as Vbi, ibi, hîc, iſtîc, illîc, intùs, foris.
- Number: as Semel, bis, ter, quater, iterum.
- Order: as Inde, deinde, denique, poſtremò.
- Aſking or doubting: as Cur, quare, vnde, quorſum, num, nunquid?
- Calling: as Heus, ô, ehodum.

Some be of
- Affirming: as Certè, næ, profectò, ſanè, ſcilicet, licèt, eſtò.
- Denying: as Non, haud, minimè, neutiquam, nequaquam.
- Swearing: as Pol, ædepol, hercle, mediuſidiùs.
- Exhorting: as Eia, agè, agitè, agédum.

Some be of
- Flattering: as Sodes, amabò,
- Forbidding: as Ne.
- Wiſhing: as Vtinam, ſi, ô ſi, ô.
- Gathering together: as Simul, vnà, pariter, non modò, non ſolùm.
- Parting: as Seorſim, ſigillatim, vicatim.

Some be of
- Chuſing: as Potiùs, imò.
- A thing not finiſhed: as Penè, ferè, propè, vix, modò non.
- Shewing: as En, ecce.
- Doubting: as Forſan, forſitan, fortaſſis, fortaſſe
- Chaunce: as Fortè, fortuitò.

Some be of
- Likenesse: as Sic, sicut, quasi, ceu, tanquam, velut.
- Qualitie: as benè, malè, doctè, fortiter.
- Quantitie: as Multùm, parùm, minimùm, paululùm, plurimùm.
- Comparison: as Tam, quàm, magis, minùs, maximè.

Certaine Aduerbes be compared: as Doctè, doctiùs, doctissimè. Fortiter, fortiùs, fortissimè. Propè, propiùs, proximè.

Also the voices of Prepositions, if they be set alone, not hauing any casuall word to serue vnto, ioyned with them, be not Prepositions, but are changed into Aduerbs: as, Qui antè non cauet, pòst dolebit: He that beware not afore, shall be sory afterward. Coràm laudare, & clàm vituperare, inhonestum est: In presence to commend one, and behinde the backe to dispraise, is an vnhonest point.

Of a Coniunction.

A Coniunction is a part of speech that ioyneth words and sentences togither.

Of Coniunctions some be Copulatiues: as Et, que, quoque, ac, atque, nec, neque.

Some be
- Disiunctiues: as Aut, ve, vel, seu, siue.
- Discretiues: as Sed, quidem, autem, verò, at, ast.
- Causals: as Nam, námque, enim, etenim, quia, vt, quòd, quum, quoniam, and quando set for quoniam.

Some

Some be
- Conditionals: as Si, sin, modò, dum, dummodò.
- Exceptiues: as Ni, nisi, quin, aliquin, præterquam.
- Interrogatiues: as Ne, an, vtrùm, necne, ánne, nónne.
- Illatiues: as Ergò, ideo, igitur, quare, itáque, proin.

Some be
- Aduersatiues: as Etsi, quanquam, quamuis, licèt, estò.
- Redditiues to the same: as Tamen, attamen.
- Electiues: as Quàm, ac, atque.
- Diminutiues: as Saltem, vel.

Of a Prepoſition.

A Prepoſition is a part of ſpæch moſt commonly ſet before other parts, either in Appoſition: as Ad patrem; or elſe in Compoſition: as Indoctus.

Theſe Prepoſitions following, ſerue to *the Accuſatiue caſe.*

Ad, To.
Apud, At.
Ante, Before.
Aduersus, } Against.
Aduersum: }

Cis, } On this
Citra: } ſide.
Circũ, } About.
Circa: }
Contra, Against.
Erga, Towards.
Extra, Without.
Intra, Within.
Inter, Betweene.
Infra, Beneath.
Iuxta, Beſide, or nigh to.
Ob, For.

Ponè, Behinde.
Per, By or through.
Propè, Nigh.
Propter, For.
Secundùm, } After.
Poſt:
Trans, On the further ſide.

Vltra, Beyond.
Præter, Beſide.
Supra, Aboue.
Circiter, About.
Vſque, Vntill.
Secùs, By.
Verſus, Towards.
Penes, In the power.

Where note, that Verſus is ſet after his caſuall word: as Londinum verſus, Towards London. And likewiſe may Penes be ſet alſo.

Theſe Prepoſitions following, ſerue to the Ablatiue caſe.

A, ab, abs, Frõ or fro.
Cum, With.
Coram, Before, or in preſence.
Clam, Priuily.
De, } Of or fro.
E, }
Ex, }

Pro, For.
Præ, Before, or in compariſon.
Palàm, Openly.
Sine, } without.
Abſque: }
Tenus, Vntil, or vp to.

Where note, that if the caſuall word ioyned with Tenus, be the plurall number, it ſhall be put in the Genitiue caſe, and be ſet before Tenus: as Aurium tenus, Vp to the eares. Genuum tenus, Vp to the knees.

Note alſo, that the voices of Prepoſitions being ſet alone without their caſuall words, be not Prepoſitions, but are changed into Aduerbs: as is aforeſaid in the Aduerbe.

Theſe Prepoſitions following, ſerue to both caſes.

In with this ſigne *To*, to the Accuſatiue caſe: as In vrbem, Into the city. In without this ſigne *To*, to the Ablatiue caſe: as In te ſpes eſt, My hope is in thee. Sub noctem, A little before night:

Sub

Sub Iudice lis est, The matter is before the Iudge.
Super lapidem, Upon a stone:
Super viridi fronde, Upon greene leaues.
Subter terram, Under the earth:
Subter aquis, Under the water.

Of an Interiection.

AN Interiection is a part of speech, which betokeneth a sudden passion of the minde, vnder an vnperfect voice. Some are of

Some are of
- Mirth: as Euax, vah.
- Sorrow: as Heu, hei.
- Dread: as At at.
- Maruelling: as Papè.
- Disdaining: as Hem, vah.
- Shunning: as Apagè.
- Praising: as Euge.
- Scorning: as Hui.
- Exclamation: as Proh Deûm atq; hominũ fidem.
- Cursing: as Væ malum.
- Laughing: as Ha ha he.
- Calling: as Eho, oh, io.
- Silence: as Au. And such others.

THE CONCORDS of Latine speech.

FOr the due ioyning of words in construction, it is to be vnderstood, that in Latine speech there be three Concords. The first, betweene the Nominatiue case and the Verbe: The second, betweene the Substantiue & the Adiectiue: The third, betweene the Antecedent & the Relatiue.

The first Concord.

WHen an English is giuen to be made in Latine, looke out the principall Verbe. If there be moe verbes than one in a sentence, the first is the principall verbe, except it be the Infinitiue Mood, or haue before it a Relatiue: as That, whom, which: or a Coniunction, as Vt, *that*; Cùm, *when*; Si, *if*: and such others.

When ye haue found the Verbe, aske this question, *who?* or *what?* and the word that answereth to the question, shalbe the nominatiue case tó the verbe, except it be a verbe Impersonall, which will haue no nominatiue case. And the Nominatiue shall in making and construing Latine, be set before the verbe, except a question be asked, and then the Nominatiue is set after the Verbe, or after the signe of the Verbe: as Amas tu? Louest thou? Venit ne Rex? Doth the King come?

Likewise if the verbe be of the Imperatiue mood: as Ama tu, Loue thou. Amato ille, Let him loue.

And sometime when this signe *it*, or *there*, commeth before the english of the Verbe: as Est liber meus, It is my booke. Venit ad me quidam, There came one to me. And that casuall word which commeth next after the Verbe, and answereth to this question *whom?* or *what?* made by the Verbe, shal commonly be the Accusatiue case, except the Verbe doe properly gouerne another case after him to be construed withall: as Si cupis placere magistro, vtere diligentia; nec sis tantus cessator, vt calcaribus indigeas, If thou couet to please thy master, vse diligence; and be not so slacke, that thou shalt need spurres.

A verbe Personal agreeth with his Nominatiue case in number and person: as Præceptor legit, vos verò

verò negligitis, The maſter readeth, and ye regard not. Where note, that the firſt perſon is more worthy than the ſecond, and the ſecond more worthy than the third.

Many Nominatiue caſes ſingular, with a Coniunction Copulatiue comming betweene them, will haue a verbe plurall; which verbe plurall ſhall agree with the Nominatiue caſe of the moſt worthy perſon: as Ego & tu ſumus in tuto, I and thou be in ſafegard. Tu & pater periclitamini, Thou and thy father art in ieopardie. Pater & præceptor accerſunt te, Thy father and thy maſter haue ſent for thee.

When a Verbe commeth betweene two Nominatiue caſes of diuers numbers, the Verbe may indifferently accord with either of them, ſo that they be both of one perſon: as Amantium iræ, amoris redintegratio eſt, The falling out of louers is a renuing of loue. Quid enim niſi vota ſuperſunt? For what remaineth, ſauing onely prayers? Pectora percuſſit, pectus quoque robora fiunt, She ſtroke her breaſt, and her breaſt turned into oke alſo.

Here note alſo, that ſometime the Infinitiue mood of a verbe, or elſe a whole clauſe aforegoing, or elſe ſome member of a ſentence, may be the Nominatiue caſe to the verbe: as Diluculò ſurgere, ſaluberrimum eſt, To ariſe betime in the morning, is the moſt holſome thing in the world. Multum ſcire, vita iucundiſſima, To know much, is the moſt pleaſant (or ſweeteſt) life of all.

The ſecond Concord.

WHen yee haue an Adiectiue, aſke this queſtion, *who?* or *what?* & the word that anſwereth to the queſtion, ſhall be the Subſtantiue to it.

The Adiectiue, whether it be a Noune, Pronoune

or Participle, agreeth with his Substantiue in case, gender, and number: as Amicus certus in re incerta cernitur, A sure friend is tried in a doubtfull matter. Homo armatus, A man armed. Ager colendus, A field to be tilled. Hic vir, This man. Meus herus est, It is my master.

Where note, that the Masculine gender is more worthy than the Feminine, and the Feminine more worthy than the Neuter.

Many substantiues singular, hauing a coniunction copulatiue comming betweene them, will haue an Adiectiue plurall; which Adiectiue shall agree with the Substantiue of the most worthy gender: as Rex & Regina beati, The King and the Queene are blessed.

The third Concord.

When ye haue a Relatiue, aske this question *who?* or *what?* and the word that answereth to the question, shall be the Antecedent to it.

The Antecedent most commonly is a worde that goeth before the Relatiue, and is rehearsed againe of the Relatiue.

The Relatiue agreeth with his Antecedent in Gender, Number, and Person: as Vir sapit qui pauca loquitur, That man is wise that speaketh few things, or words.

Sometime the Relatiue hath for his Antecedent the whole reason that goeth before him, and then he shall be put in the neuter gender and singular number: as In tempore veni, quod omnium rerum est primum, I came in season, which is the chiefest thing of all. But if the Relatiue be referred to two clauses or more, then the Relatiue shall be put in the plurall number: as Tu multùm dormis, & sæpè potas,

potas, quæ ambo sunt corpori inimica, Thou sleepest much, and drinkest often, which both things are naught for the body.

When this English *that*, may be turned into this English *which*, it is a Relatiue; otherwise it is a Coniunction, which in Latine is called quòd or vt: and in Latine making it may elegantly be put away, by turning the Nominatiue case into the Accusatiue, and the verbe into the Infinitiue Mood: as Gaudeo quòd tu benè vales: Gaudeo te benè valere, I am glad that thou art in good health. Iubeo vt tu abeas: Iubeo te abire, I bid that thou goe hence.

Many Antecedents singular, hauing a Coniunction Copulatiue betweene them, will haue a Relatiue plurall; which Relatiue shall agree with the Antecedent of the most worthy gender: as Imperium & dignitas quæ petisti, The rule and dignity which thou hast required.

But in things not apt to haue life, the Neuter gender is most worthy: yea and in such case, though the Substantiues or Antecedents be of the Masculine, or of the Feminine gender, and none of them of the Neuter, yet may the Adiectiue or Relatiue be put in the Neuter gender: as Arcus & calami sunt bona, The bow and arrowes be good: Arcus & calami quæ fregisti, The bow and arrowes which thou hast broken.

The case of the Relatiue.

WHen there commeth no Nominatiue case betweene the Relatiue and the Verbe, the Relatiue shall be the Nominatiue case to the Verbe: as Miser est qui nummos admiratur, Wretched is that person, which is in loue with money.

That

But when there commeth a Nominatiue caſe betweene the Relatiue and the Verbe, the Relatiue ſhall be ſuch caſe as the Verbe will haue after him: as Fœlix, quem faciunt aliena pericula cautum, Happie is he, whom other mens harmes doe make to beware.

As the Relatiue may be the Nominatiue caſe to the Verbe, ſo it may be the Subſtantiue to the Adiectiue that is ioined with him, or that commeth after him: as Diuitias amare noli, quod omnium eſt ſordidiſſimum: Will not thou loue riches, which to doe, is the moſt beggerly thing in the world.

Nounes Interrogatiues and Indefinits, follow the rule of the Relatiue: as Quis, vter, qualis, quantus, quotus, &c. which euermore come before the Verbe like as the Relatiue doth: as Hei mihi, qualis erat? talis erat, qualem nunquam vidi.

Yet heere is to be vnderſtanded and noted, that the Relatiue is not alwaies gouerned of the Verbe that he commeth before, but ſometime of the Infinitiue mood that commeth after the Verbe: as Quibus voluiſti me gratias agere egi: What perſons thou willedſt me to thanke, I haue thanked.

Sometime of a Participle: as Quibus rebus adductus feciſti? with what things moued didſt thou it?

Sometime of the Gerund: as Quæ nunc non eſt narrandi locus, which things at this preſent is no time to tell.

Sometime of the Prepoſition ſet before him: as Quem in locum deducta res ſit, vides: Vnto what ſtate the matter is now brought, thou ſeeſt.

Sometime of the Subſtantiue that he doth accord with: as Senties qui vir ſiem, Thou ſhalt perceiue what a fellow I am. Albeit in this manner ſpeaking, Qui, is an Indefinite, and not a Relatiue.

Sometime

Sometime of a Noune Partitiue or Distributiue: as Quarum rerum vtram minùs velim, non facilè possum existimare, Of the which two things whether I would with lesse will haue, I cannot easily esteeme.

Sometime it is put in the Genitiue case by reason of a Substantiue comming next after him: as Ego illum non noui, cuius causa hoc incipis, I knew him not, for whose cause thou beginnest this matter.

Sometime it is otherwise gouerned of a Noune Substantiue: as Omnia tibi dabuntur, quibus opus habes, All things shall be giuen thee, which thou hast need of.

Sometime of an Aduerbe: as Cui vtrùm obuiàm procedam, nondum statui, Whom whether I will go to meet with, I haue not yet determined.

Sometime it is put in the Ablatiue case with this signe *than*, & is gouerned of the Comparatiue degree comming after him: as Vtere virtute, qua nihil est melius: Vse vertue, than the which nothing is better.

Sometime it is not gouerned at all, but is put in the Ablatiue case absolute: as Quantus erat Iulius Cæsar, quo Imperatore, Romani primùm Britanniam ingressi sunt? How worthie a man was Julius Cesar, vnder whose conduct the Romans first entred into Britaine?

Also when it signifieth an instrument wherewith a thing is to be done, it is put in the Ablatiue case: as Ferrum habuit, quo se occideret, He had a knife wherewith he would haue slaine himselfe.

When a Relatiue commeth betweene two Substantiues of diuers genders, it may indifferently accord with either of them: as Auis, quæ passer appellatur; or Auis, qui passer appellatur: The bird which

which is called a Sparrow. Yea though the Substantiues be of diuers numbers also: as Est ne ea Lutetia, quam nos Parisios dicimus? Is not that called Lutetia, that we doe call Paris? Or else, Est ne ea Lutetia, quos nos Parisios dicimus?

Constructions of Nouns Substantiues.

WHen two Substantiues come together, betokening diuers things, the latter shall be the Genitiue case: as Facundia Ciceronis, The eloquence of Cicero. Opus Virgilij, The worke of Virgill. Amator studiorum, A louer of studies. Dogma Platonis, The opinion of Plato. But if they belong both to one thing, they shall be put both in one case: as Pater meus vir, amat me puerum, My father being a man, loueth me a childe.

When the English of this word Res, is put with an Adiectiue, yee may put away Res, and put the Adiectiue in the Neuter gender, like a Substantiue: as Multa me impedierunt, Many things haue letted me. And being so put, it may be the Substantiue to an Adiectiue: as Pauca his similia, A fewe things like vnto these. Nonnulla huiusmodi, Many things of like sort.

An Adiectiue in the Neuter gender, put alone without a Substantiue, standeth for a Substantiue; and may haue a Genitiue case after him, as if it were a Substantiue: as Multum lucri, Much gaine. Quantum negotij? How much businesse? Id operis, That worke.

Words of any qualitie or propertie, to the praise or dispraise of a thing, comming after a Noune Substantiue, or a Uerbe Substantiue, it may be put in the Ablatiue case, or in the Genitiue: as Puer bona indole, or Puer bonæ indolis, A childe of a good

good towardnesse. Puer boni ingenij, or Puer bono ingenio, A child of a good wit.

Opus and Vsus, when they be Latine for need, require an Ablatiue case: as Opus est mihi tuo iudicio, I haue need of thy iudgement. Viginti minis vsus est filio, My sonne hath need of twentie pounds.

Constructions of Adiectiues.

The Genitiue case.

ADiectiues that signifie desire, knowledge, remembrance, ignorance, or forgetting, and such other like, require a Genitiue case: as Cupidus auri, Couetous of money. Peritus belli, Expert of warfare. Ignarus omnium, Ignorant of all things. Fidens animi, Bold of heart. Dubius mentis, Doubtfull of mind. Memor præteriti, Mindfull of that is past. Reus furti, Accused of theft.

Nounes Partitiues, and certaine Interrogatiues, with certaine Nounes of number, require a Genitiue case: as Aliquis, vter, neuter, nemo, nullus, solus, vnus, medius, quisque, quisquis, quicunque, quidam, quis for aliquis, or quis an Interrogatiue: as Vnus, duo, tres: Primus, secundus, tertius, &c. as Aliquis nostrûm, Primus omnium.

When a question is asked, the answere in Latine must bee made by the same case of a Noune, Pronoune or Participle, and by the same tense of a Verbe, that the question is asked by: as Cuius est fundus? Vicini. Quid agitur in ludo literario? Studetur. Except a question be asked by Cuius, ia, ium: as Cuia est sententia? Ciceronis. Or by a word that may gouerne diuers cases: as Quanti emisti librum? Paruo. Or except I must answere by one of these possessiues, Meus, tuus, suus, noster, vester: as Cuius est domus? Non vestra, sed nostra.

Nounes

Nounes of the Comparatiue and the Superlatiue degree, being put partitiuely, that is to say, hauing after them this English *of*, or *among*, require a Genitiue case: as Aurium mollior est sinistra, Of the eares, the left is the softer. Cicero oratorum eloquentissimus, Cicero the most eloquent of Orators.

Nounes of the Comparatiue degree, hauing *than* or *by* after them, doe cause the word following to be the Ablatiue case: as Frigidior glacie, More colde than ice. Doctior multo, Better learned by a great deale. Vno pede altior, Higher by a foot.

The Datiue case.

Adiectiues that betoken profite or disprofite, likenesse or vnlikenesse, pleasure, submitting, or belonging to any thing, require a Datiue case: as Labor est vtilis corpori, Labour is profitable to the bodie. Æqualis Hectori, Equall to Hector. Idoneus bello, Fit for warre. Iucundus omnibus, Pleasant to all persons. Parenti supplex, Suppliant to his father. Mihi proprium, Proper to me.

Likewise Nouns Adiectiues of the passiue signification in bilis, and Participials in dus: as Flebilis, flendus omnibus, To be lamented of all men. Formidabilis, formidandus hosti, To be feared of his enemies.

The Accusatiue case.

The measure of length, breadth, or thickenesse of any thing, is put after Adiectiues in the Accusatiue case, and sometime in the Ablatiue case: as Turris alta centum pedes, A tower an hundreth foote high. Arbor lata tres digitos, A tree three fingers broad. Liber crassus tres pollices, vel tribus pollicibus, A booke three inches thicke.

The Ablatiue case.

ADiectiues signifying fulnesse, emptinesse, plentie or wanting, require an Ablatiue case, and sometime a Genitiue: as Copijs abundans. Crura thymo plena. Vacuus ira, iræ, ab ira. Nulla epistola inanis re aliqua. Diuissimus agri. Stultorum plena sunt omnia. Quis nisi mentis inops, oblatum respuat aurum? Integer vitæ, scelerisq; purus; non eget Mauri iaculis nec arcu. Expers omnium. Corpus inane animæ. These Adiectiues, Dignus, Indignus, præditus, captus, contentus, with such others, will haue an Ablatiue case: as Dignus honore. Captus oculis. Virtute præditus. Paucis contentus.

Where note, that Dignus, indignus and contentus, may in stead of the Ablatiue case, haue an Infinitiue Mood of a Verbe: as Dignus laudari, Worthy to be praised. Contentus in pace viuere, Content to liue in peace.

Construction of the Pronoune.

THese Genitiue cases of the Primitiues, Mei, tui, sui, nostri and vestri, be vsed when suffering, or passion is signified: as Pars tui. Amor mei. But when possession is signified, Meus, tuus, suus, noiter and vester be vsed: as Ars tua. Imago tua.

These Genitiue cases, Nostrûm, vestrûm, be vsed after Distributiues, Partitiues, Comparatiues and Superlatiues: as Nemo vestrûm. Aliquis nostrûm. Maior vestrûm. Maximus natu nostrûm.

Construction of the Verbe: and first *with the Nominatiue case.*

SVm, forem, fio, existo; and certaine Verbes passiues: as Dicor, vocor, salutor, appellor, habeor, Existimor,

Existimor, videor, with other like, will haue such case after them, as they haue before them: as Fama est malum, Fame is an euill thing. Malus, cultura fit bonus, An euil person by due ordering or gouernance, is made good. Crœsus vocatur diues, Cresus is called rich. Horatius salutatur Poëta, Horace is saluted by the name of Poet. Malo te diuitem esse, quàm haberi, I had leifer thou were rich indeed, than so accounted.

Also verbes that betoken bodily moouing, going, resting or doing, which be properly called verbes of Gesture: as Eo, incedo, curro, sedeo, appareo, bibo, cubo, studeo, dormio, somnio, and such other like, as they haue before them a Nominatiue case of the doer or sufferer, so may they haue after them a Nominatiue case of a Noune, or Participle, declaring the maner of circumstance of the doing or suffering: as Incedo claudus, I go lame. Petrus dormit securus, Peter sleepeth void of care. Tu cubas supinus, Thou liest in bed with thy face vpward. Somnias vigilans, Thou dreamest waking. Studeto stans, Study thou standing. And likewise in the Accusatiue case: as Non decet quenquam meiere currentem, aut mandentem, It doth not become any man to pisse running, or eating.

And generally, when the word that goeth before the verbe, and the word that commeth after the verbe belong both to one thing, that is to say, haue respect either to other, or depend either of other, they shall be put both in one case, whether the verbe be Transitiue or Intransitiue, of what kind soeuer the verbe be: as Loquor frequens, I speake often. Taceo multus, I hold my peace much. Scribo epistolas rarissimus, I write letters very seldome. Ne assuescas bibere vinum ieiunus, Accustome not thy selfe to drinke

drinke wine next thy heart, or not hauing eaten somewhat afore.

The Genitiue case.

THis Verbe Sum, when it betokeneth or importeth possession, owing, or otherwise pertaining to a thing, as a token, property, duety or guise, it causeth the noune, pronoune or participle following to be put in the genitiue case: as Hæc vestis est patris, This garment is my fathers. Insipientis est dicere: Non putaram, It is the property of a foole to say: I had not thought. Extremæ est dementiæ discere dediscenda, It is a point of the greatest folly in the world, to learn things that must afterward be learned otherwise. Orantis est nihil nisi cœlestia cogitare, It is the duty of a man that is saying his praiers, to haue mind on nothing but heauenly things. Except that these Pronounes, Meus, tuus, suus, noster and vester, shall in such manner speaking be vsed in the Nominatiue case: as Hic codex est meus, This booke is mine. Hæc domus est vestra, This house is yours. Non est mentiri meum, It is not my guise (or property) to lie. Nostrum est iniuriam non inferre, It is our parts not to doe wrong. Tuum est omnia iuxtà pati, It is thy part (or duty) to suffer all things in like.

Verbes that betoken to esteeme or regard, require a Genitiue case betokening the value: as Parui ducitur probitas, Honesty is reckoned little worth. Maximi penditur nobilitas, Nobleneſſe of birth is very much regarded.

Verbes of accusing, condemning, warning, purging, quiting or assoiling, will haue a Genitiue case of the crime, or of the cause, or of the thing that one is accused, condemned or warned of: or else an ablatiue case most commonly without a preposition:

as Hic furti se alligat, *vel* furto. Admonuit me errati, *vel* errato. De pecunijs repetundis damnatus est.

Satago, misereor, misereſco, **require a Genitiue case**: as Rerum suarum satagit. Miserere mei Deus.

Reminiscor, obliuiscor, recordor **and** memini, **will haue a Genitiue, or an Accusatiue case**: as Reminiscor historiæ. Obliuiscor carminis. Recordor pueritiam. Obliuiscor lectionem. Memini tui, *vel* te, **I remember thee**. Memini de te, **I spake of thee**. Egeo, or indigeo tui, *vel* te, **I haue need of thee**. Potior vrbis, **I conquer the citie**. Potior voto, **I obtaine my desire**.

The Datiue case.

ALL maner of Verbs put accusatiuely, that is to say, with these tokens *to* **or** *for* **after them, will haue a Datiue case**: as Non omnibus dormio, **I sleepe not to all men**. Huic habeo, non tibi, **I haue it for this man, and not for thee**.

To this rule doe also belong Verbes betokening to profit or disprofit: as Commodo, incommodo, noceo.

To
- **Compare**: as Comparo, compono, confero.
- **Giue or restore**: as Dono, reddo, refero.
- **Promise or to pay**: as Promitto, polliceor, soluo.
- **Command or shew**: as Impero, indico, monstro.
- **Trust**: as Fido, confido, fidem habeo.
- **Obey or to be against**: as Obedio, adulor, repugno.
- **Threaten or to be angry with**: as Minor, indignor, irascor.

Also Sum, **with his compounds, except** Possum. **Also Verbes compound with** Satis, benè **and** malè: as Satisfacio, benefacio, malefacio. **Finally, certaine Verbes compound with these Prepositions**, Præ, ad, con, sub, ante, post, ob, in **and** inter, **will haue a Datiue case**: as Præluceo, adiaceo, condono, subo-

leo,

oleo, anteſto, poſthabeo, obijcio, inſulto, interſero.

This verbe Sum, es, fui, may oftentimes be ſet for Habeo, and then the word that ſeemeth in the Engliſh to be the nominatiue caſe, ſhall be put in the datiue, and the word that ſeemeth to be the accuſatiue caſe, ſhall be the nominatiue: as, Eſt mihi mater, I haue a mother. Non eſt mihi argentum, I haue no money. But if Sum be the Infinitiue mood, this Nominatiue ſhall be turned into the Accuſatiue: as, Socio tibi non eſſe argentum, I know thou haſt no money.

Alſo when Sum hath after him a Nominatiue caſe and a Datiue, the word that is the Nominatiue caſe, may be put alſo in the Datiue: ſo that Sum may in ſuch maner ſpeakings be conſtrued with a double Datiue caſe: as, Sum tibi præſidio, I am to thee a ſafegard. Hæc res eſt mihi voluptati, This thing is to me a pleaſure. And not onely Sum, but alſo many other verbs may in ſuch maner ſpeaking haue a double Datiue caſe, one of the perſon, and another of the thing: as, Do tibi veſtem pignori. Verto hoc tibi vitio. Hoc tu tibi laudi ducis.

The Accuſatiue caſe.

VErbes Tranſitiues are all ſuch as haue after them an Accuſatiue caſe of the doer or ſufferer, whether they be Actiue, Commune, or Deponent: as, Vſus promptos facit. Fœminæ ludificantur viros. Largitur pecuniam.

Alſo verbes Neuters may haue an Accuſatiue caſe of their owne ſignification: as, Endymionis ſomnum dormis. Gaudeo gaudium. Viuo vitam.

Verbs of aſking, teaching, and arayning, wil haue two accuſatiue caſes, one of the ſufferer, and another of the thing: as, Rogo te pecuniam. Doceo te literas. Quod te iamdudum hortor. Exuo me gladium.

The Ablatiue caſe.

All verbs require an ablatiue caſe of the inſtrument, put with this ſigne *with* before it, or of the cauſe, or of the maner of doing: as Ferit eum gladio. Taceo metu. Summa eloquentia cauſam egit.

The word of price is put after verbes in the ablatiue caſe: as, Vendidi auro. Emptus ſum argento. Except theſe Genitiues, when they be put alone without Subſtantiues: Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quantiuis, quantilibet, quanticunque: as, Quanti mercatus es hunc equum? Certè pluris quàm vellem. Sauing that after Verbs of price, wee ſhall alwaies vſe theſe Aduerbes, Cariùs, viliùs, meliùs, and peiùs, in ſtead of their Caſuals.

Verbes of plenty or ſcarſenes, filling, emptying, loading, or vnloading, will haue an Ablatiue caſe: as, Affluis opibus. Cares virtute. Expleo te fabulis. Spoliauit me bonis omnibus. Oneras ſtomachum cibo. Leuabo te hoc onere. Likewiſe, Vtor, fungor, fruor, potior, lætor, gaudeo, dignor, muto, munero, communico, afficio, proſequor, impertio, impertior.

Verbs that betoken receiuing, or diſtance, or taking away, will haue an Ablatiue caſe, with a, ab, e, ex, or de: as, Accepit literas à Petro. Audiui ex nuntio. Longè diſtat à nobis. Eripui te è malis. And this ablatiue after verbs of taking away, may be turned into the Datiue: as, Subtraxit mihi cingulum. Eripuit illi vitam.

Verbes of comparing or exceeding, may haue an ablatiue caſe of the word that ſignifieth the meaſure of exceeding: as, Præfero hunc multis gradibus, I preferre this man by many degrees. Paulo interuallo illum ſuperat, He is beyond the other but a little ſpace.

A Noune, or a Pronoune substantiue, ioyned with a Participle, expressed or vnderstood, and hauing none other word whereof it may be gouerned, it shall be put in the ablatiue case absolute: as, Rege veniente, hostes fugerunt, The king comming, the enimies fled. Me duce vinces, I being captaine, thou shalt ouercome.

And it may be resolued by any of these words, dum, cùm, quando, si, quanquam, postquam: as, Rege veniente; id est, Dum veniret Rex. Me duce; id est, Si ego dux fuero.

Constructions of Passiues.

A Verbe Passiue will haue after him an ablatiue case with a preposition, or sometime a datiue of the doer: as, Virgilius legitur à me. Tibi fama petatur. And the same ablatiue or datiue, shalbe the nominatiue case to the Verbe, if it be made by the actiue: as, Ego lego Virgilium. Petas tu famam.

Gerunds.

GErunds and Supines, will haue such cases as the Verbs that they come of: as, Otium scribendi literas. Ad consulendum tibi. Auditum poëtas.

WHen the English of the Infinitiue mood commeth after any of these Nounes substantiues, Studium, causa, tempus, gratia, otium, occasio, libido, spes, opportunitas, voluntas, modus, ratio, gestus, satietas, potestas, licentia, consuetudo, consilium, vis, norma, amor, cupido, locus, and others like, if the Verbe should be of the actiue voice, it shall be made by the Gerund in di. And the same Gerund in di, is vsed also after certaine adiectiues: as Cupidus visendi. Certus eundi. Peritus iaculandi. Gnarus bellandi.

WHen yee haue an English of the Participle of the Present tense, with this signe *of* or *with*, comming after a Noune adiectiue, it shall in Latine making be put in the Gerund in do : as, Defessus sum ambulando, I am wearie of walking.

Also the english of the Participle of the Present tense comming without a substantiue, with this signe *in* or *by* before him, shall in Latine making be put in the Gerund in do : as Cæsar dando, subleuando, ignoscendo, gloriam adeptus est. In apparando totum hunc consumunt diem. And the same Gerund in do, is vsed either without a Prepositiõ, or with one of these Prepositions, A, ab, de, e, ex, cum, in: as, Deterrent à bibendo. Ab amando. Cogitat de edendo. Ratio benè scribendi cum loquendo coniuncta est.

THe English of the Infinitiue mood, comming after a reason, and shewing the cause of a reason, may be put in the Gerund in dum : as, Dies mihi vt satis sit ad agendum, vereor. I feare that a whole day will not be enough for me to doe my businesse.

The Gerund in dum, is vsed after one of these Prepositions, Ad, ob, propter, inter, ante : as, Ad capiendum hostes. Ob (vel propter) redimendum captiuos. Inter cœnandum. Ante damnandum.

And when ye haue this English *must* or *ought*, in a reason, where it seemeth to be made by this Verbe Oportet, it may be put in the Gerund in dum, with this Verbe est, set impersonally; and then the word that seemeth in the English to be the Nominatiue case, shalbe put in the Datiue : as Abeundum est mihi, I must go hence.

Supines.

Supines.

The first Supine hath his Actiue signification, and is put after Uerbs and Participles, that betoken mouing to a place: as, Eo cubitum. Spectatum admissi, risum teneatis amici?

The latter Supine hath his passiue signification and is put after Nounes Adiectiues: as, Dignus, indignus, turpis, fœdus, procliuis, facilis, odiosus, mirabilis, optimus, and such like. And the same Supine may also be turned into the Infinitiue mood passiue: as it may be indifferently said in Latine, Facile factu, or Facile fieri, Easie to be done. Turpe dictu, or Turpe dici, Unhoneſt to be spoken.

The Time.

NOunes that betoken part of time bee commonly put in the Ablatiue case: as Nocte vigilas: Luce dormis. But Nounes that betoken continuall terme of time, without ceasing or intermission, be commonly vsed in the Accusatiue case: as Sexaginta annos natus. Hyemem totam stertis.

Space of place.

NOunes that betoken space betweene place and place, be commonly put in the accusatiue case: as, Pedem hinc ne discesseris, Goe not thou a foot from this place.

A Place.

NOunes Appellatiues, or names of great places, be put with a Prepoſition, if they follow a Uerbe that signifieth in a place, to a place, from a place, or by a place: as, Viuo in Anglia. Veni per Galliam in Italiam. Proficiscor ex Urbe.

In a place, or at a place, if the place be a proper

name, and of the first, or second Declenſon, and the ſingular number, it ſhalbe put in the Genitiue caſe: as, Vixit Londini. Studuit Oxoniæ.

And theſe Nounes, humi, domi, militiæ, belli, be likewiſe vſed: as, Procumbit humi bos. Militiæ enutritus eſt. Domi bellique otioſi viuitis.

But if the place be of the third declenſon, or the Plurall number, it ſhal be put in the Datiue, or in the Ablatiue caſe: as, Militauit Carthagini, or Carthagine. Athenis natus eſt. Likewiſe we ſay, Ruri, or Rure educatus eſt.

To a place, if the place be a proper name, it ſhall be put in the Accuſatiue caſe, without a Prepoſition: as, Eo Romam. Likewiſe, Confero me domum. Recipio me rus.

From a place, or by a place, if the place be a proper name, it ſhall be put in the Ablatiue caſe without a Prepoſition: as, Diſceſſit Londino. Profectus eſt Londino (vel per Londinum) Cantabrigiam. Domus, and Rus, be likewiſe vſed: as, Abijt domo. Rure reuerſus eſt.

Impersonals.

A Verbe Impersonall hath no Nominatiue caſe before him, and this word *It*, or *there*, is commonly his ſigne: as, Decet, It becommeth. Oportet aliquem eſſe, There muſt be ſome bodie. But if it hath neither of theſe words before him, then the word that ſeemeth to be the Nominatiue caſe, ſhall be ſuch caſe as the Verbe Impersonall will haue after him: as, Me oportet, I muſt. Tibi licet, Thou maieſt.

Intereſt, refert, and eſt for intereſt, require a Genitiue caſe of all caſuall words, except Mea, tua, ſua, noſtra, veſtra, and cuia, the Ablatiue caſes of the Pronounes

Pronounes Possessiues: as, Interest omnium rectè agere. Tua refert teipsum nosse.

Certaine Impersonals require a Datiue case: as, Libet, licet, patet, liquet, constat, placet, expedit, prodest, sufficit, vacat, accidit, conuenit, contingit, and other like. Some will haue an accusatiue case onely: as, Delectat, decet, iuuat, oportet. Some beside the Accusatiue case, will haue also a Genitiue: as, Nostri nosmet pœnitet. Me ciuitatis tædet. Pudet me negligentiæ. Miseret me tui. Me illorum misereſcit.

Uerbes Impersonals of the Passiue voice, being formed of Neuters, do gouerne such cases as the Uerbes Neuters which they come of: as, Parcatur sumptui, Let cost be spared. Because we say Parcamus pecuniæ, Let vs spare cost.

A Uerbe Impersonall of the Passiue voice, hath like case as other Uerbs Passiues haue: as, Benefit multis à principe. Yet many times the case is not expressed, but vnderstood: as, Maxima vi certatur, subaudi ab illis.

When a deed is signified to be done of many, the Uerbe being a Uerbe Neuter, we may well change the Uerbe Neuter into the Impersonall in tur: as, In ignem posita est, fletur.

A Participle.

PArticiples gouerne such cases as the Uerbes that they come of: as, Fruiturus amicis. Consulens tibi. Diligendus ab omnibus.

Heere note, that Participles may foure maner of waies be changed into Nounes. The first is, when the voice of a Participle is construed with an other case than the Uerbe that it commeth of: as, Appetens vini, Greedie of wine.

The

The second, when it is compounded with a Preposition, which the Verbe that it commeth of cannot be compounded withall: as, Indoctus, Innocens.

The third, when it formeth all the degrees of comparison: as, Amans, amantior, amantissimus. Doctus, doctior, doctissimus.

The fourth, when it hath no respect, nor expresse difference of time: as, Homo laudatus. A man laudable. Puer amandus. i. amari dignus, A childe worthie to be loued. And all these are properly called Nounes Participials.

Participles when they be changed into Nounes, require a Genitiue case: as, Fugitans litium. Indoctus pilæ. Cupientissimus tui. Lactis abundans.

These Participiall voices, Perosus, exosus, pertæsus, haue alwaies the active signification, and gouerne an Accusatiue case: as, Exosus sæuitiam, Hating crueltie. Vitam pertæsus, Weary of life.

The Aduerbe.

ADuerbes of quantitie, time and place, doe require a Genitiue case: as, Multùm lucri. Tunc temporis. Vbique gentium.

Certaine Aduerbes will haue a Datiue case, like as the Nounes that they come of: as, Venit obuiam illi. Canit similiter huic.

These Datiues be vsed Aduerbially, Tempori, luci, vesperi: as, Tempori surgendum. Vesperi cubandum. Luci laborandum.

Certaine Aduerbs will haue an Accusatiue case of the Preposition that they come of: as, Propiùs vrbem. Proxmè castra.

Where note, that Prepositions, when they be set without a case, or else doe forme the degrees of comparison, be changed into Aduerbes.

The

The Coniunction.

CONiunctions Copulatiues & Diſiunctiues and theſe foure, Quàm, niſi, præterquam, an, couple like caſes: as, Xenophon & Plato fuere æquales. And ſometime they be put betweene diuers caſes: as, Studui Romæ & Athenis. Eſt liber meus & fratris. Emi fundum centum nummis & pluris.

Coniunctions Copulatiues & Diſiunctiues, moſt commonly ioine like moodes and tenſes together: as, Petrus & Ioannes precabantur & docebant. And ſometime diuers tenſes: as, Et habetur & referetur tibi à me gratia.

The Prepoſition.

SOmetime this Prepoſition In, is not expreſſed but vnderſtood, and the caſuall word neuertheleſſe put in the Ablatiue caſe: as, Habeo te loco parentis. i. in loco.

A Verbe compound, ſometime requireth the caſe of the Prepoſition that he is compounded withall: as, Exeo domo. Prætereo te inſalutatum. Adeo templum.

The Interiection.

CErtaine Interiections require a Nominatiue caſe: as, O feſtus dies hominis. Certaine a Datiue: as, Hei mihi. Certaine an Accuſatiue: as, Heu ſtirpem inuiſam. Certaine a Vocatiue: as, Proh ſancte Iupiter. And the ſame Proh, will haue an Accuſatiue caſe: as, Proh Deûm atque hominum fidem.

FINIS.

GVILIELMI

GVILIELMI LILII
ad ſuos Diſcipulos monita
Pædagogica, ſeu Carmen
de Moribus.

QVi mihi diſcipulus puer es, cupis atque doceri,
Huc ades, hæc animo concipe dicta tuo.
Manè citus lectum fuge, mollem diſcute ſomnum:
Templa petas ſupplex, & venerare Deum.
Attamen inprimis facies ſit lota manúſque,
Sint nitidæ veſtes, comptáque cæſaries.
Deſidiam fugiens, cùm te ſchola noſtra vocârit,
Adſis, nulla pigræ ſit tibi cauſa moræ.
Me præceptorem cum videris, ore ſaluta,
Et condiſcipulos ordine quoſque tuos.
Tu quoque fac ſedeas vbi te ſediſſe iubemus,
Inque loco, niſi ſis iuſſus abire, mane.
Ac magis vt quiſque eſt doctrinæ munere clarus,
Sic magis is clara ſede locandus erit.
Scalpellum, calami, atramentum, charta, libelli,
Sint ſemper ſtudijs arma parata tuis.
Si quid dictabo, ſcribes, at ſingula rectè,
Nec macula, aut ſcriptis menda ſit vlla tuis.
Sed tua nec laceris dictata, aut carmina chartis
Mandes, quæ libris inſeruiſſe decet.

Sæpè

Sæpè recognoſcas tibi lecta, animóque reuoluas,
Si dubites, nunc hos conſule, nunc alios.
Qui dubitat, qui ſæpè rogat, mea dicta tenebit,
Is qui nil dubitat, nil capit inde boni.
Diſce puer quæſo, noli dediſcere quicquam,
Ne mens te inſimulet conſcia deſidiæ.
Síſque animo attentus: quid enim docuiſſe iuuabit,
Si mea non firmo pectore verba premis?
Nil tam difficile eſt, quod non ſolertia vincat,
Inuigila, & parta eſt gloria militiæ.
Nam veluti flores tellus nec ſemina profert,
Ni ſit continuo victa labore manus:
Sic puer ingenium ſi non exercitet, ipſum
Tempus & amittet, ſpem ſimul ingenij.
Eſt etiam ſemper lex in ſermone tenenda,
Ne nos offendat improba garrulitas.
Incumbens ſtudio ſubmiſſa voce loquêris,
Nobis dum reddis, voce canorus eris.
Et quæcunque mihi reddis, diſcantur ad vnguem,
Singula & abiecto verbula redde libro.
Nec verbum quiſquam dicturo ſuggerat vllum,
Quod puero exitium non mediocre parit.
Si quicquam rogito, ſic reſpondere ſtudebis,
Vt laudem dictis & mereare decus.
Non lingua celeri nimis aut laudabere tarda,
Eſt virtus medium quod tenuiſſe iuuat.
Et quoties loqueris, memor eſto loquare Latinè,
Et veluti ſcopulos barbara verba fuge.
Præterea ſocios, quoties te cunque rogabunt,
Inſtrue, & ignaros ad mea vota trahe.
Qui docet indoctos, licèt indoctiſſimus eſſet,
Ipſe breui reliquis doctior eſſe queat.
Sed tu nec ſtolidos imitabere Grammaticaſtros,
Ingens Romani dedecus eloquij.

Quorum

Quorum tam fatuus nemo, aut tam barbarus ore eſt,
Quem non autorem barbara turba probet.
Grammaticas rectè ſi vis cognoſcere leges,
Diſcere ſi cupias cultiùs ore loqui:
Addiſcas veterum clariſſima ſcripta virorum,
Et quos authores turba Latina docet.
Nunc te Virgilius, nunc ipſe Terentius optat,
Nunc ſimul amplecti te Ciceronis opus.
Quos qui non didicit, nil præter ſomnia vidit,
Certat & in tenebris viuere Cimmeriis.
Sunt quos delectat (ſtudio virtutis honeſtæ
Poſthabito) nugis tempora conterere.
Sunt quibus eſt cordi, manibus, pedibúſue ſodales,
Aut alio quouis ſolicitare modo.
Eſt alius, qui ſe dum clarum ſanguine iactat,
Inſulſo reliquis improbat ore genus.
Te tam praua ſequi nolim veſtigia morum,
Ne tandem factis præmia digna feras.
Nil dabis aut vendes, nil permutabis, emésue,
Ex damno alterius commoda nulla feres.
Inſuper & nummos, irritamenta malorum,
Mitte aliis, puerum nil niſi pura decent.
Clamor, rixa, ioci, mendacia, furta, cachinni,
Sint procul à vobis, Martis & arma procul.
Nil penitùs dices, quod turpe, aut non ſit honeſtum.
Eſt vitæ ac pariter ianua lingua necis.
Ingens crede nefas cuiquam maledicta referre,
Iurare aut magni numina ſacra Dei.
Denique ſeruabis res omnes, atque libellos,
Et tecum quoties iſque rediſque feres.
Effuge vel cauſas faciunt quæcunque nocentem,
In quibus & nobis diſplicuiſſe potes.

FINIS.

BREVISSIMA
Institutio,
SEV
Ratio Grammatices
cognoscendæ, ad
omnium puerorum
vtilitatem præ-
scripta:
Quam solam Regia Maiestas
in omnibus Scholis profi-
tendam præcipit.

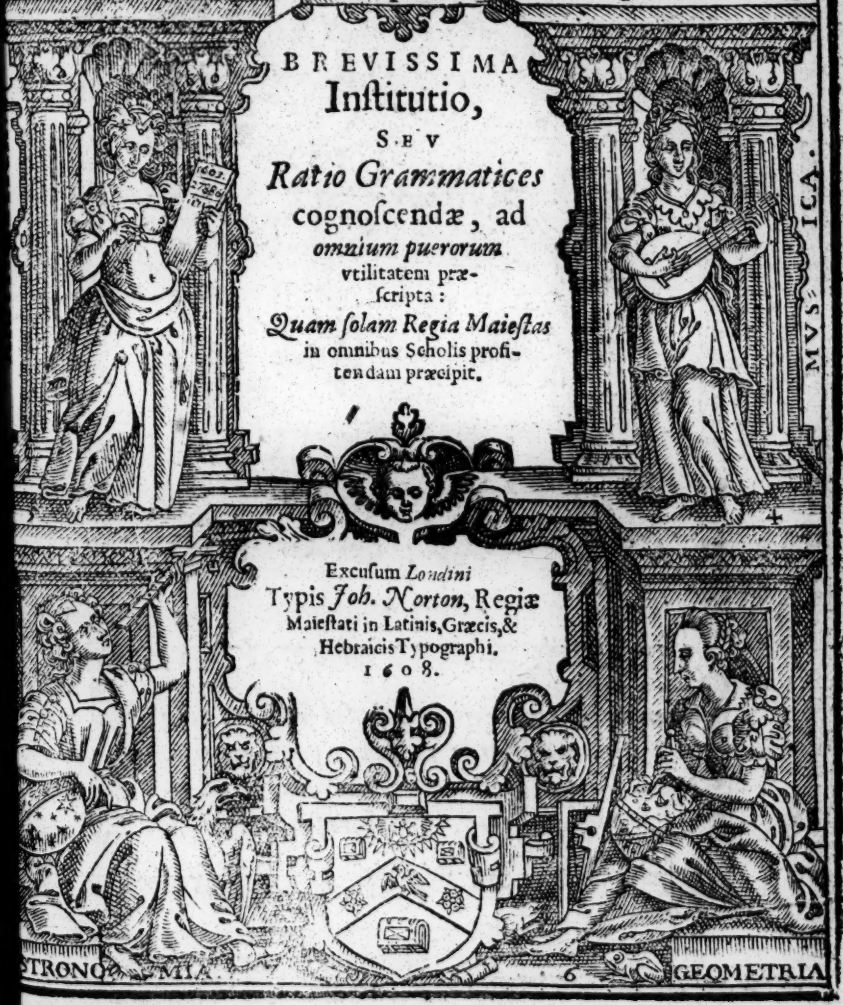

Excusum *Londini*
Typis *Joh. Norton*, Regiæ
Maiestati in Latinis, Græcis, &
Hebraicis Typographi.
1608.

Studium Grammatices omnibus esse necessarium.

Grammatices labor est paruus, sed fructus in illa est
Non paruus, parua hæc discito parue puer.
Nemo est tam doctus, qui non cognouerit ista:
Cur pudeat pueros, ista labore sequi?

DE GRAMMATICA
& eius partibus.

GRAMMATICA, est rectè scribendi atque loquendi ars.

GRAMMATICAE quatuor sunt partes:

Orthographia, Syntaxis,
Etymológia, Prosodia.

DE ORTHOGRAPHIA.

ORTHOGRAPHIA, est rectè scribendi ratio, qua docemur, quibus quæque dictio sit formanda literis: vt lectio, non lexio: ab ὀρθὸς rectus, & γραφὴ scriptura.

DE LITERIS.

EX viginti duabus literis quinque sunt vocales: *a, e, i, o, u,* nam *y* Græca est. Ex quibus variè disposítis, coalescũt diphthongi quinque: *æ, au, œ, ei, eu.* vt *Musæ. Audio. Cœlum. Hei. Euge.* Vocales. Diphthongi.

Reliquę literę Consonantes appellantur, quarum nouem sunt Mutæ: *b, c, d, f, g, k, p, q, t.* Consonantes. Mutæ.

Septem autem semiuocales: *l, m, n, r, ſ, x, z.* Semiuocales.

Ex quibus quatuor vocantur etiam Liquidæ: *l, m, n, r.* Liquidæ.

S, verò suæ cuiusdam potestatis litera est, quæ in- S.

X & Z.

terdum etiam liqueſcit. *X* & ζ, duplices ſunt conſonantes, atque etiam *s* inter duas vocales.

I & V conſonantes aliquando.

Adduntur etiam conſonantibus *i* & *u*, quando ſibi vel alijs vocalibus in eadem ſyllaba præponuntur: vt Iuno, Iouis, voluntas, vultus.

K, Y & Z.

K, *y* & ζ, Latinis dictionibus nunquã admiſcentur.

H. aſpiratio.

H, propriè quidem litera non eſt, ſed aſpirationis nota. Apud poëtas autem interdum conſonantis vim obtinet.

Præponitur autem vocalibus omnibus: vt Hamus, hebenus, hiatus, homo, humus, hymnus. Conſonantibus verò nullis: rectè itaque enuntiamus, Hiulcus, Hiacchus, triſſyllaba: Hieronymus, Hieremias, pentaſyllaba.

At in Latinis dictionibus interdum *h* poſtponitur *c*: vt Charus, charitas, pulcher, pulchritudo.

Bifariam pinguntur literæ, Maiuſculis ſcilicet characteribus, & minuſculis. Maiuſculis inchoantur ſententiæ: vt Deum time, Regem honora: & propria nomina: vt *Henricus*, *Anglia*.

Diligenter obſeruari oportebit, quę dictiones diphthongis ſcribantur, nam hæ quidem vel ſcribi omninò vel ſignari debent: vt Muſæ præſunt: vel Muſę præſunt.

Literæ maiuſculæ.

Literæ maiuſculæ, cùm ſolæ ac paucæ ſcribuntur, aliquando ſignificant Prænomen, aliquando numerũ:

vt
- A. Aulus.
- C. Caius.
- D. Decius.
- G. Gaius.
- L. Lucius.
- M. Marcus.
- P. Publius.
- P. R. Populus Rom.
- P. C. Patres conſcripti.
- Q. Quintus, Quæſtor, Quirites.
- R. P. Reſpublica.
- Sp. Spurius.
- Sex. Sextus.
- S. P. Q. R. Senatus, populúſq; Romanus.
- T. Titus.
- T, C. Tua clementia, & eius genius infinita.

In

In numeris verò	I.	significat	1.	Vnum.
	V.		5.	Quinque.
	IX.		9.	Nouem.
	X.		10.	Decem.
	XL.		40.	Quadraginta.
	L.		50.	Quinquaginta.
	XC.		90.	Nonaginta.
	C.		100.	Centum.
	D.		500.	Quingenta.
	M.		1000.	Mille.

DE SYLLABARVM DISTINCTIONIBVS.

REctè scripturo, discendum est in primis syllabas inter scribendum aptè distinguere, atque connectere. In simplicibus vocibus, *b d*, vocali sequenti adhærent: vt A-bdomen, A-bdera.

Quam quidem rationem sequuntur & ista:

&	vt	Do-ctus,	gm	vt	A-gmen.
		San-ctus.	gn		I-gnis.
pſ	vt	Scri-pſi,	ſt	vt	Ve-ſter,
		Sum-pſi.			Magi-ſter.
ſc	vt	Pi-ſcis,	xi	vt	An-xius,
		Di-ſco.			Di-xi: &
tn	vt	Æ-tna.			ſimilia.

Inter *m* & *n* non interseritur *p*. Malè igitur pingeretur Sompnus pro somnus; Columpna pro columna.

Post *x* non scribitur *ſ*: vt Excribo, exoluo; non exscribo, exsoluo. In compositis cum præpositione, auribus & euphoniæ seruiendum est:

vt Occurro, Officio, Aufero, potiùs quàm Obcurro. Obficio. Abfero.

Et contrà: { Abſtineo, Obtineo, Obrepo, } non autem { Auſtineo: Ottineo: Orrepo.

Atque huius rei gratia, etiam conſonantes in compoſitione aliquando interſeruntur: vt Redamo, redeo, ambigo, ambio.

DE ORTHOEPIA.

Orthoëpia.

RTHOGRAPHIAE affinis eſt, Orthoëpia, hoc eſt, emendatè rectéque loquendi ratio: ab ὀρθὸς rectus, & ἔπος verbum.

Hic in primis curandum eſt, vt præceptores tenera ac balbutientia puerorum ora ſic effingant & figurent, ne vel continua linguæ volubilitate ita ſermonem præcipitent, vt nuſquam, niſi vbi ſpiritus deficit, orationem claudant: vel contrà, ad ſingulas quaſque voces longa interſpiratione conſileſcant, ructu, riſu, ſingultu, ſcreatu, vel tuſſi, ſermonis tenorem ineptè dirimentes.

Cæterùm ante omnia deterrendi ſunt pueri ab ijs vitijs, quæ noſtro vulgo penè propria eſſe videntur: cuiuſmodi ſunt Iotaciſmus, Lambdaciſmus, Ichnotes, Trauliſmus, Plateaſmus, & ſimilia.

Iotaciſmus. Iotaciſmus dicitur, quando [I] litera pleniore ſono, & ſupra iuſtum decorem extenditur: quo vitio ex noſtratibus maximè laborant Angli ſeptentrionales.

Lambdaciſmus. Lambdaciſmus eſt, vbi quis [L] nimis operosè ſonat: vt Ellucet, pro elucet; Sauluus, pro ſaluus.

Noſtrati vulgo diuerſum vitium impingitur, nempe quòd hanc literam pinguius iuſto pronuntiant, dũ pro

pro { Multus, Mollis, Falſus, } auditur { Moultus: Moolis: Faulſus.

Iſchnotes, eſt quædam loquendi exilitas, quoties ſyllabas aliquas exiliùs & graciliùs enuntiamus, quàm par eſt: vt cùm Iſchnotes.

pro { Nunc, Tunc, Aliquis, Alius, } proferimus { Nync: Tynç: Eliquis: Elius.

Trauliſmus, eſt hæſitantia quædam, aut titubantia oris, quando eadem ſyllaba ſæpiùs repetitur: vt Cacacanit, pro canit: Tututullius, pro Tullius. Trauliſmus.

Huic vitio vt fœdiſſimo, ita & periculoſiſſimo, ſic ſuccurrendum putat Fabius: ſi exigatur à pueris, vt nomina & verſus affectatæ difficultatis, ac plurimis & aſperrimis inter ſe coëuntibus ſyllabis concatenatis, ac velut confragoſis, quàm citiſſimè voluant: vt

Arx, tridens, roſtris, ſphynx, præſter, torrida, ſeps, ſtrix.

- poſtquam diſcordia tetra
Belli ferratos poſtes, portáſque refregit,

Plateaſmus eſt, quando craſſiùs & voce pluſquàm virili loqui nitimur: vt cùm Plateaſmus.

pro { Montes, Fontes, Pontes, } efferimus { Mountes: Fountes: Pountes: } vt etiam

pro { Ergo, Sperma, Perago, } efferimus { Argo: Sparma: Parago.

Sunt & alibi apud noſtrates, qui pro V conſonante ſonant F: & contrà, V pro F:

vt { Folo, Fis, Folui, Felle, } pro { Volo: Vis: Volui: Velle.

Et rursum: Vero, Vers, Verre, } pro { Fero. Fers. Ferre.

S. *S*, verò mediam inter duas vocales corruptè sonant nonnulli,

pro { Læsus, Visus, Risus, } pronuntiantes { Læzus. Vizus. Rizus.

H. *H*, in initio dictionis leniùs, in medio asperiùs enuntiari volunt: malè ergò

pro { Homo, Hamus, Humus, Christus, Chrisma, Chremes, Thus, Diphthongus, Sphæra, } Efferimus { Omo. Amus. Vmus. Cristus. Crisma. Cremes. Tus. Diptongus. Spæra.

Fœdè quoque erratur à nostris, vbi *t* & *d* tanquam aspiratas pronuntiant:

vt { Amath, Caputh, Aputh, } pro { Amat. Caput. Apud.

At innumera penè sunt huius generis vitia, quæ bonarum literarum candidatis, & præceptorum diligentiæ emendanda relinquimus.

DE SENTENTIARVM PVNCTIS.

NEque exigua Orthographiæ pars, in scriptura rectè distinguenda consistere videtur. Proinde de clausularum distinctionibus paucula annotâsse non fuerit supervacaneum.

Puncta quæ. Puncta ergò sive notæ, quibus in scribendo vtuntur

ter eruditi, Latinis dicuntur ; Subdiſtinctio, Media-diſtinctio, Plena ac perfecta diſtinctio : Græcis ; Comma, Colon, Periodus.

Subdiſtinctio ſeu Comma, eſt ſilentij nota, ſeu potius reſpirandi locus; vtpote qua pronuntiationis terminus, ſenſu manente, ita ſuſpenditur, vt quod ſequitur, continuò ſuccedere debeat. Notatur autem puncto deorſum caudato, ad hunc modum [,] Comma.

Ouidius : *Vtendum eſt ætate, cito pede præterit ætas :*
Nec bona tam ſequitur, quàm bona prima fuit.

Hac item nota diſtinguuntur orationum ſingulæ partes : vt

Iuuenalis: *Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,*
Græculus eſuriens, in cœlum, iuſſeris, ibit.

Media diſtinctio ſeu Colon, eſt vbi tantum ferè de ſententia reſtat, quantum iam dictum eſt : & eſt perfecta periodi pars, notaturque duobus punctis, ſic [:] Colon.

Quemadmodum horologij vmbram progreſſam ſentimus, progredientem non cernimus : & fruticem aut herbam creuiſſe apparet, creſcere autem nulli videtur : ita & ingeniorum profectus, quoniam minutis conſtat auctibus, ex interuallo ſentitur.

Plena diſtinctio, quæ & Periodus dicitur, ponitur poſt perfectam ſententiam, quæ & puncto plano notatur, hoc modo [.] Periodus.

Dic mihi Muſa virum, captæ poſt tempora Troiæ,
Qui mores hominum multorum vidit, & vrbes.

Huc annumerari ſolent Paréthesis & Interrogatio.

Parenthesis, eſt ſententia duabus ſemilunulis inclusa ; qua remota, ſermo tamen manet integer : vt Parenthesis.

- princeps (quia bella minantur
Hoſtes) militibus vrbes præmunit, & armis.

Interrogatio, ſignatur duobus punctis, ac ſuperiore ſurſum caudato, ſic [?] vt Interrogatio.

Et quæ tanta fuit Romam tibi cauſa videndi?

DE ETYMOLOGIA.

ETymologia versatur in primis circa inuestigandas dictionum origines: vt num cœlebs dicatur, quasi cœlestem vitam agens: num lepus, quasi leuipes. Cæterùm Etymologia (quatenùs nos hoc loco de ea disserimus) est ratio cognoscendi casuum discrimina: vt Fortis, fortiter; Lego, legit: omnésque orationis partes complectitur. Cicero notationem seu veriloquium vocat. Componitur autem ab ἔτυμος verus, & λόγος sermo.

DE OCTO PARTIBVS ORATIONIS.

Partes orationis sunt octo: *Nomen*, *Pronomen*, *Verbum*, *Participium*, declinabiles: *Aduerbium*, *Coniunctio*, *Præpositio*, *Interiectio*, indeclinabiles.

NOMEN.

Nomen.

NOMEN, est pars orationis, quę rem significat, sine vlla temporis aut personæ differentia.

Nomen dupliciter dicitur: Substantiuum & Adiectiuum.

Nomen Substantiuum.

Substantiuum est, quod nihil addi postulat ad suam significationem exprimendam.

Est autem substantiuum duplex: Apellatiuum, & Proprium.

Appellatiuum

Appellatiuum est, quod rem multis communem significat: vt *Homo*, *lapis*, *iustitia*, *bonitas*.

Proprium

Proprium eſt, quod rem vni indiuiduo propriam significat: vt *Ieſus, Maria, Londinum, Thameſis.* Proprium.

Proprij nominis tria ſunt genera:

Prænomen, quod vel differentiæ cauſa, vel veteri ritu præponitur: vt *Lucius, Publius, Aulus, Marcus.* Prænomen.

Nomen, quod ſuum eſt cuique: vt *Petrus, Paulus, Cato, Tullius.* Nomen.

Cognomen, quod vel à cognatione impoſitum eſt; vt *Gracchus, Fabius, Scipio, Cicero*: vel ab euentu aliquo; vt *Affricanus, Macedonicus, Germanicus.* Cognomen.

Adiectiuum eſt, quod ſubſtantiuo indiget, cui in oratione adhæreat: vt *Piger, Alacris, Candidus, Clemens.* Nomen Adiectiuum.

Adiectiuum eſt duplex: Commune & Proprium.

Commune eſt, quod affectionem multis communem ſignificat: vt *Bonus, malus, ſolers, ſatur.* Commune.

Proprium eſt, quod affectionem vni indiuiduo peculiarem ſignificat: vt *Gradiuus Marti*: *Quirinus Romulo.* Proprium.

DE ACCIDENTIBVS NOMINIS.

Nomini accidunt ſeptem: Species, Figura, Numerus, Caſus, Genus, Declinatio, Comparatio. Nom. accidentia 7.

DE SPECIE.

Species Nominum eſt duplex: Primitiua, & Deriuatiua.

Primitiua eſt, quæ aliundè non trahitur. Primitiua.

Deriuatiua eſt, quæ aliundè formatur. Deriuatiua.

Primitiuæ ſubijciuntur hæc quæ ſequuntur, & huiuſmodi:

Collectiuum ſcilicet, quod ſingulari numero multitudinem ſignificat: vt *Concio, cœtus, plebs, turba, pecus, grex.* Collectiuum.

Fictitium, quod à ſono fingitur: vt *Sibilus, tintinnabulum, ſtridor, clangor.* Fictitium.

Interro-

Interrogatiuum. Interrogatiuum : vt Quis, vter, qualis, quantus, quot, nunquis ? Quæ aliquando migrant in Indefinita, aliquando in Relatiua.

Redditiuum. Redditiuum, quod Interrogatiuo respondet : vt Talis, tantus, tot.

Numerale. Numerale, cuius species hæ numerantur :

Cardinale. Cardinale, a quo ceu à fonte alij numeri dimanant : vt *Vnus, duo, tres, quatuor.*

Ordinale. Ordinale : vt *Primus, secundus, tertius, quartus.*

Distributiuum Distributiuum : vt *Singuli, bini, terni, quaterni.*

Partitiuum. Partitiuum, quod significat vel multa singulatim; vt *Quisque, vnusquisque, vterque, neuter :* vel vnum è multis : vt *Alter, aliquis, cætera, reliquus.*

Vniuersale. Vniuersale : vt *Omnis, cunctus, nullus, nemo.*

Particulare. Particulare vt *Aliquis, quisquam, vllus, quidam.*

Deriuatiua. Deriuatiua autem has species subiectas habent, nimirùm Verbale : vt *Lectio, litura, auditus, aratrum.*

Patrium. Patrium : vt *Eboracensis, Londinensis, Oxoniensis, Aetonensis.*

Gentile. Gentile : vt *Græcus, Latinus, Hebræus, Anglus.*

Patronymicum. Patronymicum, quod vel à patre, vel ab alia quapiam suæ familiæ persona deriuatur :

vt *Aeácides*, filius vel nepos *Aeaci.*
Neríne, filia vel neptis *Nerei.*
Latóides, filius *Latonæ.*
Meneláis, vxor *Menelai.*

Diminutiuum. Diminutiuum : vt *Regulus, popellus, masculus, minusculus.*

Possessiuum. Possessiuum : vt *Herilis, seruilis, regius, paternus.*

Materiale. Materiale : vt *Faginus, Lapideus, Gemmeus, Aureus.*

Locale. Locale : vt *Hortensis, agrestis, marinus, montanus.*

Aduerbiale. Aduerbiale : vt *Hodiernus, Hesternus, crastinus, clandestinus.*

Participiale. Participale : vt *Amandus, docendus, videndus, scribendus.*

Et

Et quæ in *lis* exeunt, à verbis deducta : vt *Fictilis, coctilis, flexilis, pensilis.*

DE FIGVRA.

Figura aut est simplex, vt *Iustus:* aut composita, vt *Iniustus.* Sunt huc addunt & decompositam : vt *Irreparabilis.* Figuræ nominum.

DE NVMERO.

Numeri sunt duo : Singularis de vno, vt *Pater:* Pluralis de pluribus, vt *Patres.* Numerus.

DE CASV.

Casus Nominum sunt sex :

Nominatiuus, qui & rectus dicitur, est prima vox, qua rem aliquam nominamus. Nominatiuus.

Genitiuus, qui significat cuius sit res quæpiam. Atque hic Patrius, Gignendi, aut Interrogandi casus dici solet. Genitiuus.

Datiuus, siue dandi casus dicitur, quo quid cuipiam attribuimus. Sub hac voce Octauum etiam casum comprehenderunt : vt *It clamor cælo*, id est, *in cælum.* Datiuus: Octauus casus.

Accusatiuus, qui & Incusatiuus, vel Causatiuus, dici potest, qui verbum sequitur ; vtpote in quem actio verbi immediate transit : vt *Amo patrem.* Accusatiuus.

Vocatiuus, quem & Salutatorium vocant, vocandis compellandisue personis accommodatur. Vocatiuus.

Ablatiuus, quo quippiam ab aliquo auferri significamus. Hic Sextus atque Latinus casus appellatur, nempe quòd Latinorum sit proprius. Ablatiuus: Latinus casus.

DE GENERE.

Genus est sextus discretio. Et sunt genera numero septem: Masculinum, cuius nota est, hic. Fœmininum hæc. Neutrum, hoc. Commune, hic & hæc. Commune trium, hic, hæc & hoc. Dubium, hic vel hæc. Epicœnum seu promiscuum, quum sub vna generis nota vtrumq; sexum complectimur : vt *Hic anser, Hæc aquila* Genera septem.

aquila. Quanquam hoc quidem genus ad præsens negotium non ita propriè spectare videtur, cùm hoc quidem loco non de natura rerum agatur, sed de qualitate vocum.

Communis & dubij differentia.

Porrò inter commune genus, & dubium, hæc est differentia: quòd vbi semel communis generis nomini adiectiuum copulaueris, non iam integrum fuerit de eadem re loquenti, mutare genus adiectiui: vt si dixeris, *Durus parens*, aut *Canis fœta*; quamdiu de eisdem ipsis individuis loquaris, non licebit mutato genere dicere, *Parentem iniquam*, aut *Canem fœtum*. At verò, dubij generis substantiuo posito, etiamsi adiectiuum masculinum addideris, nihilo tamen secius de eadem re sermonem continuanti, licuerit pro tuo arbitratu mutare genus adiectiui: vt si dixeris, *Durum corticem*, poteris etiam de eodem loqui, pergens dicere, *eandem corticem esse & amaram*.

Vt autem genera nominum ad amussim calleas, hi sequentes canones tibi summa diligentia imbibendi sunt, quos & Guliel. Lilio Angle acceptos referre debes.

G. Lilii.

Regulæ generales propriorum.

Masc. sunt nomina Diuorum: Virorum: Fluuiorũ: Mensium: Ventorũ.

Propria quæ maribus tribuũtur, mascula dicas: Vt sunt diuorũ, Mars, Bacchus, Apollo: virorũ Vt Cato, Virgilius: fluuiorum, vt Tybris, Orontes: Mensũ, vt October: Ventorũ, vt Iybs, notus, auster.

Fœminina.

Fœmin. Dearum: Mulierũ:

Propria fœmineum referentia nomina sexum, Fœmineo generi tribuuntur: siue Dearum Sunt, vt Iuno, Venus: mulierũ, seu Anna, Philotis: Vrbium,

Vrbium, vt Elis, Opus: regionũ, vt Græcia, Perſis: Vrbium: Regionũ:
Inſulæ item nomen, ceu Creta, Britannia, Cyprus. Inſularũ.

Excipienda tamen quædam ſunt vrbium, vt iſta Exceptio.
Maſcula, Sulmo, Agragas: quædam neutralia, vt Argos,
Tibur, Præneſte: & genus Anxur quod dat vtrunq;.

Regulæ generales Appellatiuorum.

APpellatiua arborũ erunt muliebria, vt alnus, Arborũ.
Cupreſſus, cedrus. Mas ſpinus, mas oleaſter:
Et ſunt neutra, ſiler, ſuber, thus, robur, acérque.

Epicœna.

SVnt etiam volucrũ, ſeu paſſer, hirundo: ferarũ, Volucrũ. Ferarum. Piſcium.
Vt Tigris, vulpes: & piſcium, vt oſtrea, cetus;
Dicta epicœna, quibus vox ipſa genus feret aptum.
Attamen ex cunctis, quæ diximus antè, notandum: Exceptio generalis
Omne quod exit in um, ſeu Græcum, ſiue Latinum,
Eſſe genus neutrum: ſic inuariabile nomen.

Sed nunc de reliquis, quæ Appellatiua vocantur, Vſus trium regularũ ſpecialiũ
Aut quæ ſunt tanquam Appellatiua, ordine dicam:
Nam genus his ſemper dignoſcitur ex genitiuo,
Infrà vt monſtrabit ſpecialis regula triplex.

Prima regula ſpecialis.

NOmen non creſcens genitiuo, ſeu Caro, carnis: Regula ſpecialis.
Capra, capræ; nubes, nubis; genus eſt muliebre.

Quoniam Lilius noſter genus nominum Appellatiuorum ex genitiuo dignoſcendum docet, admonendi hoc loco ſunt pueri, hanc primam regulam eſſe omnium nominum Appellatiuorum non creſcentium in genitiuo:

cuius

cuius generis ſunt omnia primæ & quartæ inflexionis, & ſecundæ etiam, præter paucula quædam, quæ infrà in tertia regula excepta reperies.

Pertinent etiam ad hanc claſſem pleráque tertiæ declinationis, cuiuſmodi ſunt: Labes, labis: Peſtes, peſtis: Vis, genitiuo vis: Mater, matris: Caro, carnis.

Maſculina excepta ex non creſcentibus.

In a. *MAſcula nomina in* a, *dicuntur multa virorum:*
Vt ſcriba, aſſecla, ſcurra, et rabula, lixa, lamſta.
Maſcula Græcorum, quod declinatio prima
Fundit in as, *& in* es; *& ab illis quot per* a *fiunt:*
Vt Satrapas, ſatrapa: athletes, athleta. Leguntur
Maſcula item verres, natalis, aqualis: ab aſſe
Nata, vt centuſſis: coniunge lienis, & orbis,
Callis, caulis, follis, collis, menſis & enſis,
Fuſtis, funis, panis, penis, crinis & ignis,
Caſſis, faſcis, torris, ſentis, piſcis & vnguis,
Et vermis, vectis, poſtis, ſocietur & axis.

In er, os, & us. *Maſcula in* er, *ceu venter: in* os *vel* us, *vt logos, annus.*

Fœminina non creſcentia.

FŒminei generis ſunt mater, humus, domus, aluus
Et colus, & quarta pro fructu ficus, acúſque,
Porticus atq; tribus, ſocrus, nurus & manus, idus:
Huc anus addenda eſt, huc myſtica vannus Iacchi.
His iungas, os *in* us *vertentia Græca; papyrus,*
Antidotus, coſtus, diphthongus, byſſus, abyſſus,
Cryſtallus, ſynodus, ſapphirus, erêmus, & arctus:
Cum multis aliis, quæ nunc perſcribere longum eſt.

Neutra

Neutra non creſcentia.

NEutrum nomen in e, *ſi gignit* is ; *vt mare, rete :*
Et quot in on *vel in* um *fiunt ; vt barbiton, ouum.*
Eſt neutrum hippomanes genus, & neutrum cacoëthes
Et virus, pelagus : neutrum modò, mas modò vulgus.

Dubia non creſcentia.

INcerti generis ſunt talpa, & dama, canalis,
Halcyonis, finis, clunis, reſtis, penus, amnis,
Pampinus, & corbis, linter, torquis, ſpecus, anguis :
Pro morbo ficus ſici dans, atque Phaſelus,
Lecythus, ac atomus, groſſus, pharus, & paradiſus.

Communia non creſcentia.

COmpoſitum à verbo dans a, *commune duorum eſt :*
Graiugena à gigno, agricola à colo : id aduena monſtrat
A venio : adde ſenex, auriga, & verna, ſodalis,
Vates, extorris, patruelis, pérque duellis,
Affinis, iuuenis, teſtis, ciuis, canis, hoſtis.

Secunda regula ſpecialis.

NOmen creſcentis, penultima ſi genitiui
Syllaba acuta ſonat, velut hæc pietas pietâtis,
Virtus virtûtis monſtrant, genus eſt muliebre.

Huc ſpectant, quæ acuunt penultimam, genitiui creſcentis : qualia ſunt omnia quintæ inflexionis, præter Fides.

Omnia

Omnia item monoſyllaba, præter Vis. Reliqua omnia ſunt tertiæ declinationis : vt ſunt omnia deſinentia

In	C	vt	Halec, halêcis.	
	In		Delphin,	nis.
	An		Titan,	
	Ans	vt	Infans,	antis.
			Quadrans,	
	Ens	vt	Continens,	entis.
			Triens,	
	Vns		Decuns, decuncis.	

In *er* longum, quæ Græcis, per *ηρ* ſcribuntur : vt Character, crater, ſtater, ſoter, êris.

Latina in *er*, ad tertiam regulam pertinent : quare mulier haud rectè in hac claſſe collocatur.

In	Inx	vt	Syrinx, ingis.	
	Anx		Phalanx, angis.	
	Vnx	vt	Deunx,	uncis.
			Septunx,	
	Ons	vt	Effrons,	ontis.
			Bifrons,	
	Ors	vt	Cohors,	ortis.
			Conſors,	

O. Præterea in *o* Latina, quæ *ônis* & *ênis* habent in genitiuo : vt Lectio, ligo, ſpado, ônis : Anio, ênis.

Præter paucula gentilia, quæ ad tertiam regulam pertinent : vt Macedo, Brito, Saxo, Vangio, Lingo, ônis.

Al. In *al* neutra : vt Vectigal, animal, âlis. Cætera in *al*, ſunt tertiæ regulæ.

En. In *en*, quæ *ênis* habent in genitiuo : vt Lien, Syren, ênis. Cætera ſunt tertiæ regulæ.

ων. In *ων* Græca, quæ retinent *ω* in genitiuo : vt Damon, Ladon, Simon, Trion, ônis.

Quædam variant : vt Orion, Edon, Egeon, ônis & ŏnis. Cætera ſunt tertiæ regulæ.

In

In Ar Latina: vt Laquear, exemplar, calcar, āris, Ar.
præter Iubar, Nectar, ăris: Hepar, hepătis.

In Or Latina: vt Amor, timor, vxor, ôris. Or.

Præter ſequentia, quæ ad tertiam regulam ſpectant: vt Arbor, marmor, æquor, ador robor, &c. ŏris.
Et Græca quoque nonnulla: vt Rhetor, Hector, Neſtor, Stentor, &c. ŏris.

In As Latina: vt Maieſtas, lenitas, humilitas, humanitas, &c. ātis, Excipe Anas, anătis, & Græca quædam fœminina: vt Lampas, monas, trias, decas, ădis. As.

In Es Latina aliquot: vt Quies, magnes, locuples, ētis. Merces, hæres, cohæres, ēdis. Es.
Accedunt his etiam Græca quædam. vt Lebes, tapes, Dares, Chremes, ētis.

In Is quæ faciũt îtis, înis, & îdis in genitiuo: vt Samnis, Quiris, îtis, Salamis, Trachis, înis, Pſophis, Crenis, îdis. Is.
Cætera ſunt tertiæ regulæ.

In Os Latina: vt Cuſtos, ôdis, Nepos, ôtis. Præter Os.
Compos, impos, ŏtis.
Et Græca quæ retinent ω in penultima genitiui: vt Heros, Minos, Rhinoceros, Aegoceros, ôtis.

In Vs, quæ mittunt genitiuum ſingularem in ũtis, dis, ûris, ûntis: vt Salus, palus, tellus, opus. Vs.
ũræter vnam vocem Pecus, pecŭdis.
Huc pertinent & comparatiua neutra in us: vt Sanctius, probius, melius, peius, ôris

In Ax, tam Latina quàm Græca: vt Limax, fornax, Ax.
thorax, phœax, audax, bibax, âcis.

Excipe Græca quædam appellatiua & Gentilia: vt Abax, ſtorax, ſtyrax, ſmilax, colax, corax, dropax, pharnax, candax, âcis. Syphax tamen variat, Syphācis & Syphăcis.

In Ex paucula quædam: vt Veruex, êcis, Vibex, îcis, Ex.
exlex, êgis, alex, alêcis.

Reliqua in ex, ad tertiam regulam referenda ſunt.

Ix. In Ix Latina & Græca: vt Lodix, radix, cornix, ſpadix, fœlix, phœnix, perdix, coturnix, &c. ĭcis. Et verbalia ŏmnia in trix: vt Victrix, nutrix, motrix, lotrix, &c. ĭcis. Cætera pertinent ad tertiam regulam.

Ox. In Ox ſubſtantiua & adiectiua: vt Celox, velox ôcis: Præter Cappadox, ôcis, Allobrox, ôgis.

Vx. In Vx: vt Pollux, pollûcis. Cætera ſunt tertiæ regulæ.

Yx. In Yx: vt Bombyx, bombўcis: Bebryx autem variat bebrўcis. Cætera ad tertiam regulam relegari debent.

S. In S Græca, præcedente p: vt Hydrops, Cyclops, conops, cercops, ôpis. Reliqua in ôps, ad tertiam regulam referenda ſunt.

Maſculina ex acutè creſcentibus.

MAſcula dicuntur monoſyllaba nomina quædam,
ſal, ſol, rẽ, & ſplẽ, car, ſer, vir, vas vadis, as, mas
Bes, cres, pres & pes, glis gliris habens genitiuo:
Mos, flos, ros, & tros, mus, dẽs, mõs, põs, ſimul & fũs
Seps, pſerpẽte, grips, thrax, rex, grex gregis, et phrix

Polyſyllaba in N & O.

Maſcula ſunt etiam polyſyllaba in n, vt Acarnã,
Lichen, & delphin: & in o ſignantia corpus,
Vt leo, curculio: ſic ſenio, ternio, ſermo.

nEr, Or, Es, Dens.

Maſcula in er, or, & os, ceu crater, conditor, heros
Sic torrens, nefrens, oriens, cum pluribus in Dens,
Quale bidens, quando pro inſtrumento reperitur:
Adde gigas, elephas, adamas, garamãſq3, tapẽſq3,
Atque lebes, cures, magnes, vnum q; meridies, nomen quintæ: & quæ componuntur ab aſſe,

Vt

Vt dodrans, ſemis: iungantur maſcula Sannis,
Hydrops, nyctícorax, thorax, & maſcula veruex,
Phœnix, & bõbyx pro vermiculo. Attamen ex his
Sunt muliebre genus, Syren, mulier, ſoror, vxor. Fœminina.

Neutra excepta ex acutè creſcentibus.

Sunt neutralia & hæc monoſyllaba nomina, mel
Lac, far, ver, cor, æs, vas vaſis, os oſſis & oris. (fel, Neutra.
Rus, thus, ius, crus, pus. Et in al polyſyllaba, in árq Al.
Vt capital, laquear. Neutrum halec, & muliebre. Ar.

Dubia, (grus,

Sunt dubia hæc pythõ, ſcrobs, ſerpens, bubo rudens, Stirps pro
Perdix, linx, limax, ſtirps pro trũco, pedis & calx. progenie,
Adde dies, numero tantùm mas eſto ſecundo. Calx pro ſaxo excuſto. f. ſunt.

Communia.

Sunt commune Parens, autòrq; infans, adoleſcens,
Dux, illex, hæres, exlex: àfronte creata,
Vt bifrons, cuſtos, bes, fur, ſus, atque ſacerdos.

Tertia & vltima regula ſpecialis.

NOmen creſcentis, penultima ſi genitiui (mas.
Sit grauis, vt Sanguis, genitiuo ſanguinis, eſt

Hæc contrà, penultimam genitiui creſcentis, grauant. Cuius generis ſunt paucula illa ſecundæ declinationis, de quibus ſuprà meminimus: videlicet, Socer, gener, puer, ĕri, Adultĕr, adultèri. Presbytĕr, presbytĕri, vox eccleſiaſtica.

Compoſita à vir vĭri. vt Leuir, Triumuir, Decemuir

uir, Centumuir, ĭri.

Composita item à gero & fero: vt Armiger, clauiger, caducifer, lucifer, ĕri, Et adiectiua quædam: vt Tener, ſatur, dexter, proſper, ĕri, Spectãt huc & Græca omnia neutrius generis in a: vt Poëma, dogma, ſophiſma, ænigma, ătis.

A.

In Yr item Græca: vt Martyr, Martўris. Pſithyr pſithўris.

Yr.

Omnia item in Vr Latina: vt Augur, murmur, furfur, cicur, ŭris.

Vr

In Vt etiam omnia: vt Caput, capĭtis. Occiput, occipĭtis.

Vt.

Præterea in O Latina omnia, præter illa quæ ſuperiùs excipiuntur: vt Imago, ſartago, ordo, cardo, ĭnis.

O.

In L: vt Annibal, ălis. Mugil, ĭlis. Cõſul, præſul, ŭlis.

L.

In En: vt Pecten, tibicen, carmen, crimen, ĭnis.

En.

In On Græca, quæ ſumunt o paruum in penultima genitiui ſingularis: vt Canon, dæmon, architecton, Philemon, ŏnis.

On.

In Or Latina & Græca: vt Arbor, æquor, marmor, pantocrator, apator, ŏris.

Or.

In As: vt Anas, anătis.

As.

Et Græca: vt Arcas, chilias, hebdomas, enneas, ădis.

In Es Latina: vt Fomes, limes ĭtis. Præſes, deſes. ĭdis.

Es.

In Is Latina & Græca: vt Sanguis, pollis. ĭnis. Tyrannis, paropſis. ĭdis.

Is.

In Ar Latina & Græca: vt Iubar, compar, nectar, bacchar. ăris.

Ar.

In Er Latina & Græca: vt Socer, gener, ĕri. Aĕr, æther. ĕris.

Er.

S. præcedente conſonante.

In S, præcedente conſonante, tam Latina quàm Græca: vt

Princeps,	cĭpis.	Aethiops,	ŏpis.
Hyems,	emis.	Abras,	ăbis.
Inops,	opis.	Chalybs,	ўbis.

In

In Os Latina: vt Compos,ŏtis. Os.

In Vs Latina & Græca: vt Pecus,decus,ŏris. Vellus,vulnus,ĕris. Tripus,Oedipus,ŏdis. Vs.

In Ax Græca: vt Abax,ſtorax,colax,climax,ăcis. Ax.

In Ex Latina: vt Index,vindex,carnifex,aruſpex,ĭcis. Ex.

In Ix Latina & Græca: vt Varix,fornix,calix,ĭcis. Maſtix,ĭgis, Ix.

In Ox Latina & Græca vt Præcox,Cappadox,ŏcis Allobrox,Polyphilox,ŏgis. Ox.

In Vx Latina vt Coniux,coniŭgis. Redux,reducis. Vx.

Deniq; in yx Græca: vt Onyx, Sardonyx,ychis. Ceryx,Eryx.ychis. Yx.

Fæmin. excepta ex grauiter creſcentibus.

Foeminei generis ſit hyperdiſſyllabon in do,
Quod dinis: atq; in gc, & dat ginis in genitiuo
Id tibi dulcedo, faciens dulcedinis, idq;
Monſtrat compago compaginis: adiice virgo,
Grando, fides, cõpes, teges, & ſeges, arbor, hyemsq;
Sic bacchar, ſyndon, gorgon, icon, & amazon.
Græcula in as vel in is finita, vt lampas, iaſpis,
Caſſis, cuſpis: in us vox vna pecus, pecudis, dans.
His forfex, pellex, carex, ſimul atq; ſupellex,
Appendix, hiſtrix, coxendix, addefilixq;.

Neutra ex grauiter creſcentibus.

Eſt neutrale genus ſignãs rẽ non animatã, (urdãs
Nomẽ in a, vt problema: en vt omẽ, ar vt iubar,
Vtiecur, vs vt onus, put, vt occiput: at tamẽ ex his

Masculasunt pecten, furfur: sunt neutra cadauer,
Verber, iter, suber, profungo tuber, & vber,
Gingiber, & laser, cicer, & piper, atque papauer,
Et sicer atque siler. Neutra aequor, marmor, adorq;
Atque pecus quando pecoris facit in genitiuo.

Dubia ex grauiter crescentibus.

Sunt dubij generis, cardo, margo, cinis, obex,
Pulvis, adeps, forceps, pumex, ramex, anas, imbrex
Adde culex, natrix, & onyx cum prole, silexq;:
Quamuis hæc melùs vult masculadicier vsus.

Communia ex grauiter crescentibus.

Communis generis sunt ista, vigil, pugil, exul,
Præsul, homo nemo, martyr, lygur, augur & arcas
Antistes, miles, pedes, interpres, comes, hospes.
Sic ales, preses, princeps, auceps eques, obses,
Atque alia à verbis, quæ nomina multa creantur:
Vt coniux, iudex, vindex, opifex, & aruspex.

Regula adiectiuorum generalis.

ADiectiua vnam duntaxat habentia vocem,
Vt Fœlix, audax, retinent genus omne sub vna:
Sub gemina si voce cadant, velut omnis & omne,
Vox communeduûm prior est, vox altera neutrum.
At si tres variant voces, sacer vt sacra sacrum:
Vox prima est mas, altera fœmina, tertia neutrum.
At sunt quæ flexu propè substantiua vocares,

Adiectiua

Adiectiua tamen natura vsuq; reperta:
Talia sunt pauper, puber, cum degener, uber,
Et diues, locuples, sospes, comes, atque superstes,
Cum paucis alijs quæ lectio iusta docebit.
Hæc propriũ quẽdam sibi flexũ asciscere gaudent:
Campester, volucer, celeber, celer, atque saluber.
Iunge pedester, equester, & acer: iunge palustер,
Ac alacer, syluester. At hæc tu sic variabis: (sic,
Hic celer, hæc celeris, neutro hoc celere: aut aliter
Hic atq; hæc celeris, rursum hoc celere est tibi neutrum.

Sunt quæ deficiunt genere adiectiua notanda,
De quibus atque alijs, alibi tibi mentio fiet.

DE DECLINATIONE.

DEclinatio, est variatio dictionis per casus. Sunt autem declinationes numero quinque. Declinationes nominum.

PRima declinatio complectitur quatuor terminationes: Prima nominum declinatio.

A, As, } vt { Mensa. Aeneas. } { Es, E, } vt { Anchises. Penelope.

Porrò Græca sunt omnia quæ in { As, Es, E, } finiuntur: vt { Thomas, Anchises Phœbe.

Sunt qui huc addunt Hebræa quædam in am: vt Adam Adæ, Abraham Abrahæ. Quæ tamen meliùs ad Latinorum formam redacta, ad hunc modum inflexeris: Adamus Adami: Abrahamus Abrahami.

As, accusatiuum in am & in an facit: vt Aeneas, Aeneam vel Aenean. Vocatiuum in a: vt Aeneas, Aenea.

Es. Es, in accuſatiuo en ſumit: vt Anchiſes, Anchiſen. In vocatiuo & Ablatiuo e vel a: vt Anchiſe, vel Anchiſa.

E. E, genitiuum in es mittit, datiuum in e, accuſatiuum in en, vocatiuum & ablatiuum in e. vt

Nom.	Penelope,	Acc.	Penelopen,
Gen.	Penelopes,	Voc.	Penelope,
Dat.	Penelope.	Abl.	Penelope.

As in genitiuo. As, in genitiuo nominum Latinorum, interdum reperitur ad Græcorum imitationem, vt Paterfamilias, Filius familias. Id quod veteres obſeruabant in multis alijs. Ennius.

Dux ipſe vias. Liuius Andronicus. *Mercurius cumque eo filius Latonas*, pro *Latonæ*. Sic Neuius. *Filij terras*, pro *terræ*. Virgilius. *-Nec auras nec ſonitus memor.*

Aulai & pictai, atq; id genus alia, priſcis relinquito.

Genitiuus pluralis interdum Syncopen admittit: vt Æneadûm, Graiugenûm, pro Æneadarum, Graiugenarum.

Hæc datiuos & ablatiuos plurales mittunt in abus: Dea, mula, equa liberta, ambæ, duæ, abus.

Hæc verò tam in is, quàm in abus: Filia, filijs vel filiabus. Nata, natis vel natabus.

SECVNDA DECLINATIO.

Secunda declinatio. Secundæ declinationis terminationes ſunt apud Latinos quinque, Er, Ir, Vr, Vs, Vm. vt Aper, Vir. Satur. Dominus. Templum.

Et Græcorum, Os, On, Eus, vt Delos. Ilion. Orpheus.

Os. Attica in Os, genitiuum in o mittunt, accuſatiuum in on: vt Androgeos, Androgeo. Accuſatiuo Androgeon.

Quædam

Quædam Græca contracta in us, vocatiuum formant in u: vt Pāthus,ô Panthu. Oedipus,ô Oedipu.

Notabis & Latina quædam tam in us quam in e mittere vocatiuum ſingularem: vt Agnus,vulgus, lucus,fluuius,chorus,populus pro natione. Quin Ouidius auſus eſt dicere: *Latmius Endymíon, non eſt tibs lunaruboris?* Sed Atticam Græcorum dialecton imitatus,quæ vocatiuum recto ſimilem ſemper format.

Eus, genitiuum format in ei, vel eos, datiuum in ei,accuſatiuum in ea vocatiuum in eu: vt

Nominatiuo Orpheus. Ac.Orphea.Oui.Orphon.
Ge.Orphei vel Orpheos. Voc.Orpheu.
Datiuo Orphei. Ablatiuo Orpheo.

Notandæ ſunt deniq; ſyncopationes illæ, Deûm, Virûm, pro Deorum, Virorum.

Item anomala illa Ambo & Duo, quas duas voces poëtæ etiam in accuſatiuo maſculina vſurpant. vt
Virg. *Si duo præterea tales Idea tuliſſet Terra viros*
Hor. *Ne vos titillet gloria. Iureiurando obſtringam ambo.*
Cicero in Phi.ſecũda. *Præter duo vos,nemo ſic loquitur.*

TERTIA DECLINATIO.

TErtia declinatio admodùm varia eſt, cuius difficiliores duntaxat caſus hoc loco attingemus.

Quorundam accuſatiui flectuntur tantum in im, vt Vim, rauim, tuſſim, ſitim, maguderim, amuſſim, charybdim.

Sic & quorundam fluuiorum accuſatiui: vt Tybrim, Ararim.

Quædam accuſatiuos flectunt in im & in em communiter: vt buris, peluis, clauis, ſecuris,puppis, torquis,turris,reſtis,febris, nauis, bipennis, aqualis, im vel em. Accuſatiuus in im,& em.

Ablàtiuus

Ablatiuus, ſingularis.

Ablatiuus regulariter in e deſinit vt Pectus, ſalus. Ablatiuo Pectore, ſalute.

Propria nomina adiectiuis ſimilia, ablatiuos in e mittunt: vt Fœlice, Clemẽte, Iuuenale, Martiale, &c. At neutra deſinentia in al, ar, & e, ablatiuũ magna ex parte mittũt in i: vt { Vectigal, Calcar, Mare, } Abl. { Vectigali. Calcari. Mari. }

Ablatiuus rete, à nominatiuo retis eſt: non à nominatiuo rete. Par, cum copoſitis, tam e quàm i habet: vt Par, compar. Ablatiuo Pare, compare, vel ri.

Hæc tamen retinet, Far, hepar, iubar, nectar, gauſape, præſepe, e. Et hæc propria, { Soracte, Præneſte, Reate. } Ablat. { Soracte. Præneſte. Reate. }

Feſtorum nomina.

Feſtorum nomina, quæ tantùm pluralia ſunt, genitiuum interdum ôrum mittunt: vt Agonalia, Vinalia. Genitiuo Agonaliôrum, Vinaliôrum.

Interdum autem in ium: vt Floralia, feralia: Genitiuo Floralium, feralium.

Aliquando verò tam in ôrum, quàm in ïum: vt Parentalia, Saturnalia. Genitiuo Parentaliôrum, Saturnaliôrum, vel ïum.

Datiuos verò & ablatiuos in bus: vt Saturnalibus, Bacchanalibus. Præter quinquatrijs, quod iuxta ſecundam declinationem format prædictos caſus.

Menſium nomina.

Menſium nomina er, vel is, ablatiuum in i ſolùm mittunt: vt September, Aprilis. Ablatiuo Septembri, Aprili.

Quorum accuſatiuus in im tantùm deſinit, ijs ablatiuus exit in i. vt Sitim, Tuſſim. Ablatiuo Siti, Tuſſi.

Adiectiua, quæ nominatiuum in is, vel er, & e, neutrum faciunt, ablatiuum mittunt in i ſolùm: vt

Fortis

Fortis,mollis,dulcis. Ablatiuo Forti, molli, dulci.
Sic Acer,acris,acre. Ablatiuo Acri.
Licet Poëtæ interdũ metri cauſa,E pro I vſurpent.

Cætera adiectiua tam in e, quàm in i mittunt: vt Capax,duplex. Ablatiuo Capace,duplice,vel ci. Nota.
Præter Pauper,degener,vber, ſoſpes, hoſpes, quæ in e tantùm faciunt ablatiuum.

Comparatiua etiam bifariàm faciunt ablatiuum: vt Melior,doctior.Ablatiuo meliore, doctiore,vel ri.
Similiter & ſubſtantiua quædam: vt Ignis,amnis,anguis,ſupellex,vnguis,vectis. Ablatiuo,e vel i.
Rariùs autem Ciuis } Ablatiuo. } Ciue vel ciui.
Rariùs etiam Arpinas, } } Arpinate,vel ti.

Et ſic de cæteris id genus gentilibus. Denique ad eundem modum ablatiuos formant,quorum accuſatiui per em & im finiunt: vt Puppis, nauis. Ablatiuo Puppe,naue,vel i. Et verbalia item in trix: vt Victrix, Altrix. Ablatiuo Victrice,Altrice,vel ci.

Neutra, quorum ablatiuus ſingularis exit in i tantùm,vel in e & i, nominatiuum pluralem mittunt in ia · vt Molli,duplice vel ci.Nominatiuo plurali,Mollia,duplicia. Præter vbera, plura vel pluria, apluſtra, vel apluſtria. ſis comparatiua · vt Meliora, fortiora, doctiora,priora.

Ex ablatiuis in i tantùm, vel in e & i, fit pluraliter genitiuus in ium : vt Vtili, vtilium,puppe vel pi,puppium. Genetiuus pluralis.

Præter comparatiua: vt { Maiorum, / Meliorum, } Item præter iſta, Suppliciũm,complicum,ſtrigilum,artificum, vigilum, veterum,memorum,pugilum,inopum. At plus plurium formiat.

Sunt & quæ ſyncopen aliquando admittunt,cuiuſmodi ſunt Sapientûm, pro ſapientium, Serpentûm, pro ſerpentium.

Quando

Quando nominatiui ſingulares duabus conſonantibus finiuntur, genitiui plurales exeunt in ium· vt Pars, vrbs, falx, glans, trabs, merx. Genitiuo plurali, Partium, vrbium, falcium, glādium, trabiū, mercium.

Excipe hyemum, principum, participum, municipum, forcipum, inopum, cœlibum, clientum.

Vbi in nominatiuis & genitiuis ſingularibus reperiuntur pares ſyllabæ, genitiuus pluralis exit in ium:

vt { Collis, Menſis, Auris, } in Genitiuo { Collium, Menſiū, Aurium. } Addeiſtis,

litium, ditium, vitium, ſalium, manium, penatium.

Excipe tamen, Canum, panum, vatum, iuuenum, opum, apum.

As format aſſium. Mas marium, Vas, vadis, vadium. Nox noctium. Nix niuium. Os oſſium. Faux faucium. Mus murium. Caro carnium. Cor cordium.

Alitum ab ales, aſſumit u.

Boum anomalum eſt, vt etiam bobus vel bubus.

Accuſat. Pluralis.

Quorum genitiui plurales deſinunt in ium, accuſatiuum formant per es & eis diphthongum: vt Partium omnium. Partes, omnes vel eis.

Græcorum declinatio.

Græco fonte deriuata pleráq;, quando iuxta linguæ ſuæ morem variantur, genitiuum mittunt in os vt Titan, Pan, Daphnis, Phyllis, genitiuo Titános: Panos, Daphnidos, Phyllidos. Datiuum verò in i, breue: vt Titáni, Pani, Daphnidi, Phillidi.

Accuſatiuum in a, niſi ſint neutri generis in a non terminantia: vt Pana, Phyllida, Amaryllida, Orphea,

Is tamen & ys per os purum declinata in genetiuo, accuſatiuum faciunt, S, nominatiui mutata in N: vt

Tethys, Tethyos·	Accuſatiuo.	Téthyn.
Decapolis, lios·		Decápolin.
Geneſis, ſios,		Géneſin.
Metamorphoſis, ſios.		Metamorphôſin.

Sunt

Sunt quæ duplicem genitiuum faciunt, alterum in os non purum, alterum in os purum. Atque hæc pro genitiuorum ratione duplicem quoque accusatiuum formant, alterum in N, alterum in a: vt Paris, genitiuo Paridos & Parios, accusatiuo Parida & Parin. Themis, genitiuo Themidos & Themios, accusatiuo Themida & Themin.

Fœminina in ô, genitiuum in ûs. & accusatiuum in ô mittunt.

vt { Sapphò, Sapphûs. / Mantò, Mantûs. / Cliò, Cliûs. } Hanc { Sapphô. / Mantô. / Ciô. }

Vocatiuus nominatiuo magna ex parte similis est, in nonnullis tamen à nominatiuo abijcitur s: vt Pallas, Pallantis. Theseus, Theseos. Thethys, Tethyos. Vocatiuo ô Palla, Theseu, Tethy. **Vocatiuus.**

{ Phyllis, Phyllidos. / Alexis, Alexios. / Achilles. Achilleos } Vocat. ô { Phylli / Alexi. / Achille. }

Neutra singularia in a, Græca iunt: vt Problema, poêma, quæ veteres iuxta Latinam quoque formam declinabant, addita syllaba tum: vt Hoc Problématú, Hoc Poematum. **Græca neutra in A.**

Quorum datiui & ablatiui plurales adhuc in frequentiore vsu sunt: vt Problematis, poematis.

QVARTA DECLINATIO.

QVartæ declinationi nihil ferè difficultatis inest, nam duas tantùm sortitur terminationes in recto singulari, nempe us & u: vt Manus, genu. Veteres à nominatiuis Anus, tumultus, ornatus, dixerunt Anuis, tumulti, ornati, in genitiuo. **Quarta declinatio nominum.**

Terentius

Terentius. *Eius anuis cauſa*

Idem. *Nihil ornati. Nihil tumulti.*

Datiuus ſingularis. Datiuus ui habet, & interdum etiam u: vt Fructui, concubitui: rariùs, fructu, concubitu.

Virgilius. *Quod neque concubitu indulgens.*

Terentius. *Veſtitu nimis indulges.*

Currûm autem pro curruum, Synæreſis eſt, vt & in alijs declinationibus fieri ſolet.

Ieſus. Ieſus, in accuſatiuo Ieſum habet, in reliquis verò caſibus vbique Ieſu.

Datiuus, Ablatiuus pluralis. Hæc datiuum & ablatiuum pluralem in ûbus formant: Acus, lacus, artus, arcus, tribus, ficus, ſpecus, quercus, partus, portus, veru, ŭbus,

Cætera omnia in ĭbus: vt Fructibus, fœtibus, manibus, motibus,

QVINTA DECLINATIO.

Quinta declinatio nominum. QVinta declinatio, genitiuum. datiuum, & ablatiuum pluralem in paucioribus ſortita eſt, quemadmodum infra in Heteroclitis fuſiùs tradetur.

Olim iuxta hanc declinationem flectebātur quædam nomina tertiæ inflexionis: vt *Plebes, plebei*

Genitiuus ſingularis. Genitiuus huius declinationis olim etiam in es, ij, & e, exibat.

Cicero. *Equites verò daturos illius dies pœnas.*

Virgilius. *Muneraletitiamque dij.*

Saluſtius. *Vix decima parte diereliqua.*

Cæterùm, præter iſta quæ iam diximus, notabis etiam diligenter ea nomina, quæá Grammaticis Heteroclita dicuntur. Hæc partim varia probatorum autorum lectione, partim á ſequentibus regulis diſceret licebit.

De

DE NOMINIBVS HETEROCLITIS. *Rob. Robinſ.*

QVæ genus aut flexum variant, quæcunq; nouato
Ritu deficiunt, ſuperántue, Heteroclita ſunto. Heteroclita quę ſunt.

Variantia genus.

Hæc genus ac partim flexum variantia cernis
Pergamus infœlix vrbs Troum, Pergama gignit.
Quod niſi plurali careat, facit ipſa ſupellex,
Singula fœmineis, neutris pluralia gaudent. Fœminea.

Dat prior his numerus neutrũ genus, alter vtrũq;
Raſtrum cum fræno, filum ſimulatque capiſtrum,
Árgos item et cœlũ, ſunt ſingula neutra. Sed audi
Maſcula dunt axàt cœlos vocitabis & Argos,
Fræna ſed & frænos, quo pacto & cætera formant, Neutra.
Nũdinũ, & hinc epulũ q̃b⁹ addito balneũ. Et hæc
Neutra quidẽ primo, muliebria ritè ſecũdo. (ſunt
Balnea plurali Iuuenalem conſtat habere.

Hæc maribus dantur ſingularia plurima neutris
Manalis, atq; ſacer mõs Dyndimus, Iſmarus atq;
Tartara, Taygetus, ſic Tœnara, Maſſica, & altus Maſculina.
Gargarus, At nũerus genus his dabit alter vtrũq;
Sibilus atque iocus locus, & campanus Auernus.

Defectiua

Quæ ſequitur manca eſt numero, caſúue propago

Aptôta

Aptôta.

Aptota sunt quæ a recto non variant casum,

Quæ nullũ variant casum, vt fas, nil, nihil, instar:
Multa & in u, simuli, vt sunt hæc, cornúq́, genúq́.
Sic gummi, frugi, sic tempe, tot, quot, & omnes
A tribus ad centum numeros, Aptôta vocabis.

Monoptôta.

Monoptota sunt, quæ vnico in obliquo reperiuntur

Estque Monoptôton nomen, cui vox cadit vna,
Ceu noctu, natu iussu, iniussu, simul astu,
Promptu, permissu: plurali legimus astus,
Legimus inficias, sed vox ea sola reperta est.

Diptôta.

Diptota, quæ duobus.

Sunt Diptôta, quibus duplex flexura remansit,
Vt fors forte dabit sexto, sponte quoque sponte.
Sic plus pluris habet, repetundarum repetundis,
Iugeris & sexto dat iugere, verberis autem
Verbere, suppetiæ quarto quoque suppetias dant,
Tantundem dat tantidem, simul impetis hoc dat
Impete, iunge vicem sexto vice, nec lego plura,
Verberis atque vicem, sic plus cum iugere, cunctos
Quatuor hæc numero casus tenuere secundo.

Triptôta.

Triptota quæ tribus

Treis quibus inflectis casus, Triptôta vocantur,
Vt precis, atq́ precẽ, petit & prece blandus amicã.
Sic opis est nostræ, fer opem legis, atq́ ope dignus:
At tantùm recto frugis caret, & ditionis.

Integra

Integra vox vis est, nisi desit fortè datiuus.
Omnibus his mutilus numerus prior, integer alter
Quæ referũt, vt Qui: quæ percõtantur, vt Ecquis:
Et quæ distribuunt, vt nullus, neuter, & omnis: Defecta vocatiuo.
Infinita solent his iungi, vt quilibet, alter,
Quinto hæc sæpè carent casu: & pronomina præter
Quatuor hæc infrá, Noster, nostras, meus, & tu.

Propria cuncta notes, quibus est natura coercens
Plurima né fuerint, vt Mars, Cato, Gallia, Roma:
Ida, Tagus, Lælaps, Pernassus, Bucephalusq́. Defect. Plurali
His frumenta dabis, pensa, herbas, vda, metalla,
In quibus authorum quæ sint placita ipse requiras:
Est vbi pluralem retinent hæc, est vbi spernunt.

Neutra singular. carentia quibusdam casibus pluralibus.

Hordea, farra, forum, mel, mulsum, defruta, thúsq́.
Treis tantum similes voces pluralia seruant.
Hesperus & vesper, pontus, limúsq́, simúsq́.
Sic penus & sanguis: sic æther, nemo, sed ista
Mascula sunt numerum vix excedentia primum. Appellat masculina. defecta plurali.
Singula fœminei generis, pluralia raró:
Pubes, atq́ salus, sic talio cum indole, tussis.
Pix, humus, atq́ lues, sitis & fuga, iunge quietem, Appelat. fœm. carẽtia plurali
Sic cholera atque fames, bilisq́, senecta, iuuentus.
Sed tamen hæc soboles, labes, vt & omnia quintæ,
Treis similes casus plurali sæpe tenebunt.
Excipe res, species, facies, aciesq́, diesq́,

Quas voces numero totas licet esse secundo.
Istis multa solent muliebria nectere, vt hæc sum:
Stultitia, inuidia, & sapientia, desidia, atque
Id genus innumeræ voces, quas lectio præbet.
Quam tibi præfixam ceu certum collige filum.
Rarius his numerũ quandoq; sed adde secũdum.

Neutra carentia plurali.

Nec licet his neutris numerum deferre secundũ:
Delicium, senium, lethum, cœnúmq;, salúmq;.
Sic Barathrúm, virus, vitrum, viscúmq;, penúmq;,
Iustitium, nihilum, ver lac gluten, simul halec,
Adde gelu, solium, iubar. Hic quoque talia ponas,
Quæ tibi, si obserues, occurrent multa legenti.

Masculina carentia plurali.

Masula sunt tantùm numero contenta secundo,
Manes, maiores, cancelli, liberi, & antes,
Menses profluuium, lemures, fasti, atq; minores,
Cum genus assignant natales: adde penates,
Et loca plurali quales Gabijq;, Locriq;,
Et quæcunque legas passim similis rationis.

Fœminina carentia singulari

Hæc sunt fœminei generis, numeriq; secundi:
Exuuiæ, phaleræ, gratésq;, manubiæ, & idus:
Antiæ & inducia, simul insidiæq;, minæq;,
Excubiæ, nonæ, nugæ, tricæq;, calendæ,
Quisquiliæ, thermæ, cunæ, diræ, exequiæq;,
Inferiæ, & feriæ, sic primitiæq;, plagæq;,
Retia signantes, & valuæ, diuitiæq;,
Nuptiæ itẽ & lactes. Addãtur Thebæ, & Athenæ

Quod

Quod genus inuenias, & nomina plura locorum.

Rariùs hæc primo, plurali neutra leguntur: Neutra carentia singulari.
Mœnia cum teſquis, præcordia, luſtra ferarum,
Arma, mapalia, ſic bellaria, munia, caſtra,
Funus iuſta petit, petit & ſponſalia virgo,
Roſtra diſertus amat, puerique crepundia geſtant,
Infantéſq; colunt cunabula, conſulit exta
Augur, & abſoluens ſuperis effata recantat,
Feſta Deûm poterunt, ceu Bacchanalia iungi.
Quodſi plura leges, licet hæc quoque claſſe reponas.

Redundantia.

Hæc quaſi luxuriant, varias imitantia formas, Redundantia.
Nam genus & vocem variant, tonitrus, tonitrúq;,
Sic clypeus clypeũ, baculus baculum, atque bacillũ,
Senſus & hoc ſenſum, tignus tignumq;, tapetum,
Atque tapete tapes, punctus punctúmq;, ſinapi,
Quod genus immutans fertur ſcelerata ſinapis,
Sinus & hoc ſinum, vas lactis: mendáq;, mendum,
Viſcus & hoc viſcum, ſic cornu & flexile cornum,
At Lucanus ait, Cornus tibi cura ſiniſtri.
Euentus ſimul euentum. Sed quid moror iſtis?
Talia doctorum tibi lectio mille minuſtrat.

Sed tibi præterea quædam ſunt Græca notanda, Nomina ritui ex accuſatiuis Græcis
Quæ quarto caſu fœtum peperêre Latinum.
Nam panther panthera creat, crateráq; crater,
Caſſida caſſis habet, ſed & æther æthera fundit

Hinc cratera venit, venit æthera, ſic caput ipſum
Vocum diuerſæ terminationes ſub eodem genere
Caſſida magna tegit, nec vult panthera domari.

Vertitur his rectus, ſenſus manet, & genus vnũ:
gibbus et hic gibber, cucumis cucũer, ſtipis et ſtips
Sic cinis atq́ cíner, vomis vomer, ſcobis & ſcobs.
Puluis item puluer, pubes puber: quibus addes,
Quæ pariunt or & os, honor & labor, arbor, adórq́
His & apes & apis, plebs plebis. Sunt quoq́ multa
Accepta à Græcis, geminam referentia formam:
Vt delphin delphinus, & hic elephas elephantus,
Sic congrus conger, Meleagrus ſic Meleager,
Teucrus item Teucer. Dabis huc & cætera cũcta,
Quæ tibi par ratio dederint & lectio caſta.

Declinatio. nem variantia

Hæc ſimul & quarti flexus ſunt atque ſecundæ
Laurus enim lauri facit, & laurus genitiuo.
Sic quercus, pinus, profructu ac arbore ficus,
Sic colus atq́ penus, cornus quando arbor habetur:
Sic lacus atq́ domus, licèt hæc nec vbiq́ recurrant,
His quoque plura leges, quæ priſcis iure relinquas.

Adiectiua luxurianti.

Et quæ luxuriant ſunt adiectiua notanda (dũt:
Multa, ſed in primis quot & hæc tibi nomina fun-
Arma, iugum, neruus, ſomnus, cliuũſq́, animũq́.
Et quot ãmus habet, quot frænum, & cera, bacillũ,
A quibus us ſimul is formes, vt inermus inermis.
Rarior eſt hilarus, vox eſt hilaris bene nota.

COM-

COMPARATIO NOMINVM.

Nominum compar.

COmparatur nomina, quorum ſignificatio augeri minuiue poteſt.

Gradus comparationis ſunt tres.

Poſitiuus gradus.

Poſitiuus, qui rem ſine exceſſu ſignificat: vt Albus niger, probus, improbus.

Comparatiuus.

Comparatiuus, qui ſignificationem ſui poſitiui per aduerbium Magis auget: At Albior, probior, id eſt, Magis albus, magis probus. Fit autem regulariter à primo poſitiui caſu in i, addita ſyllaba or: vt ab amici, pudici, fit amicior, pudicior.

Superlatiuus.

Superlatiuus, qui ſupra poſitiuum cum Aduerbio Valdè, vel Maximè ſignificat: ut

Doctiſſimus, Iuſtiſſimus, } id eſt valdè vel maximè { Doctus, Iuſtus.

In rimus.

Fit autem regulariter à primo poſitiui caſu in i, adiectis ſ & ſimus: vt à Candidi prudenti, fit Candidiſſimus, prudentiſſimus.

Quæ verò poſitiua in r definunt, adiecto rimus, ſuperlatiuum formant: vt Pulcher, pulcherrimus, Niger, nigerrimus.

Excipiuntur Dextimus à Dexter, Maturimus, ſiue Maturiſſimus, ab antiquo Matur.

In Lis.

Sex iſta in lis, ſuperlatiuum formant in limus: nempe Facilis facillimus: Docilis, docillimis: Agilis, agillimus: Gracilis, gracillimus: Humilis, humillimus: Similis, ſimillimus.

Deriuata dico, loquor, &c.

Quæ deriuantur à Dico, loquor, volo, facio, ad hunc modum comparantur. Maledicus, maledicentior, maledicentiſſimus, à dico. Magniloquus, magniloquentior, magniloquentiſſimus, à loquor.

Plautus tamen à mendaciloquus, & confidentiloquus, vſurpat mendaciloquius, & confidentiloquius.

Benevolus,
Benevolentior. } à volo.
Benevolentissimus,

Magnificus,
Magnificentior, } à facio.
Magnificentissimus.

Comparatio nom. in us purum.

Quoties vocalis præcedit us finale, comparatio fit per aduerbia Magis & Maximè: vt Idoneus, magis idoneus, maximè idoneus. Arduus, magis arduus, maximè arduus.

COMPARATIO INVSITATIOR.

Interim acre iudicium adhibendum est, vt quæ in legendis authoribus rarò occurrunt, rarò itidem vsurpentur.

Cuiusmodi sunt quæ sequuntur.

Assiduior, strenuior, egregiissimus, mirificissimus, pientissimus vel piissimus, Ipsissimus.

Perpetuissimus, } {Exiguissimus, apud Ouidium.
Tuissimus, } {Multissimus, apud Ciceronem.

COMPARATIO ANOMALA.

Comparatio irregularis.

Bonus, melior, optimus. Malus, peior, pessimus. Magnus, maior, maximus. Paruus, minor, minimus. Multus plurimus, multa, plurima, multum plus plurimum. Vetus, veterior, veterrimus. Deterior, deterrimus, ab antiquo deter. Nequam, nequior, nequissimus. Citra, citerior, citimus. Intra, interior, intimus. Infra, inferior, infimus. Extra, exterior, extimus vel extremus. Supra, superior, supremus, vel summus. Post posterior, postremus. Vltra, vlterior, vltimus. Propé, propior, proximus. à quo proximior apud Ouidium. Pridem, prior, primus. Diu, diutior, diutissimus. Sæpé, sæpiùs, sæpissimé.

COM-

COMPARATIO DEFECTIVA.

Inclytus, Inclytiſſimus.	Meritus, Meritiſſimus.	Comparatio manca.
Opimus, Opimior.	Siniſter, Siniſterior.	
Ocyor, Ocyſſimus.	ab ὠκὺς.	
Nouus, Nouiſſimus.	Iunenis, Iunior.	
Adoleſcens, Adoleſcentior.	Senex, ſenior. Maximus natu.	
Potior, Potiſſimus.	Ante, Anterior.	
Longinquus, Longinquior,	Nuper, Nuperrimus.	
Penè, peniſſimus.		

Interdum autem à ſubſtantiuis fit comparatio, ſed abuſiuè: vt Neronior, Cinædior, Pœnior, à Nerone. Cinædo. Pœno. Comparatio abuſiua.

DE PRONOMINE.

PRonomen, est pars orationis, qua in demonstr inda aut repetenda re aliqua vtimur.

Pronomina sunt quindecem Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is, meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras.

Quibus addi possunt & sua composita: vt Egomet, tute, idem, & similia. Vt etiam Qui, quæ, quod.

DE ACCIDENTIBVS PRONOMINI.

Accidentia Pronomini.

Accidunt Pronomini, Species, Numerus, Casus, Genus, Declinatio, Persona, Figura.

Species pronominum.

Species Pronominum est duplex, Primitiua & Deriuatiua.

Primitiua.

Ad primitiuam spectant ista: Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is.

Ex primitiuis alia sunt Demonstratiua, alia Relatiua.

Demonstratiua.

Demonstratiua dicuntur eadem quæ & Primitiua, nimirùm, Ego, tu, sui, ille, ipse, iste hic is.

Relatiua.

Relatiua autem sunt, Ille. ipse, iste hic, is, idem, qui.

Deriuatiua.

Deriuatiua sunt, Meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras.

Deriuatiuorum alia sunt Possessiua, alia Gentilia.

Possessiua.

Possessiua sunt. Meus, tuus, suus, noster, vester.

Gentilia.

Gentilia ex eo dicuntur, quod gentem, aut nationem, vel partes & sectas significent: vt Nostras. vestras, & cuias nomen.

DE NVMERO.

Numerus in Pronominibus.

Numerus Pronominum duplex est: Singularis, vt Ego. Pluralis, vt nos.

DE CASV.

Casus autem sunt sex, quemadmodum in nomine.

Vocatiue

Vocatiuo carẽt omnia pronomina, præter hæc quatuor. Tu, meus, noſter, noſtras. Martialis tamen pronomini. Ipſe vocatiuum tribuere videtur, quum ait,

vt *Martis reuocetur amor, ſæuíque tonantis,*
A te Iuno petat Ceſton & ipſa Venus.

DE GENERE.

Genera ſunt in pronominibus perinde vt in adiectiuis nominum. Alia enim ad tertia genera referuntur: vt Ego, tu, ſui. Alia per tria genera variantur: vt Meus, mea, meum. Genus pronominum.

DE DECLINATIONE.

Declinationes pronominum ſunt quatuor. Pronominum declinatio.

Genetiuus autem primæ declinationis exit in i: vt Ego, tu. Genetiuo Mei, tui, & ſui, quod recto caret in vtroque numero.

Genitiuus ſecundæ deſinit in ius vel ius: Cuius formæ ſunt ille, ipſe, iſte. Genitiuo illius, ipſius, iſtius. Hic, is qui. Genetiuo Huius, eius, cuius. Secunda.

Genetiuus tertiæ declinationis exit in i, æ, i, quem admodum nominum adiectiuorum, quæ per tres terminationes variantur. Cuius ſortis ſunt, Tertia.

Ntõ	Meus, mea, meum	G.	Mei, meæ, mei.
	Tuus, tua, tuum.		Tui, tuæ, tui.
	Suus, ſua, ſuũ. (ſtrũ		Sui, ſuæ, ſui. (ſtri.
	Noſter, noſtra, no		Noſtri, noſtræ, no-
	vſter, veſtra, veſtrũ		Veſtri, veſtræ, veſt.

Genitiuus quartæ habet âtis, ex quo ordine ſunt. Quarta.

Noſtras,	Genetiuo	Noſtrâtis.
Veſtras,		Veſtrâtis.
Cuias.		Cuiâtis.

Cæteri obliqui in vtroque numero ad formam nominum tertiæ declinationis inflectuntur.

DE

DE PERSONA.

Persona pronominū.

Personæ pronominū sūt tres, { Prima, Secūda, Tertia, } vt { Ego. Tu. Ille. }

DE FIGVRA.

Figura.

Figura est duplex: simplex, vt Ego: Composita vt Egomet.

Pronominum compositio.

Pronomina inter se componuntur: vt Ego ipse, tuipse suuipsius, meiipsius.

Ntō { Istic, Istæc, Istoc, vel Istuc. } Accus. { Istunc, Istanc, Istoc, vel Istuc. } Ablat. { Istoc, Istac, Istoc, }

Pluraliter, Nominatiuo & Accusatiuo Istæc. Eodem modo declinatur & Illic, Illæc, Illoc.

Componuntur etiam cum nominibus: vt Cuiusmodi, huiusmodi illiusmodi, istiusmodi.

Componuntur & cum præpositionibus: vt Mecum tecum, secum, nobiscum, vobiscum, quicum, quibuscum.

Componantur etiam & cum aduerbijs: vt

Eccum, Eccam, Eccos, Eccas, } ab Ecce. { Ellum, Ellam, Ellos, Ellas, } ab Ecce. Vt & idē quoque, ab is & demum.

Cum coniunctione quoque componuntur: vt Nominatiuo Hiccine, Hæccine, Hoccine. Accusatiuo Hunccine, Hanccine, Hoccine. Ablatiuo Hoccine. Haccine, Hoccine. Pluraliter Hæccine neutrum.

Componuntur denique cum syllabicis adiectionibus: vt Met, te, ce, pte.

Met.

Met adijcitur primæ & secundæ personæ: vt Egomet, meimet, mihimet, memet, nosmet, &c. Sic sibimet quoque, ac semet dicimus.

Tumet.

Tumet autem in recto non dicimus, ne putetur esse

ſe verbum à Tumeo. Sed Tuimet, tibimet, temet, noſmet, &c.

Te adijcitur iſtis: Tu, vt Tute: Te, vt Tete. Te

Ce adijcitur obliquis horum pronominum, Hic ille, iſte, quoties in s deſinunt, vt Huiuſce, hiſce, illiuſce, iſtiuſce, hoſce, illoſce, iſtoſce. Ce

Pte apponitur iſtis ablatiuis, Mea, Tua, Sua, Noſtra, Veſtra, vt Meapte, Tuapte, Suapte, Noſtrapte, Veſtrapte. Pte

Interdum etiam maſculinis & neutris adijci ſolet vt Meopte marte, Tuopte labore, Suopte iumento, Noſtropte damno, &c.

Quis & Qui ad hunc modum componuntur.

Quis, in compoſitione hiſce particulis poſt ponitur: Qui

En, Ne, Alius, Num, Si, vt Ecquis, Nequis, Aliquis, Nunquis, Siquis. Et hæc tam in fœminino ſingulari, quàm in neutro plurali, qua habent, non quæ: vt Siqua mulier, Ne qua flagitia, &c.

Præter Ecquis, quod vtrunq; in fœminino habere reperitur, Ecquæ & Ecqua. Ecquis,

His autẽ particulis præponitur Quis in cõpoſitione:

Nam, Piam, Putas, Quam, Que, vt Quiſnam, Quiſpiam, Quiſputas, Quiſquam, Quiſque, Et hæc vbique (præterquã in ablatiuo ſingulari) Quæ habent, non Qua: vt Quænam doctrina.

Negotia quæpiam, Optima quæque.

Quis, etiam cum ſeipſo componitur: vt Quiſquis, quod & in hunc modum variatur. Qui

Nominatiuo Quiſquis, Quicquid. Accuſatiuo Quicquid. Ablatiuo Quoquo, quaqua quoquo.

Qui

Qui in compositione præponitur his particulis.

Dam, Vis, Libet, Cunq;, } vt { Quidam. Quiuis. Quilibet. Quicunq;. } Et hæc vbique, præterquam in ablatiuo singulari, Quæ retinent, non Qüa. vt Quædam puella. Quæcunque facinora.

DE VERBO.

VErbum, est pars orationis, quæ modis & tẽporibus inflexa, esse aliquid, agere ue aut pati significat: vt Sum, existo: moueo, moueor: tango, tangor.

Verbum deducitur in primis in Personale, vt Doceo: & Impersonale, vt Oportet.

Personale. Verbum. Impersonale,

Personale est, quod certis personis distinguitur: vt Ego lego, Tu legis, Hic legit, Illi legunt.

Contrá, impersonale dicitur, quod diuersarum personarum vocibus non distinguitur, nec variatur: vt Pœniter, tædet miseret, oportet.

DE ACCIDENTIBVS VERBO.

Accidentia verbo,

Verbo quidem accidunt ista: Genus, Modus, Tempus Figura, Species, Persona, Numerus, Coniugatio.

DE GENERE.

Quinq; sunt Verborũ genera { Actiuũ, Passiuũ, Neutrũ, } Deponẽs Cõmune

ACTIVVM.

Actiuum,

Actiuum est, quod agere significat, & in o finitum passiuum in or formare potest: vt Doceo, doceor. Lego, legor.

PAS-

PASSIVVM.

Passiuum est, quod pati significat, & in or finitum, actiui formam, r dempto, resumere potest: vt Amor, amo. Afficior Afficio. Passiuum.

NEVTRVM.

Neutrum est, quod in o vel in m finitum, nec actiuam, nec passiuam formam integrè induere potest vt Curro ambulo, iaceo, sum. Neutrum.

Neutrorum tria sunt genera. Neutrum substantiuum. Neutrum absolutum.

Nam aliud Substantiuum dicitur: vt Sum, es, est, sumus, &c. Aliud Absolutum, sic dictum, quòd ipsum per se sensum absoluat.

Atque hoc rursum duplex est. Nam alterum actionem completam in ipso verbo significat, nec in aliud transeuntem: vt Ambio, dormio, pluit, ningit. Alterum verò passionem in ipso completam indicat: vt Palleo, rubeo, albesco, nigresco.

Est præterea & aliud, cuius actio in rem cognatæ significationis transit, ac tertiam personam passiuæ vocis vsurpat: vt

Bibo vinum,	Vinum bibitur.
Curro stadium,	Stadium curritur.
Viuo vitam,	Vita viuitur.

Sunt denique, quæ simplicia quidem neutra sunt, compositæ verò agendi vim concipiunt: vt Eo, adeo, mingo, commingo.

DEPONENS.

Deponens, quod in or finitum, vel actiui significationem habet, vt Loquor verbum: vel neutri, vt Philosophor. Deponens.

COMMVNE.

Commune, quod in or finitum, tam actiuam quàm passiuam significationem obtinet: vt Veneror, criminor, consolor, stipulor, speculor, osculor, adulor, frustror, Commune.

ſtror, dignor, teſtor, interpretor, amplector, meditor, experior, ementior: multaq; id genus alia, quæ paſſim apud veteres reperias.

DE MODO.

Modi verborum ſex enumerantur.

Indicatiuus, Indicatiuus, qui ſimpliciter aliquid fieri aut non fieri definit. vt *Probitas laudatur & alget.* Hic modus aliquando per interrogationem vſurpatur: vt *Quis legit hæc?* Aliquando per dubitationem: vt *An in aſtu venit aliudex alio malum?*

Imperatiuus. Imperatiuus, quo inter imperandum vtimur. Hic modus futurum non habet, ſed præſens duplex: vt apud Propertium. *Aut ſi es dura nega, ſin es nõ dura veni.*

Virg. *Tityre dum redeo, breuis eſt via, paſce capellas:*
Et potum paſtas age Tityre, & inter agendum
Occurſare capro (cornu ferit ille) caueto.

Præteritum autem à ſubiunctiuo mutuatur. Cic. *Sed amabo te, nihil incommodo valetudinis tuæ feceris.*

Martialis. Dic quotus es, quanti cupias cœnare nec vllum
Addideris verbum, cœna parata tibi eſt.

Quin & illa paſſiua, Præceptum ſit, Dictum ſit, Determinatum ſit, ptæteriti imperatiui eſſe fatetur Priſcianus.

Hic modus etiam permiſſiuus dicitur, quòd interdum per hunc permiſſio ſignificetur, vt

Si ſine pace tua, atque inuito numine Troës
Italiam petiere, luant peccata, nec illos Iuueris auxilio.

Deniq; aliquando etiam Suppoſitiuus aut Hortatiuus appellatur: vt Virgilius.

eamus & in media arma ruamus,

Optatiuus. Optatiuus, quo optamus fieri rem aliquam, nec refert factàne ſit, an fiat an ſit facienda. vt *Vtinam bonis literis ſuus detur honos.*

Modus

Modus Optatiuus, Potentialis & Subiunctiuus, quinque ſeparata eiſdem vocibus tempora habere videnter, vt eſt author Linacrus, Præterea notandum eſt, Præſens huius modi aſſumere quandóq; ſignificationem futuri, vt *Vtinam aliquando tecum loquar.*

Potentialis quo poſſe, velle, aut debere fieri aliquid ſignificamus: vt *Expectes eadem à ſummo minimóq; poeta*, pro potes expectare. *Non expectes vt ſtatim gratia agat, qui ſanatur inuitus*, pro non debes expectare, *Quis enim rem tam veterem pro certo affirmet?* pro vult affirmare. Potentialis.

Græci hunc modum nunc per Indicatiuum, nunc per optatiuũ modum, & particulam ἄν exprimunt, Græcorum optandi modus.

Subiunctiuus, qui niſi alteri ſubijciatur orationi, vel alteram ſibi ſubiectam orationem habeat, per ſe ſententiam non abſoluit: vt Subiunctiuus

Si fueris fœlix, multos numerabis amicos:
Tempora ſi fuerint nubila, ſolus eris.

Temporum igitur vocibus hi tres modi per omnia (ſicut dictum eſt) conueniunt: diſcernuntur verò ſignificatu & ſignis. Optatiuus enim ſemper adhæret aduerbio cuipiam optandi: vt *Vtinam veniat aliquando tempus.* Potentialis verò neque vllum aduerbium adiunctum habet, nec coniunctionem. Subiunctiuus autem ſemper aliquam coniunctionem annexam habet: vt *Si venero. Vt taceas.. Quum cœnauero.* Nota.

Infinitiuus, qui agere quidem aut pati ſignificat, at citra certam numeri & perſonæ differentiam: vt *Malim probuiſſe, quàm haberi.* Infinitiuus.

DE TEMPORE.

Tempora ſunt quinque.

Præſens, quo actio nunc geri ſignificatur: vt *Scribo.* Præſens.

Imperfectum, quo prius quidem aliquid in agendo fuiſſe ſignificatur, non tamen abſolutam tunc temporis fuiſſe actionem. vt, Imperfectum

Virgil

Virgil *Hic templum Iunoni ingens Sydonia* Dido *Condebat*. Erat enim adhuc in opere.

Perfectum. Perfectum, quo præterita absolutaq; significatur actio. Hoc in passiuis, deponentibus, & communibus duplex est, & ob id duplici circuitione explicatum Alterum, quo proximè præteritum exprimitur: vt *Pransus sum*. Alterum, quo vlteriùs præteritum indicatur: vt *Pransus fui*. Non enim si modò pransus sis, Pransus fui, commodè aptéue dixeris.

Plusquam perfectum. Plusquam perfectum, quo actio iam diu præterita significatur.

Futurum. Futurum, quo res in futuro gerenda significatur. Hic promissiuus modus à nonnullis vocatur, quòd videatur aliquid promittere, aut velle facere: vt Ouid. *Ibimus ô Nymphæ, monstrataq; saxa petemus.*

Exactum. Huius aliud genus est, quod Exactum vocant: vt *Videro, Abiero.*

Teren. *Si te æquo animo ferre accipiet, negligentem fecerit.*

Quod quidem exactum, futurum etiam in subiunctiuo modo reperitur.

Plin. *Ero securior dum legam, statimq; timebo quũ legero.*

DE FIGVRA.

Figura est duplex. Simplex, vt facio: Composita, vt calefacio.

Verba composita, quorum simplicia exoleuerunt, sunt defendo, offendo, aspicio, conspicio, adipiscor, experior, comperior, expedio, impedio, deleo, imbuo, cõpello, appello, incendo, accendo, ingruo, congruo, infligo, instigo, impleo, compleo, & id genus alia.

Quædam etiam videntur à græcis nata: vt Impleo, à πλῶ Percello, à κελλῶ.

DE SPECIE.

Species est duplex.

Primitiua. Primitiua, quæ est prima verbi positio: vt Ferueo,

Deriuatiua. Deriuatiua, quæ à primitiua deducitur: vt Ferueſco.

Deriuatiuorum genera sunt quinque.

Inchoatiua

Inchoatiua, à Grammaticis appellata (quæ Valla, meditatiua potiùs & augmentatiua appellat) in sco desinunt, vt Labasco, calesco, ingemiſco, edormiſco. Inchoatiua.

Hæc aut inchoationem significant: vt Luceſcit, id est, incipit lucere, aut certè gliſcere & intendi. vt apud Virgilium. *Expleri mentem nequit, ardeſcitq; tuendo.* hoc est, magis magíſq; ardet. Ex his plæráq; pro thematibus primarijs vſurpantur: vt *Timeſco, hiſco, conticeſco*, id est, *Timeo, hio, taceo.*

Frequentatiua desinunt in to, ſo, xo, aut tor: vt Viſito, affecto, ſcriptito, pulſo, viſo, quaſſo, nexo, texo, vexo, ſector, ſcitor, ſciſcitor. Significant autem vel aſſiduitatem quandam, vel conatum: vt Dictito, id est, frequenter dico. Viſo eo ad videndum. Frequentatiua.

Huc pertinent & illa, Vellico, fodico, albico, & ſimilia id genus, quæ à Grammaticis etiam Apparatiua appellari ſolent. Apparatiua.

Deſideratiua finiunt in urio: vt lecturio, parturio, eſurio, cœnaturio. Hæc ad ſignificationem ſuorum primitiuorum ſtudium atque appetentiam quandam adijciunt: vt Lecturio, id est, legere cupio. Cœnaturio, id est, cupio cœnare. Deſideratiua.

Diminutiua in lo, vel ſio exeunt: vt Sorbillo, cantillo, pitiſſo, id est, parùm ac modicè ſorbeo, canto, bibo. Diminutiua.

Imitatiua ſunt, quæ imitationem ſignificant: vt Patriſſo, Atticiſſo, Platoniſſo. At Latini hac forma non adeò delectati ſunt, vnde pro Græciſſo, Græcor uſi ſunt: vt Cornicor, à cornice: Vulpinor, à vulpe. Bacchor à Baccho. Imitatiua.

DE PERSONA.

Tres ſunt verbi perſonæ: Prima, vt Lego: Secunda, vt Legis. Tertia, vt Legit.

NVMERVS.

Numeri ſunt item duo, Singularis, vt Lego: Plura-lis, vt legimus.

DE CONIVGATIONE.

Coniugatio.

Quandoquidem de coniugandorum verborum ratione in Rudimentis Anglicis traditum eſt, quæ pueri tanquam vngues ſuos exactiſſimè callere debent, proximum fuerit, vt hæ Gulielmi Lilij de præteritis & ſupinis regulæ lucidiſſimæ quidem illæ, compendioſiſſimæq; , nec ſanè minùs vtiles, pari auiditate imbibantur.

G. L. DE SIMPLICIVM verborum primæ coniugationis communi præterito.

Hypermeter. Hypermeter verſus plus iuſto vna ſyllaba conſtat, ſed collidenda cum prima voce ſequentis, verſus, id quod omnium commune eſt.

AS *in præſenti perfectum format in aui,*

Vt no, nas, naui: vocito, vocitas, vocitaui.

Deme lauo, laui: iuuo, iuui, nexóque nexui.

Et ſeco quod ſecui, neco quod necui, mico verbum
Quod micui, plico quod plicui, frico, quod fricui dat
Sic domo quod domui, tono quod tonui, ſono verbũ
Quod ſonui, crepo quod crepui, veto q̃ vetui dat.
Atq; cubo cubui. Raro hæc formantur in aui,
Do das, rite dedi, ſto ſtas, formare ſteti vult.

Secundæ coniugationis commune præteritum.

ES *in præſenti perfectum format ĩui dans,*

vt

Vt nigreo nigres, nigrui: iubeo excipe iussi,
Sorbeo sorbui habet, sorpsi quoque, mulceo mulsi,
Luceo vult luxi, sedeo sedi, videoq́
Vult vidi, sed prandeo prandi, strideo stridi.
Suadeo suasi, rideo risi, habet ardeo & arsi.

Quatuor his infrá geminatur syllaba prima:
Pendeo nánq́ pependi, mordeo vultq́ momordi,
Spondeo habere spospondi, tondeo vultq́ totondi,

L vel R ante geo si stet, geo vertitur in si: Geo.
Vrgeo vt vrsi, mulgeo mulsi, dat quoque mulxi:
Frigeo frixi, lugeo luxi, habet augeo & auxi.

Dat fleo, fles, fleui: leo, les, leui: indeq́ natum Leo.
Deleo deleui, ples ples pleui, neo neui:
A maneo mansi formatur, torqueo torsi
Hæreo vult hæsi. Veo fit ui, vt ferueo ferui, Veo.
Niueo & inde satum, poscit conniueo niui,
Et nixi: cieo ciui, vieoq́ vieui.

Tertia Coniugatio.

TErtia præteritũ formabit vt hîc manifestum
Bo fit bi, vt lambo lambi: scribo excipe scripsi: Bo.
Et nubo nupsi, antiquum cumbo cubüi dat.
Co fit ci, vt vinco vici, vult parco peperci, Co
Et parsi: dico dixi, duco quoq́ duxi.
Do fit di, vt mando mandi: sed scindo scidi dat, Do
Findo fidi, fundo fudi, tundo tutudiq́.
Pendo pependi, tendo tetendi, pedo pepêdi:

Iunge cado cecidi, pro verbero cædo cecîdi.

Cedo. *Cedo pro discedere, siue locum dare, cessi.*
Vado, rado, lædo, ludo, diuido trudo,
Claudo, plaudo, rodo, ex do semper faciunt si.

Go fit xi, vt iungo iunxi: sed r ante go, vult si:
Vt spargo sparsi, lego legi, & ago facit egi.
Go. *Dat tango tetigi, pungo punxi, pupugiq;*
Dat frango fregi: cùm signat pango pacisci,
Vult pepigi: pro iungo pegi: pro cano panxi.

Ho. *Ho fit xi, traho ceu traxi docet, & veho vexi.*

Lo *Lo fit üi, colo ceu colüi: p sallo excipe cum p,*
Et sallo sine p, nam salli formatvtrumque:
Dat vello velli, vulsi quoque, fallo fefelli,
Cello pro frango ceculi pello pepulig.

Mo. *Mo fit üi, vomo ceu vomüi: sed emo facit emi,*
Como petit compsi, promo prompsi: adyce demo
No. *Quod formatdempsi, sumo sumpsi, premo pressi.*

No fit ui, sino ceu siui: temno excipe tempsi,
Dat sterno straui, sperno spreui, lino leui,
Interdum lini & liui, cerno quoque creui:
Gigno, pono, cano, genüi, posüi, cecini dant.

Po. *Po fit psi, vt scalpo scalpsi, rumpo excipe rupi:*
Et strepo quod formatstrepui, crepo q; crepui dat.

Quo. *Quo fit qui, vt linquo liqui: coquo demito coxi.*
Ro. *Ro fit vi, sero ceu pro planto & semino, seui,*
Quod serui melius dat mutans significatum,
Vult verro verri & versi, vro vssi, gero gessi,

Quare

Quæro quæſiui, tero triui, curro cucurri.
So velut accerſo, arceſſo, inceſſo, atque laceſſo, So.
Formabit ſiui: Sed tolle capeſſo capeſſi,
Quòdq́ capeſſiui facit: atque faceſſo faceſſi.
Sic viſo viſi, ſed pinſo pinſui habebit.
Sco fit vi, vt paſco paui: vult poſco popoſci, S:
Vult didici diſco, quexi formare quiniſco.
To fit ti, vt verto verti: ſed ſiſto notetur To.
Pro facio ſtare actiuum, nam iure ſtiti dat.
Dat mitto miſi, petij peto, ſiue petiui.
Sterto ſtertui habet, meto meſſui: ab ecto fit exi:
Vt flecto flexi, pecto dat pexui, habetq́
Pexi: etiam necto dat nexui, habet quoq́ nexi,
Vo fit ui, vt voluo volui: viuo excipe vixi. Vo.
Nexo vt nexui habet, ſic texo texui habebit.
Fit Cio ci, vt facio feci, iacio quoq́ ieci,
Antiquum lacio lexi, ſpecio quoq́ ſpexi, Cio.
Fit Dio di, vt fodio fodi. Gio, ceu fugio, gi, Dio.
Fit Pio pi, vt capio cepi: cupio excipe piui: Gio.
Et rapio rapui, ſapio ſapui, atque ſapiui. Pio.
Fit Rio ri, vt pario peperi. Tio ſſi, geminans S, Rio.
Vt quatio quaſſi, quod vix reperitur in vſu. Tio.
Denique üo fit üi, vt ſtatuo ſtatui: pluo pluui
Format, ſiue plui: ſtruo ſed ſtruxi, fluo fluxi.

Quarta coniugatio.

QVarta dat is iui, monſtrat ſcio ſcis, tibi ſciui:

Verborum quartæ conjugationis commune præteritum

Excipias venio dans veni, cambio campſi,
Raucio rauſi, farcio farſi, ſartio ſarſi,
Sepio ſepſi, ſentio ſenſi, fulcio fulſi,
Haurio item hauſi, ſancio ſanxi, vincio vinxi:
Pro ſalto, ſalio ſalui, & amicio amicui dat,
Parciùs vtemur, cambiui, hauriui, amiciui,

Pes proceleuſmaticus.

Sepiui, ſanxiui, ſarciui, atque ſaliui.

De compoſitorum Verborum præteritis.

Præteritum dat idem ſimplex & compoſitiuum,
Vt docui edocui monſtrat, Sed ſyllaba ſemper
Quam ſimplex geminat, compoſto non geminatur,
Præterquã tribus his, præcurro, excurro, repungo:
Atque a do diſco, ſto poſco, ritè creatis.

Plico.

A Plico compoſitum cum ſub, vel nomine, vt iſta,
Supplico multiplico, gaudent formare plicaui.
Applico, complico, replico, & explico, ui vel in aui.

Aboleo.
Adoleo.
Exoleo.
Inoleo.
Oboleo.
Pungo.

Quamuis vult olco ſimplex olui, tamen inde
Quòduis compoſitum melius formabit oleui:
Simplicis at formam redolet ſequitur ſuboleq;.
Compoſita a pungo formabunt omnia punxi,
Vult vnum pupugi, interdúmq; repungo repunxi.

Do

Natum á do, quando eſt inflexio tertia, vt addo,
Credo, edo, dedo, reddo, perdo, abdo, vel obdo:
Condo, indo, trado, prodo, vendo, didi: at vnum
Abſcondo abſcõdi. Natum a ſto, ſtas, ſtiti habebit.

Sto.

Verba

Verba hæc ſimplicia præſentis preteritiq́
Si componantur, vocalem primam in e mutant:
Damno, lacto, ſacro, fallo, arceo, tracto, fatiſcor.
Fartio, carpo, patro, ſcando, ſpargo, pariq́. Partio
Cuius nata peri, duo comperit & reperit dant:
Cætera ſed perui, velut hæc, aperire, operire.
A Paſco paui tantúm compoſita notentur. paſco.
Hæc duo, compeſco, diſpeſco, peſcui habere:
Cætera vt epaſco ſeruabunt ſimplicis vſum.

Mutantia primam vocalem vbique in I.

Hæc habeo, lateo, ſalio, ſtatuo, cado, lædo,
Pango dans pegi, cano, quæro, cædo cecidi,
Tango, cgeo, teneo, taceo ſapio, rapióq́,
Si componantur, vocalem primam in I mutant:
Vt rapio rapui, eripio eripui: a Cano natum, Cano.
Præteritum per üi, ceu concino concinüi dat.
A Placeo ſic diſpliceo, ſed ſimplicis vſum placeo.
Hæc duo, complaceo cum perplaceo bene ſeruant.
Compoſita á Pango retinent a quatuor iſta, Pango.
Depango, oppango, circumpango, atq́ repango.
A Maneo manſi, minüi dant quatuor iſta, Maneo.
Præmineo, emineo, cum promineo, immineóq́:
Simplicis at verbi ſeruabunt cætera formam.
Compoſita á Scalpo, calco, ſalto, a per u mutant: Scalpo.
Id tibi demonſtrant exculpo, inculco, reſulto.
Compoſita á Claudo, quatio, lauo reijciunt a: Claudo.

Id docet á claudo, occludo, excludo: á quatió q,
Percutio, excutio: á lauo, proluo, diluo, nata,

Mutantia primam Vocalem vbique in *I*, *præterquám in præterito.*

Excipitur Coemo.

Hæc ſi componas, Ago, emo, ſedeo, rego, frango,
Et capio, iacio, lacio, ſpecio, premo, ſemper
Vocalem primam præſentis in I ſibi mutant.
Sic Facio Lego.
Præteriti nunquám, ſeu Frango, refringo refregi:
A capio, incipio incepi. Sed pauca notentur:
Námq, ſuum ſimplex perago ſequitur ſatagóque.
Atque ab ago, dego dat degi, cogo coëgi,
Ago.
A rego ſic pergo perrexi, vult quoquè ſurgo
Rego.
Surrexi, media præſentis ſyllaba adempta.
Facio.
Nil variat facio, niſi præpoſito præeunte,
Id docet olfacio, cum calfacio, inficióque.
Lego.
A lego nata, re, ſe, per, præ, ſub, trans præeunte,
Præſentis ſeruant vocalem, in I cætera mutant:
De quibus hæc Intelligo, diligo, negligo tantum
Præteritum lexi faciunt, reliqua omnia legi.

De Simplicium verborum Supinis.

NVnc ex præterito diſcas formare Supinum.
Bi.
Bi ſibi tum format ſic námque bibi bibitũ fit
Ci fit ctum, vt vici victum, teſtatur & ici
Dans ictum, feci factum, ieci quoque iactum.
Di.
Di fit ſum, vt vidi viſum: quædam geminant S.

Vt

Vt pandi paſſum, ſedi ſeſſum, adde ſcidi quod
Dat ſciſſum, atque fidi fiſſum, fodi quoque foſſum.

Hic etiam aduertas, quod ſyllaba prima ſupinis
Quam vult præteritum geminari, non geminatur,
Idq; totondi dans tonſum docet, atque cecîdi
Quod cæſũ, & cecidi quod dat caſum, atq; tetendi
Quod tenſum & tentum, tutudi tunſũ, atq; pepedi
Quod formant peditũ, adde dedi q; iure datũ vult. Gi.

Gi fit ctum, vt legi lectum, pegi pepigiq;
Dat pactum, fregi fractum, tetigi quoque tactum
Egi actum, pupugi punctum, fugi fugitum dat.

Li fit ſum: vt ſalli, ſtans pro ſale condio, ſalſum. Li.
Dat pepuli pulſum, ceculi culſum, atque fefelli
Falſum: dat velli vulſum, tuli habet quoque latum

Mi, ni, pi qui tum fiunt, velut hîc manifeſtum Mi, Ni.
Emi emptum, veni ventum, cecini à cano cantum. pi, Qui,
A capio cepi dans captum, à cæpio cæptum,
A rumpo rupi ruptum, liqui quoque lictum.

Ri fit ſum, vt verri verſum: peperi excipe partũ. Ri.
Si fit ſum, vt viſi viſum, tamen ſſ, geminato. Si.
Miſi formabit miſſum, fulci excipe fultum,
Hauſi hauſtum, ſarſi ſartum, farſi quoque fartum.
Vſſi vſtum, geſſi geſtum, torſi duo, tortum
Et torſum, indulſi indultum, indulſumq; requirit.
Pſi fit ptũ, vt ſcripſi ſcriptũ, cãpſi excipe cãpſum. Pſi.
Ti fit tum, à ſto nàmque ſteti, à ſiſtoq; ſtiti ſit Ti.
Præterito, commune ſtatum: verti excipe verſum

Visitum, vt flauisflatum: pauiexcipe pastũ,
Dat lauilotum, interdúm lautum atque lauatum,
Potauipotum, interdum facit & potatum.
Sed fauifautum, cauicautum, a scroscui
Formes ritè satum, liui linique litum dat.
Solui á soluo solutum, volui á voluo volutum,
Vult singultiui singultum, vœnio vœnis
Vœniui, vœnum: scpeliui ritè sepultum.

Quod dat üi dat itum, vt domiii domitũ: excipe (quoduis
Verbum in üo, quia semper üi, formabit in utum:
Ambio. *Exüi vt exutum: á ruo dcme rüi, ruitum dans.*
Vult secui sectum, necui nectum, fricuiq
Frictum: miscui itẽ mistũ, ac amicui dat amictum.
Torrui habet tostum, docui doctum, tenuíq
Proceleuſ- *Tentum, consului consultum, alui altum, alitúmque*
maticus. *Sic salui saltum, colui, occului quoque cultum.*
Pinsui habet pistum, rapui raptum, seruíque.
A sero, vult sertum, sic texui habet quoque textum

Hæc sed üi mutant ui sum, nam censeo censum,
Cellüi habet celsum, meto messui habet quoq̃ messũ
Nexüi item nexum, sic pexui habet quoque pexum,
Dat patui passum, carui cassum, caritúmq.
Xi fit ctum, vt vinxi vinctum: quinque abiciunt n,
Nam finxi fictum, minxi mictum, ínque supino
Dat pinxi pictum, strinxi, rinxi quoque rictum.
Xum, flexi, plexi, fixi dant, & fluo fluxum.

De

De compositorum verborum Supinis.

COmpositũ vt simplex formatur quódq; supinum,
Quamuis non eadẽ stet semper syllaba vtrique.
Composita à tunsum, dempta n, tusum: à ruitum fit
I media dempta, rutum: & à saltum quoque sultũ Tundo
A sero, quando satum format, composta situm dant Ruo. Salio
Hæc captum factum, iactũ, raptum, a per e mutãt Sero,
Et cantum, partum, sparsum, carptũ, quoque fartũ.
Verbum Edo cõpositum, non estũ, sed facit esum: Edo.
Vnum duntaxat Comedo, formabit vtrùnque.
A nosco tantùm duo cognitũ & agnitũ habentur,
Cætera dant notum, nullo est iam noscitum in vsu.

Præterita verborum in Or.

VErba in or, admitunt ex posteriore supino,
Præteritum, verso u per us, & sum consociato
Vel fui: vt à lectu, lectus sum vel fui. At horum
Nunc est deponens, nunc est commune notandum
Nam labor, lapsus. Patior dat passus, & eius Patior.
Nata, vt compatior compassus, perpetiorque
Formans perpessus. Fateor quod fassus, & inde Fateor
Nata, vt confiteor confessus, diffiteorque
Formans diffessus. Gradior dat gressus, & inde Gradior.
Nata, vt digredior digressus. Iungefatiscor
Fessus sum, mensus sum metior, vtor & usus.
Pro texo oditus, pro incepto dat ordior orsus,
Nitor nisus vel nixus sum, vlciscor & vltus.

Irascor

Iraſcor ſimul iratus, reor atque ratus ſum.
Obliuiſcor vult oblitus ſum. Fruor optat
Fructus vel fruitus, miſereri iunge miſertus.

Tuor. *Vult tuor & tueor, non tutus, ſed tuitus ſum:*
Quamuis & tutum & tuitum ſit vtríque ſupinũ.

Loquor. *Aloquor adde locutus, & áſequor adde ſecutus.*

Apiſcor. *Experior facit expertus. Formare paciſcor*
Gaudet pactus ſũ, nãciſcor nactus. Apiſcor ſeptus.
Quod vetus eſt verbũ, aptus ſũ: vnde adipiſcor ad
Iunge queror queſtus, proficiſcor iunge profectus.
Expergiſcor ſum experrectus. Et hæc quoq; cõmi-
miſcor commentus, naſcor natus, moriórque
Mortuus, atque orior quod præteritum facit ortus.

De Verbis geminum præteritum *mutuantibus.*

Verſus hypermeter. PRæteritũ actiuæ & paſſiuæ vocis habent hæc:
Cœno cœnaui & cœnatus ſum tibi formar.
Iuro iuraui & iuratus, potóque potaui
Et potus, titubo titubaui vel titubatus.
Sic careo carui & caſſus ſum, prandeo prandi
Et pranſus, pateo patui & paſſus, placeóque
Dat placui & placitus, ſueſco ſueui atque ſuetus.
Vœneo pro vendor, veniui, venditus & ſum.
Nubo nupſi nuptáque ſum, mereor meritus ſum,
Vel merui: adde libet libuit libitum. Et licet adde
Quod licuit licitum. Tœdet quod tœduit, & dat
Pertæſum

Pertæſum, adde pudet faciens puduit, puditúmque
Atque piget, tibi quod format piguit pigitúmque.

De Neutropaſſiuorum Preteritis.

NEutropaſſiuum ſic præteritum tibi formar,
Gaudeo gauiſus ſum, fido fiſus, & audeo
Auſus ſum, fio factus, ſoleo ſolitus ſum,
Mœreo ſum mœſtus: ſed Phocæ nomen habetur.

Verſus hypermeter.

De Verbis Preteritum mutuantibus.

QVædam præteritũ verba accipiunt aliundé:
Incœptiuũ in ſco, ſtans pro primario, adoptat
Præteritum eiuſdem verbi: vult ergo tepeſco
A tepeo, tepui: ferueſco, a ferueo, ferui.
A video cerno vult vidi: á concutio vult
Præteritum quatio concuſſi, á percutióq.
Percuſſi ferio: á mingo vult meio minxi.
A ſedeo ſido vult ſedi: á ſuffero tollo
Sustuli, & á fuo ſum fui, & á tulo ritè fero tuli.
A ſto ſisto ſteti, tantùm pro ſtare, furoque
Inſaniui, a verbo eiuſdem ſignificati.
Sic poſcunt veſcor, medeor, liquor, reminiſcor,
Præteritum á paſcor, medicor, liquefio, recordor.

Flaueſco, Erubeſco. Luceſco.

De Verbis Preterito carentibus.

PRæteritũ fugiũt, vergo, ambigo, gliſco, fatiſco,
Polleo, nideo. Ad hæc incœptiua, vt pueraſco,

* Silueſco. Pruticeſco. Sterileſco. Diteſco.

Desiderativa. vt Micturio. Scripturio Iturio. Cacaturio

Et passiua, quibus caruere actiua supinis,
Vt metuor, timeor. { Meditativa omnia præter
Parturio, esurio, quæ præteritum duo seruant.

Verba Supinum rarò admittentia.

HÆc rarò aut nũquã retinebunt verba supinũ:
Lambo, mico micui, rudo, scabo, parco peperci
Dispesco, posco, disco, compesco, quinisco,
Dego, ango, sugo, lingo, ningo, satagoque
Psallo, volo, nolo, malo, tremo, strideo, strido
Flaueo, liueo, auet, pauco, conniueo, feruct.
Anuo cõpositum, vt renuo, à cado vt incido: præter
Occido, quod facit occasum, recidóque recasum.

Linquo, Simplex. Adde Satago, Sido, Sapio.

Respuo, linquo, luo, metuo, cluo, frigeo, caluo,
Et sterto, timeo: sic luceo & arceo, cuius
Cõposita ercitũ habent. Sic à gruo, vt ingruo natũ
Et quæcunque in üi formantur neutra secunda:
Exceptis oleo, doleo, placeo, taceoque,
Pareo, item & careo, noceo, pateo, lateoque
Et valeo, caleo: gaudent hæc nâmque supino,

DE VERBIS DEFECTIVIS.

Sed nunc vt totum percurras ordine verbum,
Istis pauca dabis mutilata & anomala verba:
Quæ quia clauda quidẽ remanẽt, nec versibus ap-
Qui rectis pedibus plenisq́ incedere gaudent, (ta,
Hîc sequens dabitur, quem cernis sermo solutus.

Præsens

Præſens Indicatiuus, Aio, ais, ait. Plura. aiunt. Aio.
Præteritum imperfectum. Aiebam, aiebas, aiebat. Pl. Aiebamus, aiebatis, aiebant. Imperatiuus, Ai.

Præſens Optatiuus, Potentialis, & Subiunctiuus: Aias, aiat. Pluraliter, Aiamus, aiant. Præſens participium, Aiens,

Præſens Optatiuus & Subiunctiuus, Auſim, auſis auſit. Pluraliter, Auſint. *Indicat. Saluebis. Imper* Ausi, Salue.
Salue. ſalueto, Plural. ſaluete, Saluetote. Infinit. Saluere
Imperat. Aue, aueto. Pl. Auete, auetote. Infinit. Auere Aue.

Imperatiuus. Cedo. Pluraliter, Cedite, *id eſt, Dic vel Porrige.* Cedo.

Futurum, Faxim, faxis, faxit. pro faciam vel fecero Faxo.
Pluraliter Faxint.

Imperfectum, Opt. Potent. & Subiunct. Forem, fo- Forem.
res, foret. pro eſſem, eſſes, eſſet. Pluraliter, Forent.
Infinitiuus, Fore, id eſt, Futurum eſſe.

Præſens Indicat. Quæſo. Pluraliter, Quæſumus. Quæſo.

Infit, ſola vox eſt. Dicit ſeu dixit ſignificans. Plural. Infit.
Infiunt. id eſt, Dicunt.

Præſens Indicatiuus, Inquio vel inquam, inquis, Inquio
inquit, Pluraliter, Inquiunt.
Præterperfectum, Inquiſti, inquit.
Futurum, Inquies, Inquiet.

Imperatiuus, Inque apud Terentium. Inquito apud Plautum.

Præſens Optatiuus, Potentialis, & Subiunctiuus, Inquiat. Participium, Inquiens. Futurum, Inquies, Inquiet. *Indicat Valebis. Imper. Vale, valeto. Plural. Valete, valetote. Infinit. Valere.*

Hæc quatuor ſequentia, Odi, cœpi, memini, noui, Odi.
omnes voces præteriti perfecti, & pluſquam perfecti

omnium

omnium modorum integras habent: vt & futuri quo que, quoties a præterito indicatiui formatur: in reliquis magna ex parte deficiunt, nisi quod Memini in Imperatiuo sing. memento. Plu. Mementote habet.

Odi, noui, & cœpi, carent Imperatiuo.

Notabunt præterea pueri, Dor, furo, for, der, fer, à for, simplicia non reperiri.

Præterea, { Dic, Duc, Fer, Fac, } pro { Dice, Duce, Fere, Face, } voces esse per apocopen concisas & decurtatas.

Deniq; notabunt Eo & queo, habere imperfectum ibam, quibam. in Futuro, Ibo, quibo.

DE VERBIS IMpersonalibus

ET de personalibus quidē hactenùs dictum esto, deinceps verò de Impersonalibus dicendû, quæ nominatiuum certæ personæ nō recipiunt sed mutatur nominatiuus personæ in obliquos: vt quod Anglicè personaliter dicimus, *I must read Virgil.* Latinè impersonaliter effertur, oportet me legere Virgilium.

Impersonalia cur sic dicta

Impersonalia igitur appellantur, non quòd persona careant, (habēt enim vt videmus, vocē tertiæ personæ tam actiuam quàm passiuam quàm plurima) sed quia nullius personæ aut numeri certam significationem nisi ex adiuncto nominis vel pronominis casu obliquo sortiantur. Nam, Oportet me, primæ personæ esse videtur, numeriq; singularis: Oportet nos, primæ personæ pluralis: Oportet te, secnndæ personæ singularis. Oportet vos, secundæ pluralis: atq; itidem de reliquis.

Sunt

Sunt igitur Impersonalia duplicia: Actiuæ vocis & Passiuæ vocis.

Impersonalia Actiuæ vocis sunt hæc & his similia: Impersonalia actiuæ vocis

Est,	Accidit,	Vacat,	Iuuat,
Interest,	Cõtingit,	Præstat,	Constat,
Refert,	Euenit,	Restat,	Cõducit,
Placet,	Expedit,	Decet,	Miseret,
Libet,	Liquet,	Oportet	Piget,
Pœnitet,	Licet,	Potest.	Pudet.
Tædet,	Solet.		

Deniq; nullum ferè verbum est tam personale, vt non idem impersonalis formam possit induere: nec è diuerso. Horum tamen quædam personaliter vsurpantur: vt *Virtus placet probis. Pecunia omnia potest. Ars iuuat egentes.*

Quædam verò semper manent impersonalia: vt Pudet, pœnitet, oportet. Tametsi legere est apud Terentium, *Quæ adsolent, quæq; oportent signa ad salutem esse, huic omnia esse video.*

Coniugantur autem in tertia persona singulari per omnes modos Aliquet, non extat præteritum. Coniugantur in tertia persona.

Tædet, pertæsum est format.

Miseret & miserescit, misertum est.

Inueniuntur etiam in vsu,

Placitum est,	præterit. à	Placet.
Libitum est,		Libet.
Puditum est,		Pudet.
Licitum est,		Licet.
Pigitum est,		Piget.

Impersonalia passiuæ vocis fiunt ab omnibus verbis actiuis & neutris: vt Curritur, Turbatur. Impersonalia passiuæ vocis carẽt supinis & Gerundiis.

Impersonalia Supinis & vocibus Gerundij carent.

DE GERVNDIIS.

GErundia porrò voces participiales vocari possunt, quod similia participijs sunt: sicut prouerbiales

dicimus, quæ ſunt ſimilia prouerbijs.

Proinde quia parùm videbamus conuenire inter Grammaticos, vtrum ad verba, an ad participia propiùs pertinent, hinc in confinio vtriuſque partis relinquimus, vt vtri velint, ſeſe regno addicant.

Porrò à nomine caſum, à verbo agendi vel patiendi, vel neutrius, ſignificationem accipiunt.

Et quia temporum nec diſcrimen diſcretis vocibus recipiunt, neque numeros aut perſonas admittũt, ideò nec iuſta verba eſſe poſſunt, nec participia.

Terminationes Gerundii

Gerundij terminationes ſunt tres. { Di, genitiui caſus / Do, datiui & abl. / Dũ, nomin. & ac.

Gerundia autem actiuè, maiore ex parte ſignificare, nulli dubium eſt: licèt interdum etiam paſſiuè ſignificent. Cuius rei exempla erunt iſta: *Athenas quoque miſſus erudiendi cauſa.* id eſt, vt erudiretur. *Vritq; videndo fœmina.* id eſt, dum videtur. *Satis ad cognoſcendum illuſtria. Ars ad diſcendum facilis,* id eſt, vt cognoſcatur, vt diſcatur.

DE SVPINIS.

Supina.

SVpina quoque meritò participialia verba dicuntur, omniaque cum gerundij vocibus communia habent. Exeunt autem, prius in um, Poſterius in u: vt Viſum, viſu. Significant autem prius quidem ferè actiuè (ſicut in rudimentis dictum eſt.) Poſterius verò paſſiuè.

DE PARTICIPIO.

Participium.

PARTICIPIVM, eſt pars orationis inflexa caſu, quæ à Nomine, genera, caſus, & declinationem: à Verbo, tempora & ſignificationes: ab vtroque, numerum & figuram accipit.

ACCI-

ACCIDENTIA PARTICIPIO.

Accidunt Participio septem, Casus, Genus. Declinatio, Tempus, Significatio, Numerus, Figura.

Accidentia participij.

De genere autem & casu, & declinatione, idem hîc statuendum, quod suprá in nomine est traditum.

TEMPVS.

Tempora Participiorum sunt quatuor.

Tempora participiorum.

Præsens in ans vel ens: Amans Legens.

Præsens.

Cæterùm iens, participium ab eo, simplex rariùs legitur in nominatiuo, sed euntis, eunti, euntẽ, eunte, in obliquis.

Composita verò nominatiuum quidem in iens finitum habent, genitiuum autem in untis: vt Abiens, abeuntis. Rediens, redeuntis, Præter vnum Ambiens, ambientis, &c.

Composita in iens.

Hanc formam sequuntur & horum gerundia: vt Abeundi, abeundo, abeundũ. Præter Ambiendi, ambiendo, ambiendum.

Præteritum verò in Tus, Sus, Xus, vt Doctus. Visus. Nexus.

Præteritum.

Futurum autem duplex. Alterum quidem in Rus, actiuæ, vt plurimum significationis: Aut neutralis, vt Lecturus, cursurus. Alterum verò in Dus passiuæ significationis semper: vt Legendus.

Futurum.

SIGNIFICATIO.

Significatio.

Actiuè significant ea participia, quæ ab actiuis cadunt: vt Docens; docturus. Verberans, verberaturus,

Aneutris cadentia, neutraliter significant: vt Currens, cursurus. Dolens, doliturus.

Participia In dus.

A quibuſdam neutris reperiuntur etiam participia in dus: vt Dubitandus, vigilandus, carendus, dolendus.

Participia paſſiua a neutris.

Paſſiuè ſignificant, quæ à paſſiuis deſcendunt: vt Lectus legendus Auditus, audiendus.

Fiunt & participia paſſiua ab huiuſmodi neutris, quorum tertiæ perſonæ paſſiuè vſurpantur: vt *Aratur terra.* Hinc arata & aranda terra.

Participia paſſiua a deponentibus.

Participia formata à Deponentibus, imitantur ſignificationem ſuorum verborum: vt Loquens, loquutus, loquuturus, à loquor.

Deponentibus, quæ olim communia fuerunt, manet participium futuri in Dus: vt

Sequendus, Vtendus, Obliuiſcendus,
Loquendus Patiendus, & alia id genus.

Habent & deponentia præteriti temporis participia, quæ nuuc actiuè, nunc paſſiuè ſignificant: vt

Virgilius. *Nunc oblita mihi tot carmina.*
Terentius. *Meditata ſunt mihi mea incommoda.*
Virgilius. *–mentitáque tela Agnoſcant.*

Impersonalia carent participiis.

Communium deniq; verborum participia, ipſorum ſignificationem induunt: vt Criminans, criminatus, criminaturus, criminandus.

Ab impersonalibus nulla extant participia, præter Pœnitens, decens, libens, pertæſus, pœnitendus, pudendus.

Participia anomala deducta a verbis præter analogiam.

Hæc participia præter analogiam à verbis ſuis deducuntur: Pariturus, naſciturus, ſonaturus, arguiturus, luiturus, eruiturus, noſciturus, moriturus, oriturus, oſurus, futurus.

Participia deriuata a nominibus.

Similia participijs ſunt iſta: Tunicatus, togatus, perſonatus, laruatus. Et innumera huius ſortis vocabula, quæ à nominibus, non à verbis deducuntur.

NVMERVS.

Est & numerus in participijs, vt in nomine: Singularis, vt Legens: Pluralis, vt Legentes. Numerus participiis.

DE FIGVRA.

Figura est duplex: Simplex, vt Spirans: Composita, vt respirans. Figura participiorum.

Participia aliquando degenerant in nomina participialia, vel cum alium casum quàm suum verbum regunt vt Participia fiunt nomina participalia.

Abundans lactis. } { Patiens inediæ.
Alieni appetens. } { Fugitans litium.

Vel cum componuntur cum dictionibus, cum quibus ipsorum verba componi non possunt: vt Infans, indoctus, innocens, ineptus.

Vel cùm comparantur: vt { Amans, Amantior, Amantissimus. } { Doctus, Doctior, Doctissimus.

Vel cùm tempus significare desinunt: vt

Expectem qui me nunquam visurus abistis? Hoc est, *Qui eo animo discessisti, vt me ampliùs non videres.*

Nullam mentionem fecit cometarum, nil prætermissurus, si quid explorati haberet: id est *ita affectus, vt non prætermitteret.*

Amandus est doctissimus quisque .i. dignus est, vel debet amari. Vita laudata .i. laudabilis.

Eÿcienda est hæc mollicies animi: id est, *debet eÿci.*

Paticipia præsentis temporis, non rarò fiunt substantiua nomina. Modò in masculino genere. vt Oriens, occidens, profluens, confluens. Modò in fœminino: vt Consonans, continens. Modò in neutro: vt Contingens, accidens, antecedens, consequens: Modò in communi genere pro verbalibus in tor vel trix: vt Appetens, diligens, sitiens, indulgens. Animans, modò fœmininum, modò neutrũ reperitur Participia præs. temporis fiunt nomina.

DE ADVERBIO.

Aduerbium.

ADuerbium eſt pars orationis non flexa, quæ adiecta verbo, ſenſum eius perficit atque explanat.

Explanat etiam interdum & nomen: vt *Homo egregiè impudens, Ne parùm ſis leno. Nimiùm philoſophus.* Aliquoties & Aduerbium: vt *Parum honeſtè ſe gerit.*

ACCIDENTIA ADVERBIO.

Aduerbio accidunt, Significatio, Comparatio, Species, Figura.

Significationis varietas, ex verborum circumſtantijs colligenda eſt.

Aduerbia loci.

In loco ſignificant: Hîc, illîc, iſtic, intus, foris, vſquam, nuſquam, vbi. vbiq;, vbicunque, vbilibet, vtrobiq;, vbiuis, vbiubi, ibi, alibi, alicubi, necubi, ſicubi, inibi, ibidem, inferiùs, ſuperiùs:

Ad locum ſignificantia.

Ad locum reſpiciũt, Hùc, illùc, iſtùc, intrò, aliò, quò aliquò, nequò, quoquò, ſiquò, eò, eòdem, quólibet, quóuis, cuócunque, foras, hórſum, aliorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum, ſurſum, deorſum, vtróque, neutró, quoquouerſum.

A loco ſignificantia.

A loco denotant, Hinc, illinc, iſtinc, intus, foras, inde vnde, aliûnde, alicunde, ſicunde, necunde, indidem, vndelibet, vndeuis, vndecunque, ſupernè, infernè, cœlitus funditus.

Per locum ſignificantia.

Deniq; per locum innuũt. Hâc, illâc, iſtâc, quâcunque eâ, eâdem, aliâ, aliquâ, ſiquâ, nequâ, quaquâ.

Temporis aduerbia.

Aduerbia temporis ſunt, Dum, quum, quando, aliquando, quamdiu, dudum, quamdudum, iamdudum,

dum, quampridem, iampridem, vsque, quousque, toties quoties, aliquoties, heri, hodie, cras, pridie, postridie, perindie, manè, vesperi, nudiustertius, nudiusquartus, nudiusquintus, nudiusiextus, &c. Diû, noctû, interdiû, nunc, iam, nuper, aliâs, olim, item, pridem, tantisper, paulisper, parumper, sæpè, raro, subinde, identidem, plærunque, quotidie, quotannis, nunquam, vnquam, adhuc, etiam pro adhuc, hactenus, in-dies, in-horas, vt primùm, quum primùm, simulac, simulátque, idem, plærunque. Vsque temporis & loci aduerbiũ est: vt *Vsque sub obscurum noctis. Ab Aethiopia est vsque huc.* Est & vbi pro semper aut continuè ponitur. vt: *Vsque metu micuêre sinus.* Vsque.

Aduerbia numeri, vt semel, bis, ter, quater, quinquies septies, vigesies, trigesies, quadragies, quinquagies, septuagies, octogies, centies, millies, infinities. Numeri.

Ordinis sunt: Inde, deinde, hinc, dehinc, deinceps, nouissimò, in-primis, postremò, primùm, iam-primum, denique, demùm, tandem, adsummùm. Ordinis.

Aduerbia interrogandi sunt, Cur, quamobrem, quare, quomodo, ecquid, quin pro cur non, num, quid ita, quò, vnde, quantum? Interrogandi

Vocandi sunt, ô, heus, eho: & si qua sunt similia. Vocandi.

Negandi: vt Haud, non minimè, nequaquã, ne pro non, & similia. Negandi.

Affirmandi: vt Etiam, sic, quidni, sanè, porsus, nempe, nimirum, certè, profectò, adeò, planè, scilicet. Affirmandi.

Iurãdi: vt Hercle, mehercule, medius fidius, dius fidius, Pol, ædepol, Castor, ecastor. Iurandi.

Hortandi vt Agè, sodes, sultis, amabò, agèdum, ehodum, eia, agite. Hortandi.

Prohibendi. Prohibendi : vt Ne, non.

Optandi. Optandi: Vtinam, ſi, ô, ſi, ô.

Excludendi. Excludendi. vt Modò, dummodò, tantummodò, ſolummodò, tantùm, ſolùm, duntaxàt, demùm.

Cõgregandi. Congregandi : vt Simul, vnà, pariter, populatim vniverſim, coniunctim, &c.

Segregandi. Segregandi : vt Seorſim, gregatim, egregiè, nominatim, viritim, oppidatim, vicatim, priuatim, ſpeciatim, bifariàm, trifariàm, omnifariàm, plurifariàm, oſtiatim.

Diuerſitatis : vt Aliter ſecùs.

Eligendi. Eligendi : vt Potiùs, potiſſimùm, imò: ſatiùs.

Intendendi. Intendendi : vt valdè, nimis, nimiùm, immodicè, impendiò, impenſè, prorſùs, penitùs, funditus, radicitùs, omninò.

Remittendi. Remittendi : vt Vix, ægrè, paulatim, ſenſim, pedetentim.

Concedentis. Concedentis : vt Licèt, eſtó, demùs, ſit ita, ſit ſanè

Negatæ ſolitudinis. Negatæ ſolitudinis . vt Non ſolùm, non tantùm, non modò, nedum.

Qualitatis. Qualitatis : vt Doctè, pulchrè, fortiter, grauiter.

Quantitatis. Quantitatis : vt Parùm, minimè, maximè, ſummùm, adſummùm, & ſimilia.

Comparandi. Comparandi : vt Tam, quàm, magis, minùs, maximè, minimè, æquè.

Rei non peractæ. Rei non peractæ : vt Fermè, ferè, propè, propemodùm, tantùm, tantùm non, modò non.

Demonſtrandi. Demonſtrandi : vt En, ecce, ſic. Vt cùm dicimus *Sic Scribito.*

Explanandi. Explanandi : vt id eſt, hoc eſt, quaſi dicas, putà vt

putà,

putà, vt potè.

Dubitandi: vt Forsan, forsitan, fortassis, fortasse. Dubitandi.

Euentus: vt Fortè, casu, forte fortuna. Euentus.

Similitudinis: vt Sic sicut, sicuti, ita, item, itidem tanquam, quasi, ceu, vti, velut, veluti. Similitudinis

COMPARATIO.

Aduerbia à nominibus adiectiuis nata, & comparantur, & regunt casus comparatiui & superlatiui: vt Doctè, doctiùs illo, doctissimè omnium. Comparatio.

Similiter & quædam alia: vt Benè, meliùs, optimè, Malè, peiùs, pessimè. Sæpè, sæpiùs, sæpissimè. Nuper, nuperrimè: & similia.

SPECIES.

Species est duplex: Principalis, quæ ex se originem habet: vt *Heri cras.* Species aduerbiorum.

Deriuatiua est eorum, quæ nata sunt aliundè: vt *Furtim, à furor. Strictim, à stringo. Humaniter, ab humanus.*

Aliquando neutra adiectiua induunt formam Aduerbiorum, ad Græcorum imitationem: vt Recens, pro recenter. Torum, pro torue. Nomina fiunt aduerbia.

FIGVRA.

Figura est duplex. Simplex, vt Prudenter: Composita, vt Imprudenter.

DE CONIVNCTIONE.

Coniunctio, est parsorationis, quæ sententiarum clausulas aptè connectit.

ACCIDENTIA CONIVNCTIONI.

Coniunctioni acciduunt Figura Potestas,

Poteſtas,& Ordo.

FIGVRA.

Figura. Figura eſt duplex : Simplex,vt nam : Compoſita,vt námque.

POTESTAS.

Poteſtas. Poteſtas, id eſt ſignificatio, eſt varia : Aliæ enim è coniunctionibus copulatiuæ ſunt : vt Et, ac: que, atque,quoque,etiam,item,itidem,cum & tum.

Tum. Tum item geminatum: vt *Virtutum probus,tum eruditus.* Huc ſpectant & his contrariæ : vt Nec, neque, neu,néue.

Suſpenſiuæ. Hæ quatuor ſequentes, Et, que, nec, neque, cùm geminantur, Suſpenſiuæ etam vocantur, quôd aliud ſemper expectari faciant : vt *Et fugit, & pugnat. Nec ſapit iſta,nec ſentit.*

Diſiunctiuæ. Aliæ Diſiunctiuæ : vt Aut, vel, ve, ſeu,ſiue.

At iſtæ, cùm geminantur, Suſpenſiuæ etiam vocantur : vt *Vel ſcribit, vel dictat.*

Diſcretiuæ. Aliæ diſcretiuæ : vt Sed, ſedenim, at,aſt,atqui,quidem,autem,quoq;,ſcilicèt,cæterùm,verò, enimuero, quod ſi,verùm,porrò,quin.

Rationales ſeu illatiuæ. Aliæ rationales, ſeu illatiuæ : vt Ergò, ideò, igitur, itaque,idcirco,quare,quamobrem,quocirca,proinde, propterea,ob eam rem,ea re. Cicero. *Ea re ſtatim ad te Ariſtocritum miſi.*

Cauſales. Aliæ cauſales, id eſt, quæ rationem præcedentis orationis inferunt:vt Nam námq;, enim, etenim,quòd, quia, quippe, vtpote, ſiquidem, quando, quandoquidem,propterea quòd, quoniam,quatenus,& pro quia, Virgilius. *Audieras, & fama fuit.* pro nam,vel quia fuit. Quô pro quia : vt Cicero. *Non quô quicquam deſit,ſed quia valdè cupio.*

Ouid. *Crede mihi benè qui latuit, benè vixit, & intra Fortunam debet quiſque manere ſuam.* pro *nam,* vel *quia.*

Perfectiuæ. Aliæ perfectiuæ,ſeu abſolutiuæ : vt Vti,quo, pro vt

Ne

Ne & vt, pro ne non. Terentius. *Sed patris vim vt queas ferre.*

Ne pro vt non. Cicero. *Opera datur, iudicia nefiant.*

Aliæ continuatiuæ : vt Si, sin, ni, nisi.

Aliæ dubitatiuæ : vt Ne, an, ánne, num, nunquid, vtrum, nécne. Dubitatiuæ.

Aliæ aduersatiuæ : vt Etsi, quanquam, quamuis, licet, tametsi, & aliæ id genus. Aduersatiuæ.

Aliæ redditiuæ earundem : vt tamen, attamen, sed tamen, veruntamen. Redditiuæ.

Aliæ diminutiuæ : vt Saltem, at, certè, vel : vt *Ne vel latum digitum discesseris.* Diminutiuæ.

Aliæ Electiuæ : vt Quàm, ac, atque, vt, quando, pro Quàm accipiuntur. Electiuæ.

Expletiuæ : vt Quidem, equidem, nimirum, autem, scilicet, quoque, nam, profectò, verò, enimuerò, sed enim, enim pro certè Expletiuæ.

Virgilius. *Nam quis te iuuenum confidentissime nostras Iussit adire domos?* Ter. *At enim non sinam.*

Sunt dictiones. quæ nunc aduerbia, nunc Coniunctiones, nunc Præpositiones esse inueniuntur : vt Cum, quoties casui iungitur, præpositio est. Cum.

In genere, coniunctiones adeò tenui discrimine ab aduerbijs discernuntur, vt quàm sæpissimè confundãtur : vt Quando, proinde, & similia.

ORDO.

Ordo coniunctionum est triplex, nempe : Ordo coniunctionum.

Præpositiuus earum scilicet, quæ in sententiarum exordio ponuntur. Præpositiuus

Subiunctiuus, earum scilicet, quæ secũdum in clausula, vel tertium, vel ad summum quartum locum occupant. Subiunctiuus.

Communis, Communis.

Ex coniunctionibus hæ in primis præponi solent : Nam, quare, ac, ast atque, & aut, vel, nec, neque, si, quin,

quin, quatenus, sin, seu, siue, ni, nisi.

Subiunctiuæ quæ. Enclyticæ.

Subiunctiuæ verò sunt, Quidem, quoque, autem, verò, enim.

Et tres Enclyticæ: ut Que, ne, ue, sic dictæ, quòd accentum in præcedentem syllabam inclinent: vt Horat. *Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,*
Indoctusq; pilæ, discine, trochiue quiescit.

Sunt & aliæ quoq; voces aliquot Enclyticæ, vt Dum, sis, nam, &c.

Communes.

Communes deniq; dicuntur, quæ indifferenter & præponi & postponi possunt, quales sunt reliquæ ferè omnes, præter prædictas: vt Equidem, ergò, igitur, saltem, tamen, quanquam, &c.

DE PRAEPOSITIONE.

PRæpositio, est pars orationis indeclinabilis, quæ alijs orationis partibus, vel in Compositione, vel in Appositione præponitur.

Appositione: vt *Christus sedet ad dextram Patris.*

Compositione: vt *Adactum iuramentum, adhibendum admonuit.*

Præpositiones postpositæ suis casibus.

Quædam præpositiones postponi suis casibus inueniuntur: vt

Cum, Tenus, Versus, Vsque, } vt { Quibuscum. Pube tenus. Angliam versus. Ad occidentem vsque.

ACCIDENTIA PRAEPOSITIONI.

Præpositioni accidit casuum regimen, siue constructio.

Cæterùm in ijsdem casibus mira est significationis varietas

varietas, quæ non tam regulis, quàm assiduo legendi atque scribendi vsu discenda est. Exempli causa.

Secundum, aliud significat cùm dico, *Secundum aurẽ vulnus accepit*: id est, *iuxta aurem*. Aliud verò hîc: *Secundum Deum parentes amandi sunt*. id est, *proximè post Deum*. Aliud in hac oratione · *Secundum quietem sata mihi fœlix visus sum*. id est, *in quiete, vel inter quietem*. Secundum.

Præpositiones accusatiuum regentes.

Ex præpositionibus istæ accusatiuo casui adiunguntur.

Ad. *Ad calendas Græcas*.

Apud. Virg. *At benè apud memores veteris stat gratia facti*

Ante. Horat. *dici qne beatus*
Ante obitum nemo, supremáq; funera debet.:

Aduersus. *Ne Hercules quidem aduersus duos*.

Cis. *Cis Thamesim sita est Aetonia*.

Citra, vltra. Hor. *Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines,*
Quos vltra citraq; nequit consistere rectum.

Intra. Ouid. *Crede mihi benè qui latuit, benè vixit, & intra*
Fortunam debet quisque manere suam.

Extra. Plin. Ma. *Extra omnem ingenij aleam positus Cicero*.

Circum, locale est · vt *Circum montem*.

Circa. *Circa forum, circa viginti annos*.

Circiter, tempus & numerum significat: vt *Circiter horam decimam*.

Cæsar. *Circiter duo millia desiderati sunt*.

Contra. *Ne contra stimulum calces*.

Erga. *Princeps erga populum clemens*.

Inter. Hor. *Multa cadunt inter calicem supremaq; labra*.

Infra. Teren. *Quem ego infra omnes, infimum esse puto*.

Supra. Salust. *Dux hostium cũ exercitu supra caput est*.

Iuxta. Ter. *Cùm lucubrando iuxta ancillas lanam faceres*.

Ob. *Fœda mors ob oculos versabatur*·

Per. Hor. *Impiger extremos currit mercator ad Indos,*
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Prope

Prope. *Prope vrbem. Prope mortem.*
Præter. Terent. *Ita fugias ne præter casam.*
Propter. *Aliquid mali propter vicinum malum.*
Post. Horat. *O ciues ciues, quærenda pecunia primùm est. Virtus post nummos.*
Penes. Ouid. *Me penes est vnum vasti custodia mundi.*
Trans. Horatius.
Cælum non animum mutant, qui trans mare currunt.

Præpositiones ablatiuum regentes.

A. Terentius. *A me nulla tibi orta est iniuria.*
Ab. Hæc vocalibus præponitur. Mimus. *Ab alio expectes, alteri quod feceris.*
Abs. Terentius. *Abs quouis homine beneficium accipere, cùm opus est, gaudeas.*
Absque. Terentius. *Absque eo esset. Absque pecunia miserè viuitur.*
Cum. Mimus. *Damnum appellandum est, cum mala fama lucrum.*
Clam. *Clam patre.* & Plautus. *Clam patrem.*
Coram. *Coram senatu res acta est.*
De. *Sophistæ rixantur de lana caprina.*
E. *Qui falsum testimonium dixisse conuictus erat, è saxo Tarpeio deijciebatur.*
Ex. *Ex malis moribus bonæ leges natæ sunt.*
Pro. Mimus. *Comes facundus in via, pro vehiculo est.*
Præ. Terent *Huic aliquid præ manu dederis.*
Sine. idem. *Sine Cerere & Baccho friget Venus.*
Tenus. Virg. *-capulóq; tenus ferrum impulit ira.*

Vtriusque casus præpositiones.

Præpositiones vtrique casui seruientes.

Hæ quatuor vtrunque casum exigunt, sed diuersa ferè significatione.

In. Terentius. *In tempore veni, quod omnium rerum est primum.* sine motu.

Ouidius

Ouidius. *Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit* motum quodammodo innuit.

Vir. *Sub lucem exportant cælathis.* i. *paulò ante lucem.*

Idem *-vaſto vidiſſe ſub antro.*

Super. Virg. *Super ripas Tyberis. Fronde ſuper viridi.*

Subter. *Subter terram. Denſa ſubter teſtudine caſus.* Virg.

Sunt & præpoſitiones, quæ nunquam extra compoſitionem inueniuntur, nimirùm: Præpoſitiones nunquam extra compoſitionem repertæ.

Am,	vt	Ambio,	vt	Re,	vt	Recipio,	
Di,		Diduco,		Se,		Sepono,	
Dis,		Diſtraho.		Con,		Condono.	

Con verò, quoties cum dictione à vocali incipiẽte componitur, amittit n: vt Coagmento, coemo, coinquino, cooperio.

DE INTERIECTIONE.

INTERIECTIO, eſt pars orationis quæ ſub incõdita voce ſubitò prorumpentem animi affectum demonſtrat. Interiectio.

Tot autem ſunt interiectionũ ſignificationes, quot animi perturbati ſunt motus.

Exultantis: vt Euax vah. Plau. *Euax, iurgio tandem vxorem abegi.*

Dolentis: vt Heu, hoi, hei, ô, ah. Ter. *I intro, hoi, hei.* Virgilius. *O dolor atque decus magnum.*

Timentis: vt Hei, atat. Terentius. *Hei, vereor ne quid Andriæ apportet mali.*

Admirantis: vt Papè. Ter. *Papè, noua figura oris.*

Vitantis: vt Apage, apagéſis. Terentius. *Apagéſis egon' formidoloſus?*

Laudantis: vt Euge. Mar. *Cito, nequiter, euge, beatè.*

Vocantis: vt Eho, oh, io. Terent. *O, qui vocaris?*

Deridentis: vt hui. Terent. *Hui, tu mihi illam laudas?*

Ex

Ex improuiſo aliquid deprehendentis : vt Atat. Terentius. *Atat data herclè mihi ſunt verba.*

Exclamantis : vt Oh, proh, proh nefas. Seneca. *Oh paupertas fœlix.*

Imprecantis · vt Malùm, væ malùm. Terent. *Quid hoc (malum?)* infœlicitatis eſt.

Ridentis : vt Ha ha he. Terent. *Ha ha he, defeſſa iam miſera ſum te ridendo.*

Silentium iniungentis . vt Au. Terent. *Au, ne comparandus hic quidem ad illum eſt.*

Aliæ partes ſunt interiectiones.

Illud hìc obſeruandum eſt, nomina quoque & verba quandóque interiectionis loco poni : vt apud Virgilium. *Nauibus infandum amiſſis.* Cicero. *Sed amabòte tura.* Imo quæuis orationis pars, affectum animi inconditum ſignificans, interiectionis vice fungitur.

Atque hæc quidem de octo orationis partium Etymologia, quamlibet craſſa (quod aiunt) Minerua, tradita ſunt puero, tantiſper dum ordinarijs in ludo operis ac penſis ſub ferula defunguntur, abundè ſufficere arbitramur. Quòd ſi cui tamen adlubeſcit quicquam his altiùs exactiuſq; perueſtigare, hunc ad Grammaticorum euoluenda perſcrutandáque opera relegandum cenſemus. Quorum cùm magnus ſit numerus, & quidem egregiè doctorum, nullum tamen nouimus, cui vel propter eruditionis ac doctrinæ præſtantiam, vel propter præcipiendi claritatem elegantiamq; Linacro noſtro comparari poſſe videatur, nedum præponi.

DE CONSTRVCTIONE octo partium orationis.

ATq; de octo quidẽ orationis partibus, earũq; formis, quatenùs ad Etymologiã attinet, hactenùs dictum eſto : deinceps de eiſdem, quatenùs ad Syntaxim, quæ Cõſtructio dicitur, agemus.

Eſt

Eſt igitur Syntaxis, debita partium orationis inter ſe compoſitio connexióque, iuxta rectam Grammatices rationem. Conſtructio quid ſit.

Ea verò eſt, qua veterum probatiſſimi, tum in ſcribendo, tum in loquendo ſunt vſi.

Cæterùm, priuſquam de partium orationis ſtructura ſingulatim pertractemus, quædam in genere de tribus Grammaticæ concordantijs ſunt paucis edifſerenda. Concordantia Grammatices.

CONCORDANTIA
Nominatiui & Verbi.

VErbum perſonale cohæret cum Nominatiuo, numero & perſona: vt

Nunquam ſera eſt ad bonos mores via.
Fortuna nunquam perpetuò eſt bona.

Prima concordantia

Nominatiuus primæ vel ſecundæ perſonæ rariſſimè exprimitur, niſi cauſa diſcretionis. vt *Vos damnaſtis.* quaſi dicat præterea nemo: aut emphaſis gratia: vt Terentius. *Tu es patronus, tu pater, ſi deſeris tu, perimus.* quaſi dicat præcipuè, & præ alijs tu patronus es. Ouidius. *Tu dominus, tu vir, tu mihi frater eris.*

In verbis, quorum ſignificatio ad homines tantùm pertinet, tertiæ perſonæ nominatiuus ſæpè ſubaudiitur: vt eſt, fertur, dicunt, ferunt, aiunt, prædicant, clamitant, & in ſimilibus. vt

Terentius. *Fertur atrocia flagitia deſignaſſe.*
Ouid. *Téque ferunt iræ pœnituiſſe tuæ.*

Verbum infinitum nominatiuus verbo.

Non ſemper vox caſualis eſt verbo nominatiuus, ſed aliquando verbum infinitum: vt *Mentiri non eſt meum.* Plautus. Aliquando oratio: vt

Ouid. *Adde quod ingenuas didiciſſe fideliter artes*
Emollit mores, nec ſinit eſſe feros.

Aliquando aduerbium cum genitiuo: vt *Partim virorum ceciderunt in bello. Partim ſignorum ſunt combuſta.*

EXCEPTIO PRIMA.

ccuſatiuus
ite verbum
finitum.

Verba infiniti modi, pro nominatiuo accuſatiuum anteſe ſtatuunt: vt *Te rediſſe incolumem gaudeo. Te fabulam agere volo.*

Reſolui poteſt hic modus per quòd & vt, ad hunc modum: *Quòd tu rediſti incolumis, gaudeo. Vt tu fabulam agas, volo.*

Verbum inter duos nominatiuos, diuerſorum numerorum poſitum, cum alterutro conuenire poteſt: vt

Terent. *Amantium iræ, amoris redintegratio eſt.*

Ouid. *–quid enim niſi vota ſuperſunt?*

Idem. *Pectora percuſſit, pectus quoque robora fiunt.*

Virgilius. *–nihil hîc niſi carmina deſunt.*

EXCEPTIO SECVNDA.

Impersonalia præcedentem nominatiuum non habent: vt *Tædet me vitæ. Pertæſum eſt coniugij.* de quibus ſuo loco.

Nomen multitudinis ſingulare, quandoque verbo plurali iungitur: vt *Parsabiêre. Vterq; deluduntur dolis.*

CONCORDANTIA SVBſtantiui & Adiectiui.

ecunda
oncordantia

ADiectiuum cum Subſtantiuo, genere, numero & caſu conſentit: vt Iuuenal. *Rara auis in terris, nigroq; ſimillima cigno.*

Ad eundem modum participia & pronomina ſubſtantiuis adnectuntur: vt

Ouidius. *Donec eris fœlix, multos numerabis amicos,*
Nullus ad amiſſas ibit amicus opes.

Seneca. *Non hoc primùm pectora vulnus mea ſenſerunt grauiora tuli.*

Aliquando oratio ſupplet locum ſubſtantiui: vt *Audito regem Doroberniam proficiſci.*

CON-

CONCORDANTIA RELATIVI & Antecedentis.

RElatiuum cum Antecedente concordat genere, numero, & perſona: vt *–vir bonus eſt quis?* Tertia concordantia.

Qui conſulta patrum, qui leges iuraq; ſeruat.

Nec vnica vox ſolùm, ſed interdum etiam oratio ponitur pro Antecedente: vt

Ter. *In tempore ad eam veni, quod omnium rerũ eſt primũ.* Nota.

Relatiuum inter duo Antecedentia diuerſorum generum collocatum, nunc cum priore conuenit: vt Valerius Maximus. *Senatus aſſiduam ſtationem eo loci peragebat, qui hodie Senaculum appellatur.*

Non procul ab eo flumine, quod Saliam vocant.

Cic. *Propiùs à terra Iouis ſtella fertur, quæ Phaëtõ dicitur*

Nunc cum poſteriore: vt *Homines tuentur illum globum, quæ terra dicitur.*

Eſt locus in carcere, quod Tullianum appellatur.

In coitu lunæ, quod interlunium vocant.

Aliquando relatiuum, aliquando & nomen adiectiuum, reſpondet primitiuo, quod in poſſeſſiuo ſubintelligitur: vt Terentius. *Omnes omnia bona dicere, & laudare fortunas meas, qui filium haberem tali ingenio præditum.* Ouid. *–noſtros vidiſti flentis ocellos.* Exceptio.

Quoties nullus nominatiuus interſeritur inter relatiuum & verbũ, relatiuum erit verbo nominatiuus: vt Boëtius. *Fœlix qui potuit boni fontem viſere lucidum.*

At ſi nominatiuus relatiuo & verbo interponatur, relatiuũ regitur à verbo, aut ab alia dictione, quæ cũ verbo in oratione locatur: vt Ouid. *Gratia ab officio, quod mora tardat, abeſt.* Virgilius. *Cuius numen adoro. Quorum optimum ego habeo. Cui ſimilem non vidi. Quo dignum te iudicaui. Quo melius nemo ſcribit. Quem videndo obſtupuit. Lego Virgilium, præ quo cæteri poëtæ ſordent.* Caſus Relatiui.

SVBSTANTIVORVM constructio.

Genitiuus substant.

QVum duo substantiua diuersæ significationis sic concurrunt, vt posterius à priore possideri quodammodo videatur, tum posterius in genitiuo ponitur: vt Iuuenalis. *Crescit amor nummi, quantùm ipsa pecunia crescit. Rex pater patriæ, Arma Achillis, Cultor agri.*

Variatio substantiui in adiectiuũ

Proinde hic genitiuus sæpissimè in adiectiuũ possessiuum mutatur: vt Patris domus, Paterna domus, Heri filius, Herilis filius. Est etiam vbi in datiuum vertitur: vt Luc. de Cat. *Vrbi pater est, vrbiq; maritus. Herus tibi, mihi pater.*

EXCEPTIO.

Appositio.

Excipiuntur quæ in eodem casu per Appositionem cõnectuntur: vt Ouid. *Effodiuntur opes irritamenta malorum.* Virgil. *Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.*

Adiectiuum in neutro genere absolutè, hoc est absque substantiuo positum, aliquando genitiuum postulat, vt *Paululum pecuniæ. Hoc noctis.* Catul. *Non videmus id manticæ, quod in tergo est.*

Iuuenal. *Quantum quisque sua nummorum seruat in arca,*
Tantum habet & fidei.

Ponitur interdum genitiuus tantùm, nempe priore substantiuo per Eclipsim subaudito: vt in huiusmodi locutionibus.

Terentius. *Vbi ad Dianæ veneris, ito ad dextram. Ventum erat ad Vestæ.* Vtrobiq; subauditur templum. Vir. *Hectoris Andromache.* subauditur *vxor.* Idem. *Deiphobe Glauci.* subauditur *filia.* Terent. *Huius video Byrrhiam.* subaudi seruum.

LAVS ET VITVPERIVM.

Laus & vituperium rei, varijs modis effertur, at frequentius

quentius in ablatiuo, Vel genitiuo: vt *Vir nullæ fidei*, Ouidius. *Ingenui vultus puer, ingenuíq; pudoris.*

OPVS ET VSVS.

Opus & Vsus, ablatiuum exigunt: vt Cicero. *Authoritate tua nobis opus est.* Gellius. *Pecuniam, qua sibi nihil esset vsus, ab ijs quibus sciret vsui esse non accepit.*

Opus autem adiectiuè pro necessarius quandóque poni videtur, variéq; constituitur: vt, Cicero. *Dux nobis & author opus est.* Idem. *Dicis nummos mihi opus esse ad apparatum triumphi.* Terent. *Alia, quæ opus sunt, para.* Cicero. *Sulpitij operam intelligo ex tuis literis, tibi multùm opus non fuisse.*

Opus adiectiue.

ADIECTIVORVM constructio. Genitiuus.

Adiectiua quæ desiderium, notitiam, memoriam, atque ijs contraria significant, genitiuum adsciscunt: vt Plinius. *Est natura hominum nouitatis auida.* Virg. *Mens futuri præscia.* Idem. *Memor esto breuis æui.* Terent. *Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicio.* Sillius. *Non sum animi dubius, sed deuius æqui.* Cicero. *Græcarum literarum rudis.*

Constructio adiectiuorum.

Adiectiua verbalia in ax, etiam in genitiuum feruntur. vt *Audax ingenij.* Ouid. *Tempus edax rerum.* Seneca. *Virtus est vitiorum fugax.* Horat. *Vtilium sagax.* Idem *Proposiiti tenax.* Virgilius. *Tam ficti prauíq; tenax, quàm nuncia veri.* Plaut. *pecuniarum petax, &c.*

Verbalia in ax.

Ingens præterea adiectiuorum turba, nullis certis regulis obstricta, casum patrium postulat. Quorum farraginem satis quidem amplam congesserunt Linacrus & Despauterius. Tu verò crebra lectione ea tibi reddes admodùm familiaria.

Nomina partitiua, aut partitiuè posita: Interrogatiua quædam,& certa numeralia, genitiuo, à quo & genus mutuantur, gaudent: vt Cicero. *Quanquam te Marce fili annum iam audientem Cratippum, idque Athenis, abundare oportet preceptis institutisque philosophiæ, propter summam & doctoris authoritatem & vrbis,quorum alterte scientia augere potest,altera exemplis.*

Vtrum horum mauis,accipe.

Ouidius. *Quisquis fuit ille deorum.*

Terent. *An quisquam hominum est æquè miser, vt ego?*

Virgilius. *-diuûm promittere nemo auderet.*

Tres fratrum. Quatuor iudicum. Sapientûm octauus quis fuerit,nondum constat.

Primus regum Romanorum fuit Romulus.

In alio tamen sensu ablatiuum exigunt cum præpositione: vt *Primus ab Hercule. Tertius ab Aenea.*

In alio verò sensu datiuum: vt Virgilius. *-nulli pietate secundus.*

Nom. Varia constructio

Vsurpantur autem & cum his præpositionibus: E, de, ex, inter, ante: vt Ouidius. *Est deus è vobis alter.* Idem. *Solus de superis.* Virgilius. *Primus inter omnes.* Idem. *Primus ibi ante omnes magna comitante caterua,*

Laocoon ardens summa decurrit ab arce.

Interrogatiuum.

Interrogatiuum & eius redditiuum, eiusdem casus & temporis erunt. vt *Quarum rerum nulla est satietas? Diuitiarum. Quid rerum nunc geritur in Anglia? Consulitur de religione.*

Exceptio.

Fallit hæc regula,quoties Interrogatio fit per cuius, ia,ium. vt *Cuium pecus? Laniorum.* Aut per dictionem variæ syntaxeos: vt *Furtine accusas, an homicidij? vtroque.*

Fallit denique cùm per possessiua, Meus, tuus,suus, &c. respondendum est. vt *Cuius est hic codex? Meus.*

Compara-

Comparatiua & superlatiua, accepta partitiuè,genitiuum

nitiuum, vndè & genus ſortiuntur, exigunt. tiua & ſuperlatiua.

Comparatiuum autem ad duo, ſuperlatiuum ad plura refertur: vt *Manuum fortior eſt dextra. Digitorum medius eſt longiſſimus*. Accipiuntur autem partitiuè, cùm per E, ex, aut inter exponuntur. vt *Virgilius poëtarum doctiſſimus*. id eſt, ex poëtis, vel inter poëtas.

Comparatiua, cùm exponuntur per quàm, ablatiuum adſciſcunt: vt Horatius. *Vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum*, id eſt, *quàm aurum, quàm virtutes*. Comparationum conſtructio.

Adſciſcunt & alterum ablatiuum, qui menſuram exceſſus ſignificat: vt

Cicero. *Quantò doctior es, tantò te geras ſubmiſſiùs.*

Tantò, quantò, multò, longè, ætate, natu, vtrique gradui apponuntur: vt Catul. *Tantò tu peſſimus omnium poëta. Quantò tu optimus omnium patronus.*

Eraſ. *Nocturnæ lucubrationes longè periculoſiſſimæ habentur. Longè cæteris peritior es, ſed nonmultò melior tamen.*

Iuuenal. *Omne animi vitium, tantò conſpectius in ſe*
Crimen habet, quantò maior qui peccat, habetur.

Maior & maximus ætate. Maior & maximus natu.

DATIVVS.

Adiectiua quibus commodum, incommodum, ſimi- Commodum litudo, diſſimilitudo, voluptas, ſummiſſio, aut rela- & incommodum. tio ad aliquid ſignificatur, in datiuum tranſeunt: vt

Virgilius. *Sis bonus ô fœlixq; tuis.*

Martial. *Turba grauis paci, placidæq; inimica quieti. Eſt finitimus oratori poëta.* Ouid. *Qui color albus erat, nunc eſt contrarius albo.*

Martial. *Iucundus amicis. Omnibus ſupplex.*

Horatius. *Si facis vt patriæ ſit idoneus, vtilis agro.*

Huc referuntur adiectiua, ex Con præpoſition e compoſita: vt Contubernalis, commilito, conſeruus, cognatus, &c. Compoſita cum con.

Similitudo. Quædam ex his quæ similitudinem significant, etiam genitiuo gaudent: vt

Lucanus. *Quem metuis, par huius erat.*

Terentius. *Patres æquum esse censent, vos iamiam à pueris illicò nasci senes, neque illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia.*

Idem. *Domini similis es.* Auson. *Mens conscia recti.*

Virgilius. *Præterea regina tui fidissima dextra*
Occidit ipsa sua.

Varia construct. quorundam adiectiuorum. Communis, alienus, immunis, varijs casibus seruiunt: vt Cicero. *Commune animantium omnium est coniunctionis appetitus, procreandi causa. Mors omnibus communis. Hoc mihi tecum commune est.*

Salust. *Non aliena consilij.* Seneca. *Alienus ambitioni.*

Cicero. *Non alienus à Scevolæ studijs.*

Ouid. *-vobis immunibus huius Esse mali dabitur.*

Plinius. *Caprificus omnibus immunis est.*

Immunes ab illis malis sumus.

Natus, commodus, incommodus, vtilis, inutilis, vehemens, aptus, interdum etiam accusatiuo cum præpositione adiungunatur: vt Cicero. *Natus ad gloriam.*

Inbilis, & dus. Verbalia in bilis, accepta passiuè, vt & participia, seu potiùs participialia in dus, datiuo adiecto gaudent: vt

Martialis. *ô mihi post nullos Iuli memorande sodales.*

Statius. *-nulli penetrabilis astro Lucus erat.*

ACCVSATIVVS.

Mensura. Magnitudinis mensùra subiicitur adiectiuis in accusatiuo: vt *Gnomon septem pedes longus, umbram non amplius quatuor pedes longam reddit.*

Interdum & in ablatiuo: vt

Columella. *Fons latus pedibus tribus, altus triginta.*

Interdum etiam & genitiuo: vt Columel. *In me-*

rem

rem horti areas latas pedum denûm, longas pedum quinquagenûm facito.

ABLATIVVS.

Adiectiua quæ ad copiam, ægestatémue pertinent, interdum ablatiuo, interdum & genitiuo gaudent: vt Plautus. *Amor & melle & felle est fœcundissimus.* Horat. *Diues agris, diues positis in fœnore nummis.* Virgilius. *At fessæ multa referunt se nocte minores, Crura thymo plena.* Idem. *Quæ regio in terris nostri non plena laboris?* Idem. *Diues opum, diues pictai vestis & auri.* Persius. *ô curuæ in terras animæ, & cœlestium inanes? Expers fraudis. Gratia beatus.* Copia & inopia

Nomina diuersitatis, ablatiuum sibi cum præpositione subijciunt: vt Virgilius. *Alter ab illo. Aliud ab hoc. Diuersus ab isto.* Nonnunquam etiam datiuum: vt *Huic diuersum.* Diuersitas

Adiectiua regunt ablatiuum significantem causam: vt *Pallidus ira. Incuruus senectute. Liuida armis brachia. Trepidus morte futura.* Causa rei.

Forma vel modus rei adijcitur nominibus in ablatiuo. vt *Facies miris modis pallida. Nomine Grammaticus, re barbarus.* Cicero. *Sum tibi naturâ parens, præceptor consilijs.* Virgilius. *Troianus origine Cæsar. Spe diues, re pauper. Syrus natione.* Modus rei

Dignus, indignus, præditus, captus, contentus, extorris, auferendi casum adiectum volunt: vt Terentius. *Dignus es odio. Qui filium haberem tali ingenio præditum.* Virg. *Atque oculis captis fodêre cubilia talpæ.* Idem. *Sorte tua contentus abi.* Dignus, &c

Horum nonnulla genitiuum interdum vendicant: vt Ouidius. *Militia est operis altera digna tui.* Virg. *Descendam magnorum haud quaquã indignus auorũ*

PRO

PRONOMINVM.

constructio.

Primitiua pronomina.

MEi, tui, ſui, noſtrî, veſtrî, genitiui primitiuorum, ponuntur cùm paſſio ſignificatur: vt

Languet deſiderio tui.

Ouid. *Parſq; tui latitat corpore clauſa meo. Imago noſtrî.*

Meus, tuus, ſuus, noſter veſter, adijciuntur, cùm actio vel poſſeſſio rei denotatur: vt *Fauet deſiderio tuo, Imago noſtra*, id eſt, *quam nos poſſidemus.*

Derivatiua pronomina

Noſtrûm & veſtrûm genitiui, ſequuntur diſtributiua, partitiua, comparatiua, & ſuperlatiua · vt *Vnuſquiſque veſtrûm. Nemo noſtrûm. Ne cui veſtrûm ſit mirum. Maior veſtrûm. Maximus natu noſtrûm.*

Poſſeſſiua pronomina

Hæc poſſeſſiua, Meus, tuus, ſuus, noſter & veſter, hos genitiuos poſt ſe recipiunt. Ipſius, ſolius, vnius duorum, trium, &c. omnium, plurium, paucorum, cuiuſque: & genitiuos participiorum, quæ ad genitiuum primitiui in poſſeſſiuo incluſum referuntur: vt

Ex tuo ipſius animo coniecturam feceris.

Cicer. *Dico mea vnius opera Rempublicam eſſe liberatam.*

Idem. *Meum ſolius peccatum corrigi non poteſt.*

Eraſ. *Noſter duorum euentus oſtendat, vtra gens ſit melior. In ſua cuiuſq; laude præſtantior. Noſtra omnium memoria.*

Brutus ad Ciceronẽ. *Veſtris paucorum reſpondet laudibus.*

Horatius.–*ſcripta Cùm mea nemo legat, vulgo recitare timentis.*

Reciproca.

Sui & ſuus reciproca ſunt, hoc eſt, ſemper reflectuntur ad id, quod præceſſit in eadem oratione: vt *Petrus nimiùm admiratur ſe. Parcit erroribus ſuis.*

Aut annexa per copulam: vt *Magnopere Petrus rogat ne ſe deſeras.*

Ipſe.

Ipſe, ex pronominibus ſolùm trium perſonarum ſignificationem repræſentat: vt

Ipſe

Ipſe vidi, Ipſe videris, Ipſe dixit.

Et nominibus pariter ac pronominibus adiungitur: vt *Ipſe ego, Ipſe ille, Ipſe Hercules.*

Idem, etiam omnibus perſonis iungi poteſt: vt *Ego idem adſum.* Idem.

Terentius. *Idem has nuptias perge facere.*

Virgil. *idem iungat vulpes, & mulgeat hyrcos.*

Hæc demonſtratiua, Hic, ille, iſte, ſic diſtinguuntur. Demonſt.

Hic, mihi proximum demonſtrat. Iſte, eum qui apud te eſt.

Ille, eum qui ab vtroque remotus eſt, indicat.

Ille, tum vſurpatur, cùm ob eminentiam rem quampiam demonſtramus: vt *Alexander ille magnus.* Iſte verò ponitur, quando cum contemptu rei alicuius mentionem facimus: vt Terentius. *Iſtum æmulum quoad poteris, ab ea pellito.* Ille & Iſte.

Hic & ille, cùm ad duo antepoſita referuntur, hic ad poſterius & propius: ille ad prius & remotius propriè ac vſitatiſſimè referri debet: vt Colum. *Agricolæ contrarium eſt paſtoris propoſitum: ille quàm maximè ſubacto & puro ſolo gaudet, hic nouali graminoſoq;: ille fructum è terra ſperat, hic è pecore.* Eſt tamen vbi è diuerſo pronomen Hic, ad remotius ſuppoſitum referri inuenias, & ille ad proximius. Hic & Ille.

VERBORVM CONSTRVctio. Nominatiuus poſt verbum.

VErba ſubſtantiua, vt Sum, forem, fio, exiſto: verba vocandi paſſiua, vt nominor, appellor, dicor, vocor, nuncupor, & ijs ſimilia: vt Scribor, ſalutor, habeor, exiſtimor: item verba geſtus: vt Sedeo, dormio, cubo, incedo, curro, vtrinque nominatiuum expetunt: vt *Deus eſt ſummum bonum.* Nominatiuus vtrinque.

Perpuſilli vocantur nani. Fides religionis noſtræ fundamentum

mentum habetur. Malus paſtor dormit ſupinus.
Lactantius. *Homo incedit erectus in cœlum.*

Nota generalis. Deniq; omnia ferè verba poſt ſe nominatiuum habent adiectiui nominis, quod cum ſuppoſito verbi, caſu, genere, & numero concordat: vt
Rex mandauit primus extirpari hæreſin.
Pij orant taciti. Boni diſcunt ſeduli.

Infiniti verbi conſtructio. Infinitum quoque vtrinque eoſdem caſus habet, præcipuè cum verba optandi, eisq; ſimilia accedunt: vt *Hypocrita cupit videri iuſtus. Hypocrita cupit ſe videri iuſtum. Malo diues eſſe quàm haberi. Malo me diuitem eſſe quàm haberi.*
Claudianus. *Viuitur exiguo meliùs.–natura beatis*
Omnibus eſſe dedit ſi quis cognouerit vti.
Martialis. *Nobis non licet eſſe tam diſertis*, vel *diſertos.*
Terentius. *Expedit bonas eſſe vobis.*
Ouidius. *Quo mihi commiſſo non licet eſſe piam.*

Quamuis in his poſtremis exemplis ſubaudiuntur acculatiui ante verba infinita: *Nos eſſe diſertos. Vos eſſe bonas. Me eſſe piam.*

GENITIVVS POST VERBVM.

Poſſeſſ, &c. SVm genitiuum poſtulat, quoties ſignificat poſſeſſionem, aut ad aliquid pertinere. vt
Virgilius. *–pecus eſt Melibœi.*
Cicero. *Adoleſcentis eſt maiores natu reuereri.*
Virgilius. *–regum eſt parcere ſubiectis*, & *debellare ſuperbos.*

Excipiuntur hi nominatiui, meum, tuum, ſuum, noſtrum, veſtrum, humanum, belluinum, & ſimilia: vt *Non eſt meum contra authoritatem Senatus dicere.*
Terentius. *Eia, haud veſtrum eſt iracundos eſſe.*
Humanum eſt iraſci.

officium. At hîc ſubintelligi videtur officium, quod aliquando

do etiam exprimitur: vt Terent. *Tuum eſt officium has benè vt adſimules nuptias.*

Verba æſtimandi genitiuis gaudent: vt *Plurimi paſſim fit pecunia. Pudor parui penditur. Nihili, vel pro nihilo habentur literæ.* Æſtimandi Verba.

Horat. *Pluris opes nunc ſunt, quàm priſci temporis annis.*

Aeſtimo vel genitiuum, vel ablatiuum adſciſcit: vt Valerius Maximus. *Non huius te æſtimo. Magno vbique virtus æſtimanda eſt.*

Flocci, nauci, nihili, pili, aſſis, huius, teruntij, his verbis, æſtimo, pendo, facio, peculiariter adijciuntur: vt *Ego illum flocci pendo. Nec huius facio, qui me pili æſtimat.* Singularia ſunt iſta: *Aequi boni conſulo. Aequi boni facio, id eſt, in bonam accipio partem.*

Verba accuſandi, damnandi, monendi, abſoluendi, & conſimilia, genitiuum poſtulant, qui crimen ſignificet: vt Accuſandi verba.

Plau. *Qui alterum incuſat probri, ipſum ſe intueri oportet.*
Cicero. *Etiam ſceleris condemnat generum ſuum.*
Ouid. *Parce tuum vatem ſceleris damnare Cupido.*
Admoneto illum priſtinæ fortunæ. Furti abſolutus eſt.

Vertitur hic genitiuus aliquando in ablatiuum, vel cum præpoſitione, vel ſine præpoſitione: vt Cicero. *Si in me iniquus es iudex, condemnabo eodem ego te crimine.*
Gellius. *Vxorem de pudicitia grauiter accuſauit.*
Cicero. *Putaui ea de re admonendum eſſe te.*

Vterque, nullus, alter, neuter, alius, ambo, & ſuperlatiuus gradus, non niſi in ablatiuo id genus verbis ſubduntur: vt *Accuſas furti, an ſtupri, an vtróque? ſiue de vtróque? Ambobus, vel de ambobus? Neutro,* vel *de neutro? De plurimis ſimul accuſaris.*

Satago, miſereor, miſereſco, genitiuum admittũt: vt Terent *Is rerum ſuarum ſatagit.* Satago, &c
Virgil. *oro miſerere laborum*
Tantorum, miſerere animi non digna ferentis.

Statius:

Statius. *Et generis miserescę tui.*

Misereor &c. At misereor & misereſco, rariùs cum datiuo leguntur: vt Seneca. *Huic succurro, huic misereor.*
Boëtius. *Diligę iure bonos, & misereſcę malis.*

Reminiſcor, &c. Reminiſcor, obliuiſcor, memini, genitiuum aut accuſatiuum deſiderant: vt *Datę fidei reminiſcitur.*
Proprium eſt ſtultitię aliorũ vitia cernere, obliuiſci ſuorũ.
Ter. *Faciã vt meiq; ac huius diêi ac loci ſemper memineris.*
Plautus. *Omnia quæ curant ſenes, meminerunt.*
Memini de hac re, de armis, de te, id eſt, *mentionem feci.*

Potior. Potior, aut genitiuo aut ablatiuo iungitur: vt
Plaut. *Romani ſignorum & armorum potiti ſunt.*
Virg. *Egreſſi optata Troës potiuntur arena.*

DATIVVS POST VERBVM.

Verba acquirendi. Omnia verba acquiſitiuè poſita, adſciſcunt datiuum eius rei, cui aliquid quocunq; modo acquiritur: vt
Plautus. *Mihi iſtîc nec ſeritur, nec metitur*
Virgil. *Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.*

Huic regulæ appendent varij generis verba.

In primis, verba ſignificantia commodum aut incommodum, regunt datiuum: vt Virgilius. *Illa ſeges demùm votis reſpondet auari Agricolæ.*
Non poteſt mihi commodare, nec incommodare.
Idem. *validis incumbite remis.*
Suam eruditionem tibi acceptam fert.

Ex his quædam efferuntur etiam cum accuſatiuo: vt
Cicero. *Vnum ſtudetis omnes, vnum ſentitis.*
Plautus. *Si ea memorem, quæ ad ventris victum conducant, mora eſt.*
Cicero. *In hæc ſtudia incumbite. Naturáne plus ad eloquenti-*

quentiam conferat, an doctrina.
Fessum quies plurimùm iuuat.

Verba comparandi.

Verba comparandi regunt datiuum : vt Virg. *sic paruis componere magna solebam.*
Fratri se & opibus & dignatione adæquauit.

Interdum additur ablatiuus cum præpositione : vt *Comparo Virgilium cum Homero.*

Aliquando accusatiuus cum præpositione Ad : vt *Si ad eum comparatur, nihil est*

Verba dandi.

Verba dandi & reddendi, regunt datiuum : vt *Fortuna multis nimium dedit, nulli satis. Ingratus est qui gratiam benè merenti non reponit.*

Varia construction.

Hæc variam habent constructionem : *Dono tibi hoc munus : dono te hoc munere.*
Cicero. *Huic rei aliquid temporis impertias.*
Terentius. *Plurima salute Parmenonem summum suum impertit Gnato. Aspersit mihi labem : Aspersit me labe.*
Instrauit equo penulam. Instrauit equum penula.
Ouid. *Vt piget infido consuluisse viro* : id est *dedisse consilium* vel etiam *prospexisse.*
Lucanus. *Rectorémq; ratis de cunctis consulit astris*, id est, *petit consilium. Consule saluti tuæ*, id est, *prospice.*
Ter. *Pessimè istuc in te atque in illum consulis. i. statuis.*
Metuo, timeo, formido tibi, vel *de te. i. sum sollicitus pro te.*
Metuo, timeo, formido te, vel *à te*, scilicet, *ne mihi noceas.*

Verba promittendi.

Verba promittendi ac soluendi, regunt datiuum: vt Cicero. *Hæc tibi promitto, ac recipio sanctissimè esse obseruaturum.*
Cicero. *Aes alienum mihi numerauit.*

Verba imperandi.

Verba imperandi & nuntiandi, datiuũ requirunt: vt Horat. *Imperat aut seruit collecta pecunia cuiq;.*
Idem. *Quid de quoque viro, & cui dicas, sæpe caueto.*

Dicimus, tempero, moderor tibi, & te. Refero tibi & ad te. Item. *Refero ad senatum*, id est, propono, scribo. Mitto tibi, & ad te. Do tibi literas, vt ad aliquem feras.

ferens. Do ad te literas, id est, mitto vt legas.

Verba fidendi. Verba fidendi datiuum regunt: vt Horatius.
–vacuis committere venis, Nil nisi lene decet.
Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem.

Verba obsequendi. Verba obsequendi & repugnandi datiuũ regunt: vt *Semper obtemperat pius filius patri. Quæ homines arant, nauigant, ædificant, virtuti omnia parent.*
Ipsum hunc orabo, huic supplicabo.
Persius. *–venienti occurrite morbo.*
Ignauis precibus fortuna repugnat.

At ex his quædam cum alijs casibus copulantur: vt *Ad amorem nihil potuit accedere. Hoc accessit meis malis. Illud conflat omnibus,* seu *inter omnes.*
Terentius. *Hæc fratri mecum non conueniunt.*
Iuuenal. *–Se uis inter se conuenit vrsis. Auscultо tibi,* id est, *obedio. Auscultо te,* id est, *audio. Adamas dissidet magneti,* seu, *cum magnete.*
Certat cum illo, & Græcanicè, *illi. Noli pugnare duobus,* id est, *contra duos.*
Virgilius, *tu dic mecum quo pignore certes.*

Verba minandi. Verba minandi, & irascendi regunt datiuum: vt *Virique mortem minatus est.* Terentius. *Adolescenti nihil est quod succenseat.*
Sum, cum cõpositis præter possum, exigit datiuum. vt *Rex pius est Reipublicæ ornamento. Mihi nec obest, nec prodest.*
Horat. *Multa petentibus desunt multa.*

Datiuum postulant verba composita cum his præpositionibus.

Verba composita. Præ. Cicero. *Ego meis maioribus virtute præluxi.*
Sed Præeo, præuinco, præcedo, præcurro, præuertor, accusatiuo iunguntur.
Ad. *Albo gallo ne manum admoliaris.*

Con

Con. *Conducit hoc tuæ laudi. Conuixit mihi.*

Sub. Terent. *Subolet iam vxori, quod ego machinor.*

Ante. Cic. *Iniquissimam pacem, iustissimo bello anteferò.*

Post. *Post habeo, postpono famæ pecuniam:*

Virgil. *Post posui tamen illorum mea seria ludo.*

Terentius dixit. *Qui suum commodum post habuit præ meo commodo.*

Ob. Terent. *Quum nemini obtrudi potest, itur ad me.*

In. *Impendet omnibus periculum.*

Inter. Cicero: *Ille huic negotio non interfuit modò, sed etiam præfuit.*

Pauca ex his mutant datiuum aliquoties in alium casum: vt Quintilianus. *Præstat ingenio alius alium.* *Multos virorum anteit sapientia.* Terent. *In amore hæc insunt vitia.* Plinius. *Interdico tibi aqua & igni.* Varia constructio.

Est pro habeo, datiuum exigit: vt

Persius. *Velle suum cuique est, nec voto viuitur vno.*

Virgil. *Est mihi namque domi pater, est iniusta nouerca.*

Huic confine est suppetit: vt

Horat. *Pauper enim non est, cui rerum suppetit vsus.* Suppetit.

Sum, cum multis alijs, geminum adsciscit datiuũ: vt

Exitio est auidis mare nautis

Speras tibi laudi fore, quod mihi vitio vertis?

Nemo sibi Mimos accipere debet fauori.

Est vbi hic datiuus, tibi, aut sibi, aut etiam mihi, nullà necessitatis, at festiuitatis potiùs causa additur: vt *Ego tibi hoc effectum dabo.*

Ter. *Expedi mihi hoc negotium. Suo sibi hunc iugulo gladio*

ACCVSATIVVS POST VERBVM.

VErba transitiua cuiuscunque generis, siue actiui, siue communis, siue deponentis, exigunt accusatiuum: vt Horatius. *Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.* Idem. *Nec retinent patulæ commissa fideliter* Verba transitiua.

liter aures. Virgilius. *In primis venerare deos. Aper agros depopulatur.*

Quinetiam verba, quālibet alioqui in tranſitiua atque abſoluta, accuſatiuum admittunt cognatæ ſignificationis: vt

Neutra tranſitiua.

Cicero. *Tertiam ætatem hominum viuebat Neſtor.*
Virgil. *-longam incomitata videtur Ire viam.*
Plautus. *Duram ſeruit ſeruitutem.*

Hunc accuſatiuum mutant autores non rarò in ablatiuum: vt Plaut. *Diu videor vita viuere. Ire recta via.* Suetonius. *Morte obÿt repentina.*

Sunt quæ figuratè accuſatiuum habent. vt

Virgil. *-nec vox hominem ſonat, ô Dea certé.*
Iuuenal. *Qui Curios ſimulant, & Bacchanalia viuunt.*
Horat. *Paſtillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.*

DVO ACCVSATIVI.

Verba rogandi, docendi, veſtiendi, duplicē regunt Accuſatiuum: vt *Tu modò poſce Deum veniam. Dedocebo te iſtos mores. Ridiculum eſt te me admonere iſtud.* Terent. *Induit ſe calceos, quos priùs exuerat.*

Rogandi verba, interdum mutant alterum accuſatiuum in ablatiuum: vt

Verba rogandi.

Virgil. *Ipſum obteſtemur, veniamq; oremus ab ipſo.*
Terent. *Suſpicionem iſtam ex illis quære.*

Veſtiendi verba interdum mutant alterum accuſatiuum in ablatiuum vel datiuum: vt *Induo te tunica vel tibi tunicám.*

ABLATIVVS POST VERBVM.

QVoduis verbum admittit ablatiuum ſignificantem inſtrumentum, aut cauſā, aut modum actionis.

INSTRVMENTVM.

vt *Dæmona non armis, ſed morte ſubegit Iēſus.*

Horat-

Horat. *Naturam expellas furca licèt, vsque recurret.*
Virgilius. *Hi iaculis, illicertant defendere saxis.*

CAVSA.

Terent. *Gaudeo (ita me dij ament) gnati causa.*
Vehementer ira excanduit.
Horat. *Inuidus alterius rebus macrescit opimis.*

MODVS ACTIONIS.

vt *Mira celeritate rem peregit.*
Iuuenalis. *Inuigilate viri, tacito nam tempora gressu*
Diffugiunt, nulloq; sono conuertitur annus.
Ouidius. *Dum vires annig; sinunt, tolerate laborem:*
Iam veniet tacito curua senecta pede.

Ablatiuo causæ & modi actionis aliquando additur præpositio. vt *Baccharis præ ebrietate.* *Summa cum humanitate tractauit hominem.* — Exceptio

Quibuslibet verbis subijcitur nomen precij in ablatiuo casu: vt *Teruntio, seu vitiosa nuce non emerim.* Liuius. *Multo sanguine ac vulneribus ea victoria stetit.* — Nomen precii.

Vili, paulo, minimo, magno, nimio, plurimo, dimidio, duplo, adijciuntur sæpè sine substantiuis: vt Terent. *Redime te captum quàm queas minimo. Vili venit triticum.* — Vili &c.
Seneca. *Constat paruo fames, magno fastidium.*

Excipiuntur hi genitiui sine substantiuis positi: Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quantilibet, quanticunq; vt Cicero. *Tanti eris alijs, quanti tibi fueris. Non vendo pluris quàm alij, fortasse etiam minoris.* — Exceptio.
Ouidius. *Vix Priamus tanti, totáq; Troia fuit.*
Sin addantur substantiua, in ablatiuo efferuntur: vt Aul. Gell. *Tanta mercede docuit, quanta hactenùs nemo.* *Minori precio vendidi, quàm emi.*

Valeo, etiam interdum cum accusatiuo iunctum — Valeo.

reperitur: vt Varro. *Denarij dicti, quòd denos æris valebant: quinarij, quòd quinos.*

Verba abundandi. Verba abundandi, implendi, onerandi, & his diuersa, ablatiuo gaudent: vt

Terentius. *Amore abundas Antipho.*
Malo virum pecunia, quàm pecuniam viro indigentem.
Saluſtius. *Sylla omnes ſuos diuitijs expleuit.*
Terentius. *Hoc te crimine expedi.*
Cicero. *Homines nequiſſimi, quibus te onerant mendacijs?*
Virgilius. *Ego hoc te faſce leuabo.*
Saluſt. *Aliquem familiarem ſuo ſermone participauit.*

Ex quibus quædam nonnunquam etiam in genitiuum feruntur: vt Virgilius.

Quàm dines niuei pecoris, quám lactis abundans?
Terent. *Quaſi tu huius indigeas patris.*
Quid eſt quod in hac cauſa defenſionis egeat?
Virg. *Implentur veteris Bacchi pinguiſq; ferinæ.*
Idem. *Poſtquam dextera fuit cædis ſaturata.*
Cicero. *Omnes mihi labores leues fuêre, præterquam tui carendum quod erat.*
Paternum ſeruum ſui participauit conſilij.

Fungor. Fungor, fruor, vtor, & ſimilia, ablatiuo iunguntur: vt

Cicero. *Qui adipiſci veram gloriam volunt, iuſtitiæ fungantur officijs. Optimum eſt aliena frui inſania. In re mala animo ſi bono vtare, iuuat.*
Virg. *Aſpice venturo lætentur vt omnia ſeclo.*
Cæſar. *Qui ſua victoria tam inſolenter gloriarentur.*
Horat. *Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis, Veſcor carnibus.* Virgil. *haud equidem tali me dignor honore.*
Terentius. *Vt malis gaudeat alienis*
Plautus. *Exemplorum multitudine ſuperſedendum eſt.*
Macrobius. *Regni eum ſocietate numerauit.*
Plautus. *Communicabo te ſemper menſa mea.*

Proſequor. Proſequor te amore, laude honore, &c. i. amo, laudo,

do, honoro. Afficio te gaudio, supplicio, dolore, &c i. d est, exhilaro, punio, contristo. Afficio.

Mereor, cum aduerbijs, benè, malè, meliùs, peiùs, optimè, pessimè, ablatiuo adhæret cum præpositione De: vt *De me nunquam benè meritus es.* *Erasmus de lingua Latina optimè meritus est.* *Catilina pessimè de Republica meruit.* Mereor.

Quædam accipiendi, distandi, & auferendi Verba, ablatiuum cum præpositione optant: vt *Istuc ex multis iampridem audiueram.* Luc. *A trepido vix abstinet ira magistro.* *Nasci a principibus fortuitum est.* *Procul abest ab vrbe imperator.* Verba accipiendi.

Vertitur hic ablatiuus aliquando in datiuum: vt Horat. *Viuere si rectè nescis, discede peritis.* Ouid. *Est virtus placitis abstinuisse bonis.* Virgil. *Heu fuge nate Dea, teq; his ait eripe flammis.*

Verbis quæ vim comparationis obtinent, adijcitur ablatiuus significans mensuram excessus: vt *Deforme existimabat, quos dignitate præstaret, ab ijs virtutibus superari.*

Quibuslibet verbis additur ablatiuus absolute sumptus: *vt Imperante Augusto, natus est Christus: Imperante Tyberio, crucifixus.* Iuuenalis. *Credo pudicitiam, Saturno rege, moratam, In terris.* *Nil desperandum Christo duce, & auspice Christo.* *Iam Maria, audito Christum venisse, cucurrit.* Ablat. absolutus.

Verbis quibusdam additur auferendi casus per Synecdochen, & poëticè accusatiuus: vt *Aegrotat animo magis, quàm corpore.* *Candet dentes.* *Rubet capillos.* Synecdoche.

Quædam tamen efferuntur in gignendi casu, vt *Absurdè facis, qui angas te animi.* *Exanimatus pendet animi.* *Despiebam mentis.* Plaut. *Discrucior animi, quia ab domo abeundum est mihi.*

Eidem verbo diuersi casus diuersæ rationis apponi possunt: vt Diuersi casus.

Dedit mihi vestem pignori, te præsente, propria manu.
Passiuis additur ablatiuus agentis, sed antecedente præpositione, & interdum datiuus: vt
Horatius.–*laudatur ab his, culpatur ab illis.*
Cicero.– *Honesta bonis viris, non occulta petuntur.*

Quorum participia frequentiùs datiuis gaudent: vt
Virgilius. *Nulla tuarum audita mihi, nec visa sororum.*
Horat. *Oblitusq; meorum, obliuiscendus & illis.*

Cæteri casus manent in passiuis, qui fuerunt actiuorum: vt *Accusaris à me furti. Habeberis ludibrio. Dedoceberis à me istos mores. Priuaberis magistratu.*

Constructio neutro passi. Vapulo, væneo, liceo exulo, fio, neutro-passiua, passiuam constructionem habent: vt *A præceptore vapulabis. Malo à ciue spoliari, quàm ab hoste vænire. Quid fiet ab illo? Virtus paruo precio licet omnibus. Cur à conuiuij sexulat philosophia?*

Quibusdam tùm verbis, tùm adiectiuis, familiariter subijciuntur verba infinita: vt
Virgilius.–*Iuuat vsque morari, & conferre gradum.*
Ouid. *Dicere quæ puduit, scribere iussit amor.*
Martial. *Vis fieri diues Pontice? nil cupias.*
Virgil.–*& erat tum dignus amari.* Horat. *Audax omnia perpeti, Gens humana ruit per vetitum nefas.*

Ponuntur interdum figuratè, & absolutè verba infinita: vt *Hæccine fieri flagitia?* subauditur, decet, oportet, par est, æquum est, aut aliquid simile.
Virg. *Criminibus terrere nouis, hinc spargere voces*
In vulgum ambiguas, & quærere conscius arma.
id est., *terrebat, spargebat, quærebat.*

DE GERVNDIIS.

Gerundia. GErundia siue Gerundiuæ voces, & supina, regunt casus suorum verborum: vt
Cicero. *Efferor studio videndi parentes.*

Ouidius.

Ouidius. *Vtendum eſt ætate, cito pede præterit ætas.*
Virgil.–*ſcitatum oracula Phœbi Mittimus.*

Gerundia in Di, pendent à quibuſdam tum ſubſtantiuis, tum adiectiuis: vt Virgilius. Di.

Et quæ tanta fuit Romam tibi cauſa videndi?
Idem. *Cecropias innatus apes, amor vrget habendi.*
Idem. *Aeneas celſa in puppi iam certus eundi.*

Poëticè infinitiuus modus loco gerundij ponitur: vt Virgil.–*ſtudium quibus arua tueri. Peritus medicari.* Nota.

Interdũ non inuenuſtè adijcitur Gerundij vocibus etiam genitiuus pluralis: vt *Quum illorum videndi grãtia me in forum contuliſſem.* Terent. *Date creſcendi copiam nouarum. Conceſſa eſt diripiendi pomorum, atque opſoniorum licentia.*

Gerundia in Do pendent ab his præpoſitionibus: Do.
A, ab, abs, de, e, ex, cum, in, pro: vt
Cicero. *Ignaui à diſcendo citò deterrentur.*
Amor & amicitia, vtrunque ab amando dictum eſt.
Cicero. *Ex defendendo, quàm ex accuſando, vberior gloria comparatur.*
Conſultatur de tranſeundo in Galliam.
Quint. *Rectè ſcribendi ratio, cum loquendo coniuncta eſt.*
Plaut. *Pro vapulando ab hoſte mercedem petam.*

Ponuntur & abſque præpoſitione: vt
Virgilius. –*alitur vitium, creſcitq; tegendo.*
Scribendo diſces ſcribere.

Gerundia in dum, pendent ab his præpoſitionibus: Dum.
Inter, ante, ad, ob, propter: vt
Inter cœnandum hilares eſſe.
Virgilius.–*ante domandum Ingentes tollent animos.*
Cicero. *Locus ad agendum ampliſſimus.*
Idem. *Ob abſoluendum munus ne acceperis.*
Veni propter te redimendum.

Cùm ſignificatur neceſſitas, ponũtur citra præpoſi-

tionem addito verbo. Est.

Iuuen. *Orandum est, vt sit mens sana in corpore sano.*
Vigilandum est ei, qui cupit vincere.

Gerundia in nomina vertuntur. Vertuntur gerundij voces in nomina adiectiua : vt Virg. *Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.*
Ad accusandos homines duci præmio, proximum latrocinio est. Cur adeò delectaris criminibus inferendis?

DE SVPINIS.

Vn. PRius Supinum actiuè significat, & sequitur verbum aut participium, significans motum ad locum: vt Ouidius.

Spectatum veniunt, veniunt spectentur vt ipsæ.
Milites sunt missi speculatum arcem.

Illa verò, Do vænum, do filiam nuptum, latentem habent motum: at hoc supinum in neutro passiuis, & cum infinito iri, passiuè significat: vt Plautus.

Coctum ego, non vapulatum, dudum conductus sum.
Terent.. *Postquàm audierat non datum iri vxorem filio.*
Poëticè dicunt: *Eo visere. Vado videre.*

Nota. Ponitur & absolutè cum verbo est: vt
Terentius. *Actum est, ilicet, periisti.*
Ouidius. *Itum est in viscera terræ, Cessatum est satis.*

V. Posterius supinum passiuè significat, & sequitur nomina adiectiua: vt

Sum extra noxam, sed non est facile purgatu.
Quod factu fœdum est, idem est & dictu turpe.
Qui pecunia non mouetur, hunc dignũ spectatu arbitramur
In istis verò, *Surgit cubitu, Redit venatu:* Cubitu & Venatu, nomina potiùs censenda videntur, quàm supina.

DE TEMPORE ET LOCO.

Tempus.

Pars temporis. QVæ significant partem temporis, in ablatiuo frequentiùs vsurpantur: in accusatiuo rarò: vt Ne-

mo mortalium omnibus horis sapit. Nocte latent mendæ.
Id tempus creatus est consul.

Quanquam hic eclipsis videtur esse præpositionis per vel sub.

Quæ autem durationem temporis & continuationem denotant, in accusatiuo: interdum & in ablatiuo efferuntur: vt Virgilius. Duratio temporis.

Hi iam ter centum totos regnabitur annos.
Idem. *Noctes atque dies patet atri ianua Ditis.*
Idem. *Hic tamen hac mecum poteris requiescere nocte.*
Suet. *Imperauit triennio, & decem mensibus, octoq; diebus.*

Dicimus etiam, *In paucis diebus. De die. De nocte.*
Promitto in diem. Commodo in mensem. Annos ad quinquaginta natus. Per tres annos studui.
Puer id ætatis. Non plus triduum, aut triduo.
Tertio, vel ad tertium calendas, vel *calendarum.*

SPACIVM LOCI.

Spacium loci in accusatiuo effertur, interdum & in ablatiuo: vt Virgilius. Spacium loci.

Dic, quibus in terris (& eris mihi magnus Apollo).
Treis pateat cœli spacium non amplius vlnas.

Iam mille passus processeram, abest bidui, subintelligitur spacium vel spacio, itinere vel iter.
Abest ab vrbe quingentis millibus passuum.

APPELLATIVA LOCORVM.

Nomina appellatiua, & nomina maiorum locorum adduntur ferè cũ præpositione verbis significantibus motum, aut actionem in loco, ad locũ, a loco, aut per locum: vt *In foro versatur Meruit sub rege in Gallia.*
Virgil. *Ad templum non æquæ Palladis ibant Iliades.*
Salust. *Legantur in Hispaniam maiores natu nobiles*
E Sicilia discedens, Rhodum veni. Per mare ibis ad Indos.

Omne verbum admittit genitiuum proprij nominis Loca propria.

nis loci, in quo sit actio, modò primæ vel secundæ declinationis, & singularis numeri sit.

Iuuen. *Quid Romæ faciam? mentiri nescio.*

Terentius. *Samia mihi mater fuit, ea habitabat Rhodi.*

Hi genitiui, humi, domi, militiæ, belli propriorum sequuntur formam: vt Ter. *Domi belliq; simul vximus.*

Domi. Cicero. *Parua sunt foris arma, nisi est consilium domi.*

Domi, non alios secum patitur genitiuos, quàm Meæ, tuæ, suæ, nostræ, vestræ, alienæ: vt *Vescor domi meæ, non alienæ.*

Verùm si proprium loci nomen pluralis duntaxàt numeri, aut tertiæ declinationis fuerit, in datiuo, aut ablatiuo ponitur: vt *Colchus an Assyrius, Thebis nutritus an Argis?* Suet. *Lentulum Getulicus Tyburi genitum scribit.* Liuius. *Neglectum Anxuri præsidium.*

Cicero. *Cum vna sola legione fuit Carthagini.*

Horat. *Romæ Tybur amo ventosus, Tybure Romam.*

Cicero. *Quam tu Narbone mensas hospitum consumeres.*

Idem. *Commendo tibi domum eius, quæ est Sycione.*

Sic vtimur ruri vel rure, in ablatiuo: vt *Ruri fere sit continet.* Persius. *-rure paterno*
Est tibi far modicum.

AD LOCVM.

Ad Locum. Verbis significantibus motum ad locum, apponitur proprium loci in accusatiuo: vt *Concessi Cantabrigiam, ad capiendum ingenij cultum.*
Eo Londinum ad merces emendas.

Ad hunc modum vtimur Rus & domus: vt *Ego rus ibo.*

Virgil. *Ite domum saturæ venit Hesperus, ite capellæ.*

A LOCO. PER LOCVM.

Aloco. Verbis significantibus motum à loco, aut per locũ, adijcitur proprium loci in ablatiuo. vt *Nisi ante Roma profectus esses, nunc eam relinqueres, Eboraco (siue per Eboracum*

boracum) *sum profecturus iter.*

Ad eundem modum vsurpantur Domus & Rus: vt *Nuper exĭt domo.* Ter. *Timeo ne pater rure redierit.*

IMPERSONALIVM CONstructio. GENITIVVS.

HÆc tria impersonalia, interest, refert, & est, quibuslibet genitiuis, annectuntur, præter hos ablatiuos fœmininos, meâ, tuâ, suâ, nostrâ, vestrâ, & cuiâ: vt

Interest magistratus tueri bonos, animaduertere in malos. Refert multum Christianæ reipublicæ, Episcopos doctos & pios esse. Prudentis est multa dissimulare. Tuâ refert teipsum nosse. Cicero. *Ea cædes crimini potissimùm datur ei, cuiâ interfuit, non ei, cuiâ nihil interfuit.*

Adijciuntur & illi genitiui, tanti, quanti, magni, parui, quanticunque, tantidem: vt *Magni refert quibuscum vixeris. Tanti refert honesta agere. Vestra parui interest.* Et, *Interest ad laudem meam.*

DATIVVS.

In datiuũ feruntur hæc impersonalia · Accidit, certum est, cõtingit, constat, confert, competit, conducit, cõuenit, placet, displicet, dolet, expedit, euenit, liquet, libet, licet, nocet, obest, prodest, præstat, patet, stat, restat, benefit, malefit, satisfit, supersit, sufficit, vacat pro otium est: vt *Conuenit mihi tecum.* Salust. *Emori per virtutem mihi præstat, quàm per dedecus viuere.*

Ouid. *Non vacat exiguis rebus adesse Ioui.*

Terentius. *Dolet dictum imprudenti adolescenti & libero. A nouerca malefit priuigno. A Deo nobis benefit.*

Virg. *Stat mihi casus renouare omnes.* id est, *statutum est.*

ACCVSATIVVS.

Hæc impersonalia accusandi casum exigunt, Iuuat decet,

decet, cum compoſitis, delectat, oportet: vt
Me iuuat ire per altum. Vxorem ædes curare decet:
Dedecet viros muliebriter rixari.
Cato. *Patrem familias vendacem, non emacem eſſe oportet*

His verò, Attinet, pertinet, ſpectat, propriè additur præpoſitio Ad: vt *Méne vis dicere quod ad te attinet?*
Spectat ad omnes benè viuere.
Quintilianus. *Pertinet in vtrámque partem.*

Accuſatiuus cum Genitiuo.

His impersonalibus ſubijcitur accuſatiuus cum genitiuo: Pœnitet, tædet, miſeret, miſereſcit, pudet, piget: vt Cicero. *Si ad centeſimum vixiſſet annum, ſenectutis eum ſuæ non pœniteret. Tedet animam meam vitæ meæ.*
Aliorum te miſeret. Tui nec miſeret, nec pudet.
Fratris me quidem piget, pudetq;.

Impersonalia fiunt personalia.

Nonnulla impersonalia remigrant aliquando in personalia: vt Virgilius.
Non omnes arbuſta iuuant, humileſq; myricæ.
Ouid. *Namque decent animos mollia regna tuos.*
Seneca. *Agricolam arbor ad frugem producta delectat.*
Nemo miſerorum commiſereſcit.
Te non pudet iſtud? Non te hæc pudent?

Cœpit, &c.

Cœpit, incipit, deſinit, debet, ſolet, & poteſt, impersonalibus iuncta, impersonalium formam induunt: vt
Quint. *Vbi primũ cœperat non conuenire, quæſtio oriebatur*
Idem *Tædere ſolet auaros impendij. Deſinit illum ſtudij tædere. Sacerdotem inſcitiæ pudere debet.*
Quin. *Peruenirí ad ſummum, niſi ex principijs, non poteſt.*

Verbum impersonale paſſiuæ vocis, ſimilem cum personalibus paſſiuis caſum obtinet:
Cæſar. *Ab hoſtibus conſtanter pugnatur.*

Qui quidem caſus interdum non exprimitur: vt Virgilius *-ſtrato diſcumbitur oſtro.*

Verbum impersonale paſſiuæ vocis, pro ſingulis personis vtriuſque numeri indifferenter accipi poteſt. vt *Statur.* id eſt, *ſto, ſtas, ſtat, ſtamus, ſtatis, ſtãt.* videlicet ex

vi

vi adiuncti obliqui: vt *Statur á me*, id est, *ſto*: *Statur ab illis*, id est, *ſtant*:

PARTICIPII CONſtructio

PArticipia regunt casus verborum à quibus deriuantur: vt Virgilius.–*duplices tendens ad ſydera palmas, Talia voce refert.* Participiorum conſtructio.

Idem. *Vbera lacte domum referent diſtenta capellæ. Diligendus ab omnibus.*

Quamuis in his vsitatior est datiuus: vt Terentius. *Restat Chremes, qui mihi exorandus est.*

GENITIVVS.

Participiorum voces, cùm fiunt nomina, genitiuum postulant: vt Saluſt. *Alieni appetens. Sui profuſus. Cupientiſſimus tui. Inexpertus belli. Indoctus pilæ.* Genitiuus.

ACCVSATIVVS.

Exósus, perosus, pertæsus, actiuè significant, & in accusatiuum feruntur: vt *Immundam ſegnitiem perosæ. Aſtronomus perosus ad vnum mulieres.* Accuſatiuus.

Suetonius. *Pertæſus ignauiam ſuam.*

Exosus, & perosus, etiam cum dandi casu leguntur, videlicet passiuè significantia: vt *Germani Romanis perosi ſunt. Exoſus Deo & ſanctis.*

ABLATIVVS.

Natus, prognatus, satus, cretus, creatus, ortus editus, in ablatiuum feruntur: vt Terent. *Bona bonis prognata parentibus.* Virgil. *ſate ſanguine diuûm.* Ablatiuus.

Idem.–*quo ſanguine cretus?* Ouidius. *Venus orta mari, mare præſtat euntí. Terræ editus.*

ADVER-

ADVERBII CONSTRVctio. Nominatiuus.

Aduerbiorũ constructio.

EN & ecce, demonstrandi aduerbia, nominatiuo frequentiùs iunguntur, accusatiuo rariùs: vt Virgil. *En Priamus, sunt hîc etiam sua præmia laudi.* Cice. *Ecce tibi status noster.* Virg. *–en quatuor aras. Ecce duo tibi Daphni, duoq; altaria Phœbo.*

En & Ecce exprobrantis, soli accusatiuo nectuntur vt *En animum & mentem.* Iuuenalis. *En habitum.* Terentius. *Ecce autem alterum.*

GENITIVVS.

Quædam aduerbia loci, temporis, & quantitatis, genitiuum post se recipiunt.

Loci.

Loci: vt Vbi, vbinam, nusquàm, eò, longè, quò, vbiuis, huccine: vt *Vbi gentium? Quo terrarum abijt? Nusquam loci inuenitur. Eòimpudentia ventum est.*

Temporis.

Temporis: vt Nunc, tunc, tum, interea, pridiè, postridiè: vt *Nihil tunc temporis amplius quàm flere poteram. Pridiè eius diêi pugnam inierunt. Pridiè calendarum, seu calendas.*

Quantitatis.

Quantitatis: vt Parùm, satis, abũdè, &c. vt *Satis eloquentiæ, sapientiæ parùm. Abundè fabularum audiuimus.*

Instar.

Instar, æquiparationem, mensuram, aut similitudinem significat: vt Virgil. *Instar montis equum diuina Palladis arte Aedificant. Mittitur Philippus solus, in quo instar omnium auxiliorum erat.*

Ouidius, *Sed scelus hoc meriti pondus & instar habet.*

Hîc apponitur interdum præpositio: Ad vt *Vallis ad instar castrorum clauditur.*

Populus Ro. è parua origine, ad tantæ magnitudinis instar emicuit. Terent. *Ah minimè gentium, non faciam.*

Genitiuus festiuitatis.

Hic genitiuus *gentium*, festiuitatis causa additur.

DATIVVS.

Quædam datiuum admittunt nominum vnde deducta sunt: vt *Venit obuiam illi.* Nam obuius illi dicitur. *Canit similiter huic.* Et, *Sibi inutiliter viuit. Propinquiùs tibi sedet, quàm mihi.*

Sunt & hi datiui aduerbiales, Tempori, luci, vesperi: vt *Tempori venit, quod omnium rerum est primum. Luci occidit hominem. Vidi ad vos afferri vesperi.*

ACCVSATIVVS.

Sunt quæ accusandi casum admittunt præpositionis, vnde sunt profecta: vt

Castra propiùs vrbem mouentur.

Salust. *Proximè Hispaniam sunt Mauri.*

Cedò, flagitantis exhiberi, accusatiuum regit: vt Terent. *Cedò quemuis arbitrum.* Cedo.

ABLATIVVS.

Aduerbia diuersitatis, aliter, secùs, & illa duo, ante, post, cum ablatiuo non rarò inueniuntur:

Multò aliter. Paulò secus. Multò ante. Longè secus.

Virgilius.–*longo post tempore venit. Paulò post.*

Nisi & ipsa aduerbia potiùs censenda sunt.

Aduerbia comparatiui & superlatiui gradus, admittunt casus comparatiuis & superlatiuis assuetos subseruire, sicut antè præceptum est: vt Nota

Accessit propiùs illo. Optimè omnium dixit.

Cicero. *Legimus propiùs ad deos, & propiùs à terris.*

Liuius. *Paulò plùs trecenta vehicula sunt amissa.*

Idem. *Hominum eo die cæsa plùs duomillia.*

Plùs nominatiuo, genitiuo, accusatiuo, & ablatiuo iunctum reperitur: vt Liuius. *Plùs quàm quinquaginta hominum cæciderunt.* Plus.

Abierat acies paulò plus quingentos passus.

Terent. *Dies triginta, aut plùs eo, in naue fui.*

Quibus

Quibus verborum modis, quæ congruant aduerbia.

Nota. Vbi, poſtquam & cùm, temporis aduerbia, interdum indicatiuis, interdum verò ſubiunctiuis verbis apponuntur: vt Virgilius. *Hæc vbi dicta dedit.*
Terentius. *Vbi nos lauerimus, ſi voles, lauato.*
Virg. *Cùm faciam vitula pro frugibus, ipſe venito.*
Idem. *Cùm canerem reges & prælia, Cynthius aurem vellit.*
Hîc priùs aduerbiũ, poſteriùs coniunctio eſſe videtur.

Donec. Donec pro Quamdiu, indicatiuo gaudet: vt
Ouidius. *Donec eram ſoſpes.*
Pro quouſq; nunc indicatiuum, nunc ſubiunctiuum exigit. vt Virgilius.
Cogere donec oues ſtabulis, numerumq; referre iuſſit.
Colum. *Donec ea aqua, quam adieceris, decocta ſit.*
Ouid. *Donec eris fœlix, multos numerabis amicos.*

Dum. Dum, de re præſenti, non perfecta, aut pro quamdiu, fatendi modum poſcit. vt
Terent. *Dum apparatur virgo in conclaui.*
Idem. *Ego te meum dici tantiſper volo; dum quod te dignũ eſt, facis.*
Dum pro dummodo, aliâs potentiali, aliâs ſubiunctiuo nectitur: vt *Dum proſim tibi.*
Dum ne ab hoc me falli comperiam.
Dum pro donec, ſubiunctiuo tantùm: vt
Virgilius. *Tertia dum Latio regnantem viderit æſtas.*

Quoad. Quoad pro quamdiu, vel indicatiuis, vel ſubiunctiuis: pro donec ſubiunctiuis ſolis adhibetur: vt
Quoad expectes contubernalem? Cicero. *Quoad poſſem & liceret, ab eius latere nunquam diſcederem.*
Omnia integra ſeruabo, quoad exercitus huc mittatur.

Simulac. Simulac, ſimulatq; indicatiuo & ſubiunctiuo adhærent: *vt Simulac belli patiens erat.*

Virgilius

Virgilius.–*ſimulátque adoleuerit ætas.*

Quemadmodum, vt, vtcunque, ſicut, vtrunque modũ admittunt: vt Eraſ. *Vt ſalutabis, ita & reſalutaberis.* Horatius. *Vt ſementem feceris, ita & metes.* Quemadmodum.

Vt pro poſtquam, indicatiuo iungitur: vt *Vt ventum eſt in vrbem.*

Quaſi, ceu, tanquam, perinde–acſi, haud, ſecus, acſi, quum proprium habent verbum, ſubiunctiuo apponuntur: vt *Tanquam feceris ipſe aliquid.* Quaſi &c.

Terentius. *quaſi non norimus nos inter nos.*

Aliás copulant conſimiles caſus: vt *Noui hominem tanquam te. Arridet mihi, quaſi amico.*

Ne, prohibendi, vel imperatiuis, vel ſubiunctiuis præponitur: vt Virgil,–*ne ſæui magna ſacerdos.* Terentius. *Hic nebulo magnus eſt, ne metuas.*

Ne pro non, cæteris modis inſeruit.

Aduerbia, antecedente caſu, tranſeunt in præpoſitiones: vt Iuuen. *Cantabit vacuus coram latrone viator.* Aduerbia præpoſitionum formã induunt.

DE CONIVNCTIONVM conſtructione.

Coniunctiones copulatiuæ & diſiunctiuæ, cum his quatuor, quàm, niſi, præterquàm, an, ſimiles omninò caſus nectunt: vt *Socrates docuit Xenophontem & Platonem. Vtinam calidus eſſes, aut frigidus. Albus an ater homo ſit, neſcio. Eſt minor natu quám tu. Nemini placet niſi (vel præterquam) ſibi.* Coniunctionum conſtructio.

Exceptio ſi caſualis dictionis ratio aliqua priuata repugnet, vel aliud poſcat: vt

Emi librum centuſſi & pluris. Vixi Romæ & Venetijs.

Hor.–*in Meti deſcendant iudicis aures, Et patris & noſtras*

Coniunctiones copulatiuæ & diſiunctiuæ, aliquotues ſimiles modos & tempora conglutinant: vt

Recto ſtat corpore, deſpicitq; terras.

Aliquoties autem ſimiles modos, ſed diuerſa tempora: vt Terentius. *Niſi me lactaſſes amantem, & vana ſpe produceres.*

Tibi gratias egi, & te aliquando collaudare poſſum.

Etſi. Etſi, tametſi, etiamſi, quanquam, in principio orationis indicatiuos modos, in medio ſubiunctiuos ſæpiùs poſtulant.

Quamuis & licèt, ſubiunctiuos frequentiùs: vt *Etſi nihil noui afferebatur. Quanquam animus meminiſſe horret.*

Virgil. *Quamuis Elyſios miretur Græcia campos.*

Ouid. *Ipſe licèt venias muſis comitatus Homere,*
Nil tamen attuleris, ibis Homere foras.

Ni. Ni, niſi, ſi, ſiquidem quòd, quia, quam, poſtquàm, poſteaquam, vbi pro poſtquam, nunquam, priuſquam, & indicatiuis & ſubiunctiuis adhærent: vt *Quòd redieris incolumis, gaudeo. Caſtigo te, non quòd odio habeam, ſed quòd amem. Aliud honeſtum iudicas, quàm Philoſophi ſtatuunt.* Plinius. *Grauiùs accuſas, quàm patitur tua conſuetudo.*

Si. Si, vtrique modo iungitur. Etſi pro quamuis, ſubiunctiuo tantùm: vt

Terent. *Redeam? non ſi me obſecret.*

Si quis, tantùm indicatiuo: vt *Si quis adeſt.*

Quando. Quando, quandoquidē, quoniā, indicatiuo iungũtur: vt Virg. *Dicite (quandoquidem in molli cõſedimus herba.) Quoniam mihi non credis, ipſe facito periculum.*

Quippe. Quippè, cùm proprium habet verbum, gaudet indicatiuo. vt *Danda eſt huic venia, quippe ægrotat.*

Si addideris Qui, vtrunque admittit modum: vt *Non eſt huic danda venia quippè qui iam his peierauit*, ſiue *peieraverit.*

Qui. Qui, cùm habet vim cauſalem, ſubiunctiuum poſtulat: vt *Stultus es, qui huic credas.*

Cúm

Cùm pro quamuis, pro quandoquidem vel quoniam, ſubiunctiuis ſemper adhæret vt Cum.

Cicero. *Nos cùm præcipi nihil poſſe dicamus, tamen alijs de rebus diſſerere ſolemus.*

Virgil. *Cum ſis officijs Gradiue virilibus aptus.*

Cùm & tùm, item tum geminatum, ſimiles modos copulant. Eſt autem in Cùm, quiddam minus, atque ideò in priore clauſulæ parte ſtatuitur: in Tum, quiddam maius, ac proinde in poſteriore clauſulæ parte collocatur: vt Cum & tum

Amplectitur cùm eruditos omnes, tũ in primis Marcellum.

Odit tum literas, tum virtutem.

Ne, an, num, interrogandi particulæ, indicatiuum amant: vt Virgilius Ne, an, num,

-ſuperát ne & veſcitur aura Aetherea?

At cùm accipiuntur dubitatiuè aut indefinitè, ſubiunctiuum poſtulant: vt *Viſe num redierit.* At.

Nihil refert feceríſne, an perſuaſeris.

Vt, cauſalis ſeu perfectiua coniunctio, & vt pro ne non, poſt verba timoris, nunc potentiali, nunc ſubiunctiuo iungitur vt Terentius.

Filium perduxêre illuc ſecum, vt vnà eſſet meum.

Idem. *Te oro Daue, vt redeat iam in viam.*

Idem. *Metuo vt ſubſtet hoſpes.* id eſt, *ne non ſubſtet.*

Vt concedentis, ſeu poſitum pro quanquam, & vt pro vtpote, ſubiunctiuo ſeruit: vt

Vt omnia contingant quæ volo, leuari non poſſum.

Non eſt tibi fidendum, vt qui toties fefelleris. Vt qui ſolus relictus fueris

Vt pro poſtquam, pro quemadmodum, vel ſicut, & interrogatiuum, indicatiuis nectitur: vt

Cicer. *Vt ab vrbe diſceſſi, nullum intermiſi diem quin ſcriberem.*

Terent. *Tu tamen has nuptias perge facere, vt facis.*

Idem. Credo vt eſt dementia

Virgil. *Vt valet? Vt meminit noſtrî.*

Quanquam de hoc in aduerbij quoq; conſtructione paulò ſuprà eſt dictum.

PRAEPOSITIONVM. conſtructio.

Præpoſitionum conſtructio.

PRæpoſitio ſubaudita, interdum facit vt addatur ablatiuus: vt *Habeo te loco parentis*, id eſt, *in loco.*
Apparuit illi humana ſpecie, i. *ſub humana ſpecie.*
Diſceſſit magiſtratu, id eſt, *à magiſtratu.*

Præpoſitio in compoſitione, eundem nonnunquam caſum regit, quem & extra compoſitionem regebat: vt

Virg. *Nec poſſe Italia Teucrorum auertere regem.*
Prætereo te inſalutatum.
Idem.–*emoti procumbunt cardine poſtes.*
Idem. *Detrudunt naues ſcopulo.*

Verba compoſita cum a, ab, &c.

Verba compoſita cum à, ab, ad, con, de, e, ex, in, nonnunquam repetunt eaſdem præpoſitiones cum ſuo caſu extra compoſitionem, idq; eleganter: vt *Abſtinuerunt à viris*. Terent. *Amicos aduocabo ad hanc rem. Cum legibus conferemus.* Cicero. *Detrahere de tua fama nunquam cogitaui. Cùm ex inſidijs euaſeris.*
Terentius. *Poſtquam exceſſit ex ephebis.*
In Rempublicam cogitatione curaq; incumbe.

In pro erga, &c.

In, pro erga, contra, & ad, accuſatiuum habet: vt
Virgil. *Accipit in Teucros animum mentemq; benignam.*
Idem. *Quid meus Aeneas in te committere tantùm?*
Quid Troës potuêre?
Idem. *Quò te Meri pedes? Aut quò via ducit in vrbem?*

In cum accuſatiuo iungitur, quoties diuiſio, mutatio, aut incrementum rei cum tempore ſignificatur. vt Virgilius.

Eſt q; locus parteis vbi ſe via findit in ambas.

Ouid

Ouid. *Versa est in cineres sospite Troia viro.*
amor mihi crescit in horas.

In cũ significatur actus in loco, ablatiuum postulat: vt Ouid. *Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum.*

Sub pro ad, per & ante, accusatiuo innititur: vt *Sub vmbram properemus.* Liuius. *Legati ferè sub id tempus ad res repetendas missi.* id est, *per id tempus.* Virg.-*sub noctem cura recursat.* id est, *Paulò ante noctem, vel instante nocte.* Aliàs ablatiuum admittit: vt *Quicquid sub terra est, in apricum proferet ætas.* Virgilius.-*sub nocte silenti*, id est, *in nocte silenti.* Sub.

Super pro vltra, accusatiuo iungitur: vt Vir.-*Super Garamantas & Indos Proferet imperium.*

Super pro de & in, ablatiuo: vt Tacitus. *Multus super ea re, variusq; rumor.* Virgil. *Fronde super viridi.* Super.

Subter, vno significatu vtriq; casui apud autores iũgitur: vt Liuius. *Pugnatum est, super subterq; terras.* Virg.-*omnes ferre libet subter densa testudine casus.* Subter.

Tenus, gaudet ablatiuo & singulari & plurali: vt *Pube tenus. Pectoribus tenus.* At Genitiuo tantùm plurali. vt *Crurum tenus.* Tenus.

Præpositiones, cùm casum amittunt, migrant in aduerbia: vt Virg. -*longo post tempore venit.* Idem. *Ponè subit coniux, ferimur per opaca locorum.* Idem.-*coram quẽ quæritis adsum, Troius Aeneas.* Præpositiões migrantia aduerbia.

INTERIECTIONVM. constructio.

INteriectiones non rarò absolutè & sine casu ponuntur: vt Virgilius.

Spem gregis (ah) silice in nuda connixa reliquit.

Terentius. *Quæ malùm dementia?*

O exclamantis, nominatiuo, accusatiuo, & vocati-

uo iungitur: vt *O festus dies hominis.*
Virg. *O fortunatos nimium bona si sua norint, Agricolas.*
Idem. *O formose puer, nimium ne crede colori.*

Heu, pro. Heu & pro, nunc nominatiuo, nunc accusatiuo adhærent: vt *Heu pietas.* Virgilius. *Heu prisca fides.*
Idem. *Heu stirpem inuisam.*
Terentius. *Prô Iupiter tu homo adiges me ad insaniam.*
Idem. *Prô Deum atq; hominum fidem. Prô sancte Iupiter,*

Hei & Veh. apud Plaut. Hei & veh, datiuo apponuntur: vt
Ouid. *Hei mihi quod nullis amor est medicabilis herbis.*
Terent. *Veh misero mihi, quanta de spe decidi?*

DE FIGVRIS.

Figura quid sit. FIGVRA EST NOVA ta arte aliqua dicendi forma. Cuius duo tantùm genera, Dictionis scilicet, & Constructionis hoc loco trademus.

FIGVRAE DICTIONIS.

Figuræ dictionis sunt sex. Prótheſis, Aphæreſis, Epénthesis, Syncope. Paragoge, Apócope.

Prótheſis, est appositio literæ vel syllabæ ad prin-
Prothesis cipium dictionis. vt *Gnatus*, pro *natus. Tetuli*, pro *tuli.*
Aphæresis, est ablatio literæ vel syllabæ à principio
Aphæresis. dictionis: vt *Ruit*, pro *eruit. Temnere*, pro *contemnere.*
Epénthesis, est interpositio literæ vel syllabæ in me-
Epenthesis. dio dictionis: vt *Relliquias, relligio*, addita *l. Indupera-torem*, pro *Imperatorem.*
Syncope, est ablatio literæ vel syllabæ è medio di-
Syncope ctionis

ctionis : vt *Abiit, petiit, dixti, repostum &c.*

Paragoge, eſt appoſitio literæ vel ſyllabæ ad finem dictionis : vt *Dicier* pro *dici.* Paragoge.

Apócope, eſt ablatio literæ vel ſyllabæ à fine dictionis vt *Peculi* pro *peculij. Dixtin'*, pro *dixtine. Ingeni*, pro *ingenij.* Apocope.

FIGVRAE CONSTRVCTIONIS.

Figuræ conſtructionis ſunt octo · Appoſitio, Euocatio, Syllepſis, Prolepſis, Zeugma, Syntheſis, Antiptôſis, Synecdoche.

APPOSITIO.

APpoſitio, eſt duorum ſubſtantiuorum eiuſdem caſus, quorum altero declaratur alterum, cõtinuata ſiue immediata coniunctio · vt *Flumen Rhenus.* Poteſt autem Appoſitio plurium ſubſtantiuorum eſſe: vt *Marcus Tullius Cicero.* Appoſitio quid ſit.

Interdum apud authores in diuerſis caſibus ponuntur ſubſtantiua, perinde quaſi ad diuerſa pertinerent· vt *Vrbs Patauij*, apud Virgilium *Vrbs Antiochiæ*, apud Ciceronem.

In appoſitione, ſubſtantiua nõ ſemper eiuſdem generis aut numeri inueniuntur. Nam quoties alterum ſubſtantiuorum caret numero ſingulari : aut eſt nomẽ collectiuum, diuerſorum numerorum eſſe poſſunt : vt *Vrbs Athenæ.*

Ouid. *In me turba ruunt luxurioſa proci.*

Virgil. *Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent.*

Triplici nomine fit Appoſitio.

Reſtringendæ generalitatis gratia : vt *Vrbs Roma. Animal equus.* Appoſitio triplex.

Tollendæ æquiuocationis cauſa : vt *Taurus mons Aſiæ, Lupus piſcis.*

Et ad proprietatem attribuendam: vt *Eráſmus vir exactiſſimo iudicio.*
Nereus adoleſcens inſigni forma.
Timotheus homo incredibili fortunã.

EVOCATIO.

Euocatio. CVm prima vel ſecunda perſona, immediatè ad ſe euocat tertiam, ambæ fiunt primæ vel ſecundæ perſonæ: vt *Ego pauper laboro. Tu diues ludis.*

Eſt ergò euocatio, immediata tertiæ perſonæ ad primam vel ſecundam reductio.

Obſeruandũ verò eſt, verbũ ſemper conuenire cum perſona euocante: vt *Ego pauper laboro. Tu diues ludis.*

Nam in euocatione quatuor ſunt notanda: Perſona euocans, quæ ſemper eſt prima vel ſecunda: Euocata, quæ ſemper eſt tertia: Verbum, quod ſemper eſt primæ vel ſecundæ perſonæ, & abſentia cõiunctionis.

Euocatio varia. In euocatione perſona vocans & euocata, aliquando ſunt diuerſorum numerorum, vt pote vel cùm perſona euocata caret numero ſingulari: vt *Ego tuæ deliciæ iſtuc veniam.* Aut cùm eſt nomen collectiuum: vt *Magna pars ſtudioſorum amœnitates quærimus.* hìc ſubauditur *nos.* Aut deniq; cùm eſt nomen diſtributiuum: vt *In magnis læſi rebus vterq; ſumus*, ſubintelligitur *nos.*

Duplex autem eſt Euocatio, Explicita, vbi tam perſona euocans quàm euocata exprimitur: & Implicita, vbi perſona euocans ſubintelligitur: vt *Sum pius Aeneas*, ſubintelligitur *Ego.*
Populus ſuperamur ab vno, ſubauditur *nos.*

SYLLEPSIS.

Syllepſis. SYllepſis, ſeu conceptio, eſt comprehenſio indigni-oris ſub digniore, à σὺν con, & λαβω ſumo.

Duplex autem eſt conceptio: Perſonarum ſcilicet, quoties

quoties persona concipitur cum persona: & Generū quoties genus indignius cum genere digniore concipitur. Cuius declarandæ rei gratia, hæc quæ sequuntur obseruabis.

Copulatum per coniunctionem Et, nec, neque, & cum pro Et acceptum, est pluralis numeri: ac proinde verbum, aut adiectiuum, aut relatiuum, exigit plurale. Quod quidem verbum, aut adiectiuum, aut relatiuum, genere & persona cum digniore supposito ac substantiuo quadrabit: vt *Quin tu & soror facitis?*
Ego & mater miseri perimus.
Tu & vxor qui adfuistis, testes estote.

Conceptio Personarum.

Dignior enim est persona prima quàm secunda aut tertia, & dignior secunda quàm tertia: vt *Ego & pater sumus in tuto. Tu atque frater estis in periculo.* Dignior persona.
Neque ego, neque tu sapimus.
Virgil.–*diuellimur inde Iphitus & Pelias mecum.*
Idem.–*Rhemus cum fratre Quirino Iura dabant.*

Cum tamen singulare verbum magis amat: vt *Tu quid ego & populus mecum desideret, audi.* Cum.

Conceptio Generum.

Dignius etiam est masculinum genus, quàm fœminimum aut neutrum, & dignius fœmininum quàm neutrū: vt *Rex & regina beati. Chalybs & aurum sunt in fornace probati. Hinc per vim leges & plebiscita coactæ.* Dignius genus.

At cùm substantiua res inanimatas significāt, adiectiuū aut relatiuū vsitatiùs in neutro genere ponitur: vt Virgilius. –*cùm Daphnidis arcum* Exceptio.
Fregisti & calamos, quæ tu peruerse Menalca,
Et cùm vidisti puero donata, dolebas. Salust. *Ira & ægritudo permista sunt.* Idem. *Huic bella ciuilia, cædes, & discordia-*

discordia ciuilis, grata fuerunt.
Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.

Conceptio duplex.

Porrò conceptio aliàs directa est, nempe cùm concipiens.i. dignius, & conceptum, id est indignius, copulantur per Et, vel atque, vel que: aliàs indirecta, cũ copulantur per Cum: vt *Ego cum fratre sumus candidi.* vbi vtraq; conceptio est indirecta.

Syllepsis implicita.

Est etiam quædam Conceptio generum implicita, nempe quando nec genus concipiens, nec genus cõceptum explicantur, sed de mare atque fœmina perinde loquimur, ac de solo mare: vt si dicam: vterque est formosus: loquens de sponso & sponsa.
Sic Ouidius. *Impliciti laqueis nudus vterq; iacet.* loquẽs de Marte & venere, reti implicitis à Vulcano.

PROLEPSIS.

Prolepsis.

PRolepsis seu præsumptio, est pronuntiatio quædam rerum summaria. Fit autem quum congregatio siue totum, cum verbo vel adiectiuo aptè cohæret: deinde partes totius ac idem verbum vel adiectiuum reducuntur, cum quo tamen ferè non concordant vt *Duæ aquilæ volauerunt: hæc ab oriente, illa ab occidente:* Hîc congregatio seu totum, *Duæ aquilæ*, cum verbo *volauerunt*, per omnia concordant: cum quo partes, *hæc & illa*, ad idem verbum relatæ, in numero non concordant.

Congregatio siue totum, est dictio pluralis numeri vt *Duæ aquilæ*: aut plurali æquiualens: vt *Corydon & Thyrsis.*

Nota.

Nam copulatum æquiualet plurali: vt Virg.
Compulerantq; greges Corydon & Thyrsis in vnum,
Thyrsis oues, Corydon distentas lacte capellas.

Aut congregatio est nomen collectiuum: vt *Populus viuit, alij in penuria, alij in delicijs.*

Sulpitius

Sulpitius & Aldus quinq; dicunt in Prolepsi esse necessaria. Congregationem, vt in priore exemplo, *duæ aquilæ*: Verbum, vt *volauerunt*, Partes, vt *hæc & illa*: Partium determinatonem, vt *ab oriente & occidente*: & Ordinem, videlicet quòd totum præcedat, partes sequantur. Quinque Prolepsi necessaria.

Duplex autem est Prolepsis. Explicita, vbi omnia exprimuntur, quæ in Prolepsi esse oportet: vt *Equi concurrunt*: *hic à dextra, ille à sinistra Hippodromi*: & Implicita, in qua aliquid tacetur: vt Ouidius. Prolepsis duplex.

Alter in alterius iactantes lumina vultus,
Quærebant taciti noster vbi esset amor.

Deest altera partium cum determinatione, videlicet *Et alter in alterius*. Et, *Alter alterius onera portate*. Vbi deest *vos*: & altera pars cum determinatione, videlicet, *Et alter alterius*.

Terent. *Curemus æquam vterq; partem*. hîc totum *nos*, subintelligitur, & partes, *alter & alter*, includuntur in distributiuo *vterque*.

Diomedes Prolepsim dicit esse, quoties id quod posterius gestum est, antè describimus: vt Virgilus.

-Lauiniaq; venit littora. Lauinium enim nondum erat, quum Aeneas venit in Italiam.

Dicitur verò Prolepsis, à πρὸ, quod est ante, & λήβω sumo.

ZEVGMA:

ZEugma, est vnius verbi vel adiectiui, viciniori respondentis, ad diuersa suppositа reductio: advnũ quidem expressè, ad alterum verò per supplementum: vt Cicero. *Nihil te nocturnum præsidium palatij, nihil vrbis vigiliæ, nihil timor populi, nihil concursus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habendi Senatus locus, nihil horum ora vultusq; mouerunt*. Hic mouerunt expresse Zeugma.

expreſsè reducitur ad *ora vultuſq;*, at ad cætera per ſupplementum. Subintelligendum eſt enim, præſidium mouit, vigiliæ mouerunt, timor populi mouit, bonorum concurſus mouit, habendi ſenatus locus mouit. Attamen quando eſt comparatio vel ſimilitudo, verbum vel adiectiuum conuenit cum remotiore: vt *Ego meliùs quàm tu ſcribo, Ego ſicut fœnum arüi. Hoc ille ita prudenter atque ego feciſſet.*

Item per niſi: vt Terentius. *Talem filium nulla, niſi tu pareret.*

Licèt Poëtæ interdum aliter loqui ſoleant: vt Ouid. *Quid niſi ſecretæ læſerunt Phyllida ſyluæ?* De quibus in concordantia Verbi & Nominatiui ſuprà eſt dictum: vt Cicero. *Quare vt arbitror, priùs hîc te nos, quàm iſtic tu nos videbis.*

Zeugma Triplex.

Tribus modis fit Zeugma. In perſona: vt *Ego & tu ſtudes.*

In genere: vt *Maritus & vxor eſt irata.*

In numero: vt *-hîc illius arma, Hîc currus fuit.*

Ponitur aliquando verbum vel adiectiuum in principio, & tum vocatur Protozeugma: *Dormio ego & tu* Quandoq; in medio, vocaturq; Meſozeugma. vt *Ego dormio & tu.* Quandoq; in fine, & vocatur Hypozeugma: vt *Ego & tu dormis.*

Requiruntur autem in Zeugmate quatuor. Duo ſubſtantiua: vt *Rex & Regina.* Coniunctio, quæ vel copulatiua vel diſiunctiua, vel etiam expletiua eſſe poteſt: vt Et vel, &c. Verbum vel adiectiuum: vt *Irata eſt.* & quod verbum vel adiectiuum viciniori ſuppoſito reſpõdeat. Fit etiam quoddam Zeugmatis genus per aduerbia: vt *Cubas vbi ego. Cœnas quando nos.*

Quando verbũ ad duo ſuppoſita reducitur, & cum vtroque conuenit, eſt Zeugma, vt dicunt Locutionis, non Conſtructionis: vt *Ioannes fuit piſcator & Petrus.*

Dicitur autem Zeugma, quaſi copulatum, à Græco verbo

verbo ζευγνύω vel ζεύγνυμι, quod est copulo.

SYNTHESIS.

SYntheſis, eſt oratio congrua ſenſui, non voce. vt Virgilius. *Pars in frusta ſecant. Gens armati.* Syntheſis.

Fit autem Syntheſis, nunc in genere tantùm, idq; aut ſexus diſcernendi cauſa: vt *Anſer fœta. Elephantus grauida*, aut ſupplementi gratia: vt *Præneſte ſub ipſa.* ſubauditur vrbe.

Centauro in magna, ſubintelligitur *naui.*

Nunc in numero tantùm: vt *Turba ruunt. Aperite aliquis oſtium.*

Nunc verò in genere & numero ſimul: vt *Pars merſi tenuêre ratem.*

Virg. *Hæc manus ob patriam pugnando vulnera paſſi.*

Dicitur autem Syntheſis, à σὺν, quod eſt con, & θέσις poſitio, quia eſt compoſitio, id eſt, conſtructio, facta gratia ſignificationis.

ANTIPTOSIS.

ANtiptôſis, ab ἀντί quod eſt pro, & πτῶσις caſus, eſt poſitio caſus pro caſu, idq; interdum non inuenuſtè: vt Virg. *Vrbem quam ſtatuo veſtra eſt* Ter. *Populo vt placerent, quas feciſſet fabulas. Sermonem quem audiſtis, non eſt meus. Eius non venit in mentẽ*, pro *id.* Antiptoſis.

Quanquam hîc *venit*, imperſonaliter potiùs vſurpari exiſtimandum eſt. *Ariſtotelis libri ſunt omne genus elegantia referti*, pro omnis generis. Sic *id genus, quod genus, &c. Idne eſt is authores mihi?* pro *eius.* Interdum autem fit durior Antiptôſis: vt *Salue primus omniũ parens patriæ appellate*, pro *prime. Habet duos gladios, quibus altero te occiſurum minatur, altero villicum.* pro *quorum altero.*

SYNEC-

SYNECDOCHE.

Synedoche.

SYnecdoche, eſt cùm id quod partis eſt, attribuitur toti: vt *Aethiops albus dentes.* Hîc album, quod ſolis dentibus conuenit, toti attribuitur Aethiopi.

Nota.

Per Synecdochen omnia nomina adiectiua, aliquã proprietatem ſignificantia: item verba paſſiua & neutralia, ſignificantia aliquam paſſionem, poſſunt regere accuſatiuum, aut ablatiuum, ſignificantem locum in quo eſt proprietas aut paſſio: vt *æger pedes*, vel *pedibus. Saucius frontem*, vel *fronte. Doleo caput*, vel *capite. Redimitus tempora lauro. Truncatus membra bipenni. Effuſas laniata comas, contuſaq; pectus.*

Nam illæ Græcæ phraſes ſunt: *Excepto quod non ſimul eſſes. Cætera lætus. Cætera ſimilis, vno differunt.*

Dicitur autem Synecdoche à σὺν quod eſt con, & ἐκδέχομαι ſuſcipio, videlicet quòd totum cum ſua parte capiatur.

Si cui lubet figuratæ conſtructionis elegantias pernoſcere, legat Thomam Linacrum de Eclipſi, Pleonaſmo, & Enallage, deq; alijs figuris eruditè, dilucidè, ac copioſè diſſerentem.

DE PROSODIA.

Proſodia quid ſit.

PRoſodia eſt, quæ rectam vocum pronuntiationem tradit, Latinè accentus dicitur.

Diuiditur autem Proſodia in { Tonum, Spiritum, Tempus.

Tonus, eſt lex vel nota, qua ſyllaba in dictione eleuatur, vel deprimitur.

Eſt

Est autem Tonus triplex. { Acutus, Grauis, Circumflexus.

Tonus acutus, est virgula obliqua, ascendens in dexteram, sic´.

Grauis est virgula obliqua, descendens in dexterã ad hunc modum, `. Tonus acutus.

Circumflexus, est quiddam ex vtrísq; conflatum, hac figura, ^. Grauis

Huc addatur etiam Apostrophus, qui est quædam circuli pars in summo literæ apposita, quam sic pinges.'. Circumflexus.

Hac nota vltimam dictionis vocalem deesse ostenditur: vt *Tanton'me crimine dignum dixisti?* pro *tantóne*, Apostrophus.

Spiritus duo sunt, Asper & lenis.

Asper, quo aspirata profertur syllaba: vt *Homo, honor.*

Lenis, quo citra aspirationem syllaba profertur: vt *Amo, onus.* Spiritus.

TONORVM REGVLA I.

MOnosyllaba dictio breuis: aut positione longa acuitur: vt *Mél, fél, párs, páx.* Natura longa, circumflectitur: vt *Spês, flôs, sôl, thûs, rûs.* Monosyllaba.

REGVLA II.

In disyllaba dictione, si prior longa fuerit natura posterior breuis: prior circumflectitur: vt *Lûna, Mûsa* In cæteris acuitur: vt *Cítus, látus, sólers, sátur.* Disyllaba.

REGVLA III.

Dictio polysyllaba, si penultimam habet longam, acuit eandem: vt *Libértas, penátes.* Sin breuem habet penultimam, acuit antepenultimam: vt *Dóminus, póntifex.* Polysyllaba.

Excipiuntur composita à facio: vt *Benefácis, malefácis*

eis.calefacit, frigefacit.

At si penultima longa fuerit natura, & vltima breuis, circumflectitur penultima: v *Românus amâtor.*

Composita à fis, fit, vltimam acuunt: vt *Malefit, calefit, benefit, satisfit.*

APPENDIX.

Nota. Accentuum confusio.

Quia hodie propter hominum imperitiam, circũflexus ab acuto vix prolatione discernitur, Grammatici circumflexum cum acuto confuderunt.

REGVLA IIII.

Quæ tonos perturbant.

Quinque sunt, quæ tonorum regulas perturbant.

DIFFERENTIA.

Differentia.

Differentia tonum transponit: vt Vnã, aduerbium, vltimam acuit, ne videatur esse nomen. Sic eó, alió, aliquó, cõtinuó, seduló, porró, forté, quá, siquá, aliquá, nequá, illó, falsó, citó ferè, planè, & id genus alia: putá pro sicut, poné pro post, corám, circúm, aliás, palám, ergó coniunctio, sed ergô pro causa circumflectitur: vt Virgil. *-illius ergô Venimus.* Hæc igitur omnia sicut Græca acutisona, in fine quidem sententiarum acuuntur, in consequentia verò grauantur.

Sic differentiæ causa ante penultima suspenditur in his, Déinde, próinde, périnde, alíquando, síquando, néquando, húiusq; álongè, délongè, déinceps, dúntaxat, déorsum, quápropter, quínimo, enímuerò, propémodum, ádmodum, affabré, interealoci, nihilóminus, paulóminus, cùm non sunt orationes diuersæ, vti sunt pube-tenus, crurum-tenus: non enim composita sunt, velut hactenus, quatenus, & eius generis reliqua.

Transpo-

Transpositio.

Transpositio tonum inuertit, id quod vsu venit in præpositionibus, quæ postpositæ grauantur: vt Virgilius. *Transtra per & remos. Te penes imperium.* Transpositio.

Attractio.

Attractio tonum mutat, cùm post vocabulum aliquod sequitur coniunctio inclinatiua: vt Que, ne, ve. Attrahunt enim hæ particulæ accentum syllabæ præcedenti, eámque acuunt: *Luminâque, laurisque Dei.* Sic Dum, sis, nam, parelca. Attractio.

Vbi autem est manifesta compositio, non variatur tonus: vt, Dénique, útique, ítaque, úndique, híccine, & huiusmodi. Vbîque & vbiuis.

Vbîque tamen temporis sui tonum seruat, & Vbîuis.

Concisio.

Concisio.

Concisio transfert tonum, cùm dictiones per syncopen aut apocopen castrantur. Tunc enim tonum retinent integræ dictionis: vt Virgili, Valeri, Mercuri: pro Virgilij, Valerij, Mercurij. Nomina & pronomina syncopata.

Sic quædam nomina & pronomina syncopata, circumflectunt vltimam: vt Arpinâs, Rauennâs, noſtrâs, veſtrâs, cuiâs: ab Arpinâtis, Rauennâtis, noſtrâtis, &c. Sic Donec, à donecum. Sic hûc, illûc, iſtûc, adhûc &c. pro hucce, illucce, &c. Et composita à dic, duc, fac: vt benedic, reduc, calefac.

IDIOMA.

Idioma.

Dioma, hoc est linguæpropriet as,tonum variat, adeò vt, si dictiones Græcæ integrè ad nos veniant, seruent tonum suum: vt Symóis, períphas, penultimam acuunt, at facta Latina, antepenultimam eleuant, quia corripiunt penultimam.

Quæ autem prorsus Latina fiunt, Latinum quoque tonum seruant: vt Geórgica, Bucólica, antepenultima acuta, licèt apud Græcos in vltima tonum habeant.

Sic & comœdia, tragœdia, sóphia, symphónia, tonum recipiunt in antepenultima, licèt in sua lingua habeant in penultima.

Nota.

Porrò, si ignoretur proprius peregrinæ vocis tonus, tutissimum fuerit iuxta Latinum accentum illam enuntiare.

Syllabæ communes.

Syllabę communes in prosa oratione, semper corripiuntur: vt Célebris, Cáthedra, Mediocris.

DE

DE CARMINVM RATIONE.

Actenus de Tonis & Spiritibus, deinceps de syllabarũ tempore, & carminis ratione pauca adijciemus.

Tempus, est syllabæ pronuntiandæ mensura. Tempus.

Syllaba breuis, vnius est tẽporis, longa verò duorũ. Syllaba.

Tempus breue sic notatur, ∪.

Longum autem sic: – vt – ∪ Terra.

Ex syllabis iusto ordine dispositis, fiunt pedes.

Est autem Pes duarum syllabarũ pluriúmue constitutio, ex certa temporum obseruatione. Pes.

Pedum alij dissyllabi, alij trissyllabi.

De tetrasyllabis autem non multum attinet ad hoc nostrum institutum differere. Diuisio pedum.

Dissyllabi sunt,
- Spondæus, vt – – *Virtus.*
- Pyrrychius, vt ∪∪ *Deus.*
- Trochæus, vt – ∪ *Panis.*
- Iambus. vt ∪ – *Amans.*

Trissyllabi octo,
- Molossus, – – – *Magnates.*
- Tribrachus, ∪∪∪ *Dominus.*
- Dactylus, – ∪∪ *Scribere.*
- Anapæstus, ∪∪ – *Pietas.*
- Bacchius, – – – *Honestas.*
- Antibacchius, – – ∪ *Audire.*
- Amphimacer, – ∪ – *Charitas.*
- Amphibrachus, ∪ – ∪ *Venire.*

Porrò pedes iusto numero atq; ordine concinnati, Carmen constituunt

Eſt enim Carmen, oratio iuſto atque legitimo pedum numero conſtricta.

Carmen. Carmen compoſituro in primis diſcendum eſt, pedibus ipſum ritè metiri, quam Scanſionem vocant.

Scanſio. Eſt autem Scanſio, legitima carminis in ſingulos pedes commenſuratio.

Scanſioni accidentia.

Scanſioni accidunt, Synalœpha, Eclipſis, Synæreſis, Diæreſis, & Cæſura.

Synalœpha. Synalœpha, eſt eliſio quædam vocalis ante alteram in diuerſis dictionibus: vt

Sera nimis vit' eſt craſtina, viu' hodie.

Fit autem interdum in his dictionibus: vt Dij, dijs, ijdem, ijſdem. deinde, deinceps, ſemianimis, ſemihomo, ſemiuſtus, deeſt, deero, deerit, & ſimilia.

At heu & ô, nunquam intercipiuntur.

Eclipſis. Eclipſis, eſt quoties m, cum ſua vocali perimitur, proxima dictione à vocali exorſa: vt

Monſtr' horrend' inform' ingens, cui lumen ademptũ:

pro *monſtrum, horrendum, informe, &c.*

Synæreſis. Synæreſis, eſt duarum ſyllabarum in vnam contractio: vt Virg. *Seu lento fuerint alueria vimine texta.* pro *alueária.*

Diæreſis. Diæreſis, eſt vbi ex vna ſyllaba diſſecta, fiũt duæ: vt

– ∪∪ – – – – ∪∪ – ∪∪ –.

Ouidius. *Debuerant fuſos euoluiſſe ſuos.* pro *euoluiſſe.*

Cæſura. Cæſura, eſt cùm poſt pedem abſolutum, ſyllaba breuis in fine dictionis extenditur.

Cæſuræ ſpecies ſunt,

Triemimeris. Triemimeris, ex pede & ſyllaba: vt

– ∪∪ – ∪∪ – – – ∪∪ – ∪∪ –.

Virgilius. *Pectoribus inhians, ſpirantia conſulit exta.*

Penthe-

Penthemimeris, ex duobus pedibus & ſyllaba: vt Penthemimeris.

– ∪∪ – ∪∪ – – – – ∪ ∪ – –

Virgilius. *Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.*

Hepthemimeris, ex tribus pedibus & ſyllaba: vt Hepthemimeris.

– – – – – – ∪∪ – – – ∪ ∪ – –

Idem. *Oſtentans artem pariter arcúmq; ſonantem.*

Ennecëmimeris, conſtat ex quatuor pedibus & ſyllaba: vt Ennemimeris.

– ∪ ∪ – ∪∪ – – – – – ∪∪ – –

Idem. *Ille latus niueum molli fultus hyacintho.*

DE GENERIBVS CARMINVM

CArmnũ genera, de quibus nos hoc loco potiſſimũ tractare decreuimus, ſunt Heroicũ, Elegiacum, Aſclepiadæum, Sapphicũ, Phaleucium, Iambicum.

Carmen Heroicum.

Carmen Heroicum quod idem Hexametrum dicitur, conſtat pedibus numero quidem ſex, genere verò duobus, dactylo & ſpondæo. Hexametrum.

Quintus locus dactylũ, ſextus ſpondęũ peculiariter ſibi vendicat: reliqui hunc vel illum, pro vt volumus:

– ∪∪ – ∪∪ – ∪∪ – – – – – –

vt Virgilius. *Tytire tu patulæ recubans ſub tegmine fagi.*

Reperitur aliquãdo ſpõdæus etiam in quinto loco: vt Nota.

– ∪∪ – ∪∪ – – – ∪∪ – – – –

Idem. *Charæ Deûm ſoboles, magnum Iouis incrementum.*

Vltima cuiuſq; verſus ſyllaba habetur communis.

Carmen Elegiacum.

Carmen Elegiacum, quod & Pentametri nomen habet, è duplici conſtat Penthemimeri, quarum pri- Pentametrum.

or duos pedes, dactylicos, ſpondaicos, vel alterutros comprehendit, cum ſyllaba longa: altera etiam duos pedes, ſed omninò dactylicos, cũ ſyllaba item longa: vt

– – –UU– – U U – UU –

Ouidius. *Res eſt ſolliciti plena timoris amor.*

Carmen Aſclepiadæum.

Aſclepiadæum.

Carmen Aſclepiadæum, conſtat ex penthemimeri, hoc eſt ſpondæo & dactylo, & ſyllaba longa, & duobus deinde dactylis: vt

– – – UU– – UU – UU

Horatius. *Mæcenas atauis edite regibus.*

Sapphicum.

Saphicum carmen.

Carmen Sapphicum conſtat ex trochæo, ſpondæo, dactylo, & duobus demùm trochæis: vt

– U– – – UU – U – –

Horatius. *Iam ſatis terris niuis atq; diræ.*

Adonicum.

In hoc tamen carminis genere, poſt tres verſus additur Adonicum, quod conſtat ex dactylo & ſpondæo: vt

– U– – – UU – U – –

Horatius. *Integer vitæ, ſceleriſq; purus,*

– U– – – UU– U – –

Non eget Mauri iaculis nec arcu,

– U– – – UU – U – –

Nec venenatis grauida ſagittis,

Fuſce pharetra. – UU – –

Phaleucium, ſiue Endecaſyllabum.

Phaleucium.

Carmen Phaleucium, ſiue Endecaſyllabum, conſtat ex ſpondæo, dactylo, & tribus tandem trochæis: vt

– – –UU– U – U – U

Quoquò diffugias pauens Mabili,

Noſtrum non poteris latere naſum.

Iam-

Iambicum Archilochium.

Carmen Iambicum.

Legitimus verſus Iambicus, è ſolis conſtat Iambis,

∪ – ∪ – ∪ – ∪ – ∪ – ∪ –

vt, *Suis & ipſa Roma viribus ruit.*

Recipit tamen interdum in locis imparibus, pro Iambo, tribrachum, ſpondęum, dactylum, anapæſtum: atque in paribus tribrachum, ſpondæum rariùs.

Hoc carmen in duo genera deducitur, Dimetrum, & Trimetrum, ſiue Senarium.

Dimetrum.

Carmen dimetrum.

Dimetrum, conſtat ex quatuor pedibus: vt

O Cærminum dulces notæ – – ∪ – – – ∪ –

Quas ore pulchra melleo – – ∪ – – – ∪ –

Fundis, lyræ ę, ſuccinis, – – ∪ – – – ∪ –

Trimetrum, ſiue Senarium.

Trimetrum, ſenis conſtat pedibus: vt

– – – – – – ∪ – – – ∪ –

Qui nos damnant, ſunt hiſtriones maximi. Trimetrum.

– ∪∪ – ∪∪ – – – – – – ∪ –

Iuuenalis. *Nam Curios ſimulant, viuunt Bacchanalia.*

DE QVANTITATE PRIMARUM ſyllabarum.

Rimarum ſyllabarum quantitas octo modis cognoſcitur: Poſitione, vocali ante vocalem, Diphthongo, Deriuatione, Compoſitione, Præpoſitione, Regula, Exemplo, ſeu authoritate. Quantitas Syllabarum.

POSITIO. Regula I.

Vocalis ante duas conſonantes, aut duplicem in eas

dem dictione, vbique positura longa est: vt *Ventus, axis, patrizo.*

Quod si consonans priorem dictionem claudat, sequente item à consonante inchoante, vocalis præcedens etiam positione longa erit: vt

Maior sum, quàm cui possit fortuna nocere.

Syllabæ ior, sum, quàm, & sit, positione longæ sunt.

At si prior dictio in vocalem breuẽ exeat, sequente à duabus consonantibus incipiente, interdum, sed rarius producitur.

– – – ∪∪ – – – – – ∪∪ – –

vt Virg. *Occulta spolia, & plures de pace triumphos.*

Vocalis breuis ante mutam, sequente liquida, cõmunis redditur: vt *Patris, volucris.* Longa vero non mutatur: vt *Aratrum, simulacrum.*

Vocalis ante alteram.

Vocalis ante alteram.

Vocalis ante alteram in eadem dictione vbiq; breuis est: vt Dĕus, mĕus, tŭus, pius.

Excipias genitiuos in ius, secundam pronominis formam habentes: vt Vnius, illius, &c. Vbi i, communis reperitur, licèt in alterius semper sit breuis, in alĭus semper longa.

Excipiendi sunt etiam genitiui & datiui quintæ declinationis, vbi e, inter geminum i, longa fit: vt Faciei, alioqui non: vt Rĕi, spĕi, fidĕi.

Fi in fio.

Fi, etiam in fio, longa est, nisi sequantur e & r simul: vt Fierem, Fieri.

Iuuen. *Sic fiunt octo mariti.* – – – – ∪∪ – –

Idem. *Quod fieri non posse putes.* – ∪∪ – – – ∪∪ –

Ohe interiectio, priorem syllabam ancipitem habet.

REGVLA. II.

Vocalis ante alteram in Græcis dictionibus subinde longa fit: vt Dicite Pĭerides. Respice Lāerten. Et in positiuis: vt Aenēia nutrix. Rhodopēius Orph-eus.

DIPH

DIPHTHONGVS. Regula III.

Omnis Diphthongus apud Latinos longa eſt: vt Aūrum, nēuter, muſæ, niſi ſequente vocale: vt Præire, præuſtus, præamplus. Diphthongus.

DERIVATIO. Regula IIII.

Deriuatiua eandem cum primitiuis quantitatem ſortiuntur: vt ămator, ămicus, ămabilis, prima breui ab ămo: Excipiuntur tamen pauca, quæ à breuibus deducta, primam producunt. Derivatio.

Cuius generis ſunt

Vox vōcis, à vŏco.
Lex lēgis, à lĕgo.
Rex rēgis, à rĕgo.
Sedes & sēdile, à Sĕdeo.
Iūmentum, à iŭuo.
Fōmes & fōmentū, à Fŏueo
Iūcundus, à iŭuo.
Iūnior, à iŭuenis.
Mōbilis, à mŏueo.
Hūman9, ab hŏmo
Vēmer, à vŏmo.
Pēdor, à pĕde.

Sunt & contra, quæ à longis deducta, corripiuntur qualia

ſunt.
Dux, dŭcis, à dūco.
Dĭcax, maledicus & idgenus multa, à dĭco
Fĭdes, à Fīo.
ărena, } ab āreo.
ăriſta, }
Pŏſui, à pōno.
Gĕnui, à gīgno.
Frăgor, } à fran-
Frăgilis, } go.
Nŏto, as, à nōtu.
Nāto, as, à nātu.
Diſertus, à dīſſero.
Sŏpor, à Sōpio.

Et alia nonnulla ex vtroque genere, quæ relinquuntur ſtudioſis inter legendum obſeruanda.

COMPOSITIO. Regula V.

Compoſita ſimplicium quantitatem ſequuntur: vt Pŏtens. impŏtens, Sôlor, Conſôlor. Lĕgo, is, Perlĕgo. Lēgo, as, Allēgo. Compoſita.

Excipiuntur tamen hæc breuia à longis enata: vt

Innŭba, } à nūbo.
Pronŭba, }
{Deiĕro, } à iūro,
{Peiĕro, }

PRÆPOSITIO. Regula VI.

Ex præpoſitionibus hæ vbiq; producuntur: A, de, præ, ſe, e, niſi vocali ſequente: vt *Vnda dehiſcens.*
-Sudibúſue præuſtis. apud Virgilium.

Pro quoque longa eſt, præterquam in iſtis: Prŏcella, prŏfugus, prŏteruus, prŏnepos, prŏpago pro ſtirpe, prŏfanus, prŏfiteor, prŏfundus, prŏficiſcor, prŏfari, prŏpero, prŏfugio, prŏfecto.

Pro.

Procuro, profundo, propello, propulſo, propago, as, primam ſyllabam habent ancipitem.

Prŏpheta & prŏpino, Græca ſunt per o paruum, & proinde primam breuem habent.

Di, etiam producitur, niſi in { Dĭrimo, & Dĭſertus.

Reliquæ præpoſitiones, ſi poſitio ſinat, corripiuntur. Cuiuſmodi ſunt, Ad, ob, ab, ſub, re, in, &c.

REGVLA. Canon. I.

Omne præteritum diſſyllabum, priorem habet lōgam: vt Lēgi, ēmi. Excipias tamen Fĭdi *à findo*, bĭbi, dĕdi, ſcĭdi, ſtĕti, tŭli.

Canon. II.

Primam præteriti geminantia, primam itidem breuem habent: vt

Pĕpendi,	Pĕpedi,	Pŭpugi,
Tĕtendi,	Tŭtudi,	Dĭdici,
Tŏtondi,	Fĕfelli,	Cĕcĭdi, à cado.
Mómordi,	Tĕtigi,	Cĕcīdi, à cædo.

Quin & ſupinum diſſyllabum priorem quoque producit: vt
Mótum, Lātum, Lōtum, Crētum. Excipe Quĭtum, Sĭtum, Lĭtum, ĭtum, Rŭtum, Rătum, Dătum, Sătum.
Et cĭtum, à cieo, es: nam citum à cio, cis, quartæ, priorem habet longam.

Exem-

Exemplum ſeu authoritas.

Quarum verò ſyllabarum quantitas, ſub prædictas rationes non cadit, à poëtarũ vſu, exemplo atque authoritate petenda eſt certiſſima omnium regula. Diſcant ergò pueri obſeruare ex poëtis communes primarum ſyllabarum quantitates, cuius ſortis ſunt:

Quæ primã habeãt communem.

Britannus, bythynus, cacus, coſyra, crathis, pachinus, palatium, pelion, criticus, curites, Diana, fidene, gradiuus, hynulus, pyrene rubigo, rutilius, Hymen, Italus, liquor, liquidus, lycas, orion, rudo, Sychæus, Sycanius, & ſimilia.

DE MEDIIS SYLLABIS

Mediæ ſyllabæ partim eadem ratione qua primæ, partim etiam ex incrementis genitiui, atque coniugationis analogia cognoſci poſſunt.

De incrementis genitiui nominum polyſyllabarum, ſuprà in generibus nominum abundè dictum arbitramur, vnde petere licebit, ſi quid de hac re hæſitaueris. Cætera frequens lectio & optimorum Poëtarum obſeruatio, facilè ſuppeditabunt.

Coniugationis analogiam ex imbibitis rudimentis pueri didicerunt, nempe A, indicem primæ coniugationis, longam eſſe naturâ, præterquam in do, & eius compoſitis, quando huius ſunt coniugationis: vt

Coniugationum analogia.

Dămus, circundămus, Dăbis, circundăbis, Dăre, circundăre.

Præterea ſyllabas rimus & ritis, in præterito perfecto modi ſubiunctiui, vbique pro breuibus habendas animaduertant, in futuro autem in oratione proſa longas eſſe debere, in carmine verò indifferentes reperiri,

periri, quemadmodum contendit Aldus: vt Præterito, Amauérimus, amauéritis: Futuro, Amauerîmus, amauerîtis.

Mediarum syllabrum variatio.

Est & vbi mediæ syllabæ variant apud Poëtas, vt in his quæ subiunximus: Connubium, Ficedula, Malea, Pharsalia, Bathauus, Sidonius, & similia.

Adiectiua in inus.

Adiectiua in inus Latina, penultimam producunt: vt Clandestînus, mediastînus, parietînus, matutînus vespertînus, repentînus.

Præter hæc sequētia { Diutĭnus, Crastĭnus, Pristĭnus, Perĕdinus, Hornŏtinus } { Serotĭnus, Oleaginus, Fagĭnus, Cedrĭnus Carbasĭnus,

Et reliqua materialia, siue à metallorum nominibus formata in *inus*, qualia sunt permulta à Græcis vocibus deducta in *inos*: vt Chrystallĭnus, myrrhĭnus, hyacinthĭnus, adamantĭnus, &c.

Cætera fœliciùs docebit vsus, & Poëtarum obseruatio, quam vllæ Grammaticorum regulæ, quas sine vllo aut modo aut fine de mediarum syllabarū quantitate tradere solent.

Quare illis prætermissis, ad vltimarum syllabarum quantitates aperiendas iam accingamur.

DE VLTIMIS SYLLABIS.

Vltimæ syllabæ.

QVanquam vltimæ syllabæ ipsum literarū numerum, aut æquant, aut etiam superant, non tamen pigebit illas etiam ordine percurrere.

A.

Primum, A finita producuntur: vt Amā, contrā, ergā, Excipias Pută, ităquiă.

Item nominatiuos, & omnes casus in a, cuiuscunq; fuerint generis, numeri, aut declinationis, præter;

voc

vocatiuos in A, à Gręcis in As: vt ô Aeneā, ô Thomā & ablatiuum primæ declinationis: vt ab hac Musā. Numeralia in ginta, A finalem habent communem, sed frequentiùs longam: vt Trigintā, quadragintā.

In b, d, t, desinentia, breuia sunt: vt ăb, ăd, capŭt. B, D, T, C.

In c, desinentia, producuntur, vt āc, sīc, & hīc aduerbium. Sed tria in c, semper contrahuntur: Lăc, nĕc, donĕc. Duo sunt communia: Fac, & pronomen hic, & neutrum hoc, modò non sit ablatiui casus.

E finita, breuia sunt: vt Mare, penĕ, legĕ, scribĕ. E.

Excipiendę sunt omnes voces quintæ inflectionis in E: vt Diē, fidē, vnà cū aduerbijs inde enatis: vt Hodiē, quotidiē, pridiē, postridiē, qua rē, qua de rē, ea re & siqua sunt similia. Et secundæ item personæ singulares imperatiuorum actiuorum, secundæ coniugationis: vt Docē, mouē, manē, cauē.

Producuntur etiam monosyllaba in E: vt Mē, tē, cē, præter Quĕ, nĕ, vĕ, coniunctiones inclyticas. In E monosyllaba.

Quin & aduerbia quoque in e, ab adiectiuis deducta, e longum habent: vt Pulchrē, doctē, valdē pro validē. Quibus accedunt Fermē, ferē. Benĕ tamen & malĕ, corripiuntur omninò. Aduerbia.

Postremò, quæ à Græcis per ι scribuntur, natura producuntur, cuiuscunque fuerint casus, generis, aut numeri: vt Lethē, Anchisē, cetē, tempē.

I finita, longa sunt: vt Dominī, magistrī, amarī, docerī. Præter Mihi, tibi, sibi, vbi, ibi, quæ sunt cōmunia. I.

Nisi vero & quasi, corripiuntur. Cuius etiam sortis sunt datiui & vocatiui Græcorum, quorum genitiuus singularis in Os breue exit: vt

Huic { Palladĭ, Phyllidĭ, Minoidĭ, } Vocat. ô { Amaryllĭ, Alexĭ, Daphnĭ.

L finita, corripiūtur: vt Animăl, Annibal, mĕl, pugĭl, L.

Sol,

Sŏl, consŭl. Præter nīl contractum à *nihil*. Et Hebræa quædam in l: vt Michaēl, Gabriēl, Raphaēl, Daniēl.

N finita, producuntur: vt Pæān, Hymēn, quīn, Xenophōn, nōn, dæmōn.

Excipe forsān, forsitān, ăn, tamĕn, attamē, verūtămē.

In. Corripitur & In, cum compositis: vt Exĭn, subĭn, deĭn, proin.

Accedunt his & voces illæ, quæ per apocopen castrantur: vt Mĕn? Vidĕn? Audĭn? Nemŏn.

En. Nomina item in *en*, quorum genitiuus ĭnis, correptum habet: vt Carmĕn, crimĕn, pectĕn, tibicĕn, ĭnis.

Om. Græca etiam in On, per o paruum, cuiuscunque fuerint casus: vt Nominat. Illiŏn, peliŏn. Accusatiuo Caucasŏn, pylŏn.

Quædam etiam in *In*, vt Alexĭn. In *yn*: vt Itўn.

In. An. In An quoq; à Nominatiuis in A: vt Nominatiuo *Iphigenia*, *Aegina*. Accusatiuo Iphigeniān, Aeginăn.

Nam in An, à nominatiuis in As, producuntur: vt Nominatiuo *Aeneas*, *Marsyas*. Accusatiuo Aneān, Marsyān.

finita. O finita, cōmunia sunt: vt Amo, virgo, porrò, docendo, legendo, eundo, & aliæ gerundij voces in Do.

Præter obliquos in o, qui semper producuntur: vt Huic Dominō, seruō. Ab hoc templō, damnō.

Et aduerbia ab adiectiuis deriuata: vt Tantō, quantō, liquidō, falsē, primō, manifestō, &c.

Præter sedulò, mutuò, crebrò, serò, quę sūt cōmunia.

Cæterùm modŏ & quomodŏ, semper corripiuntur.

Citò quoque, vt & ambo, duo, ego, atque homo, vix leguntur producta.

Monosyllaba tamen in, o producuntur vt Do, sto

vt

vt & ergō, pro cauſa.

Item Græca per ω cuiuſcunq; fuerint caſus: vt hæc Sapphō, Didō. Huius Androgeō, Apollō. Hunc Athō. Apollō.

R finita, corripiuntur: vt Cæſăr, torculăr, pĕr, vĭr, vxŏr, turtŭr. R.

Cor, ſemel apud Ouidium productum legitur: vt

– ∪ ∪ – ∪ ∪ – – – ∪∪– ∪∪ – –

Molle meum leuibus cor eſt violabile telis.

Producuntur etiam Fār, lār, nār, vēr, fūr, cūr. Pār quoq; cum compoſitis: vt Compār, impār, diſpār.

Græca quædam in Er, quæ illis in ηρ deſinunt: vt Aēr, cratēr, characтēr, æthēr, ſotēr.

Præter Patĕr & matĕr, quæ apud Latinos vltimam breuem habent.

S, finita, pares cum numero vocalium habent terminationes, nempe, As, es, is, os, us. S.

Primò, As, finita, producuntur: vt Amās, muſās, maieſtās, bonitās. As.

Præter Græca, quorū genitiuus ſingularis in dos exit: vt Archăs, Pallăs. Genitiuo Archadŏs, Pallados.

Et præter accuſatiuos plurales nominum creſcentium: vt Heros, Heroos. Phyllis, Phyllidos. Accuſatiuo plurali, Heroăs, Phyllidăs.

Es finita, lōga ſunt: vt Anchiſēs, ſedēs, docēs, patrēs. Excipiuntur nomina in es, tertiæ inflexionis, quæ penultimā genitiui creſcētis corripiunt: vt Milĕs, ſegĕs diuĕs. Sed ariēs, abiēs, pariēs, Cerēs, & Pēs, vna cum compoſitis: vt Prępēs, bipēs, tripēs, quadrupēs, lōga ſūt. Es.

Es quoque à ſum, vnà cum compoſitis corripitur Potĕs, adĕs, prodĕs, obĕs.

Quibus penĕs adiungi poteſt, vnà cum neutris ac nomi

nominatiuis pluralibus Græcorum: vt Hypomanē s, cacoethē s, Cyclôpē s, Naiades.

Is. Is finita, breuia ſunt: vt Parĭs, panĭs, triſtĭs, hilarĭs. Excipe obliquos plurales in is, qui producuntur: vt *Muſīs, menſīs, à menſa*, dominī s, templīs.

Item quēīs pro quibus, cum producentibus penultimā genetiui creſcentis: vt Samnīs, Salamīs. Genetiuo Samnîtis, Salamînis.

Adde huc quæ in Eis diphthongum deſinunt, ſiue Græca, ſiue Latina, cuiuſcunque fuerint numeri aut caſus: vt Symoeīs, pyroeīs, parteīs, omneīs.

Et monoſyllaba item omnia: vt Vīs, lī s præter ĭs, & quis nominatiuos, & Bī s apud Ouidium.

Iſtis accedūt ſecundæ perſonæ ſingulares verborum in *is*, quorū ſecundæ perſonę plurales deſinunt in *îtis*, penultima producta, vnà cū futuris ſubiunctiui in ris: vt Audī s, velī s, dederī s. pl. Audîtis velîtis, dederîtis

Os. Os finita producuntur: vt Honōs, nepō s, dominō s ſeruō s.

Præter compŏs, impŏs & ŏs, oſsis. Et Græca Per o paruum: vt Delŏs, Chaŏs, Palladŏs, phyllidŏs. (mŭs.

Vs. Vs finita, corripiuntur: vt Famulus, regius, tĕpus, ama. Excipiuntur producentia penultimam genetiui creſcentis: vt Salū s, tellū s, Genetiuo ſalûtis, tellûris.

Longæ ſunt etiam omnes voces quartæ inflexionis in us præter nominatiuum & vocatiuum ſingulares vt Huius manūs, hæ manūs. has manūs, ô manū s.

His accedunt etiam monoſyllaba: vt Crū s, thū s, mūs, ſūs, &c.

Et Græca item per *ovs* dipthongum, cuiuſcunque fuerint caſus: at Hic Panthus, Melampūs. Huius Sapphū s, Cliū s.

Atque pĭis cunctis venerandum nomen Ĭeſus.

Poſtremò, u finita, producuntur omnia: vt Manū, genū, amatū, diū.

Grammatices finis.

OMNIVM NOMINVM IN regulis Generum contentorum tum *Heteroclitorum ac Verborum*, *interpretatio aliqua.*

ABdo, Abscondo, occulto. } *To hide.*

Abyssus, immensa quædam profunditas impenetrabilis. *A depth that by sounding cannot be found.*

Acarnan, gens ex quadam regione Græciæ. *The people of Acarnania in Greece.*

Acer, Arbor. *A Maple tree.*

Accerso, eo ad vocandum, vel voco. *To go to call.*

Acies, acumen rerum secandarum, exercitus instructio, oculi lumen. *An edge. The array of an army. The sight of the eie.*

Acus instrumentum sartoris, ac mulieris ornamentum. *A needle, or an instrument wherewith women did set their haire.*

Adeps, omnis pinguedo siue carnis siue alterius rei. *Fat.*

Adipiscor, assequutus sum. *To obtain.*

Adolescens, iuuenis adultus. *A stripling from twelue to one and twenty.*

Ador, frumenti genus vel farris. *Wheat.*

Aduena, qui non est ciuis, sed externus. *A stranger.*

Aether, tota cœli syderumque substantia ac compago. *The whole substance of the Spheres, from the fire vnto the extremest circuit of heauen*

Aequor, mare, pelagus. *The sea, because nothing is more plaine than it: for* Aequor *doth generally signifie a plaine in any parcell of the world. It is take for the aire also*, aspice bis senos volitantes æquore cygnos.

Aes, species metalli rubro colore. *Copper, and because that in old time money was made of it,* Aes *sometime doth signifie money.*

Affinis, cognatus. *A kinsman by mariage*

Agnosco, est noscere id, quod nobis olim aut visum fuit, aut alia quapiam ratione cognitum. *To recognise, to know anew, or to come to remembrance of.*

Ago, facio. *To do*

Agragas, vrbs Siciliæ. *A town in the Isle of Sicilie, called now Gergenti.*

Agricola, qui exercitat rem rusticam. *An husbandman.*

Alcyon, auis maritima, hyeme pullos educans. *A certaine sea bird that heth in the sands, and hatcheth in Winter.*

Ales, quælibet auis, aut velox. *A bird or swift.*

Alnus, genus arboris. *An Alder tree.*

Alo, nutrio. *To nourish.*

Alter. *The other of the two.*

Aluus, qua sordes defluunt, aut lauantur. *The paunch, and sometime the bellie without.*

Amazones, Scythicæ fœminæ, eo quòd mammis careant. *Certaine women of Scythia, so named for lacking a dugge.*

Ambigo, circumago, circundo. *To compasse, to doubt.*

Amicio, vestio. *To cloth.*

Amnis, fluuius. *A Riuer.*

Anas, auis in aquis degens. *A ducke, or a drake.*

Ango, crucio, premo, vexo. *To trouble and vexe.*

Anguis, ſerpens in aquis degens. *A drie or a water ſnake.*

Animus, conſilij principium. *The mind.*

Anna, nomen mulieris. *Anne.*

Annuo, aſſentior. *To aſſent and agree vnto.*

Annus, tempus, 365. dierum, & 6. horarum. *A yeere.*

Anus, vetula. *An old wife.*

Antes, ab ante, eminentes lapides, ſiue vltimæ columnæ, quibus ſuſtinetur fabrica. *The pillars or ſailing ſtones that ſaileth ouer the wals to beare the frame, or the dry ſtone wall that incloſeth a vineyard, or the firſt ſet or frontier of vines.*

Antidotus, medicamentum contra venena datum. *A preſeruatiue againſt poiſon.*

Antiæ, muliebres capilli in fronte demiſſi. *A womans forelocks.*

Antiſtes, in aliqua re ſummus. *A preſident or chiefe ruler, man or woman.*

Anxur, nomen vrbs Italiæ, quæ nunc Tarentina dicitur. *Tarentine.*

Aperio, indico, refero. *To open, to ſhew or to declare.*

Apes & apis, animal mellificũ. *A Bee.*

Apiſcor, aſſequor, acquiro. *To obtaine.*

Apollo, deus quem Græci ſolem appellant. *The God of wiſedome and Phyſicke, and of Propheſie, and the God that carieth the Sunne about.*

Appendix, quod alijs adiunctum, quaſi ex alio pendeat. *An appendiſe or an addition to increaſe a thing.*

Applico, & iungo, & aduenio. *To apply vnto, or to ariue.*

Aptoton, nomen inuariabile, ſed nullo defectum caſu. *A Nowne vndeclined, hauing one termination in all the caſes.*

Aqualis, vaſis genus quo aqua tenetur ad præbendam eam manibus. *A Lauer or an Ewer.*

Arbor, vel arbos, notæ ſignificationis. *A tree.*

Arceo, pello, & aduenire non ſino. *To keepe away.*

Arceſſo, voco & accuſo. *To call or to accuſe, or to go to accuſe.*

Arcas, ex Arcadia populus. *The people of Arcadie.*

Arctus, vrſa, quam noſtri ſeptentrionem dixerunt, ſignum cœleſte. *A ſigne called the Beare, or the wagon.*

Ardeo, vtor, inflammor. *To be hot.*

Argos, opidi nomen. *A towne of the halfe Iſle in Greece, called Peloponneſus.*

Arma, munimenta, ſcutum, gladius, telum, & ea quibus præliamur. *Armour, or any kind of weapon.*

Aruſpex, qui victimas inſpicit. *He or ſhe, that ſeeketh deſtinies by the bowels of beaſts.*

As, eſt libra, id eſt, duodecim vnciæ. *A pound of xij ounces, or the whole ſumme of any thing.*

Aſſecla, qui continue & ſemper aliquem ſequitur. *A Page or lackey, or continuall waiter.*

Athamas, nomen viri. *A mans name which ſhould bee ſacrificed for his ſonne Phryxus.*

Aſtu, dolo, fallacijs. *By deceit or guile.*

Athenæ, ciuitas Græciæ, inter Achaiam & Macedoniam. *The cuy of Athens.*

Athletes, pugil & luctator. *A champian, or he that ſtriueth for a game.*

Atomus, corpus inſecabile. *A mote, ſo ſmall that it cannot be parted.*

Auceps, qui vel quæ aues capit. *A fouler, man or woman.*

Audeo, ſum auſus. *To be bold, to enterpriſe.*

Aueo, cupio. *To deſire, or to couet.*

Augeo,

Augeo, mains facio, amplifico. *To increase.*

Augur, qui futura prænunciat. *A Southsaier man or woman.*

Auernus, lacus Campaniæ prope Baias, quem Plutoni dicatum opinabantur veteres. *A lake in Italie, wherebence they thought was descent into hell.*

Auriga, qui vel quæ curtum ducit. *A waggoner, a carman, or a carter.*

Auster, ventus flans a meridie. *The South wind.*

Autor, qui vel quæ aliquod opus facit. *The worker or doer of any thing, man or woman.*

Axis, diametros mundi. & dicitur lignum teres, circa quod rota currus vertitur. *An axeltree: and by translation, the straight line that may be imagined from the one pole to the other pole.*

B

BAchana'ia, Dionysia .i Bacchi festa. *The feast of Bacchus.*

Bacchar, herba radicis odoratæ *An herbe that the French men call our Ladies gloues.*

Bacchus, deus vini. *The drunken god, the god of wine.*

Baculus, bacillus & Baculum, & hinc bacillum, scipio. *A staffe.*

Balneum, locus publicus vel priuatus, in quo aut sanitatis aut abstergendarum sordium causa lauatur. *A bath.*

Barathrum, erat locus profundior Athenis, putei modo vel forma *A certaine pit by Athens. Now it is taken for hell. It is also the hole where any water entreth, and falleth into the earth.*

Barbiton, instrumentum musicum, quod pulsatur plectro vel calamo, *The lute, or any like that is plaid on with a quill. It is also* Barbitos, *both masculine and feminine.*

Bellaria, cibi secundæ mensæ. *Iuncates.*

Bes, vnciæ octo. *Eight ounces.*

Bibo, potum haurio, humorem attraho. *To drinke.*

Bidens, instrumentum duorum dentium, vel ouis. *Any instrument with two teeth, or a sheepe of two teeth, in the feminine gender.*

Bifrons, habens duas frontes. *He or she that hath a face before, and another behind.*

Bilis, humoris genus *It is with this word* atra, *melancholie, and with* flaua, *Choler, and being vsed alone, is the same disease that* Cholera *is after* Cor. Celsus. *See* Cholera.

Bombyx, vermis, & pro materia sumitur. *A silke worme, or silke.*

Bos, nota est significatio. *An Oxe, Bull, or Cow.*

Britannia, Insula quam nunc Angli & Scori incolunt. *The Isle which is inhabited of English men and Scottish men, and is called* Britannia maior.

Britannia minor. *Is Britain in Fraunce.*

Bubo, auis nomen, a bouis mugitu. *An Owle.*

Bucephalus, nomen equi Alexandri Magni. *Alexander the Great his horse.*

Byssus, tenuissimi lini genus. *A most fine sort of fine flaxe, whereof a precious kind of linnen cloth is made. It may be taken for silke also.*

C

CAcoethes, malus mos. *An euill custome, or a bile hard to be cured.*

Cadauer, corpus mortuum. *A carcas.*

Cado, corruo, præcipitor, vel labor.

bor. *To fall, and ſometime to happen, to chaunce.*

Cædo, percutio, ferio, verbero. *To ſtrike or to beate, and ſometime to cut or to loppe, or to prune trees, ſometime to kill, ſometime to ſacrifice, and ſometime to breake, as* cædere ianuam ſaxis, inſtare ferro.

Cællo, percutio, aut frango. *To ſmite or to breake*, antiquum verbum. *The Compoundes whereof be in vſe onely.* Cello *is read alſo without a diphthong.*

Cælum vel cœlum, extrema mundi determinatio cum ſphæris quas ambit ad elementum ignis. *Heauen, or with a difference any of the ſpheres. It ſignifieth weather alſo.*

Calco, pede comprimo. *To tread vpon, and by a tranſlation vnto the mind, to deſpiſe and ſet naught by.*

Calendæ, dies primus cuiuſque menſis. *The firſt day of euery moneth.*

Caleo, ferueo, calidus ſum. *To bee hot or to glow.*

Callis, via perdurata, id eſt, via trita. *A path way.*

Caluo, decipio, fruſtor. *To deceiue and to beguile, to trompe.*

Calx, pes imus, & pro cuiuſuis rei fine ponitur, vel pro materia qua lapides in muro conglutinantur. *An heele, or laſt end of a race, or lime.*

Cambio, commuto. *To exchange: and of the old writers it is taken for to fight.*

Canalis, per quod aqua confluit in vijs lapide ſtratis. *A chanell.*

Cancelli, ligna inter ſe modicis interuallis in tranſuerſum inſtar retis inuicem annexa. *A lattice or the liſts of a game place, or of a ſpectacle.*

Canis, animal latrabile, & piſcis marinus, & ſignum cœleſte. *A dog or a dog fiſh, and a ſtarre or ſigne in the firmament, called* Canis.

Cano, *To ſing, to endite poetically, to play vpon inſtruments. Sometime it is to praiſe or to propheſie.*

Capeſſo, capio, ſiue ad capiendum eo. *To take or to goe to take; and ſometime* recipio me, *to goe: as* Nunc pergam heræ imperium exequi, & me domum capeſſam.

Capio, *To take, to delight, to deceiue, to chuſe, to abide and ſuffer: as* Capio dolores. *To hold or containe. To inuade & catch: as* Nauē cepimus. *To inflame with loue. And is lightly of ſuch ſignification as the ablatiue is that commeth with it.*

Capiſtrū, capitis vinculum, adhibitū ne animalia aufugiant. *An halter.*

Capital, quod olim ſacerdotes geſtabant in capite: *An ornament that the Nunnes were wont to beare vpon their heads.*

Capra, animal a carpendis virgultis dictum. *A Goat.*

Car, aliquis ex Caria. *A man of Caria.*

Cardo, quo ianua monetur. *An hooke or hinge.*

Careo, eſt rem deſideratam non habere. *To lacke, or to be without, and ſpecially ſuch a thing as once we had*

Carex, herba acuta duriſſima. *Sedge.*

Caro, quòd anima careat, non ſolū de animalibus, ſed etiam de piſcibus & fructibus. *The meat of any thing, but moſt commonly fleſh.*

Carpo, decerpo. *To crop, to bite off, nottle or to gather. It is alſo to leaſe, or to chuſe out, & ſometime to taint or rebuke.* Carpere viā. *Is to begin to iourney.* Carpere vitales auras, Carpere lanam, *To teaſe wooll,* Carpere linum, *To hatchell flaxe.* Carpere cibum, *To eat.*

Caſtra,

Caſtra, locus in quo milites tentoria fixerunt. *The campe, the pauilions, or the armie.*

Caſſis, reticulum, & pro galea fœminini eſt caſſis, ſis, & hæc caſſida. *A net. Or an helmet, in the feminine gender.*

Cato, nomen viri. *A certaine Romans name.*

Caueo, diligentiam adhibeo, prouideo, conſulo, proſpicio ne aliquid præter ſpem eueniat. *To beware, or to be warie and heedfull.* Cauere *is alſo to put in aſſurance, and to ſaue harmeleſſe by caution or ſureties.*

Caulis, in herbis dicitur ipſum robur, ſiue ſtipes. *A ſtalke.*

Cedo. *To giue place, to depart and goe away.*

Cedrus, arbor ingens & procera. *A Cedar tree.*

Cello. *See* Cællo.

Cenſeo, exiſtimo, puto, arbitror. *To deeme, to iudge, to ſuppoſe, to thinke, to tell ones minde. Some take it for to be angry.* Cenſeri, *is alſo to be in bookes of ſubſidies, & to be taxed or valued*

Centum. *An hundred.*

Centuſſis, centum librarum. *An hundred pound.*

Cera, illud quod melle, ex fauis expreſſo remanet. *Waxe.*

Cerno, video. *To ſee, And by tranſlation, to perceiue and vnderſtand. Sometime to decree and appoint. To ſift, renge or bolt, to ſeuer and part, to fight, to goe vnto: as,* Cernere hæreditatem.

Cetus, piſcis maximus. *A whale.*

Cholera, eſt ventriculi immodica perturbatio, ſupra & infra per vomitum facta. *The Collike. It is alſo choler the hot and drie humour.*

Cicer, genus leguminis. *A certaine Italian peaſe.*

Cieo, turbo, commoueo. *To trouble, to ſhake and ſtirre, and ſometime for* Cio, *it is to call.*

Cinis, vel ciner, puluis. *Aſhes.* Cinis eſt auis, quam alio nomine alaudam dicimus. *A Larke.*

Claudo, obſtruo, obſero. *To ſhut or cloſe, to make faſt, to ſtop or to ſtay, not to ſuffer to paſſe further:as,* Ecce maris magna claudit nos obice pontus.

Cliuus, locus molliter arduus, & pro colle ponitur. *A banke ariſing, and it is vſed for a little hill.*

Clunis, natium tumor. *The buttocke.*

Cluo, ſplendeo. *To ſhine, to gliſter: ſometime to fight.*

Clypeus & Clypeum, ſcuta maiora & propriè peditum. *A buckler.*

Cœlum. *A grauing toole, the skie, that is, as much of the world as is aboue the element of fire, which is called æther or* Quintum elementum. Cœlum, *alſo ſometime is taken for the aire, as,* In hoc cœlo, qui dicitur aër.

Cœno, cœnam ſumo. *To ſuppe or to take ſupper.*

Cœpio, pro incipio, antiquum eſt. *To begin.*

Cognoſco, noſco eos qui priùs incogniti erant. *To know that which we knew not before, ſometime diligently and attentiuely to conſider, or to vnderſtand, to ſearch by an inquirie, and to ſit in iudgement.*

Collis, monticulus. *An hillocke.*

Colo, adoro, veneror. *To honour or worſhip with prayer, ſometime to make much of, to exerciſe, to inhabit, to loue,* & vitam colere, *is to leade a life, ſometime to plow or till the ground, ſometime to decke and trim.*

Colus, inſtrumentum quod penſa continet. *A diſtaffe or ſpindle.*

Comes, comitans aut ſequens. *A*

companion by the way, either a man or woman,

Comminiſcor, fingo, excogito. *To imagine, to faine, to inuent and deuiſe, to aſſay, to bring a man to the beliefe of that that is not.*

Como, comam compono. *To keame, to dreſſe the buſh with a combe, or to decke and adorne.*

Compago, compactio, & coniunctio. *A ioynt.*

Compedes, vinculi genus. *A paire of fetters ar giues.*

Congrus, conger, genus piſcis. *A Congre.*

Coniunx, maritus vel vxor. *A huſband or wife.*

Coquo, cibum vſui aptum reddo. *To dreſſe meat, to play the Cooke, to prepare and goe about:* as Bellum coquere. *To vexe and trouble,* as Coquit me cura. *To concoct, to bring our nutriment vnto a naturall ſoment or iuyce.*

Conſulo. *To aske counſell with an accuſatiue: to giue counſell, or prouide for, with a datiue: to take in good worth, with a genitiue. Sometime it is to ſit in counſell, and to deliberate, but vſed plurally, as* conſulunt Senatores.

Cor, præcipuum inter viſcera, & vitæ ſedes, & arteriarum, ac caloris natiui, quo animal regitur, quaſi fons quidam & domicilium. *The heart, and ſomtime it is vſed for the mind.*

Cornus, vel Cornum, aut Cornu, munimentum capitis quorundam animalium. *An horne. By tranſlatio n the turning of riuers be called* Cornua. *It ſignifieth all the wing of an army, and the end of a thing.*

Cornus, arbor ramos habens duritia & rigiditate cornibus ſimiles, fructum circa ſolſtitium ſerens, primo candidum, poſtea ſanguineum. *A certaine tree vnknowen among vs.*

Coſtus, radix magni odoris. *A ſhrub growing in Arabia, Jury & Syria, hauing a root of very fragrant ſauour, the which antiquity burned to their gods, as they did frankincenſe.*

Coxendix, coxarum vertex, quo femora vertuntur. *The Hippe.*

Crater vel cratera, vas amplum, cui vinum aut oleum imponimus. *A Goblet or ſtanding peece.*

Crepo, ſono. *To cracke. Sometime to complaine, lament and accuſe, as* Quis poſt vina, grauem pauperiem crepat?

Crepundia, prima munuſcula quę pueris dantur. *All maner of things that are giuen children in their infancie, as Currals, ſwadling bands, daggers, timbrels, and ſuch like.*

Creta, inſula eſt. *The Iſle called Candy.*

Cres, Cretenſis. *A man of Candie.*

Crinis, capillus. *Haire.*

Cryſtallus, glacies ex gelu vehementer concreta. *Cryſtall.*

Crus, pars a genibus vſque ad inferiorem pedem. *A Legge.*

Conditor, qui aliquid facit. *A maker or builder.*

Corbis, vas ex viminibus factum. *A basket.*

Cubo, iaceo. *To lie, and ſometime to be ſicke in bed.*

Cucumis. *A Cucumer, the which is called alſo in Latine* Cucumer.

Cumbo. *The ſame that* Cubo *is.*

Culex, vermiculus alatus. *A gnat.*

Cunabula, cunæ. *A cradle.*

Cunæ, cunabula, idem.

Cupio, opto, deſidero. *To couet, to deſire, to luſt for, and ſometime with a datiue to fauour.*

Cupreſſus, arboris nomen. *A Cypreſſetree.*

Cures

Cures, oppidi nomen. *A townes name.*
Curculio, animal paruum, frumentum corrodens. *A Weſell.*
Curro, celeriter eo, gradum præcipito, intenta celeritate viam quaſi voro. *To run, and ſometime to flow, that is, to run as riuers do.*
Cuſpis, acutior pars haſtæ. *The point of a ſpeare, pike, partiſane, or any other like.*
Cuſtos, qui vel quæ rem aliquam tuetur & curat. *A keeper mã or woman.*
Cyprus, inſula diues. *Cypres the Iſle.*

D

DAma, animal timidum. *A Bucke, or a Doe.*
Damno, damno afficio, vel condemno. *To dammage, or to condemne.*
Dedo, in perpetuum do, vel totum ſubdo, ſiue in manus & arbitrium do. *To yeeld.*
Defrutum, a deferendo, vinum decoctum ad mediam partem. *Wine ſodden to the halfe.*
Dego, ago. *To liue.*
Deleo, expungo, propriè lineas aut regulas. *To put out, and to cancell.*
Delicium, oblectamentum, quod nobis voluptati eſt. *The thing wherein we take pleaſure.*
Delphin, vel delphinus, vel delphis, piſcis maris, & ſignum cœleſte. *A Dolphin.*
Demo, aufero. *To pull away, and to exempt.*
Dens, notum eſt, per ſimilitudinem, capitur pro omni, quo aliquid teri poteſt. *A tooth.*
Depango, defigo. *To faſten downe, and to plant.*
Deſidia, ignauiæ vitium. *Slothfulneſſe.*
Dico, loquor, nomino. *To ſpeake, or to call.*
Dies, tempus viginti quatuor horarum. *A day.*
Diffiteor, inficias eo, nego. *To denie*
Digredior, diſcedo. *To go from.*
Diligo, amo. *To loue.*
Diluo, aqua vel quouis humore aliquid purgo. *To purge with waſhing.*
Diphthongus, vnus duarum vocalium ſonus. *A double ſound. A diphthong.*
Diptoton, nomen flexum duobus in caſibus quibuſcunque. *A Nowne declined with two caſes whatſoeuer.*
Dindimus, iugum montis Phrygiæ, Idæ matri deûm dicatum. *The top of Ida, the hill by Troy.*
Diræ, imprecationes, execrationes, & inferorum furiæ. *Curſes, banninges, and the furies of hell.*
Diſco, capio doctrinam. *To learne.*
Diſpeſco, ſeparo, dirimo. *To ſeuer.*
Diſpliceo. *To diſpleaſe.*
Ditionis, imperij, dominij. *Of my right and title. We need not ſcrupulouſly to refuſe* Ditio, *the Nominatiue.*
Diuido, partior. *To diuide.*
Diuitiæ, opes, amplæ fortunæ. *Riches.*
Do, dono. *To giue.*
Doceo, alicuius rei cognitionem alteri trado. *To teach, and ſometime to ſhew and to declare, to warne and to aſcertaine.*
Dodrans, vnciæ nouem. *Nine ounces.*
Doleo, triſtis ſum. *To be ſorowfull.*
Domo, manſuetum facio. *To tame.*
Domus, ædificium ad habitandum factum. *An houſe.*
Duco, notum eſt. *To leade, to marry, to account.*
Dulcedo, ſuauitas. *Sweetneſſe.*
Dux, qui vel quæ ducit aliquem. *A guide, man or woman.*

E

ECquis. *Whether any.*
Edo, comedo. *To eat.*

Edo i. emitto, & quasi extrudo. *To set out, and to euulgate, and sometime to exhibit and shew: as* Edere spectacula. Edere animam, *is to die. The signification of it in all other phrases may be reduced to the first signification.*

Edoceo, diligenter doceo. *Thorowly, or perfectly to teach.*

Effata, sunt vltimæ precationes augurum, post finem auspiciorum extra vrbem dictæ. *The prayers that Soothsayers sayd, after notes taken of birds flying, before they entred the Citie.*

Egeo, careo. *To need.*

Elephas, elephantus, animal famanotum. *An Elephant.*

Elis, ciuitas Arcadiæ. *A city in* Arcadia, *or a country in Peloponnesus.*

Emineo, præ alijs apparco, vel excello. *To appeare before others, and to passe them.*

Emo, comparo, mercor. *To buy.*

Ensis, gladius. *A sword.*

Epasco. *To eat vp, to consume with feeding, and to leaue nothing.*

Epulum, quasi edi ulum, est celebre conuiuium. *A banquet or feast.*

Eques, homo equo insidens. *An horse-man, or he or she that rideth.*

Eremus, locus desertus. *A desert or wildernesse.*

Eripio, extra rapio. *To pull out.*

Esurio, famem patior. *To hunger.*

Euentus, euentum, quod casu aut fortuna nobis euenit. *Hap, or that that commeth to passe.*

Exeludo, extra claudo. *To shut out.*

Excubiæ, vigiliæ diurnæ & nocturnæ. *Watchings and wardings.*

Exculpo, perfectè scalpo, vel scalpendo conficio. *To carue, to grave, to cut out, to scratch out, as* Oculum exculpere. *To wrest or wring out: as,* Verum exculpere.

Excurro, extra curro, vel præcurro. *To run out, or to outrun before, to amount to a great deale, to make an outrode, or an excursion.*

Exequiæ, funebre officium. *The ceremonies of the burriall.*

Excuso, extra culpam reddo. *To excuse.*

Excutio, eijcio, emitto. *To smite out.*

Exlex, sine lege viuens. *A lawlesse man or woman.*

Expergiscor, euigilo. *To awake.*

Experior, tento, vel tentor. *To proue, or be proued.*

Explico, extendo, & declaro. *To stretch out, and to declare.*

Exta, propriè cor, iecur, & pulmo dicuntur. *The intrailes.*

Exterris, exul. *A banished man or woman.*

Exul, qui vel quæ exulat. *A banished man or woman.*

Exuo, exoluo, denudo. *To put off, to vnclothe.*

Exuuiæ, ab exuendo. *The things that we put off.*

F

Facies. *A face.*

Facio, aliquid ago. *To make.*

Facessio, facio, vel eo ad faciendum. *To make, or to go to make.*

Fallo, decipio. *To deceiue.*

Fames, edendi cupiditas. *Hunger.*

Far. *Once a generall word for any kind of graine or corne, as* Triticeum far, hordeaceum, siligineum, &c. *But now it signifieth one certaine kinde, called* Ador, *which is bread corne.*

Farcio, saturo, impleo, pinguefacio sagino. *To stuffe, to fill, to satisfie and make fat.*

Fas, pium, religiosum, & dignum fatu. *Lawfull, right, godly, and worth the telling.*

Fascis,

Fascis, lignorum aut alicuius rei congeries. *A fagot.*

Fasti, libri in quibus totius ann i res populi Romani scriptæ continebantur, & causæ festiuitatum explicabantur. *A Register for the order of things, for the whole yeere.* Fasti dies, *were dayes wherein the Iudges might giue sentence without offence of the gods, with these three solemne words of the law,* Do, dico, addico. Nefasti dies, *were their contrary dayes.*

Fateor, annuo, concedo. *To grant and assent vnto.*

Fatisco, deficio, aut defatigor. *Abundantly to gape.*

Fatiscor, fessus sum. *To be wearie, to faint, and to be weake.*

Faueo, rectè alicui opto. *To fauour.*

Fel, purgamentum sanguinis. *The gall.*

Feriæ, dies cessationum ab opere. *Holy dayes, or time of pastime vsed.*

Ferio, percutio. *To strike.*

Fero. *To beare, or to suffer, to leade, or tell, to giue, to couet, to aduance, to bring forth, to haue, to take away, to obtaine, to aske aduice, as* Pompeius tulit ad populum.

Feruco, valde calco. *To be hot.*

Feruesco, calesco. *To waxe hot.*

Ficus, arbor vel morbus. *A figge tree, or a certaine bile rising in the fundament.*

Fides, constantia in omnibus rebus, *Faith and trueth.*

Fido, fiduciam & spem habeo. *To haue trust.*

Figo. *To fasten, to plant, to smite with arrow or such like.*

Filum, illud subtile quod ex lino lanáue trahendo ducitur. *A shred.*

Filix, herba sine caule, sine flore, sine semine. *Ferne, whereof there be two kindes, as in Herbaries you shall see.*

Fimus, lætamen & excrementa animalium, quibus agri stercorantur. *Dung. It is also* Fimum *in the neuter gender.*

Findo, dissece, diffindo. *To cleaue.*

Fingo, formo. *To fashion.*

Finis, extremitas, siue terminus in vnaquaque re. *An end.*

Fio, efficior. *To be made.*

Flaueo, flauus sum. *To be yellow.*

Flecto, inclino, voluo, duco, moueo. *To bowe, to moone, and to cause to follow.*

Fleo, lachrymor. *To weepe.*

Flo, spiro. *To blow.*

Flos, dictus qui ex arboribus vel herbis colligitur. *A flower.*

Fluo, decurro, propriè vt liquores. *To flow.*

Fodio, terram eruo. *To digge.*

Follis, instrumentum quo attrahitur atque emittitur ventus. *A paire of bellowes.*

Fons, scatebra. *A well.*

Forceps, instrumentum quo tenetur aliquid. *A paire of tongs.*

Forfex, instrumentum sartorum, quo aliquid scinditur. *A paire of scissers.*

Fors, fortuna, casus. *Happe.*

Forum, à ferendo, quia lites & venalia illuc ferantur. *The iudiciall place, and then it is named* Forum iudiciale: *or the market place, and is called* Forum venale.

Frango, rumpo, destruo. *To breake.*

Frenum vel frænum, instrumentum quo equum insessor coercet. *A bridle.*

Frico, scalpo. *To rubbe.*

Frigeo, frigidus sum. *To be colde.*

Frugi, indeclinabile omnis generis, vtilis, necessarius. frugalis. *Good, profitable and thriftie.*

Frugis

Frugis, eius quod ex terræ fructu in alimoniam vertimus. *Of corne or pulse. Some make the Nominatiue hereof,* Fruges, *and some* Frux, *the formost is not to be misliked.*

Fruor, delectationem, & fructum capio, & alor. *To take pleasure, or fruit, and profit of, and to be fed.*

Fundo, liquefacio, vel liquidum spargo. *To melt or to poure.*

Fugio, vito, currendo relinquor. *To flee from, to auoid.*

Fulcio, sustineo, munio. *To vnderprop and to shore.*

Fuga, fugiendi actus. *Flying, or running away.*

Funis, restis. *A rope.*

Fur, qui vel quæ alteri subtrahit. *A man or woman theefe.*

Furfur, purgamentum farinæ. *Branne or scurfe.*

Furo, insanio. *To be mad.*

Fustis, baculus. *A club.*

G

GAbij, Volscorum vrbs. *A towne in Italie, seuentie miles from Rome.*

Gallia, Europæ pars, sita intra Pirenæos montes, inter Hispaniam Germaniamque & duo Maria, Oceanum Britannicum & mare nostrum. *Fraunce.*

Garamas, Libyæ incola. *A certaine inhabitant of Afrike.*

Gargarus, vnus ex collibus montis Idæ. *A very high top of the hill* Ida. *There is also a towne of that name at the foot of the same hill.*

Gaudeo, lætor. *To reioyce.*

Gelu, propriè glacies. *Frost or ise.*

Genu, curuatura qua crus & femur connectuntur. *A knee.*

Gero, porto. *To beare.*

Gibbus, & gibber, solidus in dorso tumor. *A tub or a bunche.*

Gigas, vir altissimæ staturæ. *A Giant.*

Gigno, genero. *To beget.*

Gingiber, herba in Arabia nascens. *Ginger.*

Glisco, Cresco, augeor, inualesco. *To increase and growe, to waxe strong, to waxe fat, or much to desire and sore to couet.*

Glis, animal muri simile. *A dormouse.*

Gluten, glutinum, aut colla. *Glue.*

Gorgon, nomen mulieris. *A certaine terrible woman.*

Gradior, eo, incedo, progredior. *To goe.*

Græcia. *The countrey of Greece, a great piece of Europe, which is now vnder the Turke.*

Graiugena, Græcus. *A Grecian borne.*

Grando, gutta aquæ in aëre congelata. *Haile.*

Grates, gratiæ relatæ pro accepto beneficio. *Thanks.*

Grex, pecudum multitudo. *A flocke.*

Gryps, animal pennatum, omni ex parte leoni simile. *A Griffon.*

Grossus, ficus abortiua, quæ non maturescit. *A rath ripe figge.*

Gruo, vt grues gruere dicuntur. *To crie like a Crane.*

Grus, auis nota. *A Crane.*

Gummi, liquor glutinosus ex arboribus resudans. *Gumme.*

Gurgulio, pars gutturis a naribus ad pulmonem, vel animal. *The Weasand, or a Weasell.*

H

HAbeo, possideo, teneo. *To haue.*

Hæreo, arctè alicui rei infigor. *To cleaue vnto.*

Hæres, qui succedit in hæreditatem alterius. *An heire.*

Halec

Halec, piſcis qui ſola aqua nutritur. *A herring.*

Heros, vir illuſtris, & nobilis. *A noble man, a man of great excellencie in woorthy facts, and therein more like a god than a man.*

Heſperus, ſerotina ſtella. *The euening ſtarre.*

Heteroclitum, nomen ſecus quam declinationum canones poſcunt flexum. *A word declined otherwiſe than the bare rules of the declenſions doe require.*

Haurio, extraho humorem, & educo ex profundo aliquo loco. *To draw.*

Hilaris vel hilarus, iucundus, lætus. *Mery.*

Hippomanes, virus ab equa collectum, vel caruncula in fronte pulli equini, hominem ad inſaniam redigens. *Poiſon to procure loue withall, or a lutle piece of fleſh growing in the coalts forehead when it is firſt foaled.*

Hirundo, auis notiſſima. *A ſwallow.*

Hiſtrix, animal ex herinaceorum genere. *A porcupike.*

Homo, notæ ſignificationis. *A man or woman.*

Honor, vel honos, eſt reuerentia quam alicui exhibemus in virtutis teſtimonium. *Honour, worſhip.*

Hordeum, ab horrore, quoniam hordeo quam frumento ariſta eſt mordacior. *Barley.*

Hoſpes, qui vel quæ ad hoſpitium recipit, aut recipitur, & capitur pro peregrino. *An hoſt, or an hoſteſſe, or a gueſt, man or woman.*

Hoſtis, inimicus, vel peregrinus. *An enemie.*

Huber, fertilis, abundans, & mamma pecoris & hominis. *Plentifull, or a dug, or the vdder of any beaſt.*

Humus, terra humefacta. *The ground.*

Hydrops, aqua intercus. *The dropſie.*

Hyems, bruma. *Winter.*

I

IAceo, decumbo. *To lie.*

Iacio, emitto, ac vi impello. *To caſt, to whurle, to laie, as* Iacere fundamentum, *or by tranſlation it is to make a beginning:* Iacio, *is ſometime to ſpread abroad by rumour, and ſometime to obiect againſt one with an accuſatiue, with this Prepoſition,* in.

Iaſpis, lapis precioſus. *A greene precious ſtone, whereof there be diuers kinds and degrees of colours diuers.*

Ico, ferio, percutio. *To ſtrike, to ſmite, as* Icere colaphum. Icere fœdus, *is to ſtrike vp a bargaine.*

Icon, Imago. *An Image.*

Ida, mons altiſſimus Troici ſoli. *An hill in the countrey of Troy.*

Idus, dies qui diuidunt menſem. *In March, May, Iune, and October, it is the fifteenth day, in the reſt the thirteenth.*

Iecur, hepar. *The liuer.*

Ignis, vnum ex quatuor elementis. *Fire.*

Illex, qui ſine lege viuit. *A lawleſſe body man or woman.*

Imber, agmen aquarum largius ex nubibus effuſum. *A ſhower.*

Imbrex, canalis, vel tegula curua & obtorta, per quam imber defluit. *A gutter tile.*

Immineo, inſto. *To hang ouer.*

Impetis, violentiæ, inuaſionis. *Of violence and boiſterouſneſſe.*

Inceſſo, accuſo, impero. *To accuſe, to prouoke, to reule, to inuade and enter into.*

Incido, ferio, ſeco. *To cut, to graue in.*

Incido,

Incido, in aliquid, vel ſuper aliquid cado. *To fall into by hap, to run into, as* Incidi in errorem. *And ſometime to happen or to chance.*

Incipio, inchoo. *To begin, to take in hand, to enterpriſe.*

Inculco, eadem ſæpius iterando ingero. *Often to repeat.*

Indo, impono. *To put in.*

Indoles, facilis ſignificatio futuræ probitatis. *Towardneſſe, or likely diſpoſition.*

Indulgeo, obſequor *To ſet much by, and to giue to.*

Induciæ, pax in paucos dies. *A truce.*

Inermus, vel inermis, qui armatus non eſt. *Vnarmed.*

Infans, homo per ætatem nondum ſciens fari. *A babe.*

Inferiæ, ſacrificia, quæ inferis ſoluuntur. *Sacrifice done vnto ſpirits in hell. Hereof* Inferias facere, *u* Manes ſacrificiis placare, *that is, To celebrate Obites and Obſequies.*

Inficias, negationem, ſe vel debere quod actor poſcit, vel commiſiſſe quod accuſator obiicit. *A deniall, and it followeth onely the Verbe* Eo.

Inficio, intingo, vitio, ceu maculo. *To die, or to infect.*

Ingruo, inuado, impetum facio. *To giue an onſet, and to inuade.*

Iniuſſu, abſque authoritate & temerè ſine iuſſione. *Without bidding.*

Iraſcor, ira ſtimulor. *To be angry.*

Iſmarus, mons Thraciæ, aſper & inculcus ex vna parte, ex alia fertilis vinetis & oliuetis. *A certaine hill in Thracia, ſo named.*

Inſidiæ, doloſa expectatio ad hominem aggrediendum, fallacia. *A laying in wait for, or a deceit.*

Inſtar, ſignificat vel ſimilitudinem vel æquiparationem & menſuram. *Like, or as big, or the image.*

Intelligo, capio. *To vnderſtand.*

Interpres, qui authores declarat, aut aliquid ex lingua in linguam tranſfert. *An interpreter, man or woman, or a tranſlatour.*

Inuidia, mœror ex aliena proſperitate. *Enuie, ſorow for another mans welfare, or els the euill will & ſpight of a man.*

Iocus, eſt quidam lepor & feſtiuitas in verbis. *A mery ſcoffe.*

Iter, itio, actus eundi. *A iourney.*

Iubar, ſol, vel ipſius ſplendor. *The Sun beame.*

Iubeo, impero. *To command.*

Iudex, qui vel quæ iudicat. *A Iudge, he or ſhe.*

Iugeris, agri tantum quantum ab vno pari aut iugo boum vno die arari poteſt. Plinius. *We call it an acre. The authours doe varie in the meaſure of it. For the commoditie of the Nominatiue and other caſes, wee may vſe* Iugerum.

Iungo, copulo, & quaſi in vnum ago. *To ioyne.*

Iugum, vertex, ſiue cacumen montis. *The top of an hill. It u alſo a yoke, or a yoke of oxen, that is, a couple. By metaphore it is a ſeruitude or a bondage. It u alſo a weauers beame, or a paire of gallowes, ſuch as for ignominie the Romans went vnder.* Tribus haſtis iugum fit, huic fixis duabus, ſuperque eas tranſuerſa vna deligata.

Iuno, dea, Iouis vxor. *The goddeſſe, Iupiters wife.*

Iuro, iuramentum facio. *To ſweare.*

Ius, quod natura, aut ciuitas, aut gens iubet, & liquor eorum quæ coquuntur. *The law and right, and the broth of any thing ſodden.*

Iuſſu, imperio, iuſſione. *By commandement.*

Iusta idem quod exequiæ.

Iustitium, iuris dicendi intermissio. *No terme.*

Iuuenis, qui adolescentium excessit ætatem. *One come to mans age.*

Iuuentus, ætas iuuenilis. *Man state.*

Iuuo, auxilium do. *To helpe.*

L

LAbes, hiatus, macula, dedecus. *A great chap, a spot, a dishonour, or reproch.*

Labor, vel labos, opera, defatigatio. *Labour & toile, paines taking, sometime it is misery, calamity, perill, danger, trauell.*

Lac, succus maternus, quo animalia nutriuntur. *Milke.*

Lacesso, vexo, incito, prouoco. *To trouble, to prouoke.*

Lacio, in fraudem duco. *To allure, or to entise.*

Lactes, graciliora intestina. *The small guts.*

Lacto, lac emitto, vel per blanditias decipio. *To giue milke, or to deceiue.*

Lacus, locus profundus cum aquis perpetuis ibidem natis, qui efficit riuos. *A lake, a weare, or a mire.*

Lædo, verbo factóne aliquem offendo. *To hurt*

Lælaps, nomen cuiusdam è canibus Actæonis. *One of Acteons dogges called* Lælaps, *for speedy furtousnes. For* Lælaps *signifieth a whirlewind, a tempest, and a storme.*

Lambo, lingua lingo. *To licke.*

Lampas, ignis aut solis splendor. *A fire, or brightnesse of the Sunne, or a lampe.*

Lanista qui domi gladiatores docet, & populo vendit. *A Master of defence.*

Laquear, pars superior cubiculi parum conuexa. *A vaulted roofe of a parlour.*

Laser, herba quædam, & succus qui ex culmo lacerpitij exudat. *The herbe out of the which commeth the iuice that the Apothecaries doe call* Asa dulcis, *and* Belzoe, *or* Belzoin, *the common people called it* Beniamin.

Lauo aqua purgo *To wash.*

Lateo, absconder, non compareo. *To lurke, or to be hidden.*

Laurus, genus arboris. *A bay tree.*

Lebes, vas æneum. *A calaron, or a panne.*

Lecethus, ampulla olearia. *A boxe for oile and ointment. It is taken also for eloquence in writing.*

Lego, notum est. *To read.*

Lemures, larvæ nocturnæ, & terrificationes imaginum. *Hobgoblues, or night sprights.*

Leo, animal ferox. *A Lion.*

Leo, imprimo, formo. *To imprint, to forme.* Abusiuum.

Lethum, mors interitus. *Death.*

Liberi, pignora. *Children. One sonne or one daughter may be called* Liberi, *and so may nephewes and their successours.*

Libet, placet. *It pleaseth.*

Libs, ventus, Aphricus. *The south-west wind, by west.*

Licet, fas est. *It is lawfull.*

Lichen, herba vel grauissimum morbi genus. *Liuerwort, the Apothecaries call it* Hepatica. *It is also the kind of lepra. called a sauce fleame, in Latine* Impetigo.

Lien, splen. *The mils.* Dicitur & lienis in nominatiuo.

Ligur, incola Liguriæ. *An Italian of the country of* Liguria.

Limax, testudo & cochlea terrestris

stris *Vnshelled snaile, and the dew snaile.*

Limus, vestis genus ad vmbilico ad pedes, ceu lutum aut cœnum mollius. *A kinde of garment, or else slime or mud.*

Lingo, lambo, id est, aliquid lingua molliter tango. *To licke.*

Lino, aliquid alicui rei superinduco. *To daube.*

Linquo, committo, pecco. *To leaue, to trespasse.*

Linter, nauicula è canata arbore facta. *A cock-boat.*

Linx, animal maculosum, acutissimè videns. *Our men call this beast an Ounce.*

Liquefio, liquesco. *To be molten.*

Liquor, liqueo. idem.

Liueo, liuidus sum, id est, sordidus. *To be wan, or filthy.*

Lixa, coquus in exercitu, vel qui sequitur quæstus gratia. *The Scolion that waiteth on an army.*

Locri, vrbs in Brutijs. *A towne in Italy.*

Locus, propriè illud quod aliquid continet. *A place.*

Logos, sermo, ratio, verbum. *Speech, reason, a word.*

Loquor, verba qualiacunque profero. *To speake.*

Luceo, lucem emitto, *To be light.*

Ludo, ludum exerceo, iocor. *To play, or to sport.*

Lues, cum in vrbe aut in agro febris, aliudue morbi genus homines, aut pecora, aut vtrosque corrumpit. *A common disease or murren.*

Lugeo. *To bewaile, to lament a thing, or else absolutely to mourne, and somtime to be a mourner in apparell.*

Luo, soluo, pœnas do. *To redeeme, to clense, to pay for.*

Lustra, habitacula ferarum. *Dennes of wild beasts, or brothell houses, and petie tipling houses of baudry.*

M

MEnalus, mons quidam Arcadiæ. *A hill of that name in* Arcadia.

Magnes, lapis ferrum attrahens. *A stone that draweth iron vnto it. It is called also* Heraclius lapis, *or* Sideritis.

Maiores, aui, abaui, proaui, attaui, tritaui, & quicunque ante hos in infinitum. *Our auncestours.*

Malo, magis velim. *To will rather.*

Mando, comedo, vel committo. *To eat, or to commit.*

Maneo, sisto, & expecto. *To tary, or to tary for.*

Manes, dij inferi inter numina læua. *Spirites or Diuels.*

Manubiæ, quæ manu capiuntur ab hostibus. *Spoiles taken in warres.*

Manus, membrum notum. *A hand.*

Mapalia, agrestes casæ. *Sheep-cotes or small cottages.*

Mare, pelagus. *The Sea.*

Margo, cuiusque rei extremitas. *The brinke or skirt of any thing, or the banke of a riuer or sea.*

Marmor, lapidis genus. *Marble.*

Mars, deus belli. *The name of the god of warre.*

Martyr, testis. *A witnesse man or woman.*

Mas, vir. *A man.*

Massicus, mons Campaniæ optimi vini ferax. *An hill in that part of Italy that is called* Campania, *fruitfull of pleasant wines.*

Mater, nota est significatio. *A mother.*

Medeor, do medelam. *To cure.*

Medicor, medeor, remedium adfero. Idem.

Meio, mingo, *To pisse.*

Mel,

Mel, liquamen dulce. *Hony.*

Meleager, vel meleagrus, Oenei Aetoliæ regis filius *A mans name.*

Menda, & mendum, error, erratum. *A fault.*

Menſes, mulierum profluuium. *Womens flowers.*

Menſis, tempus lunæ curriculo confectum. *A moneth.*

Mereor, aliquid facio, quamobrem, dignus ſum obtinere præmium vel pœnam pati. *To deſerue.*

Meridies, dies medius. *Noone or the noonſteed.*

Metior, pondero, menſuro, conſidero. *To meaſure.*

Meto, ſeco, amputo herbam, vel ſegettem. *To mowe.*

Metuo, timeo *To feare.*

Metuor, timeor. *To be feared.*

Meus. *Mine.*

Mico, fulgeo cum motu vel tremore. *Often with certaine interminſions to ſhine, and likewiſe to be moued, to put foorth fingers to him with whom we play, will put foorth, which is called* Micare digitis.

Miles, qui vel quæ militiam exercet. *A warrier, a ſouldiour.*

Mingo, vrinam facio. *To piſſe, or to make water.*

Minæ, motus incuſſiones per verba aut ſigna. *Threatnings.*

Minores, poſteri, etiam poſt trinepotes futuri. *Our ſucceſſours.*

Miſceo. *To mingle, to ſerue drinke, ſometime to trouble.*

Miſereor, miſerecordia afficior. *To take pity on.*

Mitto, ad aliquem do. *To ſend.*

Mœnia, muris vrbis. *The walles of a towne, and figuratiuely the towne it ſelfe.*

Mœreo, triſtor, dolore afficior. *To be heauie, ſadde, in a dumpe or a mourning.*

Monoptoton, nomen non ſexum, ſed carens omni caſu præterquam vno, & eo obliquo. *A Noune hauing one termination, and that in one oblique caſe.*

Mons, terræ tumor altiſſimus. *An hill.*

Mordeo, dentibus lædo. *To bite.*

Morior. è vita diſcedo. *To die.*

Mos, vitæ inſtitutum conſuetudine firmatum. *A cuſtome.*

Mulceo, lenio. *To aſſwage.*

Mulgeo, lac è mammis exprimo. *To milke.*

Mulier, quæ non eſt virgo. *A woman.*

Mulſum, potus ex vino & melle *A certaine wine confect with honie.*

Multiplico, adaugeo. *To multiply, to encreaſe*

Munia, onera legi dedita, & officia quæ publicè præſtantur. *A duty or office.*

Mus, exiguum animal. *A Mouſe.*

N

NAnciſcor, acquiro. *To get, and to obtaine.*

Naſcor, orior, in mundum venio. *To be borne.*

Natales, conditio ſanguinis & familiæ. *The degree of bloud and gentrie, as* generoſi natales, natales obſcuri. *It is alſo taken for yeeres.* Sex mihi natales ierant. *There were paſſed ſixe yeares. It is alſo vſed for the origine or firſt ſpring of things*

Natalis, dies alicui natalis. *A birth day.*

Natrix, ſerpens aquaticus. *A water ſerpent that with poyſon infecteth*

fecteth the water.

Natu, ætate, partu. *By age, or by birth.*

Neco, quacunque re te occido. *To kill.*

Necto, ligo, coniungo. *To knit.*

Negligo, contemno, non curo. *Not to passe on, to contemne.*

Nefrens, porculus per ætatem fabam frangere nondum potens. *A young pigge.*

Nigreo, niger fio. *To become blacke.*

Nemo, nullus homo. *No body, man or woman.*

Neo, filum torqueo *To spinne.*

Neuter. *Neither of both.*

Neruus, motus sensusque instrumentum. *A sinowe.*

Nexo, ligo vel necto. *To binde.*

Nycticorax, coruus nocturnus. *A night rauen.*

Nideo, splendeo. *To shine.*

Nihil, rei cuiusuis priuatio. *Nothing.*

Nihilum, rei cuiusuis priuatio.

Nil, vide nihil.

Nitor, conor, ago sedulò. *To gee about, to endeuour.*

Niueo, est oculorum & aliorum membrorum nisu aliquid conari. *To giue a token with the eies, to winke, to endeuour.*

No, nato. *To swimme.*

Noceo, malum infero. *To hurt or to harme.*

Noctu, nocte. *By night.*

Nolo, renuo, non volo. *To nill.*

Nonæ, quasi nouæ, propter initium obseruationis. Erant autem in Martio, Maio, Iunio, & Octobri, sex illi dies, qui calendas sequebantur, in reliquis quatuor. *The names of a moneth.*

Nosco, rem certam habeo. *To know.*

Noster. *Ours.*

Nostras. *Of our country, sect, or faction.*

Notus, ventus meridionalis, quem nos austrum appellamus. *The south winde.*

Nubes, vapor humidus sublime egressus. *A cloud.*

Nubo, viro vador. *To be maried to a man: For it is in the Womans part onely.*

Nugæ, cum nihil agimus. *Trifles.*

Nullus. *None.*

Nundinum, dies & conuentus status rerum mercatui. *A faire.*

Nuo. *A Verbe not much in vse, the compounds thereof be commonly receiued, and it signifieth to nodde.*

Nuptiæ, legitima coniunctio maris & fœminæ in vitæ societatem. *Mariage.*

Nurus, filij vxor. *A daughter in law.*

O

OBdo, oppono, siue appono. *To set against.*

Obex, obiectum aliquod, vel obstaculum, vt pessulum, sera. *A barre or stop.*

Obliuiscor, è memoria aliquid excidere sino. *To forget.*

Obses, qui vel quæ traditur in fidem alteri. *An hostage or pledge, man or woman.*

Occido. *To fall or perish, and to be slaine.*

Occiput, posterior pars capitis. *The hinder part of the head.*

Occludo, claudo. *To shut.*

Occulo, abscondo, abdo. *To hide.*

Odor vel odos, quasi olor ab oleo, est autem infectus aër. *A sauour.*

Octo

October, menſis octauus à Martio, *The tenth moneth in our yeere, called October.*

Oleaſter, olea ſylueſtris. *A certeine ſhrubbe like the Oliue tree: the Greeks call it the wilde Oliue, or the ground Oliue, for the lowneſſe.*

Oleo, odorem ſpiro & emitto. *To giue a ſmell, and that indifferently, ſo that the differences be made with* benè *and* malè.

Olfacio, odoror. *To ſmell, or to ſauour a thing: by tranſlation it is to perceiue, and finde, to foreſee.*

Omen, augurium quod fit ore. *Halſoning and foreſpeaking.*

Omnis. *Euery one.*

Onus, pondus alicui iniunctum. *A burden.*

Onyx, vnguis, & gemma. *The naile of a mans hand, a precious ſtone white like a naile, the hawe in a mans eie.*

Operio, tego. *To couer.*

Opis, adminiculi, præſidij. *Of aide and helpe.*

Opifex, qui opus facit. *A workeman.*

Oppango, circumfigo, circumpanto. *To faſten, or to ioine vnto, or to plant about.*

Opus Opuntis, nomen ciuitatis in Locris. *A townes name in the countrey of Locris.*

Orbis, circulus mundi, res rotunda. *A Globe or a bowle, and thereof the world is called* Orbis, *becauſe it is euery way round like a bowle.*

Ordior, incipio. *To begin or to commence.*

Ordior, id eſt, texo. *To weaue.*

Oriens, regio orientalis. *The Eaſt.*

Orior, naſcor, ſurgo, incipio. *To ſpring, to riſe, to begin.*

Orontes, nomen viri, & fluuij. *A mans name, or a certeine riuer in Syria, now called Tarfaro.*

Os oris, concauum illud intra quod ſunt dentes & lingua. *A mouth.*

Os oſſis, ſolidamentum corporis durum. *A bone.*

Oſtreum, conchæ ſpecies. *An Oiſter.*

Ouum. *An Egge.*

P

PAciſcor, pactum facio, conuenio. *To make a bargaine, to fall to an accord, ſometime to promiſe.*

Palleo, parùm albeo. *To be pale.*

Pampinus, vitis ramus. *A vine-branch.*

Pando, aperio, patefacio. *To open.*

Pango, paciſcor, cano, iungo, plango, figo. *To bargaine, to ſing, to ioyne, to waile, to faſten.*

Panis quo paſcimur. *Bread.*

Panther, & panthera, animal quoddam pardo ſimile. *A certaine beaſt.*

Papauer, genus herbæ ſoporiferum. *Poppie.*

Papyrus, charta quâ vtimur in literis ſcribendis. *A certeine ſort of ruſh growing in the mariſh of Egypt ſomewhat high, whereof they made a kinde of paper, and called it* Papyrus, *whereof our paper now is called likewiſe.*

Paradiſus, locus amœniſſimus. *A place of pleaſure.*

Partio, diuido, & quaſi partes facio. *To part or diuide.*

Parco, abſtineo ab vltione. *To ſpare.*

Pareo, obedio. *To obey.*

Pario, prolem produco. *To bring forth.*

Parens, pater aut mater, auus aut auia. *A father or mother, a grandfather or grandmother.*

Parnassus, mons in Phocide, duos vertices habens. *An hill in Phocis a countrey of Greece.*

Parturio, cupio, aut conor parere. *To be toward labour.*

Pasco, nutrio. *To feed, to nourish.*

Pascor, nutrior, alor. *To be fed.*

Passer, auis salaciſſima. *A Sparrow.*

Pateo, apertus ſum. *To be open.*

Patior, ſuſtineo, tolero. *To ſuffer, or to abide.*

Patro, aliquid mali committo. *To commit ſome euill.*

Patrueles, patruorum filij. *Brothers children.*

Pauco, timeo. *To feare.*

Pecten, inſtrumentum textorum, & dentatum. *A combe, or a weauers ſley.*

Pecto, orno capillos. *To combe the haire.*

Pecus, cudis, oris, omne animal quod ſub hominis imperijs pabulo terræ paſcitur. *All cattell.*

Pedes, qui pedibus incedit, *A footman.*

Pedo, ventris crepitum facio. *To fart.*

Pelagus, mare. *The ſea.*

Pellex, mulier impudica. *An harlot.*

Pello, eijcio, remoueo. *To driue or to put away.*

Penates, dij domeſtici, quòd penes nos nati ſint. *Houſholde gods.*

Pendeo, ſuſpenſus ſum. *To be hanged.*

Pendo, ſuſpendo, vel pondero, æſtimo. *To hang, to weigh, to priſe.*

Penis, cauda. *A taile, and at the laſt it was taken for a mans yard.*

Penus, vel penum, omne eſculentum, poculentum quo homines veſcuntur. *All maner of victuall.*

Perago, perficio. *To finiſh, and to perfect buſineſſe.*

Perlego, totum lego. *Wholly and thorowly to reade.*

Percutio, ferio. *To ſmite.*

Perdix, auis nota. *A Partridge.*

Perdo, amitto. *To loſe.*

Perduellis, hoſtis. *An enemy in the warres.*

Pergamus, ciuitas inſignis Aſiæ in ditione Troianorum. *The city of the Troians, otherwiſe called* Ilium, *or* Ilion.

Pergo, in re procedo, abeo. *To go forward.*

Permiſſu, Permiſſione, cum nemo aduerſatur. *By ſufferance, with leaue and licence.*

Perpetior, multum cum labore ac dolore patior. *Thorowly to beare or ſuffer.*

Perplaceo, valde placeo. *To pleaſe very much, or thorowly to pleaſe.*

Perſis, orientalis regio. *The countrey of Perſia.*

Pes, ima pars corporis qua gradimur. *A foot.*

Peto, oro, obſecro, volo. *To aske.*

Phaleræ, ornamenta equorum. *Horſe trappings.*

Pharus, turris altiſſima in portu, quæ lucet nauigantibus. *A watch tower.*

Phaſelus, nauicula velox & oblonga. *A brigandine.*

Philotis, nomen mulieris. *A womans name.*

Phœnix, auis in oriente, à Phœniceo pennarum colore dicta, toto orbe celeberrima, in Arabia naſcens, aquilæ magnitudine. *Phœnix the bird.*

Phryx, vir Phrygiæ. *A Troiane.*

Pietas, pius cultus. *Godlineſſe.*

Piget,

Piget, dolet, ſeu moleſtum eſt. *It irketh.*

Pingo, formam alicuius rei ductis lineis repræſento. *To paint.*

Pinſo, tundo, panem conficio. *To ſmite with the beake, to beat in a morter, as once they did their grain, and thereof to bake.*

Pinus, arbor eſt picei generis nuces ferens omnium maximas, quas Latini Pineas vocant. *A Pine tree.*

Piper, herba. *Pepper.*

Piſcis, animal quod continuè ſub aquis degit. *A fiſh.*

Pix, reſina ex arboribus fluens. *Pitch.*

Python, ſerpens è putredine natus. *A ſerpent.*

Placeo, gratus ſum. *To pleaſe.*

Plagæ, retia rariora ad capiendas feras. *Hunting nets, or wide meaſhed nets to take beaſts.*

Plaudo, manibus percutio, ac geſtu lætitiam indico. *To clap hands for ioy.*

Plebes vel plebis, idem quod vulgus. *The common people.*

Plecto, ſupplicio afficio, punio, ferio. *To puniſh, to beat.*

Pleo, plenum facio. *To fill.*

Plico, contraho, & rugas facio. *To fold or to pleat.*

Pluo, aquam dimitto. *To raine.*

Plus, vox incrementi. *More.*

Polleo, poſſum, valeo. *To be able, to be of power, and ſometimes it is taken for to paſſe, or to be better, or more profitable.*

Pons, aſſer; vel quoduis aliud per quod ſuper aquas tranſimus. *A bridge.*

Pono, colloco, conſtituo. *To ſet, or to put.*

Pontus, mare. *The ſea.*

Porticus, ampla domus protecti repentinos imbres deambulationis gratia ædificata. *A gallery or an ambulatory.*

Poſco, peto. *To aske and to require.*

Poſtis, latus portæ ſiue ianuæ. *A poſt.*

Poto, bibo. *To drinke.*

Præcordia, quæ exta ſeparant ab inferiore viſcerum parte. *The midriffe.*

Præcurro, antecurro, ſiue citò anteco. *To run before.*

Prælego, antelego, vt ſolent præceptores ſuis diſcipulis. *To be an interpreter, or a reader, and ſometime to cut, or to ſaile by.*

Præmineo, præcello. *To excell other.*

Præſul, qui vel quæ præeſt. *He or ſhe that ſuperintendeth.*

Præſes, qui vel quæ præſidet. *Idem.*

Prandeo, prandium ſumo, vel ante prandium cibum ſumo. *To dine.*

Precis, precationis, obſecrationis. *Of prayer, of petition.*

Premo. *To preſſe, to be againſt, and to vexe, to purſue, and to be hard at hand with, to driue, to hide, to expell, to ſhut, to deflower, to kill, &c.*

Preneſte, nomen vrbis. *A towne in Italy.*

Pres, ſponſor qui ſe obligat, id eſt, fideiuſſor in lite nummaria. *A ſurety.*

Princeps, qui vel quæ principatum obtinet. *The Prince or Princeſſe.*

Primitiæ, primi fructus, ex agro percepti, qui Deo offeruntur. *Firſt fruits of a mans grounds, or the firſtlings of any other thing.*

Problema, propoſitio interrogationem annexam habens. *A demaund.*

Prodo, manifeſto. *To betray, to make manifeſt.*

Proficiſcor, eo aliò. *To go forth.*

Proluo, multùm ſiue multo tempore lauo. *To all to waſh.*

Promineo, procul appareo. *To hang out in ſight.*

Promo, profero, eloquor. *To ſet abroach or to vtter.*

Promptu, paratè, ſine mora. *With readineſſe or ſpeed.*

Pſallo, cano inſtrumento muſico. *To ſing, or to play on an inſtrument.*

Puber, vel Pubes, propriè lanugo quæ maribus decimoquarto anno, fœminis duodecimo circa pudenda oriri incipit. *Ripeneſſe of age.*

Pudet, pudore afficior. *It ſhameth.*

Pueraſco, exacta infantia pueritiam inchoo. *To waxe a childe.*

Pugil, qui vel quæ pugnandi artem nouit. *A champion, man or woman.*

luis, & puluer. *Duſt.* notum eſt.

Punctus & punctum, minima indui-

Puduáque lineæ pars. *A pricke or a point, a litle centre.*

ngo, ſtimulo, morſum ac aculeum

Puinfigo. *To pricke or to ſting.*

Pumex, lapis cauernoſus. *A pummis ſtone.*

Pus, ſanies, & quicunque humor in putredinem verſus. *Matter or Core.*

Q

QVæro, inueſtigo, interrogo. *To ſeeke for, to ſearch.*

Quatio, mouco, concutio. *To ſhake.*

Quercus. *An oake.*

Queror, lamentor. *To complaine and lament.*

Qui. *The which.*

Quies, vacatio à labore, aut ceſſatio à quouis opere. *Reſt, it apperteineth to the body.* Tranquillitas, *vnto the minde.*

Quilibet. *Euery one, or whoſoeuer ye will.*

Quiniſco, caput inclino, moueo. *To hang the head.*

Quiſquiliæ, purgamenta, & quicquid ex arboribus ſurculorum, foliorum, aut florum minutim decidit. *Things of no weight. Things not worthy regard, or chippings.*

Quot. *How many.*

R

RAbula, homo futilis. *A brawler, or a ſmatterer in the law.*

Rado, cultro vel quauis re acuta decerpo. *To ſhaue.*

Ramex, ruptura, & diſtentio inteſtinorum. *Burſtneſſe.*

Rapio, per vim traho, aufero. *To ſnatch away.*

Raſtrum, inſtrumentum dentatum, quo vtimur in fœnificio ad corradendum fœnum. *A rake.*

Raucio, raucus ſum. *To be hoarſe.*

Recido, retrò ſiue iterum in eadem cado. *To fall backward, or to fall into the ſame againe.*

Recordor, rurſus in mentem reuoco. *To call to minde againe.*

Reddo, acceptum vel ablatum reſtituo. *To render or to reſtore.*

Redoleo, odorem alicuius rei refero, vel multum oleo. *To beare the ſauor of a thing, or to ſauor ſtrongly, and by metaphor to reſemble and to taſte of.*

Reſtingo,

Refringo, iterum frango. *To breake open.*

Rego, guberno. *To rule, or gouerne.*

Relego, rursus lego. *To reade againe.*

Reminiscor, recordor, memini. *To remember.*

Ren, viscus quoddam. *The kidney.*

Renuo, refuto, reijcio. *To refuse.*

Reor, arbitror, puto. *To suppose.*

Repango, dissoluo, reiungo. *To vnloose, to disioyne.*

Reperio, inuenio. *To finde.*

Replico, dissoluo. *To vnfolde.*

Repetundarum, alienarum pecuniarum, de quibus præses prouinciæ à prouincialibus accusatur, si quas vi aut dolo expilauit. *Of bribery and pillage, or of extortion.*

Repugno, iterum stimulo, vicem reddo. *To pricke againe.*

Res, omnia siue corporalia siue incorporalia comprehendit. *A thing.*

Rescio, rursum percipio. *To know againe.*

Respuo, repudio, sperno. *To refuse.*

Restis, funis vel lorum. *A rope, or a with.*

Resulto, resilio, reuertor, in contrarium salio. *To rebound.*

Rete, instrumentum quo pisces capiuntur. *A net.*

Rex, nota est significatio. *A king.*

Rideo, cachinno, *To laugh.*

Ringo, os torqueo vt canes. *To make an euill fauoured face like a narring dog, and to vexe.*

Robur, species quercus durissimæ. *An oake.*

Rodo, mordeo, comedo. *To gnaw.*

Roma, vrbs Italiæ quondam à pastoribus condita, olim gentium domina cùm floreret, quarta & postrema Monarchia. *Rome.*

Ros, humor qui sereno tempore è cœlo fluit. *A dew.*

Rostra, templum seu forum iudiciale, ante curiam Hostiliam in quo erat pulpitum, ex quo concionari solebant. *The place where matters be declamed.*

Rudens, funis nauticus. *A cable.*

Rudo, grauiter sono vt asini. *To crie like an asse.*

Rumpo, frango. *To breake.*

Ruo, cado. *To fall.*

Rus, locus extra vrbem, vbi agri sunt & villæ. *The countrey.*

S

SAcer, quod venerabile. *Holy.*

Sacerdos, deo dicatus ad sacrificia facienda. *A Priest or a Nunne.*

Sacro, deo dedico, sacrum facio. *To dedicate.*

Sal, quo vtimur in cibis condiendis. *Salt.*

Salio, salto. *To leape, or to leape as brute beasts do when the male couereth the female.*

Sallo, sale condio, ac conspergo. *To salt, to powder, or to season with salt.*

Salto. *To leape or to daunce.*

Salum, mare, à sapore salis. *The sea.*

Salus, incolumitas. *Health.*

Samnis, nomen gentis. *A Samnite.*

Sancio, firmo, & propriè effuso sanguine per hostiæ immolationem. *To make sure, and to establish.*

Sanguis, cruor qui ex vulnere spargitur. *Blood.*

Sapphirus, pretiosus lapis. *A Saphyre.*

Sapientia, rerum diuinarum atque humanarum scientia. *Wisedome.*

Sapio, ſaporem habeo. *To haue a taſte.*

Sarcio, purgo, reficio, integrum facio. *To patch and amend.*

Sardonyx. *A certaine pretious ſtone.*

Satago, ſatis ago, laboro, ſolicitus ſum. *To do endeuour.*

Satrapas, Princeps. *A Prince.*

Scabo, frico. *To ſcratch or to rub.*

Scalpo, ſculpo, & fodio vnguibus ac manibus. *To claw or to ſcratch.*

Scando, in altum tendo. *To clime.*

Scindo, ſeco, findo. *To cut, or to diuide.*

Scio. *To know.*

Scobis & ſcobs, eſt id quod ab aliqua materia decidit per ſerram, terebram, aut limam. *Duſt.*

Scriba, qui literas, vel geſta, vel tabellas, & ſimilia ſcribit alterius nomine. *A Scribe or Notary.*

Scribo, literas formo. *To write.*

Scrobs, foſſa aut puteus. *A ditch, or a pit.*

Scurra, qui riſum ab auditoribus captat, non habita ratione verecundiæ, aut dignitatis. *A ſcoffer, a ieſter, a paraſite.*

Secerno, abiungo, ſeparo. *To diuide, to ſeparate.*

Seco, diuido *To cut.*

Sedeo, quieſco. *To ſit.*

Seges, frumentum in ſpicis. *Corne yet ſtanding.*

Segrego, ſeorſum colligo. *To gather apart.*

Senecta vel ſenectus, ſenium, ætas. *Old age.*

Senex, ſenio confectus. *An olde man.*

Senio, quod ſex puncta continet. *The ſixe.*

Senium, idem quod ſenecta.

Semis, id eſt, ſemias, ſex vncias, dimidium aſſis. *Halfe a pound, or the halfe of any whole ſumme.*

Sentio, aliquo ſenſu percipio, pro intelligo ponitur. *To perceiue by ſome ſenſe, or to vnderſtand.*

Sentis, ſpina. *A Thorne.*

Sepelio, defunctum terra condo. *To bury.*

Sepio, obſtruo, circundo, munio. *To compaſſe, to hedge.*

Seps, ſerpens paruus. *A little ſerpent, after whoſe ſtroke the members doe rot.*

Sequor, abeuntem ſubſequor. *To follow.*

Sermo, loquela. *Speech.*

Ser, populus Aſiæ. *One of a certaine people in Aſia called Seres.*

Sero, ſemino, planto. *To ſowe or plant, or to graft, and ſometime by tranſlation to beget, by tranſlation alſo we ſay,* Serere bella, ſerere certamina, id eſt, mouere lites & pugnas.

Serpens, anguis. *A dragon, or ſerpent, or a ſnake.*

Senſus & ſenſum, organum ſentiendi, & quod mente concipitur. *Any of the fiue wits called the ſenſes, or that that the mind conceiueth, called a meaning.*

Sibilus, eſt quidam ſtridor oris per anguſtam ſpiritus emiſſionem, inter dentes fere. *An hiſſing.*

Sido, deſcendo ad ſedendum. *To pitch or to ke downe.*

Siler, arbor quam vulgo ſalicem vocant. *An oſier, with this difference* Montanum, *it ſignifieth a ſimple that the Apothecaries do vſe, in Latine called* Seceli Maſſilienſe.

Silex, lapis duriſſimus, vnde ignis excutitur. *A flint ſtone.*

Sinapis, & ſinapi, herba eſt ſemen ferens, tanta acrimonia, vt lachrymas

chrymas ciet comedenti. *Seenie.*

Singultio, gratiter tuſſio, & ſingultum emitto. *To ſob.*

Sino, permitto. *To ſuffer.*

Sinus & ſinum, genus vaſis ſinuoſi. *A boule, or a diſh for milke or wine, to drinke of.*

Siren, monſtrum maris. *A Meare-maid.*

Siſer, herba cuius radix præcipuè eſt in viu. *A Parſenep.*

Siſto, ſtare facio. *To bring before.*

Stirps, truncus vel progenies. *The ſtocke of a tree, or a kindred.*

Sitis, deſiderium potionis. *A thirſt.*

Sindon, velum ſubtiliſſimum. *Sendall.*

Synodus, conuentus. *A counſell congregate.*

Soboles, ſucceſſio. *An of-ſpring.*

Socrus, vxoris vel mariti mater. *A mother in law.*

Sodalis, eiuſdem ſortis ſocius. *A fellow.*

Sol, qui Phœbus dicitur. *The Sun.*

Soleo, ſuetus ſum. *To be wont.*

Solium, ſella regia, in qua reges ius dicentes ſedebant. *A throne or chaire of eſtate.*

Soluo, quod ligatum erat diſſoluo, ac enodo. *To looſe.*

Somnus, ſopor, quies. *Sleepe.*

Sono, ſonum facio. *To ſound.*

Sorbeo, deglutio quicquam molle. *To ſup.*

Soror, notum eſt. *A ſiſter.*

Spargo, latè proijcio, ac paſſim iacto. *To ſparkle or ſprinkle.*

Species, effigies, aromata, genus, viſio. *A forme, ſpice, the kind of a thing, or an appearance.*

Specio, video. *To ſee*

Specus, ſpelunca, vnde ſpectare licet. *A den to await a pray,*

Splen, lien, viſcus quoddam. *The melt.*

Sperno, deſpicio, contemno. *To deſpiſe.*

Spinus, agreſtium prunorum arbor. *A Sloe tree.*

Spondeo, ſponte promitto. *To promiſe, and ſometime to betroth.*

Sponſalia, promiſſio ſiue ſtipulatio futurarum nuptiarum. *Betrothing with conditions taken.*

Spontis, naturæ & ingenij proprij. *Of nature and owne diſpoſition.*

Statuo, pono, colloco erigo. *To place, to ſet vp, ſometime to decree and appoint, ſometime to dedicate and ſet before.*

Sterno, proijcio in terram. *To throw downe, or to ſpread.*

Sterto, dormio, & ſomnum altum dormiendo capio. *To ſleepe till we ſnort.*

Stipis, & ſtipes, pecuniæ genus quod per capita colligere ſolent. *A money gathered by the polle for the vſe of the gods, or for the poore, and therefore it ſignifieth alſo a reward or a profit.*

Stirps, origo, progenies, ſoboles. *A ſtocke, a tribe, a deſcent, and ſometime it is the body of a tree*, idem quod truncus

Sto, erectus ſum, vel maneo. *To ſtand.*

Strepo, ſonum facio. *To make a noiſe.*

Strido, ſtrepitum edo. *To make a noiſe, a wiſſing or a creeking.*

Strideo, facio ſtridorem, ſonum violentum. *To make a great noiſe, or to gnaſh with teeth. It is applied alſo to wheeles, to doore hookes, to ſerpents, to the ſea and ſuch other things.*

Stringo, premo, arcto. *To make ſtrait, to pull, ſometime to ſtrike.*

Struo. *To build, to pile vp, and ſometime to endeuour and to goe about, or to ſet in aray.*

Stultitia, imprudentia, ſtoliditas. *Fooliſhneſſe.*

Suadeo, hortor ad id quod intendo. *To counſell.*

Suber, genus ligni quod nautis vtile eſt vt ſupernatent retia. *A corcke tree.*

Sublego, furto aliquid ſurripio. *Priuily to ſteale an ay.*

Suboleo, leuiter oleo, ſiue odoratus ſenſu leuiter percipio. *To ſauour or to ſmell a thing a little, and by tranſlation to be eſpied, and to bee ſmelled out.*

Suffero, ſuſtineo, patior. *To ſuſtaine, or abide.*

Sueſco, ſoleo. *To be accuſtomed.*

Sugo, ſpiritu attraho ſuccum. *To ſucke.*

Sulmo, oppidum in Brutijs. *A towne.*

Sum. *To be:*

Sumo multum, & penè nimium mihi. *To take.*

Supellex, res domeſtica. *Houſholde ſtuffe.*

Supplico, humiliter & cum reuerentia precor. *To intreat.*

Suppetiæ, auxilium, ſubſidium. *Aid, helpe, ſuccour.*

Surgo, erigo me. *To ariſe, ſometime to ſpring, or to grow, to increaſe. It is alſo to ariſe by little and little, as things do in building.*

Sus, animal ſordidum. *A Boare, Sow or Hogge.*

T

TAceo, ſileo, non loquor. *To keepe ſilence.*

Tædet, pertæſum eſt, diſplicet. *It irketh, or wearieth.*

Tænarus, locus ymbroſus in radice Malex, promontorii Laconiæ iuxta Spartam ciuitatem, in quo quia hiatus magnus eſt, & ſtrepitus quaſi progredientium ſentitur, dixerunt veteres per hunc eſſe deſcenſum ad inferos. *A promontory in Laconia, wherein is an entrance to go downe to Hell.*

Tagus, fluuius Luſitaniæ habens arenas aureas. *A certaine riuer in Portugall*

Talio, vindicta, hoſtimentum. *Auengement, or like for like.*

Talpa, animal captum oculis, muri ſimile. *A Moule or Want.*

Tango, percutio. *To touch.*

Tartarus, demiſſior inferni locus. *Hell.*

Tantundem, æquè tantum. *As much.*

Tapes, vel Tapetum, vel tapete, id eſt, panni depicti tegimen, mirè pictum varijs coloribus. *A carpet or cloth of Arras*

Taygetus, mons in Laconide, Baccho ſacer, ſub quo Sparta & Amiclæ. *An hill in* Lacedæmonia, *where* Sparta *and* Amiclæ *the cities do ſtand.*

Teges, vile ſtragulum, marta ſcirpia. *A mat.*

Thebæ, nomen quarundam vrbium. *The name of a city in Aegypt, and of another in* Bœotia, *you ſhall finde alſo in authours* Thebæ *and* Theba.

Thermæ, loca aquas habentia, aut naturæ ſponte calentes, aut fornace calefactas, fundendi lauandiue vſibus ſeruata. *Hot baths.*

Temno, ſperno. *To deſpiſe.*

Tempe, pulcherrimus ager in Theſſalia, quem Peneus alluit. *A very faire field in* Theſſalia *moſt pleaſant*

ſant to behold, and therefore appellatiuely it may be vſed for a place of delight, as Paradiſe *and* Eliſium *is. There is alſo* Tempe *in* Bœotia, *called* Temneſia Tempe : *another in Sicily, named for difference* Heloriz, *the firſt is called* Theſſalia Tempe.

Tendo, expando. *To ſtretch and to bend.*

Teneo, apprehendo: *To hold.*

Tepeo, in medio inter tepidum & frigidum ſum. *To be warme.*

Tepeſco, tepidus fio. *To waxe hot.*

Ternio, numerus ternarius. *The three.*

Tero, comminuo, conſumo, tundo. *To weare by diminiſhing.*

Teſqua, loca edita aſpera.

Teucrus, Teucer, nomen proprium Troianorum regis. *A name of a certaine king of Troy.*

Trado, in poteſtatem alterius tranſfero. *To deliuer vnto another.*

Tros, nomen viri. *A Troian*

Teſtis, qui vel quæ teſtimonium profert. *A witneſſe, man or woman.*

Texo, telam ſtruo ac paro. *To weaue.*

Tignus, tignum, trabs qua variè diſpoſita domus extruitur. *A rafter.*

Tonitrus & tonitru, nubis ictæ ſeu potius diruptæ ſonus. *Thunder.*

Torqueo, *To writh, to wreſt, to wind or turne about, to gouerne, to torment, to ſpinne, to vexe and trouble, to whurle, &c.*

Tot. *So many, or many.*

Thorax, pectus, & pectoris munimentum. *The breaſt and breaſt-plate.*

Thrax, vir Thraciæ. *A Thracian.*

Thus, incenſum, libamen quo deum veneramur, aliquando ipſa arbor. *Frankincenſe, and the tree.*

Tybris, fluuius Italiæ.

Tibur, oppidum Italiæ.

Tigris, animal velociſſimum & truculentum. *A Tigre.*

Timeo, metuo. *To feare.*

Timeor, metuor. *To be feared.*

Titubo, lingua vel pedibus vacillo. *To ſtumble or ſtammer*

Tollo, eleuo, ſubleuo. *To lift vp, to bring vp as children are by nurſing, or els to ſlay or take away.*

Tondeo, crines vel lanam ſeco forcipe. *To clip or ſheare.*

Tono, valdè ſono, ac facio tonitrum. *To thunder.*

Torpeo, languidus ſum & remiſſus. *To be ſluggiſh and weake.*

Torquis, circulus aureus, collique ornamentum. *A chaine to adorne the necke.*

Torreo, vro, aſſo *To roſte.*

Torrens, fluuius per pluuiam collectus. *A lake without ſpring began by raine.*

Torris, lignum ardens vel aduſtum. *A fire brand.*

Tracto, traho, vel rurſum traho. *To pull and to draw vp, or to handle by faire or foule meanes.*

Traho, vi ad me rapio ac duco. *To draw.*

Tranſlego, legendo tranſcurro, at perlego. *To read ouer.*

Tremo, commoueor, agitor. *To tremble.*

Tres. *Three.*

Tribus, progenies. *A kindred.*

Tricæ, capilli pedibus pullorum Gallinaceorum inuoluti. *Lets or ſtops or hinderances of that, that chickens ſo vſed could but ſcull go.*

Triptoton, nomen quod tribus quibuſcunque caſibus inflectitur. *A Noune declined with three caſes.*

Trudo, manibus pedibuſue impello. *To thruſt.*

Tu.

Tu. *Thou.*

Tuber, dictum à tumendo, & priore longa, terræ callus. *A ſwelling in any thing, a muſhrim, or that whereof the puſh is.*

Tueor, defendo. *To defend.*

Tuor, video. *To ſee.*

Tundo, decutio, pulſo. *To beat or to knocke.*

Tuſſis, vehemens ſpiritus eruptio, ea quæ meatum ſuum obſtruunt excutere conantis. *The cough.*

V

VAdo, eo. *To go.*

Valeo, poſſum, validus ac ſanus ſum. *To be in health or to be able.*

Valuæ, ſunt fores geminas habentes partes in ſe cocuntes. *A twodeafed dore.*

Vannus. *A vanne to winnow corne with.*

Vas vadis, vadimonium. *A ſurety in a matter of debt.*

Vas vaſis, inſtrumentum ad aliquid capiendum idoneum. *A veſſell.*

Vates, poëta, & qui futura prædicit. *A Prophet, or Propheteſſe.*

Vber. *The adiectiue ſignifieth plentifull, abundant, copious; the ſubſtantiue ſignifieth a pap or a dug, or an vdder; and ſometime it is found for plentifulneſſe, as* Vber agri, *for* fertilitas agri.

Verberis, hoc non videtur defici vllo caſu. Vide verber.

Vectis, inſtrumentum quo claudtur oſtium. *A dore barre.*

Veho, naui, plaultro, quadrupede porto. *To cary.*

Vello, traho, extirpo. *To pull, or to plucke vp.*

Vendo, venundo, alieno. *To ſell.*

Væneo, vendor. *To be ſolde.*

Venio, ad aliquem accedo. *To come.*

Venter, qui a pectore ad pubem terminatur. *A belly.*

Venus, dea amoris, & venuſtatis. *The goddeſſe of loue and beauty.*

Ver, anni pars temperatior. *The ſpring time.*

Verber, inſtrumentum longum verberandi. *Any thing that we beat withall, as rod, whip, wand, or other. It ſignifieth alſo the ſtripe.*

Vergeo, tendo, declino. *To bend, to go, or to encline ſome way.*

Vermis, à vertendo, quia ſeſe torquendo repit. *A worme.*

Verna, ex ancilla domi natus ſeruus. *A bond man borne of a bond woman at home. It is vſed adiectiuely for that that is domeſticall or not ſtrange, as* vinum verna.

Verres, porcus non caſtratus. *An hogge.*

Verro, purgo, traho. *To ſweepe.*

Verto, muto, voluo. *To turne, or to change.*

Vertex, mas inter oues, cui adempti ſunt teſticuli. *A Weather.*

Veſcor, vtor cibo, & paſco. *To eat.*

Veſper, idem quod Heſperus. *It is called alſo* veſperugo, *and it is taken for the euening tide.*

Veto, prohibeo. *To forbid.*

Vicem, viciſſitudinem. *An interchange when turnes be.*

Video, oculis intueor. *To ſee.*

Vieo, ligo ſeu inflecto. *To binde or to bowe, thereof* Victores *be called coupers*, qui vaſa vinaria religant.

Vigil, qui vel quæ vigilat. *A watcher, man or woman.*

Vincio, ligo. *To binde.*

Vinco, ſupero. *To ouercome.*

Vindex, qui vel quæ vindicat. *An auenger, man or woman.*

Vir, notum eſt. *A man.*

Virgilius

Virgilius Poëta. *A Poets name.*

Virgo, quæ non eſt paſſa virum. *A Virgine.*

Vitrum, materia tranſlucida, quæ ex arena, & cinere fit. *Glaſſe.*

Virtus, ars rectè benéque viuendi. *Vertue or great power.*

Virus, venenum, & grauis odor. *Poiſon, or ſtench.*

Vis, virtus, robur, fortitudo, natura, violentia *Strength, power, nature, violence.*

Viſo, eo ad videndum. *To go to ſee.*

Viſcum, vel viſcus, id eſt, glutinum ad aucupium *Birdlime.*

Viuo, vitam ago. *To liue.*

Vlciſcor, vindico. *To auenge.*

Vnguis, durities digitorum, tam in auibus cæteriſque beſtijs, quàm in homine. *A naile, a hooſe, and a talant.*

Vocito, frequenter voco. *Often to call.*

Volo, as. *To ſlee, or to goe apace, as* Nauis volat: Fama volat. *But* volo, vis, *is to will, or to be willing.*

Voluo, verto. *To roule.*

Vomis vel vomer, nomen habet quod terram vomat. *The plowſhare.*

Vomo, per os eijcio. *To vomit, or to parbreake.*

Vrgeo, premo, compello. *To thruſt.*

Vro, ardore aut frigore, nonnunquam alia vi lædo. *And by tranſlation to hurt or to grieue.*

Vtor, vſum rei habeo. *To vſe.*

Vulgus, multitudo ignobilis. *The baſe and common people.*

Vulpes, animal aſtutum. *A Foxe or a Fixen.*

Vxor, viri coniux. *A wife.*

Finis interpretationis omnium Nominum & Verborum Grammatices Regiæ.

Magiſter Diſcipulos ad ſtudia literarum cohortans.

VOs ad ſe pueri primis inuitat ab annis,
Atque ſua Chriſtus voce venire iubet.
Pramiáque oſtendit vobis venientibus ampla,
Sic vos, ô pueri, curat, amátque Deus.
Vos igitur læti properate, occurrite Chriſto,
Prima ſit hæc Chriſtum noſcere cura Deum.
Sed tamen vt Dominum poſſis cognoſcere Chriſtum,
Ingenuas artes diſcito parue puer.
Hoc illi gratum officium eſt, hoc gaudet honore,
Infantum fieri notior ore cupit.
Quare nobiſcum ſtudium ad commune venite,
Ad Chriſtum monſtrat nam ſchola noſtra viam.

Puer ante Lectionem.

ÆTerno ſoboles amata Patri,
Quem vox athere miſſa, mandat vnum
Audiríque colíque Chriſte: qui nos
Ad te voce iubes venire blanda,
Affirmans pueros Deo placere:
Da ſanctum mihi Spiritum, magiſtro
Vt monſtrante viam ingredi, Redemptor
Ad te quà liceat venire poſſim.
Da cum moribus, artibúſque honeſtis,
Sacri dogmata puriora verbi
Addiſcam: ſapientiámque & annis

Vt

Vt creſcens, tibi plurimos & ipſe
Olim adducere, quæ facit beatos:
Doctrinámque alios docere poſſim.
Hæc eſt ſumma mei, capútque voti,
Quod ratum iubeas vt eſſe, per te
Ipſum Chriſte rogo, tuúmque nomen,
Aeterno ſoboles amata Patri.

Puer orans ante Cibum.

COnditor & rector magni Pater optime mundi,
Huc ades, & donis auxiliare tuis:
Nate Deo, noſtræ reparator Chriſte ſalutis,
Vt cibus, vt poſitus ſac benè potus alat.
Et tu ſancte comes, dux ſolatorque piorum
Spiritus, huic menſæ mitis adeſſe velis.
Corpora ſic rectè paſcentur noſtra, nihilque
Languida ſic poterit lædere membra mali.

Poſt Cibum.

COrpora qui ſolito ſatiaſti noſtra cibatu,
Qui ſatias toto quicquid in orbe manet:
Paſce tuo, Genitor, mortalia pectora verbo,
Noſtráque cœleſti nectare corda riga.
Quo pariter membris, pariter quo mente refectis,
Vſque tua liceat nos bonitate frui;
Tandem etiam placido vectos ſuper æthera curſu,
Inter fœlices aſtra tenere choros

Oratio

Oratio Matutina.

CHriſte, Dei aterni ſoboles aterno parentis,
Ex illabata virgine natus homo:
Morte tua qui deuicta de morte triumphas,
Et peccata tuo ſanguine noſtra lauas:
Ah vitam largire pijs ſine fine beatam,
Qui te eunque ſide non dubitante colunt.
O da peccati tangat mea pectora ſenſus,
Delicti vt pigeat, pœniteátque mei.
Vtq; petens veniam credam tibi vera profeſſo,
Et ſtudium de te pendeat omne meum.
Te ſolum venerer, tibi diſcam fidere ſoli,
Vnicum & agnoſcam te Dominum atque Deum.
Néue tuo à cultu veſana mente recedam,
Réſque prior mihi ſit nomine nulla tuo.
Ne me quicquam in vita aut in nece ſeparet abs te,
Sed ſemper famulus ſim, maneámque tuus.
Amen.

LONDINI
Excudebat *Iohannes Norton*, Sereniſſimæ Regiæ Maieſtati in *Latinis, Græcis & Hebraicis Typographus.*

M. DC. VIII.